SUİKASTLAR SÖZLÜĞÜ

Katja Doubek

İNKILÂP

Suikastlar Sözlüğü / *Lexikon der Attentate*

© *2001,* **Eichborn AG, Frankfurt am Main**
Türkiye'de yayın hakkı:
Onk Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
© *2006,* **İnkılâp Kitabevi**
Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Bu kitabın her türlü yayın hakları Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir.

Dizgi - sayfa tasarım İsmet Sayar
Kapak tasarım Kenan Doğan
Yayına hazırlayan Mutlu Dinçer - Senem Davis

Baskı
İNKILÂP KİTABEVİ
ANKA OFSET TESİSLERİ
Sanayi ve Ticaret A.Ş.
100. Yıl Matbaacılar Sitesi, 4. Cad. No: 38
Bağcılar-İstanbul

ISBN-13: 978-975-10-2528-9
ISBN-10: 975-10-2528-1

06 07 08 09 9 8 7 6 5 4 3 2 1

İNKILÂP
Ankara Caddesi, No: 95
Sirkeci 34410 İSTANBUL
Tel: (0212) 514 06 10-11 (Pbx)
Fax: (0212) 514 06 12
posta@inkilap.com
www.inkilap.com

Katja Doubek

SUİKASTLAR SÖZLÜĞÜ

I. Alexsander'dan Helmut Zilk'e Ünlü Komplolar, Darbeler ve Suikastlar

Almancadan çeviren
Firuzan Gürbüz

İNKILÂP

Katja Doubek,

1958'de doğan Katja Doubek Münih'te yaşıyor. Aynı zamanda psikoterapist olan yazarın Eichborn Verlag'tan bugüne kadar yayınlanan eserleri: *Ünlü Erkeklerin ve Kadınların Yakın İlişkileri, Aşk ve Cinsel Yaşamları Sözlüğü* (1999), *Amok Koşusundan Siyanür'e A'dan Z'ye İlginç Ölüm Türleri, Garip Ölüm Şekilleri* (2000)

Firuzan Gürbüz,

1979 yılında gazeteciliğe başlayan Firuzan Gürbüz, 1997 yılından bu yana çeviri yapmaktadır. Yayınevimize *Tanrılar Sözlüğü ve Eski Mısır Sembolleri, Saffle Pisliği, İskambil Falları* gibi kitapların çevirisini yapmıştır.

TEŞEKKÜR

Keyifli işbirliği için editörüm Daniela Schlingmann'a özellikle teşekkür ederim. Benim için bir zevkti! Aynı şekilde yaptığı eklemeler ve
gösterdiği dikkatli özen için Esther von Bruchhausen'e,
temsilcim Karin Graf'a ve ekibine,
yardımları için Justus ve Christine'e,
verdiği büyük destek için Daniela Leopold'a ve
özellikle kocam Josef'e teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Önsöz 9
Alexsander I. Karadordeviç 12
Alexsander II. Nikolayeviç 14
Salvador Allende Gossens 18
Benigno (Ninoy) Aquino Jr. 20
José María Aznar Lopez 23
Bagoas 26
Thomas Becket 28
Folke Bernadotte Wisborg Kontu 31
Otto Eduard Leopold Fürst Vo Bismarck 34
Gerold (Gero) Hermann Johannes Von Braunmühl .. 39
Siegfried Buback 41
Gaius Julius Caesar 45
Caligula 51
Venustiano Carranza 53
Fidel Castro Ruz 55
Marcus Tullius Cicero 58
Claudius, Tiberius Caesar Nero Germanicus 60
Luis Donaldo Colosio Murrieta 62
Roque Dalton 66
Didius Julianus 68
Ngo Dinh Diem 70
Engelbert Dollfuss 71
Domitian Titus Flavius Domitianus 73
Günter von Drenkmann 76
Alfred Willi Rudolf Dutschke 77
Eugenie Amalie Elisabeth (Sissy) 82
II. Elizabeth 86
Matthias Erzberger 88
ETA / Euskadi Ta Azkatasuna 92
Medgar W. Evers 94
Giovanni Falcone 99
II. Faysal 102
Faysal İbn Abdülaziz İbn Suud 104
Larry Flynt 106
Gerald Rudolph Ford 108
Franz Ferdinand 110
İndira Priyadarshini Gandhi 116
Mohandas Karamchand "Mahatma" Gandhi 118
Rajiv Gandi 121
James Abram Garfield 124
Charles André Joseph Marie de Gaulle 126
III. Gustav 131
Martin Thembisile "Chris" Hanı 135
Maximilian Harden 137
Kaspar Hauser 141
III. Henri 143
IV. Henri 146
Alfred Herrhausen 150

Reinhard Tristan Heydrich..154
Adolf Hitler.....157
I. Jakob.....176
Jean Jaurès.....179
II. Johannes Paul.....181
Heinz Herbert Karry.....184
John Fitzgerald Kennedy....186
Robert Francis Kennedy.....190
Nancy Kerrigan.....193
Martin Luther King Jr.....196
August von Kotzebue.....199
Oskar Lafontaine.....203
Vlademir İlyiç Lenin.....206
John Lennon.....208
Abraham Lincoln.....211
Huey Pierce Long.....215
Louis Phillippe.....218
Patrice Hemery Lumumba..225
Francisco Indalecio Madero.....229
Malcolm (X) Little.....231
Jean-Paul Marat.....233
William Mckinley.....236
Ross Mcwhrither.....239
Giuliano I. De'Medici.....240
Aldo Moro.....244
Louis I. Earl Mountbatten of Birma.....247
Muhammed Hüsnü Mubarek.....249
Benito Mussolini.....251
III. Napolyon.....254
II. Nikola.....258
Alvaro Obregón.....261
Sven Olof Palme.....263
Park Chung Hee.....268
I. Paul Petroviç.....270
Peter (Petro) III. Fyodoroviç.....271
II. Philipp.....273
Gnaeus Pompeius Magnus..274
Jürgen Ponto.....276
Jerzy Popieluszko.....280
İzhak Rabin.....282
Grigori Yefimoviç Rasputin.....285
Ernst Vom Rath.....288
Walther Rathenau.....291
Ronald Wilson Reagan.....299
Detlev Carsten Rohwedder.....302
Franklin Delan Roosevelt...305
Muhammed Enver Sedat.....307
Wolfgang Schäuble.....311
Philipp Scheidemann.....314
Hanns Martin Schleyer.....317
Monica Seles.....323
Anastasio Somoza Debayle 325
Piyotr Arkadyeviç Stolipin.....327
Leo Davidoviç Troçki.....329
Rafael Leónidas Trujillo Y Molina.....332
Harry S. Truman.....334
I. Umberto.....337
Victoria.....341
Francisco (Pancho) Villa....346
George Wallace.....349
Albrecht Wallenstein.....351
I. Wilhelm.....354
Oranien'li I. Wilhelm.....359
Emiliano Zapata.....362
Helmut Zilk.....364
Sonsöz.....367

ÖNSÖZ

"*Bir zorbayı öldürmek sadece meşru değil aynı zamanda doğru ve adildir. Çünkü kılıçla vuran kılıçla ölür.*" Ortaçağın ilk ayrıntılı devlet öğretisini içeren "Policraticus" adlı eserin sahibi ve Thomas Becket'in yardımcısı Johannes von Salisbury, kaderin bir oyunu sonucu bu sözleri söyledikten iki yıl sonra kılıçla öldürülmüştü.

"*Vatanın bölünmez bütünlüğünün söz konusu olduğu yerde adalet ya da haksızlık, insanlık ya da acımasızlık, takdir ya da utanma hiç dikkate alınmaz: Her tür saygı, itibar göz ardı edilir, vatanın bütünlüğü ve özgürlüğü için her yol denenir,*" diyen İtalyan politikacı ve tarihçi Niccolò Machiavelli bu düşüncesinden çok emindi ve kendince cinayeti tercih sebebi olarak meşrulaştırıyordu.

Buna karşın üç yüz yıl sonra 1805 yılında, şair Heinrich von Kleist kamuoyuna "*Neden biri çıkıp da şu baş belasının kafasına bir kurşun sıkmıyor*?" diye sorabiliyordu. Sözünü ettiği kişi kendini Fransa'nın imparatoru ilan ederek taç giyen ve ilk iş olarak İtalya prensliğini ailesinin arpalığı haline getiren Napolyon'du.

Dietrich Bonhoeffer gibi inançlı kişiler Adolf Hitler'in çılgınca gidişatını sona erdirecek bir suikast hazırlığının ortak sorumluluğunu üstlendiler- ve bu suikast uluslararası çevrelerce yüzyılın en ağır başarısızlıklarından biri sayıldı.

Politikacılara, yıldızlara ve güçlü kişilere karşı her zaman saldırılar oldu ve daima da olacaktır. Bütün güvenlik önlemlerine karşın bu insanların yaşamları suikast girişimleriyle tehdit altındadır. İçlerinde 1952'de tahrip gücü yüksek bir bombadan kurtulan Konrad Adenauer gibi şanslı olanları da vardır. Devlet adamları içinde özellikle Amerikan başkanları bu güne dek her zaman suikast riski altında bulundular. İçlerinden dördü bu suikastlara kurban gitti ve en az on başkan da zorlu saldırılardan kurtuldu. Amerikan başkanlarından Andrew Jackson ilk suikasta uğrayandı: 30 Ocak 1835'te akli dengesi bozuk olan Richard Lawrence adında biri, Jackson'a iki el ateş etti. Kendini III. Richard sanan Richard Lawrence, birleşik devletlerden ayrılan sömürgeler hükümet kurmadıkları ve tazminat talebi kabul edilmediği için öfkeliydi.

Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen iki olayda tarihin gerçekten yeniden yaşandığını kanıtlayacak türden garip paralellikler göze çarpar. Abraham Lincoln ve John F. Kennedy arasındaki ortak noktalar Amerikan başkanlığı görevinden daha fazladır:

- Abraham Lincoln 1846'da kongreye seçilmişti.
- John F. Kennedy ise 1946'da kongreye seçildi.
- Abraham Lincoln 1860'da Birleşik Devletler başkanlığına seçildi.
- John F. Kennedy 1960'da başkan oldu.
- "Lincoln" ve "Kennedy" adlarının her ikisinde de yedi harf bulunuyor.
- Her ikisi de bir cuma günü vuruldu.
- Her iki başkan ailesi Beyaz Saray'da yaşadıkları sırada bir çocuklarını kaybettiler.
- Her iki başkan da kafalarına isabet eden bir kurşunla öldüler.
- Abraham Lincoln'ün sekreterinin adı Kennedy idi ve onu öldürüleceği tiyatroya gitmemesi konusunda uyarmıştı. Kennedy'nin sekreterinin adı ise Lincoln'dü ve o da başkana öldürüleceği kent olan Dallas'a gitmemesi için uyarıda bulunmuştu.
- İki erkek de güneyliler tarafından öldürüldü.
- Ölümlerinden sonra yerlerine geçen kişilerin adları John'du.
- Lincoln'den sonra başkan olan Andrew Johnson 1808'de doğmuştu.
- Kennedy'den sonraki başkan Lyndon B. Johnson ise 1908'de dünyaya geldi.
- Lincoln'ü öldüren John Wilkes Booth 1838'de doğmuştu.
- Kennedy'yi vuran Lee Harvey Oswald ise 1939'da dünyaya gelmişti.
- Her iki suikastçının da adları 15 harften oluşuyordu.
- Suikastı gerçekleştirdiği tiyatrodan kaçan Booth, bir depoda yakalandı.
- Suikastı gerçekleştirdiği depodan kaçan Oswald ise bir tiyatroda ele geçirildi.

İkisinin de davası görülmedi: Oswald dava başlamadan vuruldu. Hakimler Booth'la ilgili çelişkiye düştüler, kimileri onun tutuk-

lama sırasında vurulduğunu iddia etti, kimileri de onun kendini öldürdüğünü ya da depoda yandığını düşündü.

Suikastçılar karakter olarak şiddet kullanma eğilimlerinin yanı sıra hırslı ve kıskançtılar. Oswald deniz kuvvetlerinde son derece başarılı olan erkek kardeşinin kimliği altında ezilmişti. Lincoln'ün yaşamını "*HIC SEMPER TYRANNIS*" diyerek iddialı bir haykırışla sona erdiren Booth ise hep ünlü olmaya çalışmıştı. Bir gün, erkek kardeşi kazandığı bir başarı nedeniyle alkışlanırken kendisiyle alay edildiğinde bütün saldırganlığıyla şöyle yanıt vermişti: "*Bir gün Amerika'nın en ünlü adamı olacağım.*" Booth bu sözle ciddiye alınmak ya da ünlü olmak için yıkıcı eylemlere girişmeyi seçenler zincirinin bir halkasını oluşturdu. Onlara Herostratos adıyla bilinen "Herostrat"lar denildi. Üne kavuşmak için İÖ 365 yılında dünyanın yedi harikasından biri olan Efes'teki Artemis tapınağını ateşe verip kül haline getiren Herostratos da bunun bedelini canıyla ödemişti.

Bu kitap ünlü olma hırsı, intikam, zulüm, politik entrikalar, komplo, kıskançlık ya da hırsın bir suikasta neden oluşturup oluşturmadığı, aşağılık kiralık katillerin ya da yanlış yönlendirilen saplantılı insanların birer ölüm makinesi olup olmadıkları konusunda bir sorgulamada bulunmuyor ve kimseyi yargılamıyor. Bu kitap daha çok, yüzyıl içinde gerçekleşen başlıca uluslararası suikastların nedenlerini, oluş biçimlerini ve sonuçlarını tanımlamaya çalışıyor.

Katja Doubek, Münih 2001

A

ALEXSANDER I. KARADORDEVİÇ YUGOSLAVYA KRALI 1888-1934

1914'ten sonra babası Peter I. Karadordeviç'in kral naibi olan Alexsander, 1918'de "Sırplar, Hırvatlar ve Slovenler'in krallığını" resmen ilan ederek (SHS devleti) 1921'de tahta çıktı. Romanya ve İtalya'yla uzlaşmak için uğraşarak dış politikada Fransa'yla birleşme yoluna gitti. Fransa hükümetiyle ortak bir çalışma sonucu 1934'te kurulan Balkan Paktı'na katıldı.

Kral I. Alexsander gerçekte bütün gücüyle Sırplar, Hırvatlar- Slovenyalılar, Montenegro, Bosna ve Hersek'ten oluşan karmaşık yapılı krallığını bir arada tutmak için uğraştı. Bu, işlenmesi olası bir cinayetin sonuçlarının geniş kapsamlı yankılar yaratacağı bir krallıktı. Hırvat lider Styefan Radik parlamentoda bir suikasta kurban gidince dik kafalı bir asker olan I. Aleksandr buna tepki olarak hemen parlamentoyu feshetti. İkinci adım olarak kendini diktatör ilan ederek krallığına "Yugoslavya" adını verdi (Güney Slav ulusu). Çok geçmeden 1931'de yeni bir anayasa ilan etti ama Hırvatların lideri Ante Pavelik'in düşmanca ve öfkeli direnci nedeniyle bu anayasa krallığın bütün bölgelerinde kabul edilmedi. Pavelik henüz tartışmaların sürdüğü sırada nefret ettiği diktatörü öldürme kararı aldı ve kendisine bir müttefik aramaya koyuldu. Aradığı kişi güçlü İtalyan faşisti Benito Mussolini kimliğinde hemen karşısına çıkıverdi ve iki adam Yugos-

lavla kralına karşı düzenleyecekleri suikastla ilgili özenle hazırladıkları plan üzerinde bütün ayrıntıları gözden geçirerek çalıştılar.

Pavelik sadık adamları içinde gönüllü bir suikastçı olduğunu biliyordu. Bu iş için dışarıdan çalışmak üzere kendisine olan sadakatini kayıtsız şartsız kanıtlamış genç bir Hırvat milliyetçi ve profesyonel katil olan Vlada Çernozamski'yi görevlendirdi.

Suikastçısının kaçışını başarılı bir organizasyonla güvenceye altına aldı. Ona mükemmel silahlar ve sahte pasaport temin etti. Profesyonelce hazırladığı bu plan, modern anlamda ilk terör organizasyonlarından biri sayılacak ve onun üne kavuşmasında etkili olacaktı. Bütün hazırlıklardan sonra sıra suikastı başarıyla uygulamak için uygun zamanı hedeflemeye gelmişti.

I. Alexsander 9 Ekim 1934'te Paris'te bulunuyordu. Bu ziyaretin düşüncesi ve hedefi bir barış antlaşması pazarlığına oturmaktı. Dışişleri bakanı Louis Barthon ve Fransız general Alfonse Georges'in eşliğinde kararlaştırılmış olan görüşmeye gitmek üzere Marsilya caddelerinde yol alan Kral, yolda kalabalık izleyicilerin sevgi gösterileriyle karşılaştı. Kalabalığın arasından birden sıyrılan bir adam otomobile doğru yöneldi. Kimsenin engel olmasına fırsat vermeden otomobilin yan basamağına sıçradı ve bir eliyle arabaya sıkıca tutunurken öbür eliyle tabancasının şarjörünü arabanın içine boşalttı. I. Alexsander'a iki kurşun isabet ederken Barthon bir kurşunla yaralanmıştı. General Georges'da ise dört sıyrık vardı. İkisi de korku ve çaresizlik içinde iki dakika sonra son nefesini verecek olan Yugoslavya kralına bakıyorlardı. Şoka uğramış bir kameraman, korkusuna rağmen görevini unutmadı, yıldırım hızıyla kalabalıkta kendine yol açarak kamerasını olay yerine çevirdi ve böylece tarihte ilk kez bir suikastı canlı filme almış oldu.

Chernozamski kurşunlarını boşalttıktan sonra otomobilden atladı ve ortadan yok oldu. Polis ve güvenlik kuvvetleri ne pahasına olursa olsun onu bulmak için çok sıkı bir iz sürdüler. Kaçağın peşinden Marsilya'nın ara sokaklarında süren nefes kesici

kovalamaca sırasında 40 kişi yaralandı. Bu arada en azından Barthon'un yaşamını kurtarmaya çalıştılar ama çabalar başarısızlıkla sonuçlandı. Birkaç saat sonra o da kan kaybından öldü.

Sonunda polisler Chernozamski'yi durdurmayı başardılar. Üzerine çullanıp biriktirdikleri bütün öfkeyi savunmasız katilin üzerine boşalttıktan sonra kafasına bir kurşun sıktılar. Chernozamski birkaç saat ölümle pençeleştikten sonra öldü. Sıkı bir soruşturma sayesinde çok geçmeden birkaç komplocu yakalandı ve tutuklanarak ömür boyu hapis cezası aldılar. Pavelic İtalya'ya kaçtı ve hiçbir zaman planlamış olduğu suçun sorumluluğunu üstlenmedi.

Holm Sundhausen, Experiment Jugoslawien. Von der Statsgründung bis zum Staatserfall, B.I. Verlag, Mannheim, 1993

ALEXSANDER II. NİKOLAYEVİÇ
RUS ÇARI
1818-1881

II. Alexsander 1855'te -Kırım savaşı sırasında- tahta çıktı. 1861 ve 1868'de Rusya'daki sosyal, ekonomik ve politik yaşamın süreç içinde yenilenmesine hazırlık olacak temel reformlar oluşturdu. Köleliği kaldırması onun "Kurtarıcı Çar" adıyla anılmasını sağladı. II. Alexsander'ın dış politikası Rusya'nın izolasyonunu kırmayı hedefliyordu. Çar, Fransa'ya yaptığı sonuç getirmeyen yakınlaşma çabasından sonra Prusyalılarla uzlaştı. Müzakerelerin sonucunda 1872'de I. Wilhelm ve I. Franz Joseph'le birlikte üç imparatorluğun birliği oluştu.

Amerikan başkanlarının görevi gibi, Rus asasının mülkiyeti de yüz yıl boyunca tehlikeden başka bir şey getirmemişti. Romanov hanedanlığının 18 çarından 5 tanesi yaşamını katledilerek yitirmişti. Çar Nikola otoritesini kullanarak kendi yönetimi süresinde hemen hemen bütün aydınları sürgüne göndermişti.

1855'te aslında liberal olan oğlu Alexsander tahta çıkınca ülkede sadece olumlu değişmeler için umut beslenmedi.

Genç II. Alexsander kendisini bekleyen görevi biliyordu ve öncelikle genel beklentileri daha fazla ele almayı uygun gördü. Adli reformlar, köleliğin kaldırılması ve sansürün yumuşatılması onun ilçelerde ve köylerde monarşik dizginleri gevşetip biraz daha özerklik hakkı tanıdığı ilk esaslı yeniliklerdendi. Ama modern Rusya için -mümkün olabildiğince- gerçekleştirdiği bütün çabaları onu eleştirenleri susturmadı. Buna içerleyen Çar, polisten nihilist hareketine büyük sempati duyan özellikle iyi eğitim görmüş gençlerle ilgili bilgi aldı. Genç nesil gizli birleşimlerde ve cemiyetlerde bir araya geliyor ve toplumsal devrimi tartışıyorlardı. 1863'te Polonya'da ayaklanma başladıktan üç yıl sonra öğrenci Karakosov'un düzenlediği bir suikasttan yakasını sıyıran Çar bu kez 1867'de Paris'teki dünya fuarında Beresovski adındaki bir vatanseverin düzenlediği suikasttan kıl payı kurtuldu. Bu suikast girişimi Çar'ın yumuşak yüzlülüğü yüzünden meydana gelmişti. Çar ülkedeki düzeni daha sert yöntemlerle çözmeye karar verdi. Ama artık çok geçti -çünkü o artık çoktan devrimcilerin cinayet planlarının hedefi olmuştu.

2 Nisan 1879'da (Rusya'da kullanılan jülyen takvimine göre 1918'e denk gelen tarih) Monarşi karşıtı bir öğretmen olan Alexsander Solovyev silahını ona doğrultup tetiği çektiği ve kurbanını ıskaladığı sırada Çar her zamanki sabah yürüyüşlerinden birine çıkmıştı. Rusya'nın efendisi soğukkanlılıkla eğildi ve kendini kışlık saraya dar attı. Başarısız suikastçı yakalanarak askeri mahkemede yargılandı ve ölüme mahkûm edildi. Aynı yılın ağustos ayında "Narodnaya Volya" (Halkın iradesi) adlı bir terörist grubu oluştu. Bir konferaslarında Çar'ı resmen ölme mahkûm eden organizasyonun sağlam çekirdeği kadınlı erkekli 32 başlı bir gruptan oluşuyordu. Kasım ayında ilk denemelerini gerçekleştirdiler:

"Halkın İradesi"nin iki üyesi olan Alexsander Mikailov ve Andrey Şelyabov Çar'ın sık sık gittiği Kırım'dan dönerken kul-

lanacağı demiryolu hattına büyük bir titizlikle mayın döşediler. Güvenlik kuvvetlerinin önerileri üzerine Çar o gün başka bir yol seçti ve böylece ilk mayından kurtuldu. İkinci mayın patlamazken üçüncüsü imparatorluk salon vagonu geçtikten hemen sonra patladı ve belirgin bir hasar oluşturmadı. Suikastçılar bıkıp usanmadan dört ayrı deneme daha gerçekleştirdiler. Bir tünel kazdılar ve imparatorun çeşitli yolculuklarında kullanmasını bekledikleri rayların altına patlayıcı madde döşediler. Fakat buna benzer girişimleri sonuçsuz kaldı. Ya patlamalar yeterince etkili olamadı, ya suikastçılar fitili ateşlemek gecikti ya da trenin kullanacağı yol son anda değişti. Son suikastta vardiyalı muhafızlar vagonların normal sırasını değiştirdiler. Şaşkına uğrayan suikastçıların kafasına nefret ettikleri imparatorun kemikleri yerine bir vagon dolusu meyve yağdı. Bu başarısız girişimlerden sonra "Halkın İradesi" 1880-1881 kış döneminde trenleri havaya uçurma çalışmalarının onları hedeflerine yaklaştırmadığını kabul etmek zorunda kaldı.

Bu arada Çar'a yönelik bir başka suikast girişimi trajik bir sonla aynı şekilde başarısızlığa uğradı. Marangoz olan Stepan Chalturin II. Alexsander'ın yatında görev almak üzere başvuruda bulunmuş ve bunu başarmıştı. Fakat görev yeri daha sonra kışlık saray olarak değişti. Chalturin dört ay içinde 48 kilodan fazla dinamiti küçük dozlar halinde gizlice saraya sokup yatağının altında saklamayı başardı. Patlayıcıları depoladığı sırada polis suikast kokusu alarak geniş kapsamlı bir sorgulama ve araştırma başlattı. Marangoz, kimsenin odasını aramak için bile önemsemeyeceği sevimli ve aptal biri gibi davrandı. 5 Şubat 1880'de patlayıcı maddeyi Çar'ın yemek salonunu altında bulunan kömürlükte havaya uçurdu. Patlama binayı feci şekilde sarstı, bütün ışıklar söndü, on bir kişi öldü ve 56 kişi yaralandı. Bunların içinde Çar yoktu. Hessen prensi Alexsander'la özel bir görüşmedeydi ve akşam yemeğine gecikmişti. Patlamanın etkisinin ardından oluşan kaos Chalturin'in kimseye fark ettirmeden kaçışını sağladı. Ancak iki yıl sonra bir başka suikastta tutuklanarak idam edildi.

Bütün bu başarısızlıklara karşın "Halkın İradesi" pes etmedi ve II. Alexsander 13 Mart 1881'de kızağının içinde sıcacık örtünmüş olarak yaşamının yirminci ve bu kez ölümcül suikastına doğru yol aldı. Suikastçılar bir süredir Malaya Sadovaya'da - Kışlık saray ve gösteri meydanı arasında bir cadde- küçük bir dükkân kiralamıştı. Masum peynir satıcısı kılığında sandıklara ve fıçılara gizledikleri patlayıcı madde ve silahları gece yarısı kazdıkları bir tünelden caddenin altına taşıdılar. Onlar yolun altında büyük gayret sarf ederek cinayet planlarını gerçekleştirme yolunda çalışırken polis de boş durmuyordu. 1880 Ekim ve 1881 Şubat ayları arasında "Halkın İradesi"nin liderleri tutuklandı. Çarın cesur korumaları şüpheci komşulardan garip peynirci dükkânı hakkında haberler alınca dükkânın satış bölümünü baştan aşağı incelediler ama mahzendeki komployla ilgili fıçılar onlara tamamen zararsız göründü.

Şubatın sonunda suikastı planlayanlardan biri olan Şelyabov tutuklandı. Onun tutuklanması amaçlarından kesinlikle şaşmayacak olan teröristler için ağır bir darbe olmuştu. St Petersburg genel valisinin kızı ve aynı zamanda Şelyabov'un sevgilisi olan Sophia Perovskaya komutayı ele aldı. "Narodnaya Volya" bu kez daha iyi hazırlanmıştı; sadece Çar'ın kullandığı cadde değil yeraltı da mayınlarla döşenmişti. Kurbanın başka bir yol seçmesi durumunda tamamlayıcı olarak el bombası fırlatacak olan gözcüler için gerekli önlemler alınmıştı. Alexsander'ın güvenlik görevlileri ve atlı kazaklar olası bir patlamadan çekindikleri için gerçekten rotayı değiştirdiler ve Katharina kanalındaki caddeyi kullandılar. Kanalın öbür tarafındaki bir suikastçı yolda bekleyen iki bombacıya kararlaştırılan işareti verdi. 19 yaşındaki Nikolay Raysakov'un fırlattığı nitrogliserin bombası Çar'ın kızağına hasar verdi, yoldan geçen birkaç yaya ve kazak yaralandı. Çar II. Aleksandr endişeyle facianın boyutlarını anlamak üzere o anda tutuklanmış olan Raysakov ile konuşmak için dikkatsizce aracını terk etti. O sırada soylu bir öğrenci olan Ignatius Grinevitski adındaki ikinci suikastçı kimseye fark ettirmeden çara yaklaştı

ve ikinci bombayı doğruca Çar'ın ayaklarının dibine doğru fırlattı. Aleksandr şaşkın hizmetkârlar tarafından aceleyle bir saat sonra öleceği kışlık saraya taşınırken bombacı da cezasını aynı şekilde ödedi.

Hemen tutuklanan suikastçılar mahkemeye çıkarıldı. Hapis ya da ölüm cezası aldılar. 3 Nisan'daki infaz törenine 12.000 askerin önlem aldığı 80.000 izleyici katıldı. Çok şişman olan Mikailov'un iki kez ipten kurtulması dışında beklenmedik bir olay gerçekleşmedi. Görevini yerine getiren cellat, batıl inançlı halkın şans getirdiğine inandığı infaz ipinden birkaç santim kesmesine izi verdi.

Vera Figner, Das Attentat auf den Zaren Alexsander II., Autoren Edition, Könıgstein, 1981

SALVADOR ALLENDE GOSSENS ŞİLİLİ POLİTİKACI 1908-1973

Şilili yazar Isabel Allende'nin amcası olan Salvador Allende Gossens, tıp öğreniminden sonra stajını tamamlayarak önce kenar mahalle hastanelerinde çalıştı, daha sonra da politikada ülkesi için iyi olanı yapmaya karar verdi. Sonunda 1970'te başkan olana dek adaylığını koyduğu birçok seçimde başarısız oldu ama bu onu hedefinden saptırmadı. Allende sosyal devrimci bir programı kabul ettirmeye çalıştı: Program iç ve dış endüstri girişimlerinin, büyük arazilerin devletleştirilmesi yoluyla ekonomik ve sosyal şartların değişimini içeriyordu. Bu reformlarıyla dosttan çok düşman kazanan başkan ağustosun sonunda Şili kongresi tarafından azledildi.

Askerler 11 Eylül 1973 günü saat on bire doğru başkanlık sarayına saldırıya geçmişti. Salvador Allende sekreterlerine: *"Bunlar ne istiyorlar?"* diye sorduğunda *"Başkanım,"* diye yanıtladılar, *"Bize on dakika zaman veriyorlar."*

Allende'nin güvenilir basın sekreteri Frida Modak, daha sonra başkanlık sarayında geçen son saatleri şöyle anlattı: "*Sadece biz bize kalmıştık. Başkanın en yakın çalışanları, kızlarından ikisi, basın danışmanı Augusto Olivares, basın bölümünden birkaç kız, askeri başyaverleri ve ben. Başkan umutsuz olmaktan kesinlikle uzaktı. Bürosunun hemen yanındaki büyük kabul salonunda birlikte oturuyorduk. Bizimle sohbet etti ve bize cesaret vermeye çalıştı. Sade bir şekilde giyinmişti. Üzerinde balıkçı yaka bej bir kazak ve kahverengi bir pantolon vardı. Radyoda silahlı kuvvetlerin bildirisini dinledikten sonra şöyle dedi: 'Hiçbir zaman teslim olmayacağım. Düşüncelerim ve inançlarım uğruna hayatımı ortaya koyarım.' Birdenbire birinci kattan biri bağırdı. Askerler giriş kapısını kırmış ve başkanı ele geçirmek için merdivenlere yönelmiş olmalıydılar. Yukarı çıkarlarken önlerine çıkanları tartakladılar. Bir yandan da haykırıyorlardı: 'Teslim olmak için on dakikanız var!*" Başkan çalışanların güvenliği için onları harekete geçirmeye çalıştı ama kimse yerinden kıpırdamamıştı. Bunun üzerine telsizle kadınları göndermek üzere askerlerden bir jip istedi. Kızları onu bırakmak istemediler. Onlara kötü davranılmasından da korkuyorlardı. Allende sert çıktı: "*Sizi öldürürlerse tarihe kadın katili olarak geçerler.*" Yeniden savaş birliklerinin komutanını çağırdı ve tekrar bir jip istedi; "*Gerçi siz bir hainsiniz,*" diye devam etti, "*...ama en azından kadınların yaşamına saygı göstereceğinizi umuyorum.*" Bu taktiği başarılı olmuşa benziyordu. Bir polis sarayın çıkışında kadınları bekledi. Gerçi görünürde jipe benzer bir araç yoktu. Polis caddenin köşesinde yolu açmıştı.

Allende sadık çalışanlarına veda etti ve bodrum kata indi. Orada kısa süre önce açıkladığı gibi öldü. "*Görevimi yasal süreci olan 1976'da sona erdiririm. Yoksa bu saraydan ölümü çıkarırlar.*"

11 Eylül 1973 Salı günü, saat 14.23'te sarayın birinci katındaki kabul salonlarından birinde yerde bulundu. Giysileri kömürleşmişti. Yüzü tanınmayacak haldeydi. Makineli tüfekten çıkan

kurşunlar sağ omuz kürek kemiğini boğazına kadar parçalamıştı. Yanak ve burnuna isabet eden mermiler neredeyse yüzünün sağ tarafını yok etmişti. Bedeni de kurşunlardan delik deşikti. Daha sonra hazırlanan resmi rapor şöyleydi: İntihar. Daha sonra dul eşine teslim edilen cesedin sırtında da birçok kurşun deliği vardı.

Binanın daha az tehlikeli olan güney kanadına çekilen çalışanları öğle saatlerinde ele geçirilip tutuklandılar. Bunlardan biri olan ve şefini yaşarken adım adım izleyen Olivares tabancasının namlusunu ağzına sokup tetiği çekti.

Şilililer 12 Eylül öğleden sonra cuntanın resmi radyosundan Allende'nin ölüm haberini öğrendiler. Askeri radyo haberin hemen ardından Fransız şansonu "Je t'aime, moi non plus" u çaldı.

Alejandra Rojas, Allende, das ende einer Ära, Aufbau Verlag, Berlin, 1998; Stern, 39/1973

BENIGNO (NINOY) AQUINO JR.
FİLİPİNLİ POLİTİKACI
1932-1983

40 yaşındaki senatör Benigno Aquino Filipinler'de eşit sayıda dost ve düşmana sahip, sevilen ve saygı duyulan bir politikacıydı. Görev dönemini normal bir şekilde bitirmiş olsaydı Ferdinand Marcos'un halefi olacaktı. Başkanlık görevinin sona ereceği günler yaklaşınca başkan ve eşi Imelda için güç, arpalık ve ayrıcalıktan vazgeçmekten başka hiçbir çare kalmamış görünüyordu. Ama Marcos, durumunu güvence altına almak için inisiyatifi ele alarak kendini doğrudan ülkenin başkomutanlığına atadı. Bir diktatör olarak bu durumda muhaliflerini saf dışı etme isteğini gerçekleştirmek için hiçbir engeli kalmamıştı. Listenin başında bulunan Benigno Aquino tutuklandı. Adam öldürme, ruhsatsız silah taşıma, tecavüz ve bölücü faaliyet gibi mantıksız suçlarla suçlanıyordu. Ona dayatılan bu suçlamalar sonucu

1977'de ölüme mahkûm edildi. Ama Marcos, Aquino'yu idam etmek yerine onu hapiste tutmaya karar verdi. Kötü hapishane koşulları birkaç yıl sonra kalbi doğuştan zayıf olan Aquino'nun bu sorununun gittikçe artmasına neden oldu ve sonunda bir operasyon kaçınılmaz hale geldi. Aquino'nun mahkûmiyetiyle ilgili bütün uluslararası tepkileri öncelikle görmezden gelen Marcos, Amerikan başkanı Jimmy Carter'ın işe karışmasıyla hastanın yurtdışına çıkmasına izin verdi. Aquino ve eşi hemen ameliyat olmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne uçtu.

Bu arada Markos rejimi Filipinler'deki insan haklarını derinden yaralamıştı. Anavatanının durumuyla ilgili haberler sürgündeki Aquino'yu politik nedenlerden dolayı Manila'ya tekrar geri dönme düşüncesine götürüyordu. Imelda Marcos onların geri dönüşlerini engellemek üzere özel olarak Aquino'ların bulunduğu New York'a geldi. Filipinler'in First Leydi'si Amerikan elçiliğine Aquino'lar için hiçbir şartta seyahat için geçerli pasaport hazırlamamaları konusunda direktif verdi. Bu arada Ferdinand Marcos da eskiden senatöre karşı yapılan ithamları tekrarlıyor ve onun ülkedeki güvenliğini sağlayamayacağını iddia ederek Aquino'nun sürekli olarak ABD'de kalması için onu ikna etmeye çalışan çok sayıda dostunun önerisine uymasının en doğrusu olacağını söylüyordu. Ama Aquino ülkesine dönmeye kararlıydı ve bu kararını danışmanlarıyla paylaştı: "*Geri dönmeye karar verdim. Eğer kaderimde öldürülmek varsa bu zaten olur.*"

21 Ağustos 1983'te zaman gelmişti. Aquino sahte bir adla, titizlikle alınan güvenlik önlemleri eşliğinde birçok dolambaçlı yol kullanarak Manila'ya uçtu. Bir numaralı devlet düşmanının eve dönmekte olduğu herkes tarafından biliniyordu. Dostları ona yaraşır bir karşılama töreni için kenti sarı bantlarla süslemişlerdi. 20.000'in üzerinde taraftar onu karşılamak üzere havalimanına gelmişti. Hükümet havalimanı bölgesini tamamen kapadı. General Fabian Ver, istenmeyen konuğun aynı uçakla geldiği gibi geri gönderileceğini açıkladı.

Yolculuğun bitmesine yakın Benigno Aquino, Çin havayol-

larına ait Boeing 767'nin tuvaletine girerek beyaz safari takımının altına kurşun geçirmez bir yelek giydi. Onunla birlikte yolculuk yapan *Newsweek* muhabirine *"Bu uçuştan sağ çıkma şansım yüzde on,"* diyordu. Uçak pistte henüz durmuştu ki yolcular oturdukları yerde kalmalarını söyleyen bir sesle oldukları yerde kaldılar. Uçağın kapısından içeri silahlı üç adam girdi, görevlileri bir kenara iterek Aquino'nun çevresini sardılar ve onu zorla görevlilerle dolu metal merdiven sahanlığının bulunduğu arka çıkışa doğru götürdüler. Uçaktaki gazeteciler neler olup bittiğini görmek için arkalarından koştular ama silahlı adamlar tarafından durduruldular ve kapı suratlarına kapandı. Birden makineli tüfeklerin yaylım ateşinin sesi duyuldu. Televizyondan bir adam pencereden olanları filme almaya çalıştı ama silahlı adamlar hemen koşup onun bu eylemine acımasızca son verdiler. Bu arada birkaç yolcu birinci sınıfın pencerelerine ulaşmayı başarmıştı. Gördükleri yere serilmiş Benigno Aquino'nun yüzüydü. Başının arkasındaki yaradan kan fışkırıyordu. İş tulumu giymiş bir adam hemen yanı başında, tıpkı onun gibi yüzü yere dönük, yerde yatıyordu. Üç adam Aquino'nun tepesinde dikilmiş, cansız vücuduna hâlâ ateş ediyorlardı. Sonunda biri cesedi yerden kaldırdı ve onu hazır duran bir arabaya fırlatarak oradan kaçtı.

Aquino'nun ölü bedeni camdan bir tabuta kondu. Cenaze törenine 30.000 kişi katıldı. Yapılan mükemmel makyaj sayesinde hiç kimse vücudundaki ve yüzündeki korkunç yaralarla ilgili en küçük bir iz bile görmedi. Resmi açıklama Ronaldo Galman adında işçi tulumu giymiş bir kişinin tek başına Aquino'ya suikast girişiminde bulunduğu ve güvenlik kuvvetleri tarafından vurulduğu şeklinde yapıldı. Bununla birlikte cinayet araştırıldı. Soruşturma sonucunda kokuşmuş Filipinler ordusunun düzenlediği bir komplo ortaya çıktı. Sonunda on beş önemsiz subay tutuklanarak mahkûm edildi. Aralık 1985'te hepsi aklanıp beraat etti.

Öldürülen politikacının eşi Corazon Aquino zaman yitirmeden rejime karşı savaş açtı. 1986'da gerçekten devlet başkanlığını ele geçirdiğinde sürgüne kaçmış olan Marcos'lardan acı inti-

kamını almaya yemin etmişti. Kararlı ve uzlaşmaz tavrıyla aynı zamanda kocasının katillerinin yurtdışına kaçırdıkları üç milyar doların da peşine düştü. 28 Eylül 1990'da yeniden açılan bir dava sonucu on altı subay suçlu bulundu ve ömür boyu hapisle cezalandırıldı.

Howard Chua-Eoan, Aquino, Chelsea House, New York, 1988

JOSÉ MARÍA AZNAR LOPEZ
İSPANYOL POLİTİKACI
*1953

José María Aznar gençliğinde kendi deyimiyle politikadan çok, hedefine ulaşmaya çalıştığı hukuk eğitimiyle ilgiliydi. 26 yaşında bir devlet memuru olarak İspanyol halkının büyük çoğunluğunun onayladığı, ona göre ülkenin ulusal birliğini tehlikeye atan, demokratik anayasayı eleştiren birkaç gazete makalesi yazdı. Bu gençlik fikirleri yıllar sonra değişti ve 1989'da adı değiştirilmiş halk birliği (PP, Partido Popular) olarak halk partisinin başına geçti ve partiyi tam anlamıyla orta sağa yöneltti. Herkesin demokraside doğmuş ve demokrat bir nesle ait olduğunu düşünmesini istiyordu. Bu politik olarak geçerli bir düşünce olabilirdi ama biyolojik olarak imkânsızdı çünkü Aznar tam tersine demokratik olmadığı kesinlikle kanıtlanabilecek, tamamen Franko rejiminin ideolojisinden etkilenmiş bir aileden geliyordu.

Aznar 1995'te muhalefet lideri olarak özellikle genç seçmenlere yönelik bilinçli ve önemli başarılar elde etme yolunda uğraş verdi. Partisi İspanya yerel seçimlerinde olağanüstü iyi sonuçlar elde edince kamuoyuna verdiği bir söyleşide şöyle dedi: "*Bu seçimler merdivendeki son basamaklar.*" Çünkü bundan sonraki adım onu doğruca Moncloa sarayına, İspanya devlet başkanının konutuna götürüyordu.

19 Nisan 1995'te Madrid'te bir suikast yapan Bask terör örgütü ETA (Enzkadi ta Askatasuna - Bask ülkesi ve özgürlüğü) üyelerinin engel olmak istediği şey tam da buydu. PP'nin başkanı Madrid'te oturduğu evden birkaç yüz adım uzaktaki geniş bir kavşağı henüz geride bırakmıştı ki otomobilinin hemen yanı başında bir bomba patladı. Saat sabah 08.15'ti ve Aznar kalabalık bir saatte parti merkezine doğru yola çıkmıştı. PP'nin basın sözcüsü Angel Rodriguez *"Teröristler yolu titiz bir casusluk sonucu öğrenmiş olmalılar,"* diyordu çünkü muhafazakâr muhalefet lideri polis ve devletin güvenlik önerilerine özenle uyuyor, Madrid'in doğusundaki Conde de Orgaz'da bulunan bürosuna gitmek için her sabah farklı bir yol seçiyordu. Bu tür manevralar tehlikeyle karşı karşıya kalan bütün politikacılara ısrarla önerilen yollardan biriydi.

Aznar kent merkezine giderken sadece uzaktan kumandalı olduğu sanılan bombanın patladığı kavşaktan geçmekten çekinmemişti. Hafif şekilde yaralanan şok altındaki bir koruma polisi patlama için *"Bir ateş topu"* diyordu. Polisin araştırmasına göre suikastçılar ortalama 25 kilo patlayıcıyı caddenin kenarında park ettikleri çalıntı bir Fiat Uno'nun içine saklamışlardı. Patlamanın etkisiyle park halindeki birçok araba yandı. Oluşan basınç dalgasıyla yakındaki bir ev çöktü, evde yaşayan ve ağır yaralanan yaşlı bir kadın uzun süre komadan çıkamadı. Bu patlamadan dördü polis muhafızı olmak üzere toplam 16 kişi ağır ya da hafif yara aldı. Aracın 16 ton gelen olağanüstü zırhlı donanımı politikacının, şoförünün ve bir muhafızın yaşamını kurtarmıştı. İç bölüm kısmen zarar almazken aracın geri kalan bölümü tanıkların ifadesine göre şaşılacak derecede ağır hasar görmüştü. Koyu renkli limuzinin radyatörü tamamen parça parçaydı, arka taraf ağır bir şekilde ezilmişti. Şoka uğramış sürücü arabayı durdurduğunda Aznar hemen arabadan inmek istedi. Fakat arka kapılar sıkışmıştı. Zayıf ve çok iri olmayan Aznar öne doğru süründü ve ön kapıdan dışarı çıktı. Önce ilkyardım almak üzere yakınlarda bulunan bir doğum kliniğine götürüldü, sonra da bir hastaneye kaldı-

rıldı. Aznar, yoğun ve ayrıntılı muayeneler sonucu bir çizikten başka bir şeyi olmadığı anlaşılınca rahatladı. Doktorlara "*Ben iyiyim*" diyerek önce eşi Ana Botella'yı daha sonra parti merkezini aradı. Radyo ve televizyon, İspanyol halkına suikast ve yara almadan kurtulan kurbanla ilgili kısa bir haber geçti. Televizyon Aznar'ı daha sonra parti arkadaşı Gregorio Ordóñez'in tabutu başında gösterdi. San Sebastian belediye başkanının temsilcisi olan Ordóñez Bask bölgesinde PP'nin umuduydu ve ocak ayında ETA tarafından soğukkanlılıkla ensesine sıkılan bir kurşunla öldürülmüştü. Aznar ilk şoktan kurtulunca partisinde yükselen eleştirileri kamuoyuna yöneltti. Hükümet onu yeterince koruyamamıştı, sert bir şekilde kimseden şüphelenmediğini açıkladı. İronik olarak aldığı bu "meslek riski"nin uzun zamandır bilincinde olduğunu ekledi. Medya ve halk, Aznar'ın suikast karşısında verdiği bu soğukkanlı tepkiden ve hâkimiyeti ele almasından etkilenmişti. Kral Juan Carlos ve devlet başkanı Felipe Gonzáles telefonla arayıp suikasttan ucuz kurtulması nedeniyle geçmiş olsun dileklerini bildirdiler. Ama devlet başkanı aynı akşam olayı "*çok ciddi*"ye alınması gereken "*ülkeye vurulmuş ağır bir darbe*" olarak nitelendirdi.

ETA suikast kurbanı olarak seçtiği her hedefe erişmek ya da en azından tehlikeye sokmakta ne kadar başarılı olduğunu bir kez daha kanıtlamıştı. Teröristler bu kez de bir arabayla bilinmeyen bir şekilde kaçmayı başarmışlardı. Kaçtıkları araba bir saat sonra Chamartin tren istasyonu yakınlarındaki bir yerleşim bölgesinde, ardında yaralılar bırakarak havaya uçtu. Morali bozuk olan İspanyol polisi bütün çabalarına karşın teröristlerin eylemlerini engelle yemediğini itiraf etti.

Frankfurter Allgemeine Zeitung, 31.05.1995; Neue Zürcher Zeitung, 20.04.1995, Süddeutsche Zeitung, 20.04.1995/21.04.1995

B

BAGOAS
PERSLİ HAREMAĞASI
İÖ 336

Millattan önceki Pers imparatorluğunda haremağalarının büyük güçleri ve politik etkileri küçümsenemezdi. Bunların en güçlülerinden biri olan haremağası Bagoas her ikisini de kendi çıkarları için kullanmayı çok iyi biliyordu. Ordunun başındaki komutan olarak MÖ 343'te Mısır'ı fetheden Bagoas askerlerine ilk olarak Mısır tapınaklarını yağmalama emrini verdi. Sadece çalıntı hazineleri askerlerinin ellerinden almakla kalmadı, aynı zamanda bütün kutsal yazıları da kendinde topladı ve bu yazıları umutsuzluk içindeki Mısırlı rahiplere fahiş fiyatlara geri sattı. Altın ve değerli taşları da zaman geçirmeden kendine ait özel sandıklara ekledi. Kariyerinin en yüksek noktasında bu ve benzeri biçimlerde önemli ölçüde servet yaptı ve böylece politik olarak tüm kontrolü eline geçirdi. Başarısının sırrı suça yönelikti ve etkili olduğu kadar da basitti. Bulunduğu konum ona istediği zaman kral tayin etmek cesaretini ve eğer planlarına karşı çıkarsa istediği zaman da öldürtme hakkını veriyordu.

Kral III. Artakserteks uzun süre danışmanı Bagoas ne söylediyse onu yaptı. Bu nedenle gücü elinde bulunduran haremağasının isteği üzerine kendisine ve oğullarının vârisliğine hiç kimsenin taş koymaması için hemen hemen bütün uzak akrabalarını öldürttü. Artakserteks'in Bagoas'la birlikte öldürücü bir çift oluş-

turarak düşmanlarını acımadan yolunun üstünden temizlediği olağanüstü kıyıcı bir monarşinin ün kazanması uzun sürmedi.

MÖ 340 yılında Makedonyalı Philipp ordusuyla Pirinthus ve Bizans'a saldırdı ve Pers imparatorluğunun içlerine doğru ilerlemeye başladı. Kral Artakerteks ve danışmanı Bagoas kendilerini tehdit eden tehlikeyi karşılamak için farklı planlar geliştirdiler. Fakat ortak bir çizgide birleşmek konusunda bir uzlaşma sağlayamadılar ve tartışmaları gittikçe sertleşmeye başladı. Bagoas sonunda hükümdarına karşı sabrını tüketti ve MÖ 338'de onu yok etti. Bu kez en genç ve en zayıf vâris olan Arses'in dışında bütün oğullarını da birlikte öldürdü. Güçlü harem ağası Arses'i tahttaki güçsüz kuklası yapmak üzere koruması altına aldı. Ama iki yıl sonra hesaplarının yanlış olduğunu kesinlikle anlayacaktı. Arses gençti ama kararlarının Bagoas tarafından manipüle edilmesini asla istemiyordu. Taze hükümdar onun öfkesine sürekli karşı çıkıyor ve kendi isteklerini zorla kabul ettirmeye kalkışıyordu. Kral, Bagoas'ın ondan kurtulmak için harekete geçeceğini biliyordu. Bütün gücüyle harem ağasından kurtulmanın çarelerini aradı ve sonunda onu zehirlemeye karar verdi.

Fakat Arses sarayındaki iyi organize edilmiş haber ağını hesaba katmamıştı. Plan somut biçimini almadan önce durumu öğrenen Bagoas Arses ve ailesini öbür dünyaya göndermekte bir an bile tereddüt etmedi. Sonunda geride kraliyet ailesinden tahta çıkacak bir tek kişi bile kalmamıştı.

Bagoas tahta uygun bir aday aramaya başladı ve sonunda ailenin çok uzak akrabalarından biri olan bir adamı Kral III. Darius olarak tahta çıkarttı. Ama seçtiği adayın ona gerekli şekilde minnettarlığını göstermeyeceğini ve kendisine itaat etmeyeceğini bir kez daha görecekti. III. Darius saf ve etkileyici görünerek güçlü haremağasının tek kelime söz etmesine fırsat tanımıyordu. Bu şartlara gelemeyen Bagoas kralı zehirlemek için bir plan yaptı. Dikkatsizliği ve kibri yüzünden sarayda Darius'a gösterilen sadakatı hafife almak hatasına düştü. Bunu azalan gücü ve şartların elverişsiz olması da etkiledi.

Planladığı cinayetin gerçekleşeceği akşam gelmişti. Planının başarılı olacağına alışmış olan Bagoas kurbanıyla akşam yemeği yiyeceği için sevinçliydi. Darius zehri içerken tam karşısında oturacaktı. Kralın önüne getirilen ölümcül şarapla dolu kadehi dikkatli ve sevinçli bir bekleyişle izliyordu. Ama hükümdarın başka planları vardı. Gözünü bile kırpmadan kadehi onun önüne itti ve muhafızlarına kadehi Bagoas'a zorla içirmeleri için emir verdi. Muhafızlar Darius'un emrini hemen yerine getirdiler ve Bagoas kendi kazdığı kuyuya düştü.

Bunu izleyen beş yıl boyunca III. Darius Büyük İskender'e karşı savaştı. Sonunda ünlü Arbela savaşında tamamen zayıflamış olan ordusunu terk ederek Baktria'ya kaçtı. İskender lidersiz kalan askerleri kılıçtan geçirdi. Kralının bu korkakça davranışı karşısında General Bessus, Darius'u Baktria'ya kadar izledi ve onu öldürdü.

Josef Wiesenhofer, Das antike Persien von 550 v. Chr. - 650 n. Chr., Artemis & Winkler, München, 1994

THOMAS BECKET
CANTERBURY BAŞPİSKOPOSU
1118- 1170

Becket 1155'ten sonra onu 1162'de Canterbury başpiskoposluğuna yükselten II. Heinrich'in başbakanı, dostu ve danışmanıydı. Aynı yıl başbakanlığı bırakarak kilise haklarının ve papalık politikasının katı bir savunucusu oldu. Clarendon duruşmalarında krala karşı tavır aldı ve bu nedenle sadakatsizlik ve ihanetle suçlandı. Tutuklamadan kurtulmak için Fransa'ya, Papa III. Alexsander'ın yanına kaçtı. Papa, kral ve Canterbury piskoposu arasında uzun görüşmeler sonucu bir birlik oluştu.

Becket, 1 Aralık 1170'te sürgünden sonra tekrar İngiltere'ye

döndüğünde Sandwich'te çok sayıda Avrupalı taraftar onu bekliyordu. Ama aynı zamanda büyük arazi ve çiftliklerin üzerine yatmış olan ruhani kesimden yüksek rütbeli birkaç kişi son derece huzursuzdu. Geri dönenlerin hemen oracıkta öldürülmesi kraliyet gizli ajanlarının varlığı aracılığıyla engellenmişti. Arazi ve mülkleri gerektiğinde şiddet kullanarak savunmaya hazırdılar. Becket, Canterbury'ye gelir gelmez yeniden kazandığı gücü kanıtlamakta hiç zaman kaybetmedi. Londra piskoposu Gilbert'i ve Salisbury piskoposu Jocelin'i aforoz etti. York'lu Roger'e işten el çektirdi. Bu üç kişi koşar adımlarla Normandiya'da noeli kutlayan kralın karşısına çıktılar. Kendilerini acındırarak yakındılar ve Becket'in halk üzerindeki popülaritesini hükümdara kötü bir tablo çizerek gösterdiler.

Ekselansları bunun üzerine ünlü sinir krizlerinden birine kapıldı, bütün korkaklara, ispiyonculara ve "*efendilerinin küçük memurlar tarafından üzülmesine*" izin verenlere öfkesini kustu. Bu öfkeyle ona itaatkârlıkta yarış eden şövalyelerine gerçekten Canterbury piskoposunu tutuklatma ya da öldürtme emri verip vermediği çok net değildir.

29 Aralık 1170'te Baron Reginald Fritz Urse, Baron Hugh de Moreville, Baron Richard Brito ve Baron William de Tracy, Becket'in yatak odasını bastılar. Piskoposu ülkenin özgürlüğünü bölmekle suçlayan zorbalar ondan zaman geçirmeden sürgüne gitmesini istediler. Becket onların emrini yerine getirmeyi kibarca reddedince yatak odasından çıktılar ve silahlı olarak geri döneceklerini söyleyip gittiler. Tehdit edilen piskopos birkaç rahiple birlikte kiliseye gitmeye isteksizce razı oldu ve bir sütunun önündeki sol yan bölümde mevzilendi. Dört baron çok geçmeden müttefikleri Kaplan Hugh Mauclerc yönetiminde söyledikleri gibi silahlı olarak geri gelerek katedrale girdiler. Bunu izleyen göğüs göğüse çarpışmanın hedefinin gerçekten Becket'i öldürmek mi, yoksa en azından tutuklanıp yakalanması olup olmadığı bilinmedi. Piskopos kendini şiddetle savundu ve saldırganların kurbanı oldu.

Becket'in düşmanlarının kılıçları tarafından gerçekleştirilen ölümü ülkenin her yanına korku dalgası halinde yayıldı. Kral II. Heinrich ne pahasına olursa olsun bu cinayetle bir ilişkisi olmaması gerektiğini hemen anlamıştı.

Oyunculara yaraşır bir performansla pişmanlık içinde, yalınayak ve sırtında çilekeşlerin giydiği bir gömlekle bir hacı gibi Canterbur'ye doğru yola çıktı. Thomas Becket'in son nefesini verdiği taşı dokunaklı bir şekilde öptü, ölünün mezarı başında dua etti, hatta birkaç damla gözyaşı bile döktü. Sonra piskoposların ve 80 rahibin onu kırbaçlamasına izin verdiği gösteriyi başarıyla tamamladı. Böylece aklanmış olarak kamuoyuna 200 şövalyeyi kutsal ülkeye yolladığını ve alışıldık kraliyet hakları sayesinde yazıya geçirdiği "Clarendon'un inançsız statüleri"ni tekzip ettiğini açıkladı. Fakat gerçekte bütün bu saçma tiyatroyu statülerin yürürlükte kalması ve Becket cinayetinin araştırılması için değil, aksine daha çok sarayındaki kibirli tutumunu sürdürmek adına yürütüyordu.

Canterbury mucize doğumun ölüm taşı olarak hac yeri haline geldi. Gözleri görmeyenler orada ışığa kavuştular, cüzamlılar, akıl hastaları, zafiyet geçirenler ve sara hastaları iyileştiler. Hastalar ve mutsuz insanlar akın akın oraya toplanarak uzun dualar okudular ve tanık oldukları mucizeleri herkese duyurdular. Papa 1173'te öldürülen Becket'i aziz ilan etti. VIII. Heinrich 350 yıl sonra bu efsaneye kesin olarak bir son vermeyi denedi. Tabutun açılmasını ve Becket'in iskeletine karşı yaşadığı dönemde papalık otoritesini yasal olmayan biçimde zorladığı gerekçesiyle dava açılmasını emretti. Thomas Becket'in kemikleri suçlu bulundu, resmi olarak yakıldı ve üstünkörü gömüldü.

Kutsal Becket'in mezarına yaptığı bir hac yolculuğu Geoffrey Chaucers'in 1387'den sonra yazdığı "The Canterbury Tales"in (Canterbury hikâyeleri) çerçevesini oluşturur. Thomas Becket'in kişiliği ve eserleri C.F. Meyer'in 1880'de yazdığı "Der Heilige" -Aziz-, T.S. Elliot'un 1935'te yazdığı "Murder in the Cathedral"- Katedralde cinayet- romanları gibi birçok kez

edebiyata malzeme konusu oldu. Bundan başka Becket, I. Pizetti'nin 1958'de bestelediği "L'assassinio nella cattedrale" adlı operasına esin kaynağı oldu. J. Anouilh ise 1959'da "Becket ou l'honneur de Dieu" adlı dramayı kaleme aldı.

Pierre Aubé, Thomas Becket, Benziger Verlag, Zürich, 1990; Paul Gerhard Schmidt (Hrsg.), Die Vita des Heiligen Thomas Becket, Steiner Verlag, Stuttgart, 1991

FOLKE BERNADOTTE WISBORG KONTU İSVEÇLİ DİPLOMAT 1895 - 1948

İsveç kralı V. Gustav'ın yeğenlerinden biri olan Folke Bernadotte önce orduda subay olarak bulundu, 1943'te İsveç Kızılhaç'ının önce başkan yardımcılığını yaptı, 1946'da da başkan oldu. Bernadotte 1945'te silahsızlanma görüşmeleri için batılı devletlere başarısız bir teklif götüren Heinrich Himmler'le yaptığı görüşmeler aracılığıyla Danimarkalı ve Norveçli tutuklulardan oluşan 20.000 savaş esirinin nasyonal sosyalist toplama kamplarından salıverilmesini sağladı. Bernadotte Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin verdiği görevle 1948'de İsrail ve Arap devletleri arasındaki savaşta arabuluculuk sıfatıyla Filistin'e gitti. Bernadotte altı ay sürecek bu güç ve tehlikeli görevi üstlenmeye istekli olduğunu belirtmişti.

Kont bu "üç kez kutsal ülke"de attığı her adımda çevresini kuşatan tehlikeyi bir an bile göz ardı etmemişti. Vasiyetnamesi hazırlanmış, cenazesi için gereken tüm hazırlıkları bizzat kendisi üstlenmişti. Bununla birlikte ona önerilen özel güvenlik birimlerini kabul etmedi. Parolası *"Silahlı adamlar yok, panzerler yok,"* biçimindeydi. Arabuluculuk çalışmalarının daha ilk günlerinde yazı masasına tehdit mektupları yığılmaya başladı. Bernadotte'nin basına da açıkladığı gibi *"En ufak bölümünün bile Yahudi organizasyonları çevresinden gelmediği"* belirtilen tehdit

mektuplarının oluşturduğu bu durum riski oldukça artırıyordu. Cepheleri uzlaştırmaya çalışan arabulucu sadece bir delinin kurşunuyla değil aksine çok daha akla yakın, uzun bir uğraş sonucu düşünülüp iyice hazırlanmış soğukkanlı bir cinayet planıyla öldürülmeliydi.

Bernadotte'nin beyaz UNO uçağı 1948 Temmuz ayında daha önce kimliği belirsiz bir uçak tarafından Akdeniz üzerinde izlenmişti ve öldüğü gün ilk tehdit havadan geldi. 17 Eylül'de havadan gelen bildiri şöyleydi: "*Çok önemli! Bütün uçakların dikkatine, Kalandia havalimanına iniş yapmayın. Üzerinize ateş açılacak.*" Filistinli diplomatlar barış getirmesi gereken uçağın üzerindeki çok uzaktan bile görülebilen kızıl haçı böyle selamlıyorlardı.

"*Bu açıkça beni korkutma girişimi. Ama bir hataya düşülüyor. Soğukkanlılığımı kaybetmeyeceğim,*" diyen Bernadotte uçağının rotasını planlandığı gibi değiştirmedi. Durumu değerlendirmesi doğru görünüyordu; biraz sonra Birleşmiş Milletler'den gönderilmiş süsü verilen uyarının Hayfa yakınlarındaki Yahudi bir yeraltı vericisinden geldiği anlaşıldı.

Uçak beklenmedik bir olay gerçekleşmeden indi ve Bernadotte bir arabaya binerek Kudüs'e doğru hareket etti. Araba Scopusberg yakınlarına varmıştı ki Yahudi üniversitesinden atıldığı belli olan bir kurşun, kaldırım taşına çarparak arabanın sol arka lastiğine girdi. Kont etkilenmemişe benziyordu: Yanındakilere "*Bu tür yanlış adresler hiç hoşuma gitmiyor. Ayrıca kurşunlanmaktan da çok zevk aldığım söylenemez,*" dedi. İlk ikisinde kızılhaç, sonuncusunda ise, üzerinde yerküre ambleminin yer aldığı mavi beyaz UNO bayrağının dalgalandığı üç araçtan oluşan konvoy Yahudiler tarafından işgal edilmiş bir varoş olan Katamon yolunda ilerliyordu. UNO bayraklı araçta Folke Bernadotte, General Aage Lindström, Bernadotte'nin kurmay başkanı ve Fransız gözlemci André Serot bulunuyordu.

Bir aracın geçebileceği kadar yükseltilmiş bariyerlerde aniden durduklarında bir yol barikatını henüz geçmişlerdi. Yoldaki

kontroller konuya farklı bir anlam yükleyecek kadar bir anormallik oluşturmuyordu. İsrail üniforması giymiş iki silahlı adam duran otomobile doğru ilerlediler. İçlerinden biri ansızın Bernadotte'nin arabasına ateş etmeye başladı. Aynı anda ikinci adam da otomatik tabancasının namlusunu arabanın arka penceresindeki kelebek camına vurarak yaylım ateşine başladı. İki kişi herhangi birinin bir girişimde bulunmasına fırsat vermeden oradan koşarak jiplerine bindiler ve bilinmeyen bir yöne doğru kaçtılar. Albay Serot hemen ölmüştü. Kendisi de yaralanmış olan Lindström, Bernadotte'ye dönerek "*Folke, yaralandın mı?*" diye sordu. Kont başıyla onayladı. Lingström arabayı hızla en yakın hastaneye doğru sürdü. İlk yüzeysel muayeneden sonra doktor "*hâlâ ümit var*" dese de Folke Bernadotte ameliyathaneye giderken yolda can verdi. Saat öğleden sonra 17.00'ydi.

İsrail geçici hükümeti 19 saat sonra nihayet soruşturmayı bir düzene koyduğunda katil çoktan bir uçakla önce Çekoslovakya'ya uçmuş ve orada ortadan yok olmuştu. Filistin'deki Birleşmiş Milletler'e ait güvenlik güçlerinin şefi albay Frank Begeley hayretini gizleyemiyordu: "*Kont Bernadotte Filistin'deki yolculuklarını ve gezilerini gizli tutmaya özen gösterirdi. Buna karşın 15 Eylül günü bir Yahudi gazetesinde, 17 Eylül'de Kudüs'te olacağına dair haber yer aldı; haberin manşeti şöyleydi: Kontun son yolculuğu!*"

Albay bu olaya herhangi bir açıklama getiremedi.

Suikastın aydınlatılmasıyla ilgili soruşturmalar devam ederken katilin tarafını tutan sesler gittikçe yükselmeye başladı. Bu arada New York'lu politikacı Ben Hecht şöyle diyordu: "*Kont Bernadotte'un öldürülmesi şık bir ölümü hak etmeyen bir budalanın ölümüdür. O, İngilizlerin kestaneleri ateşten almak için kullandıkları bir maşadan başka bir şey değildi.*" Sonuçta olayla ilgili olarak Polonyalı iki göçmen tutuklandı ve Aralık 1948'de mahkemeye çıkarıldılar. Nathan Friedemann Yellin ve yardımcısı Matiyahu Shmulevitz duruşmadan önce neşeyle kameralara gülümseyerek selam verdiler ve basına son derece ke-

yifleri yerinde olarak göründüler. Onları bekleyen cezanın en fazla on yıl olduğunu biliyorlardı.- Ve daha sonra da kesinlikle iyi halden tahliye.

Folke Bernadotte, An stelle von Waffen, Verlagsanstalt Hermann Klemm, Freiburg im Breisgau, 1950; Ralph Hewins, Bernadotte, Leben und Werk, Verlag der Parma-Edition, Frankfurt a. M., 1952

OTTO EDUARD LEOPOLD FÜRST VON BISMARCK DEVLET ADAMI 1815 - 1898

Bismarck, Göttingen ve Berlin'deki hukuk eğitiminden sonra hukuk stajyerliğini bitirdi ve birkaç yıl Pommern'de kendi mülklerini idare etti. 1847/1848'de Almanya birleşik eyalet parlamentosunun muhafazakâr üyeliğinde bulundu, 1849/1850'de avam kamarasında ve Erfurter parlamentosunda milletvekilliği yaptı. 1862'de Kral I. Wilhelm onu Prusya başbakanı ve dışişleri bakanı olarak atadı. 1871'de Alman şansölyesi -başbakanı- oldu. Ona uyarlanan bu pozisyonla sadece monarşiye karşı sorumlu olan ama imparatorluk meclisine sorumlu olmayan tek bakandı. Bismarck 20 Mart 1890'da kişisel nedenlerle 19 yıldan sonra İmparator II. Wilhelm'in hizmetinden alındı ve Friedrichsruh sarayına geri döndü.

Tarihçiler, Württembergli öğrenci Ferdinand Cohenblind'in Otto von Bismarck'a karşı 7 Mayıs 1866'da Berlin, Unter der Linden'de* düzenlediği suikast konusunda farklı yorumlarda bulunurlar. Bazıları bunun bir psikopatın işi olduğunu savunur, bazıları da suikastçının politik bir suçlu olduğu görüşünde birleşir. Öte yandan başka bir grup da bunun Bismarck'ın bizzat kendi kendine düzenlendiği, politik karşıtlarını susturmak ve Prusya-

* İhlamurlar altı - Berlin'de bir semt (ç.n.)

Almanya halklarının Avusturya'yla çıkacak savaşta doğrudan yer almasını hedefleyen suikast süsü verilmiş bir plan olduğundan emindir. Doğru olan, Bismarck'ın yaşamına kasteden suikastın kamuoyu üzerindeki etkisinin tam da zamanında oluştuğudur. Bismarck o sıralar halkın tepkisini çekiyordu ve o ustaca bu suikast olayına kendi amaçları doğrultusunda bir anlam yükledi. Bunun bir tek suikastçının işi değil aksine geniş çaplı düşünülmüş bir komplo olduğundan emindi ve büyük bir coşku içinde soruşturmayla ilgileniyordu. Ortaya çıkan sonuçlar ona uymadığında kızıyor ve sürekli araştırmalara müdahale ediyordu. Hatta zaman zaman polislerin suikastçıya sempati beslediklerini varsayıyor, sorumlularsa bunu şiddetle reddediyordu. Suikastçının nasıl bir nedeni olduğunun onun için fazla önemi yoktu: Bismarck sadece kader engellediği için ciddi olarak yaralanmadığı konusunda ısrarlıydı.

Polis olayı kamuoyuna şöyle bildirdi: "*Sayın Başbakan Kont Bismarck bugün öğleden sonra saat beşte majesteleri krala verdiği brifing dönüşü, yaya olarak ıhlamur parkından geçerken Schadow caddesi yakınlarında tanımadığı bir kişi tarafından saldırıya uğradı. Sözkonusu şahıs başbakanın sırtına altı toplu cep tabancasıyla ateş etti. İsabet almayan başbakan arkasına dönüp suikastçıyı yakaladı ama suikastçı bir kez daha ona nişan aldı ve mücadele kargaşasından yararlanarak üç el daha ateş etti. Kurşunlar yakın bir mesafeden sıkıldığı ve başbakanın göğsüne isabet ettiği halde Bismarck mucize eseri yaralanmadı. Kurşunlardan biri elbiselerini delip geçerek ipek iç gömleğine dek işledi. Suçlunun adı Blind, 22 yaşında. Suçunu açıkça kabul eden suikastçının Londralı olduğu ve üç gündür Berlin'de olduğu biliniyor.*"

Öteki detaylar Bismarck'ın hemen yakınında bulunan kimliği belirsiz bir görgü tanığı tarafından şöyle aktarıldı:

"*2. muhafız alayının 1. Taburu Spandau'dan geri dönüyordu ve saat beş civarında ana kapıdan Linden (Ihlamur) boyunca ilerlediler. Schadow caddesinin üst tarafında, başlangıçta savaş karşıtlarının yakışıksız bir taşkınlığı sanılan, ardı ardına üç el si-*

lah sesi duyuldu. Kaldırım döşeli at yolu üzerinde, tabur önünde giden 2. muhafız alayının komutanı Albay von Pape ve yaveri, teğmen Baron von Collas, üçüncü el ateşten sonra nişan almaya çalışan adamı gördüler ve aynı anda sert ve kararlı adımlarla suikastçının üzerine doğru yürüyen kont Bismarck'ı tanıdılar. Cani aynı anda Bismarck'ın göğsünün yakınlarına doğru iki el daha ateş etti ve sonra tabancayı fırlatıp attı. Albay von Pape, teğmen von Collas ve hemen ardından tabur komutanı binbaşı von Petery çabucak kont Bismarck'ın bulunduğu yöne doğru koştular. Aynı anda fena halde kızmış olan kalabalık da hâlâ kont Bismarck'ın elinde bulunan caninin üzerine hücum etti. Bir yandan da 'Öldürün şu köpeği!' diye bağırıyorlardı. Bu arada koşup gelen subaylar ve askerler caniyi teslim aldılar ve suçlu, teğmen Chorus'un nezareti altında Dorotheen caddesindeki polis bürosuna götürüldü. - Kont Bismarck takdire değer bir şekilde sükûnetini koruyordu. Katile "Kimsiniz ve nereden geldiniz?" diye sordu ama sanık soruyu yanıtsız bıraktı. Adı geçen subay daha sonra kont Bismarck'ı oluşan izdihamdan koruyarak çıkardı ve beraberinde yürüyerek eve kadar ona eşlik etti. Yaralı olup olmadığı sorusuna Bismarck, göğsünün üzerinde üç ve sırtında bir olmak üzere dört yerinde acı hissettiğini ama önemli olmadığını söyledi. Paltosunun ön tarafı tamamen yanmış ve parçalanmıştı."

Kont Bismarck eve götürülürken kurşunlardan birinin kitap ciltçiliği yapan genç bir kalfanın ona yardıma koştuğu sırada omzunu yaralayıp geçtiği ortaya çıktı. Başbakan kısa bir süre sonra acısını paylaşmak üzere doktorunu yaralı gence gönderdi. Yara ağır değildi ve genç hastanın sağlığı iyiye gidiyordu. Kont gerçekten yara almadan kurtulmuştu ve aynı akşam en yakın birkaç dostuyla suikastle ilgili duygularını paylaştı:

"Bir avcı olarak kendi kendime: Son iki kurşun isabet etmiştir, ölü bir adamım, dedim. Hoş, kaburga kemiklerimden biri biraz acıyordu ama şaşkınlığıma rağmen rahatça eve gelebildim. Burada eşyalarımı incelediğimde en üst giysilerde delikler buldum. Cekette, yelekte, gömlekte; ama ipek iç cekette kurşunlar

deriye zarar vermeden düşmüşlerdi. Kaburgam sanki bir darbe almış gibi ağrıyordu ama çabucak geçti. Yaban geyiğinde de böyle olur. Kurşun değdiğinde bir kaburga elastik olarak yaylanır. Daha sonra küçük parçalara ayrıldığı yerde birkaç tüy eksilmesinden bu anlaşılabilir. Kaburgam da herhalde böyle yaylandı. Ya da belki tabancanın namlusu doğrudan ceketime dayandığı için kurşun bir erim gücüne erişmedi."

Bu arada Ferdinand Cohen-Blind polis tarafından sorguya alındı ve kendi rızasıyla bilgi verdi. Doğa bilimi ve tarım eğitimi alan 24 yaşındaki Badenli gerçekten de birkaç gün önce Berlin'e gelmişti. Londra'da sürgünde yaşayan sosyal demokrat Karl Blind'in üvey oğlu olarak gerçek adıyla otelde kayıt yaptırmaktan hiçbir şekilde sakınmamıştı. Suikast günü bir kahveye gitmiş, garsona bir bira siparişi vererek ona Bismarck'ın sık sık Unter der Linden boyunca yürüyüp yürümediğini sormuştu. Garson müşterisine nazikçe bunun her zaman olduğunu ve bugün -hatta yakında- başbakanın oradan geçeceğini söylemişti. Bu bilgi üzerine hesabı masanın üzerine fırlatan Cohen-Blind kahveden fırladı ve biraz sonra da kurbanına saldırdı.

Küçük ama kuvvetli adam sorgu sırasında sürekli kont Bismarck'ı öldürmeye niyetli olduğunu tekrarlıyordu.

Bir Stuttgart gazetesi suikastçıya dair başka bilgiler yayınladı. Üvey babasının sürgünde olması nedeniyle önce Belçika'da bulunmuştu ve 1852'den beri Londra'da yaşıyordu. Bütün öğretmenleri tarafından sevilen bir öğrenciydi. Sınavlarında son derece başarılıydı hatta bu başarısı çoğunlukla ödüllendirilmişti. Cohen-Blind genç yaşta alışılmamış ve göze çarpan bir vatanseverlik duygusu geliştirmiş, daha sonra vatanı ve özgürlük için savaşabilmek üzere silah konusunda eğitim almaya karar vermişti. 16 yaşındayken İngiliz gönüllülerine katıldı ve hemen büyük bir başarı gösterdi.

Revirde suikastçının üzerini arayan görevli memur bir saat, bir mendil, biraz para, bir tarak, bir fırça ve Berlin'in kent planından başka bir şey bulamadı. Cohen iki yanında polis korumasıyla sorguya çekildi ve kurula yıllar önce Almanların davasına

ihanet ettiği için başbakanı öldürme kararı aldığını açıkladı. Sorgulamaya kısa bir süre ara verildi, hâlâ gözetim altında bulunan Cohen bu süre içinde pantolonunun cebinden çıkardığı mendiliyle alnında biriken terleri sildi. Birdenbire mendili yüzünden çekti ve boğazına doğru götürdü, sarsılarak yerinde doğruldu ve memurun gözünden kaçmış olan bir bıçakla boğazını kesti. Aceleyle çağırılan doktor ilkyardımı yaptı fakat ertesi sabahın erken saatlerinde Cohen-Blind ölmüştü. Bismarck çok öfkelendi, suikastçının aranmasında görev alan herkese disiplin cezası talebinde bulundu ve emniyet müdürünün kovulmasını istedi. Daha sonra bunu kendisine bizzat söyleyerek uzun süre onu azarladı, öyle ki sonunda o zamanlar görevi istemeyerek üzerine alan müdür sonunda kendini savunmak zorunda kalıp, *"Emniyet müdürü olmamak için yeterince direnmedim mi?"* diye sorunca öfkeli kont, *"Hayır, yeterince uzun değil,"* diye yanıtladı ve uzaklaştı.

Kont Bismarck bir yıl sonra bir suikasta daha uğradı ama bu kez çok ucuz kurtuldu.

13 Temmuz 1874'te Katolik bir birliğin üyesi olan fıçıcı çırağı Eduard Franz Ludwig Kullmann, tek namlulu bir cep tabancasıyla Alman şansölyesine ateş ederek onu sağ elinden hafif yaraladı. Bismarck saldırıyla ilgili büyük toplantı yapmadı ve mecliste bir adamın onu kilise yasaları nedeniyle öldürmek istediğini açıkladı. Bu, onun alçakça cinayet eylemlerinden ilham alan bir partiyle savaşmak üzere daha sağlam saflar oluşturmak için yine yeni değişiklikler peşinde olduğu şeklinde algılandı.

Bismarck'ın kendisi çok daha başka bir şeyden ilham almıştı -Hediye olarak verilen Cohen- Blind'in silahını kabul etti. Kullmann'ın silahını ise satın aldı ve her ikisini de o günden sonra sürekli dolu olarak yazı masasının üzerinde bulundurdu. İddiaya göre eşi ilk suikastta üzerine giymiş olduğu iç gömleği eliyle onarmıştı. Gömlek bugüne dek özenle korunmuştur.

Lothar Gall, Bismarck, der weiße Revolutionär, Ullstein Verlag, Frankfurt/Berlin/Wien, 1980; Franz Herre, Bismarck, der preußische Deutsche, Kiepenheuer & Witsch, Köln, 1991; Julius H. Schoeps. Bismarck und sein Attentäter, Ullstein Verlag, Frankfurt/Berlin/Wien, 1984

GEROLD (GERO) HERMANN JOHANNES VON BRAUNMÜHL ALMAN DİPLOMAT 1935-1986

Braunmühl'lerin soyağacı 17. yüzyılın başlarına kadar geri gider. Anne ve babasına aile geleneklerini sürdürme umudu veren Gerold von Braunmühl mezun olduktan dört yıl sonra 1959'da ilk, 1964'te de ikinci hukuk sınavını verdi. Arada 1963'te Bologna ve Washington'da uluslararası ilişkiler okuyup master yaptıktan sonra hukuk doktoru unvanını aldı. Braunmühl 1966'da dış göreve başladı. ÖnceWashington'daki Alman elçiliğinde ataşelik yaptı, daha sonra Almanya- Berlin şubesinin merkezinde çalıştı; bunu Yeni Delhi'deki elçilik görevi ve ardından Moskova izledi. 1977'den sonra dışişlerinin Bonn merkezinde çalıştı ve Hans Dietrich Genscher'in en yakın çalışanlarından biri oldu.

RAF teröristleri yeni bir şiddet eylemine giriştiklerinde 1986 Ekim ayının bir Cuma akşamıydı ve devletin bir numaralı düşmanı olan organizasyon üyelerinin hiç tahmin edilmeyen bir biçimde hareket ettikleri bir kez daha görülecekti. BKA -Bundeskriminalamt- Federal suç dairesi ele geçirdiği bir listede adı geçen "tehlike altındaki isimler"i daha yeni ayıklayıp ayırmıştı. İsimler şöyleydi: Hans Jürgen Wischnewski (üç çarpı), Kurt Rebmann (dört çarpı) ve en üstte Dışişleri Bakanı Hans-Dietrich Genscher (beş çarpı). Genscher'in yakın adamı Dr. Gerold von Braunmühl hiçbir listede yer almıyordu.

Saat dokuz buçuğa geliyordu. Tiyatrodan dönmüş olan Hilde von Braunmühl -normal olarak- Dışişleri Bakanlığı'ndan geç saatte eve dönen eşini bekliyordu. Gerold von Braunmühl taksiyle Bonn Buchholz caddesi 34 numaradaki evinin önünde durup evrak çantasını bagajdan aldığı sırada birdenbire karanlıktan sıyrılıp çıkan yüzü örtülü biri üzerine doğru gelerek üç el ateş etti.

Kurşunlara hedef olan diplomat park etmiş bir arabanın arkasına saklandı ve kendini emniyete almak için sürünerek caddenin öbür tarafına geçmeyi denedi. Ama o anda yanıbaşında beliren yüzü örtülü ikinci biri tam yakınından ateş ederek onu iki kurşunla öldürdü. 24 yaşında bir öğrenci olan taksi şoförü suikastçıların bir Opel Kadett'e binerek kaçtıklarını gördü. Silah seslerini duyan Hilde von Braunmühl caddeye koştu ama ne kendisi ne de o sırada tesadüfen oradan geçen doktor kocasına yardım edebildi. Bayan von Braunmühl kocasının cesedinin üzerine beyaz bir örtü örtülerek götürülüşünü dehşetle izledi.

Soruşturmayı yürütenler çok geçmeden RAF'ın eylemi üstlenen bildirisini buldular: "*Bugün Dışişleri Bakanlığı'ndaki politik direktör ve gizli diplomat Braunmühl'ü vurduk.*"

Polise ulaşan çok sayıda bilgiden somut bir ipucu çıkmadı. Kurşunların dokuz yıl önce İşveren başkanı Hanns-Martin Schleyer'in kaçırılarak öldürülmesinde kullanılan silahla aynı olduğunun ortaya çıkması soruşturmayı yürütenleri gülünç duruma düşürmüştü.

Gerold von Braunmühl bir kişi değil, aksine devleti hedefleyen bir suikastın işlevsel bir aracısı olmuştu. Suikastçılar eylemin üstlendikleri bildiride bakanlık direktörünü "*Emperyalist sistemde batı Avrupa politikasını şekillendiren merkez figürlerden biri*" olarak nitelendirmişlerdi ve bütün hepsi eylemleriyle "*Almanya hükümetini sarstıklarından*" ve "*bir daha yasal haklarını kullanamayacağından*" ciddi bir şekilde emindiler.

1986 sonbaharında öldürülen diplomatın erkek kardeşleri "*Sizi kim bilgilendiriyor? Kim sizin seçkin gerçeğinizi oluşturuyor? Kim size öldürme hakkını veriyor?*" diye sorarak Berlin'de çıkan günlük *Taz* gazetesine gönderdiği açık mektupta suikastçılara çağrıda bulunuyordu: "*Artık bir son verin. Geri gelin. Zihinsel cinayet aletinizi gözden geçirmek için cesaret gösterin. Argümanlarınız isabetli değil, isabetli olan sadece kurşunlarınız.*"

Yakınlarının suikastçıları açıkoturuma çağırması keskin tartışmalara yol açtı. Bonn'da çıkan günlük gazete *Die Welt* şöyle

diyordu: "*Bu kişileri mahkemeler dışında kabul etmek kurbanın saygınlığını riske atmaktır. Demokrasiye ve hukuk devletine zarar verir.*" Buna karşın Giessen'li psikanalizci Horst Eberhard Richter farklı düşünüyordu: "*Terörist cinayetlere inanmama düşüncesi RAF dostlarına hâlâ herhangi bir şey yaptırabilecekse o zaman şüphesiz ki öldürülen Gerold von Braunmühl'ün kardeşlerinin yöntemi belki yasaların dozunu arttırmaktan çok daha iyidir.*"

Yasaları katılaştırma tartışması özellikle muhafazakâr politikacılar tarafından ısıtıldı ve hemen ortaya çıkan "Osnabrück Bağımsızlar Grubu"ndan alaycı bir okurun mektubu *Taz* gazetesinde yer aldı: "*Cinayet, sömürü ve baskıyla yaşayan bir sistemin misilleme yapıldığı zaman hayrete düşmeye hakkı yoktur.*" Bağımsızlardan bir görevlinin tepkisi ise şöyleydi: "*Birkaç ton ölü balık beni Braunmühl'ün kurşunlanmasından daha fazla endişelendiriyor.*"

Teröristlerle devletin gücü arasında sürekli arabuluculuk yapmaya çalışan inançlı Pastor Heinrich Albertz mektubun sahibine fikrini şöyle iletti: "*Bu devleti gittikçe daha fazla Polis-Atom ve Askeri devlete dönüştürmeye yarayacak olan bu şiddetin artık sona ermesi gerektiğini ve burada anlamsız bir cinayetin söz konusu olduğunu kabul etmek istemiyorsunuz.*"

Stern, 16.10.1986 / 04.12.1989

SIEGFRIED BUBACK
ALMAN FEDERAL MAHKEMESİ BAŞKANI
1920 - 1977

Meissen'li bir memurun oğlu olan Buback, Sachsen'da hukuk bilimi okudu ve 1941'de ilk sınavını verdi. 1947'de savaş esaretinden geri döndü. Buback üç yıl sonra ikinci hukuk sınavı-

nı da başarıyla bitirerek 1953'te savcılığa yükseltildi. 1974'te federal mahkeme başkanı olarak zirveye yükselinceye dek kariyerine bu şekilde devam etti. Siegfried Buback'ın bu durumu onu Almanya'nın en risk altındaki kişisi konumuna sokuyordu. Bu yüzden hayatını korumak için zorunlu güvenlik önlemleri almak için çaba gösteriliyordu.

7 Nisan 1977'de 08.30'a doğru Karlsruhe-Fichtenweg'te mavi bir resmi araç Buback ailesine ait evin önünde durdu. 30 yaşındaki şöför Wolfgang Göbel güvenlik önlemi olarak arabanın plaka numarasını daha önceden değiştirmişti. Buback ön tarafa, şoförün yanındaki yere oturdu, arka koltukta ise federal mahkeme servis şefi oturuyordu.

Şoför kırmızı ışıkta durduğunda saat 09.15'ti. Birden sağa sapan şerit üzerinde beliren Suzuki marka bir motosiklet Mercedes'e doğru yaklaştı. Motorcu kılığındaki sürücü ve arkasında oturan kişinin yüzleri kasklarının vizörü altında gizlenmişti. Trafik lambası yeşile döndü. Araba hareket ettiği anda motosikletin arkasında oturan kişi otomatik silahıyla mavi Mercedes'e ateş etmeye başladı. Kurşunlar camı ve metali parçalayıp geçerken araba hâlâ hareket halindeydi ve ancak bir yol tabelasına çarparak durdu. Sürücü Wolfgang Göbel kurşunlara hedef olarak ölmüştü. Yardıma koşanlar Federal Mahkeme Başkanı Buback'ı caddenin kenarındaki çimenliklere dikkatle yatırdılar fakat başkan aldığı yaralar sonucu birkaç dakika sonra can verdi. Ağır yaralı olan Georg Wurster hastaneye kaldırıldı ama o da kurtarılamadı.

Polis hemen bir soruşturma ağı oluşturdu ancak sonuç başarısız oldu.

Öğleden sonra Bonn'da "Küçük kriz masası"nda bir araya gelindi. Federal Mahkeme soruşturmayı ele aldı ve derhal Stammheim'de hapiste bulunan RAF üyelerinin hapishane koşulları ağırlaştırıldı. Birkaç gün sonra Frankfurt'taki Alman basın ajansının posta kutusuna saldırıyı üstlenen bir mektup bırakıldı: "*Buback gibi sistemin oyuncuları tarihte her zaman bir yol bulur. Komando Ulrike Meinhof 7.4.77 Federal Mahkeme Başkanı Siegfried Buback'ı idam etmiştir.*"

Avukat Otto Schily ve öteki avukatlar "*Derin bir öfke ve nefretle bu mantıksız ve vahşice işlenmiş cinayeti kınadıkları*" açıklamalar yaptılar. Bu "*Kalleş cinayet devlete karşı işlenmiş ağır bir suç*"tu.

Bu tam da böyle düşünülmüş bir eylemdi. Buback'a düzenlenen bu cinayet Stammheim'daki tutukluların serbest bırakılmasını çabuklaştırmak için profesyonelce planlanmıştı. Teröristlerden Peter Jürgen Boock ve Brigitte Mohnhaupt saldırıdan kısa bir süre önce bu nedenle tüm Avrupalı teröristlerin babası sayılan Wadi Haddad'la buluşmak üzere birlikte Bağdat'a gitmişti.

Siegfried Buback'ın son saatleri çalarken çift vardıkları noktada duygulu bir mutluluk yaşıyorlardı. Geldikleri günün ertesi sabahı küçük bir evde uyandılar. Güneş parlıyordu. Boock pencereyi açtı ve ağaçtan bir portakal kopardı. Yatağa oturdu ve kabuklarını soyup dilimlere ayırdığı portakalı kız arkadaşıyla paylaştı: "*Hayvani bir şeydi, aslında gerçekdışıydı, inanılmaz ve gerçekdışıydı.*"

Biraz sonra bütün ekibini yanında getirmiş olan ve iki teröristi devlet konuğu gibi selamlayan Wadi Haddad'la buluştular. Zengin hazırlanmış bir yemekten sonra pazarlıklar başladı. Kurtarma operasyonu somut olarak öne alınmıştı, Alman teröristler işverenleriyle bu konuda konuştular. Ayrıca kaçırılacak teröristleri güven altına alacak bir ülke bulmak zorundaydılar. Haddad, "*Bu büyük bir sorun değil,*" diyordu. "*Bu çok çabuk düzene konur. Kuzey Kore söz konusu olabilir, Yemen, Irak hatta Cezayir olabilir.*" İstasyon ülke konusunda derin düşüncelere dalmıştı. Somali de gündeme gelebilirdi, ama sürekli kalmak için düşünülemezdi. Aynı zamanda Irak sorun çıkartabilirdi, sonuçta bütün Filistinci iç düzen orada bulunuyordu. Riske girmemek daha iyiydi. Sonunda Yemen üzerinde fikir birliğine varıldı ve tehlikeli çift huzur içinde Malta, Paris ve Brüksel üzerinden Amsterdam'a geri döndüler. Aynı gün öğleden sonra hücre evlerinde bekledikleri telefon geldi: "*O öldü. Sorun halloldu!*" Söz konusu kişi Siegfried Buback'tı ve Brigitte Mohnhaupt eylemi üstlen-

diklerini bildiren mektubu yazmak üzere hemen daktilonun başına geçti.

İmzanın sahipleri komandoların üyesi olan Ulrike Meinhof ve aranan terörist Christian Klar'dı. Polisin yaptığı araştırma sonucu Klar saldırıdan bir gün önce Suzuki motosikletle bir deneme sürüşü yaparken görülmüştü ve daha sonra katilin kaçtığı araba olan gri metalik Alfa'nın ön koltuğunda oturan da oydu. Sağlam bir tanığın ifadesi sayesinde saldırıdan bir önceki gün detaylarıyla gün ışığına çıktı:

Ölümcül kurşunların sıkıldığı günün öncesi olan 6 Nisan'da üç genç adam bir şarap dükkânına girip birçok farklı şarabın tadına bakmışlar ve sonunda fiyatlarına bakmadan 18 şişe şarap satın almışlardı. Bu üç kişinin çok iyi giyimli ama aşırı derecede asık suratlı ve suskun olmaları dükkândaki satıcı kadının dikkatini çekmişti. Ayrıca içki kartonlarını yükledikleri arabanın son model ve pahalı bir Alfa Romeo olduğunu fark etmişti. 24 saat sonra Siegfried Buback öldü. Polis bu arada kaçtıkları arabayı sökerek parçalara ayırdı. Christian Klar, Knut Volkers ve Günter Sonnenberg ise suikastı planladıkları evde şaraplarını yudumlayarak soruşturmanın bitmesini bekliyorlardı.

Almanya hükümeti suikastçının yakalanması için 200.000 mark ödül koydu. 3 Mayıs 1977'de terörist Sonnenberg, Singen'de bir silahlı çatışmada ünlü terörist Verena Docker ile birlikte ağır yaralı olarak yakalandı.

Stefan Aust, Der Baader Meinhof Komplex, Wilhelm Goldmann Verlag, München, 1998; Stern, 03.09.1987

C

GAIUS JULIUS CAESAR
ROMALI GENERAL VE DEVLET ADAMI
MÖ 100 - 44

Milattan önce 63 yılında halk tarafından Pontifex maximus* olarak seçilen Julius Caesar bu görevdeyken aralık ayında Cicero tarafından senato üyesi Catilinas için talep edilen ölüm cezasına karşı çıktı. İspanya'da zafer elde ettiği savaştan sonra Roma'ya geri döndü fakat onu karşılayacak bir zafer alayı istemedi** ve MÖ 59'da konsüllüğe adaylığını koyup kazandı. Licinius Crassus ve Pompeius'la birlikte "ilk Triumvirat- ilk üçler heyeti-" adını alan siyasal bir ittifak oluşturan Caesar zaferleri, savaşta elde ettiği zengin ganimetleri ve muazzam ordusuyla Roma'nın en güçlü adamı oldu.

İmparator canına kasteden iki saldırı atlattığı halde ölümünden birkaç hafta önce onu daima koruyan İspanyol muhafızını işten çıkarmıştı. Her zaman olduğu gibi Roma'yı korkusuzca yürüyerek dolaşır ve bir senato delegasyonun ona yol boyunca eşlik etmesinden hoşlanmazdı.

Romalı konsül ve Caesar'ın muhalifi olan Gaius Trebonius ilk suikastı planladığı zaman MÖ 45 yılının yazıydı. O sırada İspanya'dan geri dönmekte olan Caesar kısa bir süre için Narbo'da

* En yüksek başrahip, (ç.n.)

** Eski Roma'da savaşta zafer kazanan komutana Roma'ya geri dönüşünde zafer alayı düzenlenirdi. (ç.n.)

(Bugünkü Narbonne) konaklamıştı. Trebonius istediği fırsatı yakalayamadığı daha doğrusu son anda cesaretini yitirdiği için öldürücü vuruşunu gerçekleştiremedi ama güçlü generali öldürme fikrinden hiçbir şekilde vazgeçmedi ve derhal yeni bir suikast girişimi için Mart ayını hedefledi. Enişteşi Brutus'un tarafında olan grubun başka bir üyesi, Cassius, Caesar'ın öldürülmesi fikrinin ateşli savunucusuydu. Hatta bir kez uygun bir fırsat bile ele geçirmişti. Cinayet planını küçük Asya kenti olan Tarsus'ta özenle hazırladı. Tanrılar da bu kez onu koruyorlardı. Yolculuğu bir sorun çıkmadan sona erdi; gemisi beklenilen yerin dışında bir yere yanaştı. Cassius yarım kalmış işlerini yerine getirmeliydi.

14 Mart akşamı Caesar süvari bölüğünün komutanı ve birkaç dostuyla birlikte yemek yiyordu. Bir yandan da felsefi konular hakkında sohbet edilen yemekte konuklar en çok hangi ölüm şeklini sevdiklerine dair fikirlerini açıklıyorlardı. Caesar hiç tereddüt etmeden en güzel ölüm şeklinin ani ve beklenmeyen ölüm olduğunu söyledi.

Plutark'ın anlatımına göre o gece odanın bütün kapı ve pencereleri birdenbire açılıp rüzgâr bütün evin içinde estiğinde Caesar üçüncü eşi Calpurnia'nın yanında uyuyordu. Bir kâbus gören Calpurnia uykusunda inlemişti. Caesar onu uyandırdığında kocasına bir kâbus gördüğünü söyledi. Kâbusunda Caesar'ın öldürüldüğünü gören karısı evden çıkmaması için kocasına yalvardı. Caesar bu garip rüyadan ve karısının ısrarlı ricalarından rahatsız olmuştu ve kendini iyi hissetmiyordu. Bu nedenle sabah olunca senatoya yapacağı ziyareti ertelediğini bildirmek üzere Mark Anton'u gönderdi. Doktorları ona evde kalmasını önerdiler. Augurları* kehanetlerin o günü uygunsuz bir gün olarak gösterdiğini haber verdiler. Senatoda ise suikastçılar Caesar'ı bekliyordu.

Suikastın itici gücüyle dolu olan Gaius Cassius, Pompeius'un altında amiral olarak hizmet veren yetenekli bir askerdi. Brutus'un kız kardeşlerinden biriyle evliydi ve Pharsalus'ta Ca-

* Eski Roma döneminde bir tür kâhin, (ç.n.)

esar'a karşı savaşmıştı -daha sonra amnezi hastalığına yakalandı.- Uzun zamandır ateşli bir cumhuriyetçiydi ve Caesar'ın Munda savaşından sonra törenle anılmasına karşı oy kullanma cesaretini gösteren birkaç senatörün önderiydi. Caesar'a küskün olan Cassius onun önemli devlet görevlerinin dağıtımında adaletsiz davrandığını düşünüyordu. Aynı zamanda kayınbiraderi Marcus Brutus'u da komployа ikna etmeliydi. Brutus gençti, eğitimliydi, entelektüeldi ve Caesar onu oğlu gibi görüyordu -belki de gerçekten oğluydu- Oysa Brutus'un bütün gururu Caesar'ın sevgilisi Servilia'nın kocası olan yasal babasıydı. Caesar Brutus'a yüksek bir görev vermişti ve 41 yılında da konsül olacağından umutluydu. Brutus tıpkı kayınpederi Cato gibi kibirliydi, kendini beğenmekten hoşlanıyordu. Senatodaki konuşmalarında ahlaki öğütler verme eğilimi için Caesar bir kez şöyle demişti: *"Gerçi genç adamın neyi kastettiğini bilmiyorum ama o her neyse, bunu çok şiddetle kastediyor."*

Gençliğinden beri Caesar tarafından korunan Decimus Brutus onun en iyi generallerinden biriydi ve suikastçıların başında geliyordu. Aşağı İspanya'nın genel valisi olan Gaius Trebonius da suikasçı gruba dahildi ve Caesar'a ilk saldıranlardan biri olmuştu. Yani suikastı gerçekleştirecek olan isimler az çok başarılı politikacılardı. Çoğu eskiden Caesar'a hayrandı, hatta birçoğu onun dostuydu. Geri kalan suikastçılar (Sueton'un verilerine göre sayıları 60'ı buluyordu) idealizm, diktatöre duydukları kişisel nefret, egoizm ve cumhuriyetin eski günlerinin geri gelmesi gibi belirsiz duygu ve isteklerin karışımı içindeydiler. Caesar'ın ölümünden sonra senatoyla normal bir iktidar kurulacağının umudunu taşıyorlardı.

Zaman geçti, diktatör gelmedi ve komplocular kızgınlıktan küplere bindiler. Büyük bir korku içinde komplolarının ortaya çıktığını ve o sırada Caesar'ın bütün ordusuyla birlikte içinde toplanmış oldukları Pompei tiyatrosuna doğru yola çıkmış olabileceğini düşünüyorlardı. Bu korkuyla Decimus Brutus'u ona gönderdiler. Generali özellikle o gün senatoda yer almasının ne

kadar önemli olduğuna dair ikna etmeliydi. Bütün kariyerini Caesar'a borçlu olduğunu unutan ve diğer bütün komplocular gibi suikasttan sonra yaşamını yitirecek olan Brutus gönülsüz imparatorla konuşmayı gerçekten başardı.

Caesar sonunda 15 Mart 44'te senato meydanına doğru yola çıktı- O sırada Yunanca öğretmeni Artemidorus kâğıda yazılı bir mesaj iletmek üzere ona yetişmeye çalışıyordu. Notta kendisine karşı bir suikast düzenleneceği yazıyordu. Ama notu getiren kişi tarafından yolundan çevrilen Caesar'ın bu notu okuyacak zamanı yoktu ve onu kurtaracak olan bilgiyi dikkate almadan notu kendisine eşlik edenlerden birine iletti. Ama Artemidorus yılmadı. Diktatörün çok acil olarak yazılı kâğıdı okumasını rica etti ve sonunda notu tekrar onun eline ulaştırmayı başardı. Diktatör nihayet senatoya ayak basmıştı, notu elinde tutuyordu ama içinde yazılı olanlara hâlâ göz atmamıştı. Bu arada Caesar'ın sadık adamı ve muhafızı olan Antonius bir kargaşayla uzaklaştırıldı. Artık efendisinin tarafına geçme olanağı kalmamıştı. Caesar'ı girişte Spurinna bekliyordu. Caesar ironik biçimde Mart'ın İde'lerinin* geldiğine dikkat çekerek burada durunca o da, *"Geldiler ama henüz geçmediler!"* diye yanıtladı. Caesar senatonun toplandığı kapıdan içeri girdi. Senatörler onu bekliyordu ve tahtına doğru adım attığı sırada ayağa kalktılar. Tam oraya varmıştı ki suikastçılar çevresinde toplandı. Yarım daire biçimini alarak onu ötekilerden ayırdılar. Önce ona iyi niyetle ricada bulunmayı planlamışlardı. Ricacılardan biri de ondan erkek kardeşini sürgünden geri çağırmasını isteyen Tullius Cimber'di. Caesar bu ricayı reddedince yalvarır gibi bir elini Caesar'ın giysisine doğru uzattı. Diktatör bir adım geri çekildi. Cimber öfkelenmiş gibi onu erguvan kırmızısı togasından yakalayıp omzundan çekeledi. Bu ötekiler için bir işaret oldu. Caesar'ın çevresini sardılar. Tam arkasında duran Casca ilk darbeyi boğazına doğru vurdu ama ıskala-

* Roma takviminde mart, mayıs, temmuz ve ekim aylarında ayın on beşinci, diğer aylarda on üçüncü gününe verilen ad. (ç.n.)

yarak imparatorun omzunu deldi. Caesar orta yerde sendeledi, Casca'nın kolundan yakalayarak yazı kalemini ona batırırken haykırdı: "*Casca, seni alçak! Niyetin ne?*"

İkinci suikastçı kılıcını gövdesinin yan tarafına soktu. Cassius hançeriyle onu yüzünden yaraladı. Sonra hep birlikte bir kurt sürüsü gibi üzerine çullandılar. Biri baldırlarına, diğeri sırtına saplayıp duruyordu. Gözlerini kan bürümüş nefret dolu saldırganlar öfkeden kudurmuş gibiydiler. Kan gözlerini öyle bürümüştü ki vurdukları darbeler sırasında birbirlerini de yaraladılar. Bu kez yaşamı için savaşan Caesar elindeki yazı aracını sağa sola sallayarak ümitsizce kendini korumaya çalışıyordu. Ama sonunda düşmanlarına yenik düşerek yaşamını yitirdi ve Pompeius heykelinin ayakları dibine çöktü. Bir söylentiye göre o anda elinde hançerle kendisine doğru gelen Brutus'u gördü. Yunanca söylediği son sözleri şöyleydi: "*Ah sen, oğlum!*" Başını gizledi, tamamen yere serilerek son nefesini verdi.

Salonun orta yerinde bulunan Brutus başarıyla gerçekleştirdikleri kanlı eylemden sonra bir konuşma yapmak istedi ama biraz önce işlenen alçakça cinayete tanık olan korkmuş senatörler öfkeyle salonu terk ettiler. Dışarıda suikastçılar tarafından yolundan alıkonan Caesar'ın sadık yardımcısı Antonius olup bitenleri öğrenince dehşete düştü ve hemen oradan kaçarak yolda tanınmadan sağsalim eve ulaşabilmek için bir köle kılığına girdi.

Sonunda Forum'da konuşma fırsatını bulan Brutus konuşmasında cinayeti haklı göstermeye çalıştı. Halk beklenen onaylama yerine soğuk bir nefretle tepki gösterdi. Alay komutanı Lucius Cornelius Cinna konuşmayı yapan Brutus'a yardım etmeye çalışarak Caesar'dan bir zorba olarak söz etti. Bu söze taş ve küfürle tepki gösterdiler, Cinna tabanlarını öyle bir yağladı ki arkasında uçuşan tüniğiyle soluğu kendini daha güvende hissedeceği evinde aldı. O kurtulurken dört gün sonra bir başkası onun yerine can verdi. Alay komutanına benzetilen şair Gaius Helvius Cinna öfkeli ayaktakımı tarafından öldürüldü. Kafası kesilerek bir mızrağa geçirildi ve bir zafer gösterisi olarak kentte dolaştırıldı.

Forum'da toplanmış insan kalabalığı olanlardan ötürü öyle öfkeliydi ki suikastçılar kendi hayatlarından endişe etmeye başlamışlardı. Bu nedenle Kapitol'e kaçtılar ve orada barikat kurdular.

Caesar'ın cesedi hâlâ Pompeius heykelinin ayakları altında duruyordu. Artemidorus'un uyarı notu açılmamış bir şekilde cesedinin yanında bulundu. Daha sonra ceset iyice incelendiğinde 23 tane darbe almış olduğu tespit edildi. Bu darbelerden sadece birisi öldürücüydü. Bunu kimin vurduğu bilinemedi. Başlangıçta katilleri Caesar'ın ölüsünü Tiber nehrine atıp malvarlığına el koymayı ve yasalarının geçersiz olduğunu ilan etmeyi planlıyorlardı. Artık bunu düşünmek mümkün değildi. Senato aceleyle Caesar'ın aldığı hükümet kararlarını kesin bir şekilde onayladı ve konsül Marcus Antonius bir devlet töreni düzenledi. Biraz yatışmış halk, hararetle ölüyü tutuşturacak maddeler temin etmeye koyulurken müzisyenler Caesar'ın cesedinin törenle yol alması adına şenlik elbiselerini, eski askerler zafer çelenklerini ateşe attılar. Senato da ölüyü törenle oybirliğiyle tanrılar katına yükselterek Mart'ın Ide'lerini baba katili günü ilan etti. Açıklandığına göre senato yılın o gününde bir daha hiç oturum yapmadı.

Sueton'un aktarımına göre katillerin neredeyse hepsi olaydan sonra üç yıl bile yaşayamadı- ve hiçbiri doğal şekilde ölmedi. Kimi savaşta öldü, kimi bir gemiyle birlikte battı. Bazıları da intihar etti. Bunu yaparken de Caesar'ı hançerlediği hançerini kullandı.

Bu ölümle Roma cumhuriyeti telafi edilemez biçimde yara aldı. 13 yıl süren iç savaştan sonra Caesar'ın büyük yeğeni ve üvey oğlu Octavian tek başına iktidara geldi ve İmparator Augustus olarak Roma imparatorluğunu kurdu.

Ernle Bradford, Julius Caesar, Ullstein Verlag, Frankfurt/Berlin, 1987; Jörg von Uthmann, Attentat, Wolf Jobst Siedler Verlag, Berlin, 1996

CALIGULA
ROMA İMPARATORU
MS 12-41

Gaius Iulius Caesar Cermanicus 12 yılında Germanicus ve büyük Agrippina'nın üçüncü oğlu olarak Antium'da doğdu. İki ve dört yaşları arasında anne ve babasıyla birlikte Germanya'ya giden Gaius orada kendisi için özel olarak hazırlanmış küçük asker çizmelerini giydikten sonra "Caligula"(Asker çizmeciği) olarak anılmaya başladı. Caligula iki ağabeyi daha önce öldüğü için Tiberius'un ölümünden sonra imparator ilan edildi. Ülkeyi kısa bir süre için ılımlı yönetse de çok geçmeden Hellenistik geleneğe uyarak despotça bir zorbalığa soyundu ve tam bir tanrı imparator olma arzusu duymaya başladı.

İktidarda olduğu sürece ona kötü ününü kazandıracak her şeyi yaptı ve Roma'nın en kan dökücü hükümdarı olarak tarihe geçti. Bazen sadece eğlenmek için ama çoğunlukla hoşlanmadığı biri onu sinirlendirdiğinde acı çektirir, acımadan vahşice öldürürdü. Kısa bir süre içinde ona karşı en az üç suikast planlanmıştı. Ama hükümdarın işgüzar casusları sayesinde Caligula her zaman tam zamanında uyarıldı. 39 yılında Mainz genel valisi Cornelius Lentulus Gaeticulus'un komplosunu da bu yolla çökertti. İmparator bir düşmanının ölümüne karar verdiğinde zehirden tıraş bıçağına kadar her araç ona uygundu. Kurbanını bizzat öldürmekten adeta zevk alıyordu. "*Roma benim tarafımdan kesilmeyi bekleyen gırtlakların kentidir*," sözleri ona aitti.

Roma komutanlık alayı üyesi ve saray muhafızlarının en güçlü ve yüksek rütbelisi olan Marcus bir zamanlar Caligula'nın imparatorluk yolunu açmak için Tiberius'u öldürmüştü. Caligula bu ölümcül eylem için ona gerektiği gibi teşekkür etmemişti. Kısa bir süre sonra da imparatorluğa yükselmesini sağlayan adamı ve sırdaşlarını geçersiz bahanelerle idam etmeye kalktı. Ama Caligula Marcus'un popülaritesini hesaba katmamıştı. Onun ida-

mıyla saray muhafızlarının büyük çoğunluğunun ona karşı ayaklanacağını anlayınca Marcus'u ve sadakatini para ve hediyelerle satın almayı denedi. Ama sonuçta komutanlık alayı ya yeterince bozulmamış ya da imparator elini cebinin derinliklerine yeterince atamamış olacak ki günün birinde komutanlardan ikisi şiddet düşkünü hükümdarın ölmesi gerektiğine karar verdiler.

Nöbetçilerin içinde daha çok silik birer komutan olan Chaerea ve Sabinus uzun zamandır Caligula'nın alışkanlık edindiği ve sürekli bedelini ödemek zorunda kaldıkları kötü ve alçaltıcı şakalarına dayanmak zorundaydılar. 41 yılının Ocak ayında ikili kesin kararlarını verdiler ve kader onların karşısına bir şans çıkardı:

Yirmi dokuz yaşındaki hükümdar saray oyunlarının yapıldığı yere, sarayın içindeki gizli bir geçitten geçerek ulaşıyordu. Saldırı için burayı seçen suikastçılar, Caligula 24 Ocak günü hiçbir şeyden haberi olmadan eğlenmeye doğru geçitte yol alırken arkasından saldırdılar ve kılıçlarını bir çılgın gibi bedenine sapladılar. Yaralanan imparatorun vahşice feryadına koşup gelen öteki nöbetçiler kılıçtan geçirilmiş hükümdarlarına yardım etmek yerine silahlarına sarılarak Chaerea ve Sabinas'a katıldılar. Kan dökücü imparatorun son nefesini vermekte olduğunu görünce saldırıya son verip nefret ettikleri kurbanlarının bedenindeki kılıç darbelerinden fışkıran kan izlerini gururla kontrol ettiler. Ama öldüğünü düşündükleri imparator birden dokuz canlı canavar gibi canlanarak "*Hâlâ yaşıyorum!*" diye haykırdı. Katillerine doğru bir hamle yaptı ama mermere, kendi kanının içine düştü. Askerler bu kez işi titizlikle hallettiler ve kılıçlarını Caligula tamamen ölene dek bedenine sapladılar.

Zalim hükümdarın ölüm haberi her yanı saran yangın alevi gibi yayıldı ama Roma halkının çoğunluğu bunu Caligula'nın adi ve kalleşçe oyunlarından biri olarak düşündü ve şenlik yapmaya cesaret edemedi. Bu arada suikastçı komutanlar işlerini bitirmekle uğraşıyorlardı. Aceleyle Caligula'nın dördüncü karısı Caesonia'nın dairesine koştular ve onu da hemen öldürdüler. Hatta Ca-

ligula'nın kızına bile acımadılar ve canını almaktan bir kez olsun çekinmeyip en sonunda beyni parçalanan kafatasından fırlayıncaya dek başını yatak odasının duvarlarına vurarak öldürdüler.

İmparatorun işlediği suçlardan kan bağı olanları sorumlu tutan suikastçılar intikam seferberliği sırasında öldürülen imparatorun 50 yaşındaki amcasının da kapısını çaldılar. Yaşlı adam korkudan büzülmüş bir halde bir köşeye çökerek ona doğru yaklaşan gözü dönmüş savaşçılara bakakalmıştı. Bir ayağı topalladığı ve fazlaca kekelediği için genellikle yarım akıllı sayılan Claudius suikastçıların tam da aradığı adam oldu. Korkudan felce uğramış Claudius'u yakalayan suikastçılar onu Caligula'nın halefi olarak senatoya takdim ettiler. Birçok senatör bir yandan güçlü askerlerin korkusundan, bir yandan da çıkarlarına uygun düştüğünden Claudius'un adaylığını tamamen desteklediler. Ayrıca zalim ve deli imparatordan yeterince çekmişlerdi ve başlangıçta biraz çekinseler de sonra oybirliği ile Claudius'u kabul ettiler. Ama devletin zirvesindeki saf sanılan, manipüle edilmiş bir budalayla geleceğe bakmak işlerini gerçekten kolaylaştırmadı.

Anthony Barrett, The Corruption of Power, Batsford, London, 1993; David Wardle, Suetonius' Life of Caligula, Latonius Verlag, Brüssel, 1994

VENUSTIANO CARRANZA
DEVRİMCİ LİDER VE MEKSİKA DEVLET BAŞKANI
1859 - 1920

Carranza'nın politik kariyeri onu canlı bir şekilde Meksika meşrutiyet rejiminin zirvesine götürdü. Carranza kazandığı askeri zaferden sonra 1917'de anayasayı kabul ettirdi ve devlet başkanı oldu. Görevi onaylanır onaylanmaz milliyetçi bir dış politika izledi ama muhafazakâr sosyal politikası nedeniyle hemen alt kesimin desteğini yitirdi.

Devlet başkanının görev süresinin sadece dört yılla sınırlı

kalması ve tekrar seçilmemesi Meksika anayasasıyla güvence altına alınmıştı. Buna karşın elinde gücü tutan birçok kişi politik arenadan tamamen yok olup gitmemek ve belli bir otorite sağlamak için henüz görevdeyken haleflerini belirlemeyi ve güvence altına almayı denediler. Muhalifi Obregon'u ve birkaç radikal görüşlü generali iç savaş çağrısında bulunmaya yönelten ve planlarıyla ateşli tartışmaları kışkırtan Venustiano Carranza da böyleydi.

Gerçekten de bir isyan başlamıştı. Bu arada Rodolfo Herrero'nun liderliğindeki isyancıların başkente doğru yürüdükleri ve sadece 30 mil uzaklıkta bulundukları haberi Carranza'ya ulaştı. Bu bilgi endişe verici olmaktan da öteydi. Carranza bütün Meksika devlet hazinesini ve önemli devlet belgelerini toparladı ve 5 Mayıs 1920'de kaçtı. Hedefi, para ve kâğıtlarla oluşturacağı orduyla yeni bir devlet kurmak istediği Vera Cruz'du. Carranza'nın yandaşlarından 10.000 kişinin plandan haberi oldu ve başkanlarına sürgünde eşlik etmek üzere tren istasyonuna koşturdular. Ama rüzgâr sadece dostlarına değil, Carranza'nın düşmanlarına da planlarını uçuruvermiş ve gerekli önlemler alınmıştı. Herrero'nun komandoları yönetimindeki isyancılar zaten Vera Cruz'u ele geçirmeyi başarmışlardı. Hiçbir şeyden haberi olmayan Carranza tren konvoyunun bir vagonunda yolculuğunu sürdürüyordu. Tren o sırada serbest hat üzerindeki Rinconanda kenti yakınlarındaki Pueblo bölgesine yaklaşmıştı. Engelin farkına çabuk varıldı. İsyancılar demiryolunu tahrip etmişlerdi. Carranza ve bir avuç dolusu sadık adamı trenden atlayıp yanlarında getirdikleri atlara binerek dağlara doğru kaçtılar. Birden bastıran şiddetli sağanak yağmur küçük grubun bir mola vermesine neden olunca kaçışları bir ara başarıya erişmiş gibi göründü. Tlaxcalantonga adlı küçük bir kasabada mütevazı bir kerpiç kulübeye sığındılar. Ama dağ köyünün bütün sakinleri kaçakların tarafını tutmuyordu. Casuslar hemen Herrero'ya başkanın bulunduğu yeri söylediler. Bu haber isyancıları hemen harekete geçirdi ve güneş batmadan sığınağın olduğu yere vardılar. Hiçbir uyarıda bu-

lunmadan ateş açtılar, bir yandan da haykırıyorlardı, "Carranza öldü! Yaşasın Obregon!" Tamamen silahsız olan başkan hemen ölmüştü.

Meksika devriminin başlangıcından on yıl sonra devrimin üç ileri gelen başı,' Madero, Zapata ve Carranza ölmüşlerdi. 1920'de yeni bir devrimci nesil yepyeni bir barış çağı oluşturmaya çabaladı.

William Weber Johnson, Heroic Mexico, Doubleday, New York, 1968

FIDEL CASTRO RUZ
KÜBALI DEVRİMCİ LİDER
VE POLİTİKACI
*1926

Hukuk eğitiminden sonra avukatlık yapan Castro iktidardaki diktatöre karşı savaştı ve rejim karşıtı olarak 1955'teki genel aftan yararlanarak serbest kalana dek iki yılını hapiste geçirdi. Halkın büyük desteğini alarak 1959'un başında Küba devlet başkanı oldu ve komünist bir devlet kurdu.

Fidel Castro'nun Sovyet Rusya'yla olan yakınlığı uzun zamandır göze batan bir dikendi. Küba'da gücü ele yeni geçirmişti ki Amerika onun rejimini yıkmak üzere somut planlar geliştirmeye başladı. Dwight D. Eisenhower'ın organize ettiği ama ancak John F. Kennedy seçildikten sonra uygulanabilen planda Amerikalılar büyük bir hata yaptılar: Üç gün süren Domuzlar Körfezi işgali 1961 yılının Nisan ayı ortasında gerçekleşti. CIA tarafından hazırlanan ve Amerikan hükümeti tarafından desteklenen, Castro'yu sürgündeki Kübalılar yardımıyla devirme harekatı hazin bir başarısızlıkla sonuçlandı. Bu saldırı Kübalı başkanın büyük güç Rusya'yla olan ilişkilerini daha derinleştirmesine ve Küba'yı daha yılın başında komünist devlet olarak ilan etmesine neden oldu.

Artık Amerikan gizli servisi işin başındaydı. CIA büyük titizlikle çalışarak 60'lı yıllarda Castro'yu öldürmek üzere birçok plan yaptı. Ama potansiyel suikast kurbanının onu öldürmek üzere gönderilen insanlarla her seferinde dostluk kurma becerisi bu işin son derece zor olduğunu ortaya koyuyordu. Bunlara 1959 yılında Castro'ya âşık olan Marita Lorenz de dahildi. İlişkileri bir yıla yakın sürdü ve çift daha sonra ayrıldı. CIA de böylece bir şansını daha yitirdi. Genç kadın devrimci lidere verilmek üzere hazırlanmış zehirli haplarla birlikte yollanmıştı ama Marita Lorenz görevini yerine getiremedi : *"O yaşlı herifi hep sevdim!"*

Mongoose operasyonu hazırlıkları 1959'un hemen başında başladı. CIA eğitmek ve amaçları doğrultusunda kullanmak üzere asi Kübalılardan oluşan 2.000'e yakın asker topladı. Amerikalılar operasyonu başarıyla yönetmek çabasıyla organize suçun içine dahil olmaktan çekinmediler. Özenli bir tasarım konusunda yorulmadan çalışan sorumlular cinayet operasyonu için birkaç seçenek hazırlamışlardı. Zehirli iğneler de aynı zehirli purolar gibi incelikle düşünülmüş seçeneklerdi; bundan başka Castro'nun dalgıç malzemelerine patlayıcı yerleştirmek, ölümcül bir hastalığa neden olacak güçlü bir enfeksiyon ya da öldürücü hastalık bulaştıran giysiler de diğer seçeneklerdi... Fakat en ince ayrıntılarına kadar hesaplanmış suikast planları her zaman başarısızlıkla sonuçlandı.

Fidel Castro aynı dönemde mafyanın kumar imparatorlarıyla büyük tartışmalar içindeydi ve CIA bu anlaşmazlığı kendi hedefleri için kullanmak istiyordu. Ama Mafya bu konuda ikili oynadı. Gizli servisi sürekli alaya alan Santos Trafficante Jr. hepsinden öndeydi. Tampa'nın vaftiz babası düzenli olarak Castro'nun öldürülmesiyle ilgili Amerika'nın verdiği görevleri üstleniyordu ama bu olayı gerçekleştirmeyi hiç düşünmüyordu. Onun yerine ABD'ye suikastı yöneten adamlarının başarısızlığıyla ilgili özenle düzenlenmiş -ama komple uydurulmuş- haberler gönderiyordu. Bir gün Castro'yu öldürmesi gereken sıvı zehri teslim aldıktan sonra ampulleri tuvalete boşaltmıştı. Çok geçmeden

Amerikalılara yeniden şanssızlıklarla ilgili hikâyelerinden birini anlattı. Bu davranışının nedeni aslında Castro'ya duyduğu sempati değil aksine daha çok Kübalı başkanın günün birinde kumarı ülkede tekrar serbest bırakacağından emin olmasıydı. Bu olaydaki "sadakatiyle" adeta kumar savaşında değerli lisansları garantilemek istiyordu. CIA uzun bir süre iş bitirici Trafficante'nin onları parmağında oynatmasına izin verdi. Daha sonra bu konuda suçlamalarla karşı karşıya kalınca Mongoose operasyondan sonuçsuz olarak vazgeçildi. 1965 yılında "Karayiplerdeki lanetli cinayet ticareti" artık bir daha gerçekleşmemek üzere sona erdiğinde Lyndon B. Johnson başkandı.

Ama bu olayın bir de son perdesi vardı. Gazeteci Jack Anderson'ın bu konuyla ilgili detaylı bir araştırma ortaya koyması, başkan Gerald Ford'un olayı aydınlatacak bir araştırma komisyonu talep etmesine neden oldu. Rockefeller komisyonu bu görevi son derece özenli bir şekilde yerine getirerek CIA ve güvenlik bakanlığını, sorgulama süresince planlanmış ve uygulanmış politik saldırılara kanıt oluşturacak ve bu güne dek kesinlikle gizli kalmış 60 kadar dokümanı ortaya çıkarmaya zorladı.

Komite Kasım 1975'te CIA'nin Küba devlet başkanının yaşamına yönelik bir suikast düzenlediğinin açıkça anlaşıldığına dair bir rapor yayınladı. Raporda ayrıca Kongo başbakanı Belçikalı Patrice Lumumba'nın ölüm sebebinin 1961'de resmi olarak açıklanan bir uçak kazası değil aksine yine gizli servisin bir suikastı olduğu da yer alıyordu. Rapor bundan başka karmaşık yapılı CIA'yi Dominikli Rafael Trujillo, Güney Vietnamlı Ngo Dinh Diem ve Şilili General Rene Schneider gibi üç önemli politikacının suikastından da sorumlu tutmuştu.

2000 yılının 17 Kasım'ını 18'e bağlayan gece Panama'da bulunan Küba devlet başkanına bir suikast düzenlemeyi planladıkları iddiasıyla dört kişi tutuklandı. Ibero- Amerika zirvesi nedeniyle orada bulunan Castro, teröristlerin onu öldürmek istediğini açıkladı. Tutuklananların içinde Küba'ya ait bir yolcu uçağına bombalı saldırıda bulunmakla suçlanan Luis Posada Carril-

les de bulunuyordu. 1976'da gerçekleşen bu saldırıda uçaktaki 73 kişiden kurtulan olmamıştı.

Kübalı göçmenlerin Panama'daki temsilcisi bu suçlamaları "*İhtiyar bir delinin gösterisi*" olarak yorumladı.

Robert E. Quirk, Fidel Castro, Edition q, Berlin, 1996; Bild am Sonntag, 19.11.2000; Stern, 02.11.2000

MARCUS TULLIUS CICERO ROMALI POLİTİKACI VE YAZAR MÖ 106 - 43

Roma'da titizlikle yetişmiş bir avukat olan Cicero retorik ve felsefi düşüncelerini öncelikle Yunanistan'da kazandı ve parlak yazılarıyla bu güne dek Latince sanatında düzyazının yaratıcısı sayıldı.

Marcus Tullius Cicero ateşli ve cesur konuşmalarıyla tanınıyordu, resmi olarak yer aldığı hükümette Crassus, Pompeius ve Caesar'ı politik çizgileri hoşuna gitmediği için reddetmek cesaretini göstermişti. Bu küstahlığın intikamı alınmalıydı. Bu nedenle imparator Claudius sivri dilli Cicero'yu MÖ 59 yılında sürgüne gönderdi. Böylece 14 yıl geçti. Ülkede politika cephesinde değişiklikler oldu ve Pompeius yazarın sürgünden geri çağırılmasına karar verdi. Cicero derhal Caesar'ın kuyusunu kazmak üzere harekete geçti ve ona cömertçe jestlerle teşekkür etti. Entrikaları sonunda meyve vermeye başlamıştı. Artık Caesar ve Pompeius yan yana değil karşı karşıyaydı ve Cicero Pompeius'un tarafına geçerek Caesar'a karşı sert bir muhalefete girişti. Caesar'ın öldürülmesinden sonra tehlikeli bir adım daha attı. Ateşli konuşmalarla senatoyu genel bir af çıkarması ve suikastçıların bütün suçlamalardan aklanması için cesaretlendirdi. Caesar'ın dostlarından iki kişi bu uygunsuz öneriyi hiç de iyi karşılamamıştı: Antonius ve Octavian, Caesar'ın anısına ihanet ettiği için ondan intikam alacak kadar çok öfkelendiler.

Cicero bu kez içgüdülerini terk etti. Her iki muhalifini de ona herhangi bir tehlike oluşturacak kadar güçlü görmedi. Ama ilk kez ona karşı bir suikast planlanacağıyla ilgili söylentiler ve haberler yoğunlaşınca MÖ 6 Aralık 43'te Roma'dan ayrılmaya karar verdi - ama çok geçti. Tam kaçışı için ayarlanmış tekneye binecekken hava kötüleşti. Cicero'yu şiddetli bir biçimde deniz tutmuştu. Evinin bulunduğu Formia kıyısı önlerinde kendini o kadar kötü hissetti ki teknenin demir atmasını emrederek geceyi evinde geçirmek üzere karaya çıktı. Ertesi sabah erkenden yola çıkmak üzere tekrar deniz kenarına geldi. Ama sadece fırtınalı denize bakmak bile midesini altüst etmeye yetmişti. Böylece tekrar eve geri dönüp başına ne gelecekse onu evde beklemeye karar verdi. Kendilerini ona adamış sadık köleleri onun katillerin eline direnmeden teslim olmasını istemiyorlardı. Bu nedenle onun isteklerine karşı gelerek Cicero'yu kucaklayıp tekneye geri taşıdılar. Ama o sırada Antonius'un katilleri ortaya çıkmıştı bile. Köleler efendilerinin hayatını korumak üzere silahlarına davrandılar ama Cicero onlara kan dökülmemesi emrini verdi. Yorgun ve halsiz bir şekilde boynunu suikastçılara uzattı. Onlarsa hiç tereddüt etmeden önce boynunu sonra ellerini kestiler. Eşyalarını yanlarına alarak Antonius ve eşi Fuvia'ya yerine getirdikleri görevin kanıtlarını sıcak sıcak sunmak üzere Roma'nın yolunu tuttular. Cicero'nun kocasına karşı sesini yükseltmesine çok öfkelenmiş olan Fulvia bir bıçak alarak kendi eliyle ölü Cicero'nun dilini kesti. Daha sonra ünlü konuşmacının sonsuza kadar susturulduğunun iyice görülebilmesi için dilsiz baş elleriyle birlikte Forum'un konuşmacı kürsüsünün basamakları üzerine, herkesin iyice görebileceği şekilde konuldu.

Manfred Fuhrmann, Cicero und die römische Republik, Artemis & Winkler, Düsseldorf, 1997

CLAUDIUS, TIBERIUS CAESAR NERO GERMANICUS ROMA İMPARATORU MÖ 10 - MS 54

Claudius, Caligula'nın ölümünden sonra tahta çıkmasına yardım eden komutanlar sayesinde politikada büyük projeler gerçekleştirdi. İmparatorluk idaresi, Caligula'nın ölümüyle serbest bırakılanların tek tek görev aldığı bir yapıya dönüştürüldü. Ostria'da yeni bir liman yapılarak Roma'nın tahıl ihtiyacı güvence altına alındı. Cömert bir yurttaşlık hakları politikası ve aktif dış politika Claudius'a askeri birliklerin ve eyaletlerin desteğini sağladı.

Claudius onu imparator ilan eden senatörlere ve gücü ellerinde tutan komutanlara çok geçmeden sandıkları gibi iradesiz bir budala olmadığını gösterdi. Ona güvenlerini gösterdikleri için komutanlara kibarca teşekkür etti ve hemen ardından bulduğu ilk fırsatta kendinden önceki imparator Caligula'nın öldürülmesinden sorumlu olan bu komutanların idam edilmeleri için emir verdi. Senatoyla olan uzlaşmaz tavrı ona karşı birçok suikast girişimine neden oldu. Sonunda bu suikastlardan birini hazırlamaya kalkışan entrika ustası üçüncü karısı Messalina ve sevgilisi Gaius Silius'u idam ettirdi.

Claudius sakatlığı ve kekemeliği nedeniyle hep küçümsenmişti. Ama o gerçekte bu durumu şiddet gerektiren hükümdarlık işlerini rahatsız edilmeden görmek için çok kurnazca kullanmıştı. Öte yandan Caligula, daha önce Claudius'u daima kamuoyundan gizlemiş olan Tiberius ve Augustus'tan farklı olarak imparatorluk ailesinin sözde "Aptal"ı olan Claudius'a, bir konsüllük makamı ve imtiyazlar vermişti. Claudius sessiz ve mütevazı, ona sunulan bu şansı kullandı ve bu hakları feshetmeden kendini çeşitli alanlarda başarıyla geliştirdi, hatta daha sonra kitaplar bile yayınladı. O zamana kadar uysallık örneği sergileyen Claudius güç elde eder etmez çok çabuk Caligula'nın huylarına bürünme-

ye başladı. Hoşuna gitmeyen bir şey olduğunda ya da görev verdiği bir el sanatı çalışması istediği gibi işlemediğinde, sorumlu marangoz kendini aniden arenada, Claudius'un aslanların karşısında bulabiliyordu. Bununla da kalmayan hükümdar ayrıca idam ve işkenceleri seyretmek için özel günler düzenliyordu.

İktidar düşkünü genç Agrippina'nın, Messelina'nın kötü ölümünden sonra imparatorun yatak odasına giden yolu üzerinde artık büyük engeller kalmamıştı. MS 48 yılında amcası Claudius'u evlenme sözü verecek kadar etkilenerek baştan çıkarmayı başardı. Ama Caligula'nın kız kardeşi olan Agrippina'nın Claudius'la birinci dereceden kan bağı vardı ve bu nedenle senato düğünden önce çabucak ensest yasasında değişiklik yapmak zorundaydı. Bu sorun da hallolunca Agrippina'nın önünde bir hedef daha belirmişti. Daha sonra Neron olarak tarih sahnesine çıkacak olan oğlu Lucius Domitius Ahenobarbus'un iktidarı. Onun sözünü dinleyen Claudius genç adamı evlat edinmek üzere ikna oldu. Agrippina Neron'un, imparatorun ilk evliliğinden olan öz oğlu Brittanicus'tan önce tahta çıkabilmesi için eşi benzeri görülmeyen bir kampanya başlattı.

Kocasının gücünü ve otoritesini kıskançlıkla kontrol altında tutan Agrippina planlarını gerçekleştirirken önüne çıkan kadın ve erkekleri seçim yapmadan idam ettirdi.

Claudius yıllar boyunca yanı başındaki intikam meleğine engel olmadı, arzularına boyun eğdi ve onun dediklerini yaptı. Ama atmış dört yaşında gücünün yok olmaya başladığını ve yaşamının sonuna geldiğini hissedince dümeni bir kez daha aniden tersine çevirdi. Bir tek emirle Brittanicus'u tahtın yasal vârisi olarak açıklayarak karısının bütün hayatı boyunca oluşturduğu eserini mahvetti.

Agrippina çok sevdiği oğlu Nero'ya hükümdarlık nişanını verebilmek için -imparatorluk kararına karşı- her şeyi yapacak kadar kendinden geçmişti. Roma'da tüm kentin tanıdığı ve tamamen kapalı bir yaşam süren, zehir karışımları alanında deneyimli, Locusta adında bir adam yaşıyordu. Tek başına neredeyse

yüzlerce insanı öbür dünyaya göndermiş olan bu adam birinin dikkat çekmeden defedilmesi söz konusu olduğunda her zaman gizlice saraya çağırılmıştı. Agrippina, Locusta'ya bir porsiyon zehirli mantar ısmarladı ve bu mantarlardan kocasına lezzetli bir türlü yemeği yaptı. Lezzetli yemekten hemen sonra kramplardan sarsılan ve sayıklayan imparator yatağa düştü. Bundan sonra geçen on iki saatle ilgili iki yorum vardır:

İlkinde kurban birdenbire iyileşir ve sabırla bekleyen Agrippina sadık adamlarından biri olan Stertinius Xenophon'u çağırır. Adam hemen eziyet çeken Claudius'u bir tüyle kusturmayı teklif eder. Onun da daha önce Locusta'nın ölümcül direktiflerini yerine getirdiğini bilen Agrippa bunu sevinçle onaylar.

Öykünün öteki şekli Claudius'un iğrenç akşam yemeğini gecenin ilerleyen saatlerine tüy olmadan kendi kendine çıkarmış olduğu yolundadır. Burada da duruma hâkim olan Agrippina kocasıyla sakinleştirici bir şekilde konuştu ve azan midesini rahatlatmak için içine artan zehri karıştırdığı bir su verdi.

Gerçek nasıl olursa olsun son hep aynı: Bu konuda artık bir şey konuşmayan Claudius ıstıraplı bir gece geçirdi ve sabahın ilk ışıklarında öldü.

Agrippina hedefine erişmişti. Oğlu Nero tacı giydi.

Wilhelm Kierdorf (Hrsg.), Sueton, Leben des Claudius und Nero, Schoeningh Verlag, Paderborn, 1992

LUIS DONALDO COLOSIO MURRIETA MEKSİKALI POLİTİKACI 1950 - 1994

Luis Donaldo Colosio Murrieta 1994'te başkanlık görevi için aday gösterildiğinde seçim kampanyasında partisi için büyük bir gururla çalışmaya hazır olduğunu açıkladı. PRI Meksika'da 1929'dan beri iktidardaydı ve Colosio bu geleneği sürdür-

mek istiyordu. Mitinglerinde coşkulu bir iddiayla özellikle ülkenin fakir kesiminin yararlanacağı geniş kapsamlı sosyal reform planlarını açıkladı.

23 Mart 1994'te Tijuana'nın kenar mahallesinde 4000'den fazla insana hitap eden 44 yaşındaki politikacı konuşmasını bitirdikten sonra sevinç gösterisinde bulunan kalabalığın kutlamalarını kabul etti. Çevresindekilerin ellerini sıktığı sırada Coloso'nun çok yakınındaki güvenlik güçlerinin arasında bulunan genç bir adam ona yaklaştı. Uygun bir fırsatını yakaladığı anda tabancasını çekip yukarı kaldırdı ve nişan alarak kurbanının başına ve karnına arka arkaya ateş etti. 23 yaşındaki endüstri teknisyeni olan Mario Aburto Martinez tam son kurşunu sıkıyordu ki korumalar onu yakaladı. Ağır yaralanan Donaldo Colosio hemen hastaneye kaldırıldı, ama doktorlar tüm uğraşlarına karşın onu kurtaramadılar.

Colosio, Alvaro Obregon'dan sonra 1928'den beri ilk vurulan Meksikalı başkan adayıydı. Halk arasında ve partideki dehşet büyüktü ama yine de çok geçmeden 42 yaşındaki Ernesto Zedillo Ponce de Léon başkan adayı olarak ilan edildi.

Cinayetin işlendiği gün suikastın içyüzünü araştırmakla görevlendirilen başsavcı Diego Valades herkesi hayrete düşürürcesine Martinez'le ilgili bilgileri ancak ertesi gün açıkladı. Çevrede söylentiler dolaşmaya başlamıştı. Martinez barış yanlısı olduğunu ve politikacıyı hiçbir şekilde öldürmek istemediğini söylüyordu. İddiasına göre aslında daha çok ülkedeki sosyal şartların kötülüğüne dikkati çekmek üzere uyarı ateşi yapmak için tabancasını ateşlediği sırada itildiği için kazayla Colosio'yu vurmuştu. Aburto sorgu sırasında şüpheli bir şekilde *"Bağlantıda olduğum insanların dışında hiç kimsenin bu plandan haberi yoktu,"* diye ifade verdi, ama söz konusu kişilerin adlarını vermemekte ısrar etti. Devam eden soruşturmalar sonucu savcılık 28 Mart'ta bir kişiyi daha tutukladı. Bir gün sonra 57 yaşındaki part-time çalışan muhafız Tranquillino Sanchez Venegas suç ortağı olduğu iddiasıyla tutuklandı. Adamın parti merkezi tarafından özellikle

saldırının olduğu gün işe alındığı ortaya çıktı. Bir video bandı Sanchez'in, kurbanına yaklaşabilmesi için Aburto'ya yol açtığını açıkça ortaya koyuyordu. Ayrıca muhafız Aburto'nun aniden çektiği 38'lik tabancaya çok yakınında olmasına karşın hiçbir şekilde engel olmamıştı. Bir gazetede 16 yaşındaki kız arkadaşının, Aburto'yu saldırıdan birkaç gün önce Venegas'la konuşurken gördüğüne dair bir haber yayınlandı.

Bütün bunlar artık dikkatli bir araştırmayı zorunlu kılmıştı, çünkü sorumlular bir suikast karşısında olduklarına inanıyorlardı. Hükümet bu olay için Miguel Montes Garcia'yı özellikle işe aldı. Kısa bir süre sonra dört adam daha tutuklandı ve iki kişi de suç ortağı olarak teşhis edildi. Montes video bantların ve dokümanter fotoğrafların yardımıyla Colosio'nun birçok kişi tarafından manipüle edilerek yönlendirildiğini ve yine aynı şekilde Aburto'nun da ona rahatça ulaşabilecek konuma getirildiğini kanıtlamayı başardı. Şüpheli kişiler hep PRI tarafından aynı gün güvenlik görevlisi olarak işe alınmış eski polislerdi.

Aburto'ya yardım eden grubun başındaki komutanı seçen kişinin, Tijuana'nın PRI yönetici üyesi Jose Rodolfo Rivapalacio olduğu belirlenmişti. Ayrıca eski polis teğmeni Tranquillino Sanchez Venegas, Vincente Mayoral Valenzuela ve yine oğlu Rodolfo Mayoral Esquer de komployа karışmıştı.

Colosio'nun tetikçisi hesaplarını altüst ettiği 7 Nisan günü erken bir zafer coşkusuna kapılmış olan savcı, ortaya çıkardığı suçlularla ilgili gerekli olan çürütülemeyecek kanıtları bir araya topladığına emindi. Ama Aburto'nun avukatı müvekkilinin adı geçen kişilerle değil konuşmak, onları daha önce hiç görmediğine dair bir açıklama yaptı. Savcının şansı dönüyordu. Altı şüpheliden ikisi delil yetersizliği nedeniyle mahkemeye bile çıkarılmadılar, Mayoral ve Sanchez ise olaya yardım ettikleri şüphesiyle gözaltında kaldılar.

27 Nisan günü Tijuana polis şefi Jose Federico Benitez Lopez bir gazeteye tüm çabasını ortaya koyarak hakkıyla gerçekleştirdiği soruşturmayla ilgili bütün belge ve dokümanların bir gece

önce kilitli durdukları bürosundan çalındığını açıkladı. Ertesi gün kaçırılan Lopez ve muhafızı çok geçmeden ölü bulundular. Bir hafta sonra ölümüyle ilgili nedenlerin araştırmaları zirveye tırmandı. Ölüm nedeni yine ne yazık ki bir tür meslek riskiydi.

Savcılık ve polis, suçluları tutuklamak için durup dinlenmeden çalışırlarken mayıs ortalarında Aburto"nun annesi ve kız kardeşlerinden ikisi, diğer üç akrabası gibi Meksika-Amerika sınırını yasadışı yollardan geçtiler. Hayatlarının tehlikede olduğunu sebep göstererek ABD'den politik sığınma hakkı istediler.

Mario Aburto Martinez sonraki yıllarda da suskun kaldı ve olayla ilgili perde arkasındaki adamlardan hiçbirini ele vermedi. 1994 Ekim ayında Donaldo Colosio'yu öldürmekten 42 yıl hapse mahkûm oldu.

William Weber Johnson, Heroic Mexico, Doubleday, New York, 1968

D

ROQUE DALTON
SALVADORLU YAZAR
1935-1975

Yirmi üç yaşında El Salvador'da tiyatro direktörü olan kelime ustası şair ve devrimci Dalton, askeri cunta, CIA ve birbirleriyle yarışan gerilla grupları arasında kaldı.

Devrim mahkemesi San Salvador'daki bir apartmanda toplanmıştı. Altı genç adam şair olarak ünü El Salvador'un dışına taşmış birini, Roque Dalton'u yargılıyordu. Suçu, *"Devrimci organizasyonu bölücü faaliyette bulunmak ve ABD gizli servisi CIA ile işbirliği yapmak"* tı. Roque Dalton 60'ların Salvador kültür dünyasının en parlak figürlerinden biriydi. Kendi kendine alay eden esprili kelime ustası, sürekli dramalar yazıyor ve lirik eserler üretiyordu. Dalton, Moskova'daki dünya gençlik festivalini ziyaret ettikten sonra 1956'da komünist partisine girdi. 60'lı yılların başlarında iki tiyatro eseri yazmasını isteyen Küba'nın davetini kabul etti. Geri döndükten kısa bir süre sonra tutuklandı ve haftalarca San Salvador'dan 35 km uzakta, polise ait bir zindanda tutuldu. Niyetlerinin ne olduğunu ancak bir CIA ajanı tarafından sorguya çekildiği zaman anladı. Ajan ünlü şaire iş teklif etmek üzere Washington'dan özellikle kalkıp gelmişti. Dalton'dan istediği gizli servis için çalışması, merkez komitenin gizli buluşma noktalarını açıklaması, üyeleri ihbar etmesi, partinin stratejik planlarını ispiyonlamasıydı. Kabul etmediği takdirde

ölecekti, hem de onur kırıcı bir şekilde. Çünkü CIA Dalton'u öldürmeden önce onun bir hain olduğuna bütün dünyanın inanmasını sağlayacaktı. CIA ajanı Dalton'un El Salvador'da silahlı bir savaş organize etmek için Kübalılar tarafından özenle seçildiğini kanıtlayabileceğini iddia ediyordu. Dalton Havana'da tiyatro yazmak yerine askeri eğitim almış ve doktriner okulu başarıyla bitirmişti. Hücresine geri dönen Dalton kendi kendine inancı için ölmeye hazır olup olmadığı sorusunu net bir şekilde "*Evet, tabii, elbette,*" diyerek yanıtladı. Zindanın depremlerden zayıflamış olan bir duvarı devrimcinin kaçmasını sağladı. Dostları onu Prag'a ve oradan da Küba'ya kaçırdılar. Orada yeni kurulmuş olan "Devrimci Halk"a katıldı ve canla başla yeraltında faaliyet gösterdi. 1973'te yine San Salvador'da aktif olmak üzere Küba'yı ve ailesini terk etti. Ülkedeki karşıtlarının onu tanımaması için oldukça geniş kapsamlı bir estetik yüz operasyonu geçirdi. Ama bu kez siyasi düşmanlarının yerine daha çok siyasi arkadaşları sorun oldu. Birbirleriyle tartışarak fraksiyonlara ayrılan eski dostları Dalton'un dogmatik olmayan davranışını eleştiriyorlardı. Yazdığı eserler onların görüşünü yeterince yansıtmıyordu. Dalton'un bütün bunları tartışma talepleri ideolojik ayrılık ve bölücülük çalışmaları olarak algılandı.

Sonunda onu CIA'ye hizmet etmekle suçlayarak tutukladılar ve bir mahkeme düzenlediler. Roque Dalton gizli oturum sırasında yeminler ederek bu davanın büyük bir hata olduğunu defalarca tekrarladı ve ona karşı yapılan suçlamaların araştırılmasında direndi. Yoldaşları mahkemeyi ölüm cezası vererek sonlandırdı. Dalton cezayı şiddetle protesto etti ve infaza giderken yine aynı şiddetle karşı koydu. 10 Mayıs 1975'te kırk yaşına basmasına birkaç gün kala kurşuna dizildi.

Werner Raith/Thomas Schmid (Hrsg.), Politische Morde, Verlag Die Werkstatt, Göttingen, 1996

DIDIUS JULIANUS
ROMA İMPARATORU
132- 193

İmparator Pertinax halkını düşünen, toprağa bağlı ve çalışkan bir devlet adamıydı. Güçlü komutanlardan oluşan saray muhafızlarını katı bir disiplinle kontrol altında tutmaya çalışıyordu. Bu durum asıl görevleri imparatoru korumak olan muhafızların pek hoşuna gitmemiş olacak ki MÖ 28 Mart 193'te imparatorluk sarayına yürüyerek karşılarına korkusuzca dikilen Pertinax'ı gözlerini kırpmadan kılıçla öldürdüler.

Cinayetten sonra imparatorluk güçleri yöneticisiz kalmıştı. Birçok senatöre bu en yüksek görevi sunsalar da hepsi bu görevi teşekkür ederek reddettiler. Hiç kimse sevilen imparatorun yerini almak ve acımasız komutanların boyunduruğu altına girmek istemiyordu. Komutanlar tercih ettikleri kişilerin içinde yüce Roma imparatorluğunun sorumluluğunu üstlenmeyi isteyecek hiç kimseyi bulamadılar. Sonunda komutanlardan biri istenmediği açıkça belli olan bu işi açık artırmaya çıkartıp satma fikrini ortaya attı. Söylediği gibi de oldu. Sonunda sadece iki adamın çekiştiği uzun süren bir açık artırma düzenlendi. Açık artırmaya sadece 61 yaşındaki Didius Julianus ve öldürülen Pertinax"ın kayınpederi Sulpicianus katıldı. 12.000 komutanın her biri için 300 milyon sesterz olarak biçilen fiyatla imparatorluk ilk, ikinci ve üçüncü kez Didius'a satıldı. Didius hemen - kelimenin tam anlamıyla- yüksek fiyat ödediği pozisyonunu onaylatmak üzere senatonun yolunu tuttu. Komutanlar yeni şeflerini bir saniye olsun gözlerinin önünden ayırmıyorlardı. Onu öyle bir koruma altına aldılar ki komutanların tehdidinden korkan senatörlere Didius'u tanımaktan başka bir seçim kalmadı.

Romalı generaller arasında bu ticari alışverişten pek hoşnut olmayanlar da vardı. Özellikle içlerinden biri, Septimus Severus bu onursuz satış nedeniyle son derece öfkeliydi. Para ve güzel

sözlerle Roma dışında imparatorun üzerine yürümeyi planladığı büyük bir ordu kurdu. Didius Julianus bu hazırlığın haberini alınca korkudan ne yapacağını şaşırdı. Damadını Roma Valisi ilan ederek ülkeyi yönetmek yerine kendini korumakla ilgilendi. Komutanlık alayını her zamankinden daha sert bir talime sokan imparator ayrıca fillerini savaş hayvanı olarak eğitmeye kalktı ama bu güne dek gösterilere çıkartılan barışçı hayvanlar onlara askeri manevra yaptırmak için yaklaşan herkesi yere savurup attı. Bu arada Severus ve grubu gittikçe yaklaşıyordu. Didius iyice korkuya kapılarak onu öldürtmek üzere bir kiralık bir katil gönderdi. Ama kiralık katil işini beceremedi. Çünkü öldüreceği kişi 600 muhafız tarafından korunuyordu. Didius planlarını değiştirdi; Severus'a bir elçi göndererek imparatorluğun yarısını teklif etti ve teklifini reddederse elçiyi öldürmesini istedi. Severus Didius'un dostu yerine düşmanı olmayı tercih ettiğini açıklayarak teklifi reddeti ve onun istediği gibi elçiyi öldürdü. Didius panik içindeydi. Arabulmaları için rahipler, baştan çıkarmak için bakire kızlar gönderdi, bütün bunlar bir işe yaramayınca ruhları yardıma çağırarak büyü formüllerine ve kurban ayinlerine başvurdu.

Didius'tan hiçbir şekilde etkilenmeyen Severus sevdiği vatanını satmaya ya da satın almaya kalkan herkesten kurtarmaya kararlı olarak ordusuyla yürümeye devam etti.

Öfkeyle daima ordusunun en önünde giden Severus 1000 km. yürüdü ve sadece yemek yemek ve uyumak için mola verdi. Zorlu yürüyüşün kırkıncı günü olan 2 Temmuz 193'te Roma'ya vardılar. Severus adamlarına kente tam bir savaş hazırlığı içinde girmeleri emrini verdi. Bununla bütün geçerli geleneksel yasaları çiğnediğinin bilincindeydi. Kendisi de adet olduğu gibi geleneklere boyun eğerek sivil giyindi. Ordunun kente girdiği haberini alan muhafız komutanları Didius'u hemen terk ettiler. Bir düzine asker korkudan titreyen imparatoru sarayda buldu ve onu banyoya götürdüler. Didius Julianus, *"Ne kötülük yaptım? Kimseyi öldürdüm mü?"* diyerek inliyordu. Yerde sürüklenirken merhamet dileyerek ayaklara sarılmasına kahkahalarla gülen askerler acımadan kafasını kestiler.

Bir servet harcayan imparator bu servetle 66 günlük bir güç satın almıştı. Ardından Septimus Severus onun yerine geçti.

Michael Grant, Die Römischen Kaiser, Gustav Lübbe Verlag, Bergisch Gladbach, 1989

NGO DINH DIEM
GÜNEY VİETNAMLI POLİTİKACI
1901 - 1963

17. yüzyılda ilk kez Katolik inancına dönen kraliyet soyundan gelmek, geriye dönüp baktığında Diem için bir zamanlar önemli bir ayrıcalıktı. On yıl sürgünde yaşadıktan sonra 1954'te güney Vietnam'a geri dönen Diem bir yıl sonra ülkenin ilk seçilmiş başkanı olduğunu cumhuriyete ilan etti. Baskıcı Diem iktidar olduğu süre içinde neredeyse Vietnam toplumunun ve öncelikle ABD'nin düşmanı oldu. Muhaliflerine karşı acımasızlığın esas olduğu, kokuşmuşluk ve yetkisizliğin hüküm sürdüğü bir rejim kurdu. Katolik inancını benimseyen Diem, halkın önemli bir bölümünü oluşturan Budistleri baskı altına almakla ölümcül bir hata yapmıştı. Farklı inançlılara karşı başlattığı kıyım 1963'teki darbeye ve Amerika'nın askeri müdahalesiyle haklarının elinden alınmasına yol açtı.

Diem'e karşı geçen yıllar boyunca çeşitli suikast girişimleri olmuştu. Ama ne paraşütçüler, ne bombardıman uçakları ve ne de makineli tüfekler başarılı oldu; Diem iktidarda kalmaya devam etti. Şüphesiz her başarısız suikasttan sonra çevresine duyduğu güvensizlik artmıştı. Sonunda sadece gizli polis şefi olan erkek kardeşi ve onun Dragon Lady lakaplı karısından başka kimseye güvenmez oldu.

Erkek kardeşi bir gün ordunun bir suikast hazırlığı içinde olduğunu haber aldı ve derhal bunu Diem'e bildirdi. Darbecilerin başı devletin başına geçmek isteyen Big Minh lakaplı Duong

Van Minh'ti. Tehlikeyle karşı karşıya olan kardeşler başarısızlıkla sonuçlanacak bir karşı saldırı planı yaptılar. Ama baş müttefiklerinden biri para ve iyi bir memuriyet vaadi sonucu onları düşmana sattı. Askerler 1 Kasım 1963'te, sabah saat 1.30'a doğru saldırdılar. Başkan ve erkek kardeşi satıldıklarını anlayınca hemen acil eşyalarını toparladılar ve aceleyle saraydan kaçtılar.

Gizli geçitlerden oluşan bir labirentten açık bir araziye çıkan kaçak kardeşler orada onları bekleyen bir otomobile binip gizlice Çinli dostları olan bir işadamının evine geldiler. Ertesi gün de bir kiliseye gizlendiler. Ama artık çıkış yolu kalmadığını anladıkları bu durum karşısında teslim olmaya karar verince isyancılar bir saniye içinde ana kapıdan girdiler ve ikisinin de ellerini arkalarından bağlayıp götürdüler. Arabada en yakın dostu Diem tarafından idam edildiği için sonsuza kadar intikam yemini etmiş olan bir subay da onlarla birlikte bulunuyordu. Başkanın kardeşi onunla yok yere bir kavgaya tutuşunca subayın sabrı taştı, süngüsünü kavrayarak öfkeyle eski gizli polis şefine sapladı. Sonra tabancasını çekip Diem'in ensesine bir kurşun sıktı. Başkan hemen ölmüştü. Sonra dönüp bir kurşun da hâlâ yaşayan ağır yaralı erkek kardeşine sıktı. Resmi raporda her ikisinin ölümü de kaza olarak açıklandı. Subayın kimliği gizli tutuldu. İki ceset Saygon havalimanı yakınlarındaki adı bilinmeyen bir hapishane mezarlığına gömüldü.

Jonathan Vankin, Conspiracies, Cover-Ups and Crimes: From JFK to the CIA Terrorist Connection, Paragon House, New York, 1992

ENGELBERT DOLLFUSS
AVUSTURYALI DEVLET ADAMI
1892 - 1934

Koyu bir Katolik olan Engelbert Dollfuss 1932'de Avusturya şansölyesi -başbakanı- oldu. Politik konumu onu büyük ölçüde izole ediyor ve ülkesindeki hem sağ hem de sol kesimin sal-

dırı eylemlerinin hedefi haline getiriyordu. Avusturya'nın faşist İtalya'nın sıkı desteğini alan Almanya'ya katılmasına karşı savaş verdi. Titiz nasyonal sosyalistler Dollfuss'un Avusturya'yı özgür tutmak istemesine şiddetle karşı çıkıyorlar, sosyalistler onu sağcı olduğu için eleştiriyorlardı. Yurtsever cephenin desteğiyle parlamenter cumhuriyeti otoriter bir devlet sistemine dönüştürdü ve rejimine karşı olanlar için "Temel kamp" denilen (Gözaltına alma kampları) inşa etti.

Hitler Almanya'da ülkenin ekonomik istikrarını sağlamak üzere gücü ele geçirmişti, birçok Avusturyalı, Alman nasyonal sosyalistlerle ittifak oluşturmak istiyordu. Dollfuss 7 Mart 1933'te bir diktatörün ilan edildiği ve federal meclisin dağıtıldığı rejim karşıtı güçleri alt etmeye çalıştı. Ama aldığı önlemler isyanı hiçbir şekilde bastırmaya yetmedi, aksine daha da büyüttü ve bu isyan 29 Mart'ta bir ayaklanmayla desteklenerek zirveye ulaştı. Bu arada parti üyelerinin üniforma giyme yasağına tepki gösteren Dollfuss 3 Ekim 1933'te yaşamına kasteden ilk saldırıyla karşılaştı.

Küçük boyu nedeniyle "Milimeternich" denilen 41 yaşındaki şansölye, iç politikadaki bütün tersliklere karşın Alman nazilerinin sert direnişinin üstesinden gelmek için uluslararası çağrıda bulunmuştu.

25 Haziran 1934'te nasyonal sosyalistler bir hükümet darbesi girişiminde bulundular. SS 89 sancağının 154 üyesi Avusturya ordusunun üniformalarını giyerek Viyana ana radyo istasyonunu, önemli devlet binalarını ve şansölyelik makamını işgal ettiler. Tam zamanında yapılan uyarı nedeniyle hemen hemen her taraf ıssızdı. Dollfuss da bürosunda ölüme susamış SS adamlarından oluşan küçük bir grupla aniden karşılaştığı sırada çıkıp gitmek istemişti. Franz Holzweber ve Otto Planetta adlı iki adamın yönetimindeki üniformalı adamlar bir anda odaya doluştu. Dollfuss onları niyetlerinden vazgeçirmeye çalıştı ama Planetta'nın bunu tartışmaya niyeti yoktu, aksine hemen tabancasını çekince şansölye kendini korunmak için ellerini yüzüne kapattı.

Planetta soğukkanlılıkla tetiği çekti. Dollfuss ağır yaralı ve bilinci tamamen yerinde sendeleyerek yere yuvarlandı. Acıdan bayılmak üzereyken doktor onlara doktor çağırmaları için yalvardı ama suikastçılar onunla ilgilenmiyorlardı. Avusturya ordusu o sırada karşı saldırı hazırlıkları yaparken onlar şansölyelik makamını kontrolleri altına almaya çalışıyorlardı. Suikastçılar hâlâ yardım için yalvaran Dollfuss'a aldırış etmeden onu kendi kanı içinde acıyla kıvranırken bıraktılar. Dollfuss'un son sözleri şöyleydi: "*Çocuklar, birbirinize iyi davranın! Her zaman en iyisini istedim.*"

Hükümet isyanı bastırdı. Hitler suç ortaklığı şöyle dursun olayla ilgili her tür iddiayı reddetti. 13 Avusturyalı nazi suçlu bulundu ve cezaya çarptırıldı. Planetta ve Holzweber idam sehpasındaki ip önünde, hazır ol durumda ölümlerini beklerlerken Almanya yönüne bakarak haykırdılar: "*Heil Hitler!*" (Yaşasın Hitler).

Peter Muscholl, Der österreichische Ständestaat - Engelbert Dollfuß zwischen Sozialismus und Nationalsozialismus, Bonisso-Satonia Verlag, Berlin, 1984

DOMITIAN TITUS FLAVIUS DOMITIANUS ROMA İMPARATORU MS 52 - 96

İmparator Vespasian'ın oğlu olan Domitian tahta geçer geçmez Kuzey Roma sınırında zora başvurduğu yayılmacı bir politika gütmeye başladı. Gnaeus Iulius Agricola aracılığıyla geçici olarak ara verdiği Britanya'nın fethi sırasında Taunus ve Wetterau'yu boyunduruğu altına alarak Limes'e* ekledi ve bölgeyi güvence altına aldı. Aynı zamanda Roma sınırını güneyde orta Main ve yukarı Neckar'a kadar ilerletti. Roma'da edebiyat ve şiir sanatını destekledi ve taşra eyaletlerinin idaresinde yasaların uygulanmasına çalıştı. Ama senatoyla büyük çatışmalar yaşamasına neden olan özel yaşamındaki davranışları pek sevilmiyordu.

* Romalıların güneybatı Almanya'da ördükleri savunma seddi. (ç.n.)

81 yılında kardeşi Titus'un ölümünden sonra imparator olan Domitian'ın en önem verdiği şey kendisi ve bütün ailesi için tanrısal heykeller yaptırtmaktı. Onun huzuruna kabul edilmek onuruna kavuşanlar burnunu havaya dikmiş tahtta oturan imparatorun dizine sarılmak zorundaydılar. Roma şartlarına göre oldukça yüksek bulunan talepleri ve acımasız zalimliği 88 yılında bir isyana neden oldu. Ama Lucius Antonius Saturinus'un yönetimindeki senatörler güçlü imparatoru düşüremediler ve Domitian ona dürüst davranmadıklarını düşündüğü senatoyu kendi bildiği gibi bu durumdan kurtardı Bir yıl sonra konuşmalarında aleyhinde konuştukları gerekçesiyle ülkenin bütün ünlü filozoflarını sınır dışı etti. Nerede bir direniş kokusu alsa hemen kıyıma başvuruyordu. En küçük hatalar bile sert bir şekilde cezalandırılıyordu; uygunsuz bir yaşam sürdüğünden şüphelenilen namuslu bir kadını canlı canlı bir yeraltı mahzenine kapattırarak üzerine duvar ördürtmüş, sevgilisi olduğu iddia edilen kişiyi de ölene dek kırbaçlatmıştı. Kurbanlarının içinde Hıristiyan olan öz kuzeni Flavius Clemens de vardı. Kuzeninin suçu kimine göre -imparatordan bağımsız- Yahudiliğe sempati duymak, kimine göre ise her tarafa dikilmiş olan Domitian'ın heykellerine kurban kesmeyi reddetmekti. İnatçı Flavius Clemens idam edilirken aynı zamanda hükümdarın öz yeğeni olan karısı Flavia Damitilla da yakıldı.

Kendilerini onun gazabından koruyabilen senatörler ve senato dışındaki güçlü Romalılar yavaş yavaş ama sertçe başlarındaki despotun zorbalığından bıktıklarını hissettirmeye başladılar. Onların bu düşüncelerinden haberdar olan Domitian ona komplo kurabilecek herkese karşı koymasını düşündüğü saçma sapan bir tasarım geliştirdi. Yansımalarıyla her zaman önünde, ardında ve yanında olup bitenleri görebilmek için sarayın girişindeki duvarları ayna gibi parlak taşlarla kaplattı. Sürekli endişeyle çevresine bakınarak yaşamaya başladı ve paranoyasıyla en sadık adamlarını bile korku ve dehşet içinde bıraktı. Mantıksız davranmasına neden olan kuruntusu yüzünden günün birinde sekreteri ve sadık yardımcısı olan Epaphroditus'u 27 yıl önce Neron'u öldürmekte kendisine yardım ettiği gerekçesiyle öldürdü.

Sonunda birkaç hizmetkârı bu kargaşaya ve efendilerinin tehlikeli gidişatına bir son vermeye karar verdiler. Senato üyesi olan konsül Marcus Cocceius Nerva ve imparatoriçe Domitia da onlara tam destek sözü verdi.

Onlar ölüm planları yaptığı sırada batıl inançlı imparator kendisine yıllar önce söylenmiş olan bir kehaneti korku içinde hatırladı. Bu kehanete göre 18 Eylül gününün beşinci saatinde öldürülecekti. Bu kehanetin yerine gelmesinden korunmak için o gün yaklaştıkça çevresindeki insanları öldürmeye başladı. Böylelikle nereden geleceğini bilmediği tehdidi uzaklaştırabileceğini umuyordu.

18 Eylül gece yarısından biraz önce artık korkudan iyice deliye dönmüştü. Neredeyse yatağından fırlayıp hayalinde yarattığı düşmana karşı kendini savunacaktı. Karısının hizmetkârlarından birine korkuyla saati sordu. Suikastçı planlandığı gibi verilen emri yerine getirerek majestelerine altıncı saatin henüz bittiğini dair yalan söyledi. Sözde tehlikenin geçmiş olduğunu düşünen ve büyük ölçüde rahatlayan Domitian rahatlatıcı bir banyo almaya karar verdi. Hizmetkârlar yanına gelerek Stephanus adında bir akrabasının önemli bilgiler vermek istediğini söylediler. Domitian akrabasını yatak odasında kabul etti. Stephanus ona sözde komplocuların listesini uzatırken aynı anda birden bıçağını çekti ve imparatorun üstüne yürüdü. Bütün gücüyle karşı koymaya çalışan Domitian geride bekleyen dört suikastçı tarafından bıçaklanarak tam da kehanetin önceden haber verdiği gibi 18 Eylül'ün beşinci saatinde can verdi.

Ölüm haberi senatoda çılgın bir sevinçle karşılandı. Nefret edilen imparatorun resimleri her yerde parçalandı, onun imzasının bulunduğu bütün yazılar tanınmaz hale getirildi. Marcus Cocceius, Nerva Domitian'dan sonraki imparator ilan edildi ve derhal yasadışı olarak el konulmuş mal ve mülkleri eski sahiplerine iade ederek sürgünde yaşayan vatandaşları geri çağırttı.

Edward Gibbon, The Rise and Fall of the Roman Empire, Penguin Books, New York, 1977

GÜNTER VON DRENKMANN
BERLİN MAHKEME MECLİSİ BAŞKANI
1910 - 1974

Berlin'in Neu-Westend bölgesindeki Bayernallee'de bulunan bir evin kapısı 10 Kasım 1974 Pazar günü saat 20.50'ye doğru çalındı. Kapıdaki diyafona konuşan adam Fleurop adlı bir çiçek firmasından gönderilen çiçekleri teslim etmek üzere geldiğini söyledi. Drenkmann'ların evindeki hiç kimse o geç saatte çiçek buketi gönderilmesine şaşırmamıştı çünkü ağır kanser hastası olan ev sahibi bir gün önce 64. doğum gününü kutlamıştı ve evi adeta bir çiçek bahçesine dönmüştü. Berlin mahkeme meclisi başkanı, yüksek hakim Günter von Drenkmann merakla kapının göz deliğinden baktı. Çiçek buketini görünce kapıyı araladı ama güvenlik zincirini takmayı ihmal etmedi. Birden koridorda beliren bir grup genç hep birlikte kapı zincirine yüklenerek kapıyı zorladılar. Bu itişme sırasında üç el ateş edildi ve iki kurşun yiyen hakim kanlar içinde yere serildi. Kaçan suikastçılar Peugeot ve Mercedes marka iki arabaya binerek farklı yönlere uzaklaştılar. Drenkmann'ın eşi hemen acil yardımı ve polisi aradı. Ama yaralı hakim kaldırıldığı hastanede öldü.

Günter von Drenkmann görevi süresinde Baader-Meinhoff çetesiyle ilgili bir işe hiç karışmamıştı. Aynı şekilde RAF üyeleriyle ilgili herhangi bir cezai yaptırımda da bulunmamıştı, ne yargı organlarına itirazda bulunmuş ne de bir teröristlerle ilgili bir hüküm vermişti. Günter Drenkmann sivil bir hakim, liberal bir hukukçu ve SPD'nin bir üyesiydi.

Polisin araştırmaları "2 Haziran hareketi" komandolarından birinin hakime -acemice hazırlanmış olduğu belli olan bir kaçırma girişimi sonucu- ateş ettiğini ortaya koydu. Stammheim hapishanesinde yatan RAF mahkûmları kendi jargonları uyarınca Günter von Drenkmann'ın ölümüyle ilgili bir açıklama kaleme almışlardı:

"Ölen Drenkmann'ın ardından bir damla bile gözyaşı dökmüyoruz. Bu tür bir idamı gerçekleştirdiğimiz için çok mutluyuz. Bu eylem bütün adli ve aynasız domuzların bugünden itibaren onun gibi sorumluluk yüklediğini anlatmak için gerekliydi."

Drenkmann'ın öldürülmesi üzerine sol ve liberal kesimin topluca isyanına neden olan satırlar şöyle devam ediyordu:

"Eğer hâkim olan güç mekanizmasını temsil eden birinin vurulması ahlaki açıdan haklı görülmüyorsa Böll, Katharina Blum'uyla aslında neyi düşünmüştü. Edebi şiddetten materyal şiddet oluşuyorsa sözleriyle bir de yalancı olarak damgalanan Böll gidip kendini vursun."

Stefan Aust, der Baader Meinhof Komplex, Wilhelm Goldmann Verlag, München, 1998; Stern, 47/1974

ALFRED WILLI RUDOLF DUTSCHKE ÖĞRENCİ LİDERİ 1940 - 1979

Rudi Dutschke 1958'de askerlik yapmayı reddettiği için ona uygulanan öğrenim yasağı nedeniyle toplumbilim eğitimi almak üzere Berlin'e gitti. APO'nun yönetici lideri 1966'da öğrenci hareketinin en önemli adamı olarak ilerleme kaydetti. *"Devlet kurumlarının içinde sürecek uzun bir yürüyüşle"* Almanya'nın toplumsal ve politik sistemini değiştirmek istiyordu.

Otorite karşıtı öğrenci lideri 1968 yılının paskalyadan önceki perşembe günü Berlin televizyon muhabirine yaptığı açıklamada: *"Tabii ki delinin biri çıkıp bana saldırıda bulunabilir. Ama korkmuyorum. Dostlarım bana göz kulak oluyor. Normal olarak yalnız dolaşmıyorum,"* diyordu. Aynı gün öğleden sonra, saat 16.39'da 110 acil numara çaldı: Kurfürstendamm'daki bir otel müdürü görev başındaki polis memurlarına *"Bir adam vuruldu,"* diye haber verdiği sırada kanlar içindeki genç bir adam Ku'Damm'daki 142 no.lu evin önünde, gelip geçenlerin şaşkın bakışları arasında sendeleyerek ilerlemeye çalışıyordu. Ayakkabılarını kaybetmişti ve sağ elinin parmağıyla sol şakağındaki sü-

rekli kanayan yarayı tutuyor, bir yandan da girdiği şokla kekeliyordu: "*O öldü! Onu kurtarın! Baba, anne! Kuaföre gitmeliyim! Askerler! Subaylar!*" Kaldırımda durmuş, onu izleyen bir adam yüksek sesle: "*Şunlara bakın, sıra ölüme gelince ana babasını da çağırıyor*," dedi.

Kaldırımda şok geçiren kişi sol öğrenci kesimin idolü, parlamento dışındaki muhalefetin yıldızı, toplumun korkusu ve (CSU'lu Franz Xaver Unertl'e göre) "*yıkanmamış, bitli, pis yaratık*" Rudi Dutschke'ydi ve 9 milimetrelik bir kurşunla ağır yaralanmıştı. Berlin okul senatörü Carl-Heinz Evers itfaiye ve polis devriye arabasıyla neredeyse aynı anda olay yerine geldi. Titreyen Evers gözlerinde yaşlarla güçlükle sadece, "*Anlayamıyorum*," diyebildi. Liberal Evers'e göre bu, savaş sonrası Almanya tarihinde ilk politik suikast olarak yerini alacaktı - ve yanılmıyordu. Çok geçmeden sokak savaşları Konstanz'dan Flensburg'a, Münih'ten Köln'e kadar Federal Almanya'yı sarsmaya başladı.

Arminius marka delici gastrommel tabancasıyla Dutschke'yi vuran adam 90 dakika sonra vücudundaki iki polis kurşunuyla aynı hastanede yatıyordu. Doktorların hayatını kurtarmaya çalıştıkları adam 23 yaşındaki Peine'li bir badanacı olan Josef Bachmann'dı. Kafası kızıl tehlikeyle ilgili karışık düşüncelerle bulanmış ve ilkelce bir ün hırsına kapılmış olan çelimsiz genç bir süre önce ABD'de öldürülen insan hakları savunucusu Martin Luther King'in suikastından etkilenmişti. *Bild* okuru olan Bachmann'ın gerekçesi basitti: "*Dutschke komünistti ve kominist-lerden hoşlanmam.*" Bu canice dünya görüşü Bachmann'ı Berlin'e sürüklemişti. Kılıfına koyduğu dolu tabancasını kahverengi deri ceketinin altına gizleyerek Sosyalist Alman Öğrenci Birliği'nin (SDS) merkez binası önünde beklemişti. "Kızıl Rudi" o gün paskalya bayramı için para çekecek ve 3 aylık oğlu Hosea-Che için burun damlası alacaktı. Kırmızı-yeşil kız bisikletiyle birkaç metre yol almıştı ki arkasından saldıran Bachmann onu bisikletten çekerek omzuna ve yanağına ateş etti. Sigara ve içki kullanma-

yan, sportmen yapılı Dutschke ağır yarasına karşın suikastçının üzerine atıldı ve onu yere yatırıp kontrol altına almaya çalıştı. Tam üstünlüğü sağlayacakken bir elini kurtaran Bachmann Dutschke'nin beynine bir kurşun daha sıktı. Sonra olay yerinden kaçarak bir inşaata saklandı. Peşine düşen polislere gözyaşartıcı bombayı geri fırlatan Bachmann bu kez polisin gerçek mermi kullanarak başladığı ateşe karşılık verdi. 40 dakika süren çatışmadan sonra sol kolundan iki kurşunla vurulan suikastçıyı tabancasının yanında, yerde inlerken buldular.

Rudi Dutschke'nin Amerikalı karısı aynı anda Westend hastanesine varmıştı. Berlinli teoloji profesörü Helmut Gollwitzer'in evinde kocasının dönmesini bekliyordu. Gollwitzer geçen aylarda tam beş kez evlerini değiştirmek zorunda kalan genç aileye barınak sağlamıştı. Son seferinde kimliği belirsiz kişilerce posta kutusuna pis kokulu bomba konmuş ve kapının yanına kırmızı boyayla "*Zehirli Dutschke*!" diye yazılmıştı.

Bayan Dutschke telefonda İngilizce konuşan biri tarafından kocasının vurulduğunu öğrenince dakikalarca sürecek bir çığlık krizine yakalandı. Daha önce kocasına düzenlenen üç suikast girişiminden sonraki sürece katlanmak zorunda kaldığı tüm korkuları sanki o an boşalıyordu.

1967 yılının noel arifesiydi. Rudi Dutschke, altı öğrencinin kalabalığı itip Vietnam savaşına karşı pankart açtığı sırada neredeyse tıklım tıklım dolu olan Kaiser - Wilhelm kilisesindeki gece yarısı ayininde dua ediyordu. Ortalık bir anda karıştı ve aynı anda sarhoş savaş malulü Dr. -Ing. Friedrich- Wilhelm Heinrich Wachau koltuk değneğiyle -olayla hiç ilgisi olmayan- Dutschke'nin kafasına öyle bir vurdu ki genç lider başında açılan üç buçuk cm uzunluğundaki yaraya dikiş attırmak zorunda kaldı.

21 Şubat 1968. Batı Berlin senatosu öğrencilerin Vietnam Günü gösterisinden sonra "Barış ve özgürlük" için bir karşı gösteri ilan etti. Belediye görevlisi ve amatör fotoğrafçı olan Lutz Mende gösterinin fotoğraflarını çekiyordu. Sakalı ve beresi vardı, bu tipik öğrenci görüntüsü hayatını tehlikeye sokacak bir yan-

lışlık için yeterliydi. "Dutshke burada!" diye bağıran özgürlük göstericilerine şaşkınlıkla engel olmaya çalışan fotoğrafçı fena halde dövüldü. Bir polis memuruna rastlaması onun yaşamını kurtardı: "*Tanrı aşkına, beni koruyun, beni döverek öldürmek istiyorlar!*" diye haykırarak ona sığındı. Polis "*İkimiz de yere yuvarlandık. Polis arabasına birkaç metre kala adeta sürükleniyorduk. Genç adamı arabadan içeriye iterek bindirmek zorunda kaldım,*" diye aktarıyordu. Polis arabasını devirmeye çalışan grup bir yandan da haykırıyordu: "*Dutschke'yi asın!*"

Birkaç gün sonra arkadaşlarıyla eve dönerken içinde bulunduğu arabanın yolu on bir taksi tarafından bir kavşakta çevrildi. Tehlikeyi fark eden sürücü arkadaşı arabayı geri vitese alarak gaza bastı ve süratle kaçtı. Pusu kuranların düş kırıklığı taksi telsizlerinden duyuluyordu: "*Dutschke'yi kaçırdık.*"

Dutschke bütün bu saldırılar sonucu bir yıllığına ABD'ye gitmeye karar verdi: "*Biraz ara vermeli ve artık şu doktoramı bitirmeliyim,*" diye düşünüyordu.

Gretschen Dutschke dostlarıyla birlikte iki saattir ameliyathanenin önündeki odada bekliyordu. Sonunda odaya giren operatör, "*Başındaki kurşunu çıkardık,*" diye bildirdi. Bir saat sonra yanağındaki kurşunun çıkarıldığı haberi geldi ve sonunda üçüncü kurşun da çıkarıldı. Gretschen Dutschke korkuyla doktora hep aynı soruyu soruyordu: "*Atlatacak mı?*" Ama beyin cerrahı tahmini bir şey söylemek istemiyordu.

Bu arada Josef Bachmann 3a karakolunda, dört polisin gözetiminde tutuluyordu. Toplumun küçük yalnızı- Toplumun büyük yalnızına sıktığı kurşunlarla en iyi arkadaşının açıkladığı gibi "*Özel bir olmanın hayalini kuruyordu.*" Kömür karasıyla yaptığı Hitler ve Napolyon'un resimlerini çapraz duran iki kılıçla birlikte odasının duvarına asmıştı. Yarıda bıraktığı eğitiminden sonra gençlerden oluşan bir çeteye girerek otomatları parçalamaya başlamış ve çok geçmeden çalıntı mal alıp satmak, hırsızlık ve benzeri birçok suç nedeniyle polisin iyi müşterilerinden biri olmuştu. Üçüncü Reich ile ilgili kitapları büyük bir coşkuyla oku-

yor ve Kennedy'nin suikastıyla ilgili kestiği gazete kupürlerini özenle biriktiriyordu.

Bachmann hastanedeki ilk sorgulamasında polise Martin Luther King suikastından esinlendiğini itiraf ederek, "*O halde bunu ben de yapmalıyım diye düşündüm,*" demişti.

Rudi Dutschke saldırıdan sonra yavaş yavaş iyileşti. Başındaki kurşun telafi edilemez hasara yol açmıştı. Ailesi hastaneden çıkar çıkmaz Danimarka'ya taşınmaya karar verdi. Dutschke orada, beyninin uğradığı hasarın geç ortaya çıkan sonuçları nedeniyle 1979 noel arifesinde öldü. Dutschke'nin bir kez hapishanede ziyaret ettiği Josef Bachmann ise 1970'te hücresinde kendini astı.

Gretchen Dutschke, Wir hatten ein barbarisch schönes Leben, Rudi Dutschke. Eine Biographie, Droemer Verlag, München, 1998; Stern, 17/1968

E

EUGENIE AMALIE ELISABETH (SISSY) AVUSTURYA İMPARATORİÇESİ, MACAR KRALİÇESİ 1837- 1898

Bavyera dükü Maximilian Joseph'in ikinci kızı olan Elisabeth 24 Nisan 1854'te Avusturya İmparatoru 1. Franz Joseph'le evlendi. Döneminin en güzel kadınlarından biri sayılan Elisabeth saray yaşamından ve buna bağlı zorunluluklardan nefret ettiği için imparatorluk sarayında yalnız kalmıştı. Hüzünlü imparatoriçe eline fırsat geçtiğinde hemen Viyana'nın nefret ettiği yaşamından uzaklaşmak için seyahate çıkardı.

Elisabeth'in oldukça fazla sayılan şahsi servetini ve edebi mirasını bıraktığı İsviçre'ye olan özel ilgisi yaşamının son yıllarında ortaya çıkmıştı. İsviçre'nin onun gibi biri için kesinlikle güvenli bir yer olmadığını bildiği halde yine de her tür polis korumasını reddetmişti. 1898 yılının Ağustos ayında dört haftalık bir kür yapmak istediği Montreux'ta küçük bir kasaba olan Terriet'e giden imparatoriçe oradan 9 Eylül'de nedimesi eşliğinde Barones Julie Rotschield'i ziyaret etmek üzere Pregny'e doğru yola çıktı. İmparatoriçe -Kontes Hohenembs adıyla- sahte isimle yolculuk yapıyordu. Çünkü Avusturya-Macaristan imparatoriçesi ve kraliçesinin asıl niyeti o zamanlar Parisli Dreyfus davasında özellikle en büyük antisemitist ayaklanmayı başlatan Rotschield

ailesinin bir üyesini ziyaret etmekti. Bu nedenle hoşa gitmeyen olayların çıkmasını istemiyordu.

Elisabeth üç saat süren ziyaretten sonra nedimesiyle birlikte ertesi gün Montreux'a hareket etmek üzere geceyi geçireceği Cenevre'ye geldi. Otelde yine sahte ismini kullanmış olsa da otel işletmecisi imparatoriçenin daha önceki konaklamalarından seçkin konuğunun asıl kimliğini biliyordu. Ertesi gün Cenevre gazetelerinden biri Avusturya İmparatoriçesinin "Beau Rivage" oteline yerleştiğini haber vermişti bile. Bu bilgiyi gazeteye kimin verdiği açıklanamadı ama haberin Elizabet'in hayatı için anlamı kesinlikle çok büyüktü:

İtalyan anarşist Luigi Lucheni "büyük bir eylem" hazırlığı içindeydi ve öldürücü bir alet satın almıştı. Bu, üçgen ucu bıçak gibi bilenmiş bir törpüydü. Öldürmeyi planladığı asıl kurbanı Fransa tahtında hak iddia eden Orleans Prensi, Henri Cenevre'ye gelmediği için çok öfkeliydi, İtalya'ya gidecek yeterli parası olmadığı için sevgili kurbanı İtalya kralı Umberto'yu da bıçaklayamazdı. Böylece gazete haberi tam zamanında yardımına koşmuş oldu. Elisabeth kurban arayan katilin şartlarına uyuyordu: Bir aristokrattı - suikastçı bütün aristokratlardan nefret ediyordu - ve ölümü yeterince heyecan uyandıracak kadar ünlüydü.

Kurbanına pusu kuran 25 yaşındaki anarşist, Elisabeth'in 10 Eylül günü otele giriş ve çıkışlarını gözledi. Ölüm törpüsü sağ kolunun içinde saklıydı. İmparatoriçe öğle saatlerinde tarifeli vapurla Cenevre'den Montreux'a gitmeye karar verdi. Lucheni tarafından gözetlenen hizmetkârlar bavullarla birlikte önden gitmişti.

Her zamanki gibi siyah giyinmiş olan "Kontes von Hohenembs" bir elinde yelpazesi, ötekinde güneş şemsiyesiyle nedimesi Kontes Irma Sztaray eşiliğinde otelden birkaç yüz metre uzakta olan iskeleye doğru yürüyordu. Lucheni bu kısa mesafede sabırsızlıkla bekliyordu. İki hanım ona yaklaştıkları sırada birden üzerlerine atıldı. Bir yanlışlık yapmak istemeyen katil şimşek hızıyla güneş şemsiyesinin altındaki kişinin kraliçe olup

olmadığını kontrol ettikten sonra ölüm aletini sapladı. Bir anatomi kitabından kalbin yerini tam olarak öğrenerek pratik yapan katil bu pratiğini gerçeğe dönüştürmüştü.

Elizabeth sırtüstü yere düştü ama tokayla tutturulmuş ağır topuzu bu düşüşü hafifletti. Kaçan saldırgan yoldan geçen yayalar tarafından yakalanarak hemen polise teslim edildi. Henüz kimse onun bir katil olduğunu bilmiyordu çünkü yabancı kadın saldırıdan hemen sonra tekrar ayağa kalkmıştı. Ona yardımcı olanlara Almanca, İngilizce ve Fransızca teşekkür ederek elbisesini temizledi. Görgü tanıklarından biri olan otel kapıcısı iki hanıma geri dönmeleri için ricada bulundu ama Elisabeth kibarca reddetti - bir an önce vapura binmek istiyordu. İmparatoriçe nedimesine Macarca, "*Acaba adam ne istiyordu*?" diye sordu.

Kontes Sztaray, "*Kapıcı mı?*"

"*Hayır, öteki, saldıran korkunç insan*!"

"*Bilmiyorum, Majesteleri, ama belli ki ahlaksız bir adamdı.*"

İmparatoriçe "*Belki de saatimi almak istedi*," diye bir tahminde bulundu.

Hemen kalkacak olan vapura yaklaşık yüz metre kalmıştı. Ama Elisabeth güverteye adım atar atmaz yere yıkıldı. Önce bayıldığını sandılar ama hava alması için korsajı açıldığında önce patiska gömleğinde bir delik ve sonra kalbinin bulunduğu yerde küçük, kahverengi bir leke görüldü. Hemen kaptana bilgi verildi. Avusturya imparatoriçesinin yolcularının arasında bulunduğundan habersiz olan kaptan hemen yelkenleri fora ederek geri döndü. Küreklerden ve kadife koltuklardan oluşturulan sedyeye konan Elisabeth aceleyle otele geri götürüldü. Oraya getirilen doktora imparatoriçenin ölümünü belgelemekten başka yapacak bir şey kalmamıştı. Kalp uzmanları ölümcül yara aldığını fark etmemesinin sebebini yaranın küçüklüğüyle açıkladılar: Kan, kalbin dış zarından çok yavaş akmış ve bu nedenle kalbin durması zaman almıştı.

Bu arada katil ilk sorgusundan sonra tutuklandı. Büyük se-

vinç içindeydi ve gerçekleştirdiği eyleminden büyük gurur duyuyordu. Lucheni saldırının "ününü" tek başına sahiplenebilmek için sürekli olarak bu olayı tek başına gerçekleştirdiğini vurguluyordu. Bu cinayet yaşamının doruk noktasıydı ve bunun için ölüm cezası talep ediyordu.

Daha önce birçok kez tutuklanan Luigi Lucheni acıklı bir yaşam sürmüştü: Babasız doğmuş ve annesi tarafından yetimhaneye bırakılmış, bir evden diğerine götürülerek evlatlık olduğu ailelerin elinde dolaşmıştı. Sonunda demiryolu inşaatında yardımcı işçi olarak bir iş bulmuş ve daha sonra büyük bir coşkuyla Kuzey İtalya'da süvari sınıfında çalışmıştı. İsviçre'de uluslararası anarşizm düşüncesini öğrenmiş ve "*geçimlerini kendileri kazanmadıkları* için" bütün aristokratlara karşı irrasyonel bir öfke geliştirmişti. Lucheni kendince taçlanmış birini öldürmekle dünya tarihine geçeceğini düşünmeye başlamıştı. Mahkeme önüne çıkışı da bu düşüncesine uygun oldu. Adı bütün gazetelerin manşetlerine geçti ve dava başladığı zaman basın masasının önünden geçerken gururlu ve kibirli bir tavırla "*Evet, o benim!*" diye bağırdı. Suikast için sebebinin ne olduğu sorulduğunda yanıtı şöyleydi: "*Beni buna yoksulluk sürükledi.*" Öldürmek için neden özellikle yüksek bir kişilik seçmeyi istediği sorusunu ise "*Yaşamımın öcünü almak için*" diye yanıtladı ve dokunaklı bir şekilde ekledi: "*Bir Lucheni bir imparatoriçe öldürür ama hiçbir zaman bir çamaşırcı kadını öldürmez!*"

Elisabeth'in katili ömür boyu hapse mahkûm oldu. On bir yıllık mahkûmiyetin ardından 1910'da kendini kemeriyle astı.

Brigitte Hamann, Elisabeth, Kaiserin wider Willen, R. Piper GmbH & Co. KG, München, 1989; Martin Schäfer, Sissi, Verlag das Beste, Stuttgart, 1995

II. ELIZABETH
BÜYÜK BRİTANYA VE KUZEY İRLANDA KRALİÇESİ COMMONWEALTH'IN BAŞI
*1926

Elisabeth, babası VI. George'un ölümünden sonra İngiltere tahtına çıktı ve 1953'te taç giydi. Dünyanın en zengin kadınlarından biri sayılan kraliçe, 2000 yılının Mart ayında Avusturalya başbakanını ziyaret amacıyla geldiği Sydney'de öğle yemeği yerken çevresi güvenlik güçleriyle dolu olduğu halde bir olay meydana geldi. Dört polis, suikastçı olduğundan şüphelendikleri 39 yaşındaki Gregory Pailtrophe adlı birini etkisiz hale getirmişlerdi. Adam güvenlik memuru olduğunu iddia ediyordu ve yaya olarak güvenlik kordonunu geçmek istemişti. Üzerinde, sağ kalçasının arkasına bantladığı 20 santimlik bıçak ve (tel ve pilden oluşan) sahte bombanın yanı sıra uyuşturucu bulundu. Daha sonra hakim karşısına çıktığında "*Kraliçeye zarar vermek değil onu korumak istedim*," diye ifade verecekti. Buna karşın serbest bırakılmadı. Ceza hakimi psikiyatrik bir araştırma yapılmasını istedi.

Güvenlik görevlileri ve muhafızlar bu kez yeterince çabuk davranmışlardı çünkü yıllar önce kraliçenin güvenliği konusunda şansları o kadar da iyi gitmemişti. O zamanlar 31 yaşında olan Michel Fagan 9 Temmuz 1982'de tepeden tırnağa silahlı 100 saray muhafızını atlatarak 06.20'ye doğru kraliçe Elizabeth'in özel dairesine girmeyi başarmıştı. Fagan kimseye görünmeden cam kırıkları ve elektronik uyarı sistemleriyle donatılmış üç metrelik saray duvarına tırmanmış, bir su borusuna asılıp ilerleyerek birinci kata ve oradan da kraliçenin yatak odasına ulaşmıştı. Bulunduğu yerle ilgili bütün bilgilere sahipti, bu ne de olsa Londra'nın en kutsal salonlarına ilk gelişi değildi. Soruşturmalar Fagan'ın 7 Haziran'da saraya gizlice girdiğini, Prens Charles'ın çalışma odasında rahatça oturup orada bulduğu yarım şişe şarabı

bitirdikten sonra geldiği gibi gizlice sıvıştığını ortaya çıkartıyordu.

İlk tırmanma partisinde Fagan'ın yolu öncelikle değeri milyon poundları bulan kraliyet evinin pul koleksiyonu salonuna düşünce oradaki alarmı devreye soktu - ama bu uzun zamandır muhafızların sinirini bozacak kadar sık meydana gelen bir olaydı - "Yine pul koleksiyonu salonu" diye öfkelenen sorumlu polis yanıp sönen alarm ışığını kapatıverdi.

Michael Fagan çıplak ayakla yürüyordu ve üzerindeki giysiler yıpranmıştı. Biraz önce kraliçenin salonunda rastladığı kişiye şaşkınlıkla bakan temizlikçi kadın ona selam verirken neden sarayda çalışan öteki görevliler gibi kravat ve yakalık takmadığını düşünüyordu. Fagan onun selamını aldı ve ikisi de yollarına devam ettiler. Fagan cam bir küllüğü alıp kırdı. Kraliçeyi ziyaret ettikten sonra kendi canına kıymak niyetindeydi. İlk önce sadece parmağını keserek kraliyet yatak odasının bulunduğu yöne doğru yürüdü. Kapının önündeki polis muhafızı görevini 06.00'da bitirdikten sonra her zamanki gibi çay içmeye gitmişti. Onun yerine nöbeti devralması gereken görevli polis kraliçenin yavru köpeklerinden biri olan Corgi'yi dolaştırıyordu. Böylece davetsiz konuk majestelerinin yatağının başucuna gelene dek hiçbir engelle karşılaşmadı. Gözlerini açan kraliçe korktu fakat soğukkanlılığını korumayı başardı. İşsiz bir aile babası olduğu her halinden belli olan adama öfkeyle haykırmak yerine onu yatağının kenarına oturttu ve adamın kanı halıya damlarken onlar, çocukları hakkında birbirleriyle gevezelik ettiler. Hiçbir şeyden haberi olmayan kraliçenin eşi o sırada yan odada mışıl mışıl uyuyordu.

Michael Fagan sigara içmek istedi. Kraliçe sigara kullanmazdı, kurnazlığa başvurdu ve polis muhafızlarını telefonla arayarak sigara istedi. Ama polisler nedense hiç acele etmediler. Kraliçe bu kez oda hizmetçisinin zilini çaldı. Genç kadın odaya girip adamı görünce, *"Lanet olsun, madam, onun burada ne işi var?"* diyerek davetsiz konuğu korkusuzca elinden tuttuğu gibi dışarıda bekleyen görevliye nazikçe teslim etti.

Parlementodaki milletvekilleri bazı kafaların yuvarlanması gerektiğini haykırdılar. İçişleri bakanı istifaya çağırılarak bir araştırma talep edildi ve İngiliz gazeteleri habere balıklama daldılar. İngilizler bir teröristin kraliçenin özel yaşamına girmesinin ne kadar kolay olduğunu ürpererek okudular. Orada durup kimseye görünmeden duvarın üzerine sıçramış ve kraliyet toprağına ayak bastıktan sonra kimse kılına bile dokunamamıştı. Ne 350 saray görevlisi, ne 22 polis ve ne de Nato silahlarıyla muhafız kışlalarında pinekleyen 43 asker.

Haneye tecavüzcü, bir süre psikiyatrik gözlem altında tutuldu ve çok geçmeden serbest bırakıldı. Fagan o günden sonra yaşamını "saraydan önce" ve "saraydan sonra" olmak üzere iki bölüme ayırdı.

Bild Zeitung, 21.03.2000; Der Spiegel, 19.07.1982; Stern, 22.07.1982; Sunday Times Magazine, 24.12.1995; Times, 24.09.1982

MATTHIAS ERZBERGER
ALMAN POLİTİKACI
1875 - 1921

Eski ilkokul öğretmeni ve redaktör Erzberger, I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden sonra öncelikle "barış için zafer" yanlısıyken savaş sürecinde "uzlaşma barışı"nın bir savunucusuna dönüştü ve Haziran 1917'de İmparatorluk Meclisi'nde Almanya'nın aleyhine sayılabilecek bir barış kararı yasasını zorla kabul ettirdi. Genel sekreter Erzberger 11 Kasım 1918'de Almanya'daki devrimden sonra Kasım devrimi heyetinin en yüksek Alman delegesi olarak Compiegne'de ateşkes imzaladı. Bu nedenle 1917/1918'deki tavrı nedeniyle anti cumhuriyetçi muhafazakârların kişisel saldırılarının hedef tahtası haline gelen politikacı, saldırganların elebaşısına karşı hakaret davası açtı. Mah-

keme onu haklı buldu ama aynı zamanda Erzberger'in politik mesleğiyle kişisel çıkarlarını birbirine karıştırdığını tespit etti. Karar Erzberger'in istifa etmesine neden oldu.

Katolik politikacı istifadan sonra tüm karşı çıkmalara rağmen 1921 Ağustos ayının sonunda politikaya tekrar geri dönmeye karar verdi. Onu bu niyetinden alıkoyan cinayet çok da sürpriz sayılmadı çünkü başta meyhaneler olmak üzere Almanya'nın her yerinde konuşulan şey aynıydı *"Böyle bir herifi hâlâ kimsenin ortadan kaldırmamış olması Almanya için ayıp ve rezilce bir durum."*

Polis suikastlar konusunda uzun zamandır onu uyarıyordu. 1920 yılının Mayıs ayında bir seçim toplantısı sırasında üzerine bir el bombası fırlatılmış, daha aynı yılın başlarında tabancalı bir saldırı sonucu ciddi şekilde yaralanmıştı. Alman ordusundan 20 yaşındaki Oltwig von Hirschfeld saldırıyı tek başına gerçekleştirdiğini ve kimsenin emriyle hareket etmediğini inandırıcı bir dille açıkladı. Bu davranışıyla mahkemenin ona karşı pek saklayamadığı sempatisinin de tadını çıkardı ve tehlikeli biçimde adam yaralama sebebiyle sadece 18 ay hapse mahkûm oldu. Hakimler açıkça *"farklı çevrelerden çok sayıda kişinin sanığın eylemini doğru bulup onu kutlamasını"* dikkate almışlardı. 18 aylık hapis kararı bile birçok tutucu tarafından çok sert bulundu ve Hirschfeld daha sonra reddedilen bir af dilekçesinden sonra şartlı tahliye oldu

Bu kez ölümü de beraberinde getirecek olan yeni saldırı Bad Griesbach'ta meydana geldi. Yaz tatilinde politikaya geri dönüş hazırlıklarını yapmak üzere Schwarzwald kıyısındaki bu kaplıca merkezinde konaklayan Matthias Erzberger 26 Ağustos 1921'de Merkez milletvekili Karl Diez eşliğinde bir gezintiye çıkmıştı. Yolda önceleri hiç şüphelerini çekmeyen, onlar gibi yürüyüşe çıkmış iki kişiyle karşılaştılar. Ancak Diez geri dönerlerken bir süre önce yanlarından geçen iki adamın aniden arkalarında ortaya çıktıklarını fark etti. İki politikacı hareket etme fırsatını bulamadan iki saldırgan tabancalarını çektiler ve tetiğe bastılar. İki

kurşunla omuzu ve göğsünden yaralanan Diez sendeleyerek yere yıkıldı. Diez gibi iki kurşunla yaralanan Erzberger ise ormana doğru kaçmaya çalıştı. Katiller ardından hâlâ ateş ederken o, ölüm korkusuyla dik bir yamaçtan aşağı kaydı. Ama en sonunda işini bitiren kurşunu yiyince ayağı bir çama takılarak olduğu yere yığıldı. Suikastçılardan biri ardından koştu ve yanına gelerek savunmasız adamın başına iki el daha ateş etti.

Diez tekrar doğrulup Griesbach yönündeki caddenin kenarına sürünürken yokuşun dibinde Erzberger'in cansız bedenini ve kaçan katilleri gördü. Kurbanın tam cinayet anında duran saati 11.05'i gösteriyordu. Diez yarım saat sonra kasabaya varıp suikastı haber verdiği halde polis sorgulaması ancak öğleden sonra 15.00'e doğru başlatıldı.

Cinayet büyük heyecan uyandırdı, ama bu daha çok nefret edilen politikacının ölümünden duyulan memnuniyet şeklindeydi. Cinayetin ertesi günü bir gazetede yer alan makalede şöyle yazıyordu: *"Utanç verici ateşkesin ve Versay'ın dayattığı utanç anlaşmasını kabul edilmesinin sorumlusu olan Erzberger Almanların büyük çoğunluğunun kendisi için istediği kadere layık oldu."* Buna karşın Alman Şansölyesi Joseph Wirth, suikasta kurban giden Erzberger'in cumhuriyet için inançları uğruna öldüğünü açıkladı ve katil başına yüz bin marklık ödül koydu. 1903'ten beri seçim bölgesi olan Biberach'ta toprağa verilen Erzberger'in cenaze törenine 30.000 kişi katıldı.

Gazeteler 15 Eylül'de Offenburg savcılığının katil oldukları tahmin edilen 20 Temmuz 1893 doğumlu Heinrich Schultz ve 27 Kasım 1894 doğumlu Heinrich Tillessen'in kimliğini ortaya çıkardığını yazdı. Ama ikisi de tutuklanacakları sırada tam zamanında kaçmayı başarmıştı.Yapılan aramalar sırasında Münih'te kaldıkları evde yüklü miktarda malzeme ele geçirildi. Ama bu aramalarda polisin gizli bir örgüt olan Consul'ün (O.C.) iziyle karşılaştığı, hızlı bir operasyon sayesinde neredeyse bütün yönetici başları bir komployla ilgili buluşma sırasında tutukladığı kamuoyundan saklandı. 5000 üyeli radikal sağ grup antidemokra-

tik, anti parlamenter ve antisemitik hedefleri savunan 5000 üyeli radikal sağ grubun niyeti terör eylemleriyle sola bir darbe girişimi provoke etmek ve oluşacak çöküntüden sonra Reichswehr'in* desteğiyle birlikte Almanya'da bir diktatörlük kurmaktı.

Gerçek katiller, Schulz ve Tillessen bu arada yurtdışına kaçmışlardı. Savcılık kaçış yollarını ortaya çıkarsa da bulundukları yer 1921 Aralık ayının sonunda bir ihbar alana dek polis için bilmece olarak kaldı. Erzberger'in katilleri Budapeşte'de görülmüştü. Polis onları yakalamak için şüpheli ihbarlar da dahil olmak üzere her çareye başvurdu ama suikastçılar her seferinde kaçmayı başardı. Sonunda 7 ve 13 Haziran günlerinde ipuçlarına dayalı açılan davada gıyaplarında suçlu bulundular.

Katiller ancak ikinci dünya savaşından sonra yakalanıp mahkemeye çıkarıldı. İfadelerinde kayıtsız şartsız itaat etme yemini ettikleri ırkçı bir birliğin üyesi olduklarını ve bu birliğin lideri tarafından baskı altında cinayet işlediklerini itiraf ettiler. Schulz o zamanlar içinde daktiloyla yazılmış bir notun bulunduğu kapalı bir zarf aldıklarını hatırlıyordu. Kelime kelime okunan notta şöyle yazıyordu: "*Yönetimde çekilen kuraya göre Alman bakanı D. Erzberger'i ortadan kaldırmaya seçildiniz. Uygulama şekli size bırakılmıştır. İnfazın haberi rapor edilmeyecektir.*" Gizli birlik kaçışları için destek güvencesi vererek bu sözünü tutmuştu. Olağanüstü bağlantılar sayesinde aranan kaçakların tutuklanması geçersiz kalmış ve Münih emniyet müdürünün bizzat kendisi kaçış için gerekli pasaportları düzenleyebilmesi için tam zamanında uyarılmıştı.

Gebhardt Cordt, Der Fall des Erzberger-Mörders Heinrich Tillessen, Mohr Verlag, Tübingen, 1995; Martin Sabrow, Die verdrängte Verschwörung, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt a.M., 1999

* 1919-1935 yılları arasında Versailles barış antlaşmasına göre asker sayısı ve kullanabileceği silahları sınırlanmış, gönüllü askerlerden oluşan Alman silahlı kuvvetleri. (ç.n.)

ETA / EUSKADI TA AZKATASUNA "BASK ÜLKESİ VE ÖZGÜRLÜĞÜ" BASK YERALTI HAREKETİ KURULUŞ : 1959

Eskiden merkeziyetçi devlet tarafından baskı altında tutulan Bask kültürünü korumak adına ortaya çıkan ETA, Franco diktatörlüğünün koşullarındaki demokrasiye karşı çıkarak Bask bölgesini İspanyol devlet bütünlüğünden zorla ayırmaya çalışan bir terör organizasyonuna dönüştü. Politik kolları "Herri Batasuna" (HB) "Halkın birliği" partisiydi. ETA'nın terörist eylemlerinin hedefi devletin etkili kişileri (Hakimler, yüksek rütbeli askerler, politikacılar), fidye parası elde etmek üzere kaçırılan çiftçiler ve politikayla ilgisi olmayan halktı. (Havalimanlarına, turist merkezlerine yapılan saldırılar), ETA Bask halkı içinde çok küçük bir azınlık elde etmişti. HB seçmen kitlesinin sadece yüzde 15'ini oluşturuyordu. Organizasyon kendi içinde bir değerlendirme yaptıktan sonra Bask devletinin parçası olması gereken Fransa'daki Bask bölgesinde yeraltına geri çekilmek üzere destek noktaları ve İspanya'daki eylemleri için çıkış noktaları hazırladı.

İstatistikler organizasyonun kuruluşundan bu yana geçen 41 yıl içinde 829 kişiyi kurban ettiğini acı bir şekilde ortaya koyuyordu. İspanyol içişleri bakanı Jaime Mayor Oreja 1999 yılının başlarında bir konuda çok iddialıydı: "*ETA artık varolmayan gücünü varmış gibi göstererek rol yapıyor. Artık ekim ayında tekrar normal yaşama dönmeyi bekliyoruz.*" Bu açıklama büyük bir hataydı. Teröristler 14 ay süren geçici ateşkesten sonra tekrar cinayetlere başladıklarında saldırıların sayıları ve şiddeti çoğalmaya başlamıştı.

Sadece bir rastlantı sonucu 2000 yılının Ağustos ayında Valencia ve Ibiza arasındaki yoğun trafiğin olduğu karayoluna yapılan bir bombalı saldırı başarısızlıkla sonuçlandı. Kasım ayında

meydana gelen bir suikastta, içinde 70 kişinin bulunduğu bir otobüs ateşe verildi. Madrid ve ETA zirvesi arasındaki görüşmeler gittikçe başarısızlığa uğruyordu. Eta'cılar 1999'daki geçici ateşkesi silahlanma ve yeniden yapılanma süresi olarak kullandılar. İspanyol gizli servisi ETA'yı genç ve uzlaşmaz bir birliğin yönettiğini düşünerek hareket ediyordu. Aktif üyelerin sayısının 300 olduğu tahmin ediliyordu. Bunların çoğu Güney Amerika ve Fransa'da ortadan kaybolmuşlardı. Ama 2000 yılının kanlı bilançosu hiçbir şekilde pes etmediklerini gösteriyordu:

- 21 Ocak - Madrid'de Ordu yarbayı Pedro Antonio Blanco Garcia arabasına yerleştirilen bomba sonucu öldürüldü.
- 22 Şubat - Sosyal demokrat Fernando Buesa ve polis Jorge Diez Vitoria arabaya yerleştirilen bomba sonucu öldürüldüler.
- 7 Mayıs - Teröristler Bask eyaleti Guipuzcoa, Andonain'de günlük gazete *El Mondo* muhabiri Jose Luis Lopez de Lacalle'yi öldürdüler.
- 4 Haziran - Muhafazakâr politikacı Jesus Maria Pedrosa Bask kenti Durango'da başına bir kurşun sıkılarak öldürüldü.
- 15 Temmuz - Katiller muhafazakâr politikacı Jose Maria Martin Carpena'yı Güney İspanya'nın Malaga kentinde vurdular.
- 27 Temmuz - Eski vali Juan Maria Jauregui vurularak öldürüldü.
- 8 Ağustos - Çalışma bakanı Jose Maria Korta, Madrid'de vurularak öldürüldü.
- 9 Ağustos - Ordunun alt subaylarından Francisco Casanova Vicente vurularak öldürüldü.
- 20 Ağustos - İrene Fernandez Pereda ve Jose Angel de Jesus Encinas adlı iki polis Huesca'da arabalarına yerleştirilen bomba sonucu ölürüldüler.
- 29 Ağustos - Politikacı Manuel Indiano Azauste Zumarraga'da vurularak öldürüldü.
- 21 Eylül Muhafazakâr politikacı Jose Luiz Ruiz Casado Barcelona'da kurşunlandı.

- 9 Ekim - Katiller Güney İspanya, Granada'da yüksek hakim Luis Portero'yu vurdular.
- 16 Ekim - Askeri doktor Antonio Munoz Carinanos silahlı saldırı sonucu Sevilla'da öldürüldü.
- 22 Ekim - Hapishane görevlisi Maximo Casado arabasının altına yerleştirilen bombanın patlaması sonucu hayatını kaybetti.
- 30 Ekim - Hakim Jose Francisco Querol Lombardero, şoförü Armando Medina ve polis Jesus Escuerdo Garcia, Madrid'de arabalarına yerleştirilen bomba sonucu öldüler.

Halk kızgın ve üzgündü. İçlerinde politika ve şov dünyasının seçkin kişilerinin de bulunduğu 100.000 kişi eylül ayında San Sebastian'da ETA'ya karşı gösteri düzenlediler. "BASTA YA" (Artık yeter!) adını verdikleri barış girişimleri bu türde gerçekleşen en büyük gösteriydi. ETA kurbanlarının yakınlarından 21 kişi üzerinde *"Yaşam ve özgürlük için - bizi birleştireni savunuyoruz: Düzen ve anayasa"* sloganı yazılı pankart taşıdılar.

Michael Kaspar, Baskische Geschichte in Grundzügen, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1997; Kerstin Roemhildt, Nationalismus und ethnische Identität im "Spanischen Baskenland", Interethnische Beziehungen und Kultur, Lit Verlag, Münster, 1994; Focus, 06.11.2000; Der Spiegel, 07.08.2000; Stern, 09.11.2000; Süddeutsche Zeitung, 25.09.2000

MEDGAR W. EVERS
AMERİKALI HALK ADAMI
1926 - 1963

Mississippi, Decatur'da dünyaya gelen Medgar Evers 11 Ocak 1954'te, 28 yaşındayken ilk siyahi olarak Mississippi devlet üniversitesinde okumak üzere başvurdu- ve reddedildi. Birkaç ay sonra NAACP'nin (National Association for the Advancement of Colored People-Siyahi İnsanların ilerlemesi için Ulusal

Dernek) büro direktörlüğünde göreve başladı. Vatandaşlık haklarını içeren bu organizasyon siyahlar ve beyazların işbirliğiye kurulmuştu ve kısa sürede parlak bir başarıya ulaşmıştı: NCAAP'nin açtığı davadan sonra okullardaki ırk ayrımı en üst mahkeme tarafından anayasaya aykırı bulundu.

Evers, önemli bir çalışan olarak NAACP'de dokuzuncu yılını doldurduğu sırada doğduğu yer olan Mississippi'de yükselen vatandaşlık hakları hareketinin olağanüstü başarılı liderlerinden biri olmuştu. Siyahları öldüren suçlulara karşı çok detaylı soruşturmalar uygulaması nedeniyle sıkça tehdit ediliyordu. Evine ölüm tehditleri yağan Evers kundaklama girişimleriyle karşı karşıya kalmış, camları kırılmış, bir suikast planlandığına dair isimsiz uyarılar almış, bir keresinde de polisler caddenin ortasında onu dövmüşlerdi. 1963 ilkbaharında Evers'in arabasının içine yanından geçen bir arabadan bir bomba atıldı. Bu olaydan çok etkilenen Evers çocuklarına, o günden sonra yanlarından bir araba geçtiği ya da herhangi bir tehlikeyle karşılaştıkları taktirde kendilerini hemen yere atmalarını sıkı sıkı tembih etti.

John F. Kennedy 11 Haziran 1963'te halka seslendiği bir televizyon konuşmasında güney eyaletlerinde devam eden azınlıkları dışlama politikasını ülkenin "*ahlaki bunalımı*" olarak nitelendirdi ve sadece yasaları değil ayrıca "*günlük yaşamı da değiştirecek olan*" geniş kapsamlı reformlardan söz etti. Myrlie Evers o akşam üç çocuğuyla birlikte televizyonun karşısında oturuyordu. Konuşmayı izlemişlerdi ve vakit çok geç olduğu halde hep birlikte Medgar'ın eve dönmesini bekliyorlardı. Onlar beklerken farlarını kapatmış beyaz bir Plymouth Valiant evin önündeki yol boyunca gidip geliyor, durup tekrar hareket ediyor ve yine duruyordu. Çocuklar programla ilgili tartışırlarken uyuyakalmış olan Myrlie gece yarısına doğru çakılların üzerinde gıcırdayan araba lastiklerinin sesine uyandı. Çocuklardan biri "Babam geldi!" diye bağırdı. Aynı anda kapının önünde bir silah sesi duyuldu. Çocuklar hemen - babalarının tembih etiği gibi- kendilerini yere attılar. Myrlie sokak kapısına doğru koşup ışığı açınca kocasını yü-

zükoyun yerde yatarken gördü, elinde hâlâ arabasının anahtarları vardı. Geniş bir kan izi arabasından eve kadar attığı 39 adım boyunca devam ediyordu. On bir, on ve dört yaşındaki çocukları babalarının üzerine kapandılar ve "*Baba, baba, ayağa kalk, kalk lütfen, lütfen kalk*!" diye feryat ettiler. Ama Evers kımıldamadı. Bu arada polis gelmişti. Evers sedyede son nefesini verirken "*Beni kaldırın ve çözün*" diye rica etti. Bu onun son sözleri oldu. Ölümüne neden olan kurşun sırtından girip göğsünden çıkmış, evin penceresini kırıp ince duvardan geçerek mutfağa girmiş ve buzdolabına çarparak sekmişti. Polis kurşunu bulduğunda bir rafta duruyordu. Evers hastaneye kaldırıldı ama doktorların onun için yapabileceği bir şey kalmamıştı. Vücudunun üst bölümü tamamen parçalanmış, ciğerleri kanla dolmuştu. Myrlie Evers tıpkı kocası gibi davranarak soğukkanlılığını korudu ve bir basın toplantısı düzenleyerek bilgi verdi.

Cinayet ABD'de bir öfke dalgasına neden oldu. Kennedy "Barbarca eylemi" kınadı ve dul eşine özel bir başsağlığı telgrafı çekti. Irkçı şiddet eğilimleriyle tanınan ama tüm ülkenin suçlunun yakalanmasını beklediğini de göz ardı etmeyen Jackson polis departmanı işe koyuldu. Memurlar 12 Haziran sabahının erken saatlerinde izleri koruma altına aldılar ve ara vermeden çalışarak öğleden önce 11.00'e doğru sadece fişek ve kovanları değil, silahı ve suikastçının saklandığı yeri de buldular. Üç saat sonra silahın dürbününde işe yarar bir parmak izi bulundu. 21 Haziran sabahı polis, Byron de la Beckwith adlı adamın evinin önünde bekliyordu. 42 yaşındaki satıcının vatandaşlık haklarının genişletilmesine karşı olduğu ve siyahların beyazlar için ayrılan yerlere girmemesini ateşli bir şekilde savunduğu biliniyordu. Polis memurları şüpheli kişi 19.45'te nihayet evine dönene dek bekledi. Sorgulanmak üzere götürülen adamın parmak izleri karşılaştırıldı ve Beckwith sabaha karşı 02.00'de ilk kez sorguya çekildi. Katilin çevresi sıkı sıkıya sarılmıştı. Ortaya onu gördüklerini söyleyen tanıklar çıktı ve kısa sürede her şeyin kusursuz bir resmini ortaya çıkardı. Her ifadeyi reddeden Beckwith tutuklu-

luk hali boyunca ısrarla susarken doğduğu kentte ona parasal destek sağlayan bir fon kuruldu. Savunma mahkemede tanıkları dinlemek için hiç çaba sarf etmedi aksine Beckwith'in konuşmasına izin verdi. Adamın olağanüstü bir konuşmacı ve iyi eğitimli olması beyaz jüri üyelerinin çabucak sempatisini kazandığını gösteriyordu. Evers'e ateş edip etmediği sorusunu kibarca "*Hayır efendim*" diye yanıtladı ve silahının olaydan bir gün önce çalındığını söyledi. İlk kez bir beyaz, yine beyazlardan oluşan bir jürinin önünde ölüm cezasıyla yargılanıyordu. Jüri on bir saat süren görüşmeden sonra 7 Şubat 1964 sabahı oybirliğiyle bir karara varamadıklarını açıkladı. Yedi kişi suçsuz, diğer beş kişi ise suçlu bulmuştu. İsyan edeceği beklenen siyahlar sustular. Bir isyan çıkabileceği düşüncesiyle mahkeme önünde toplanan çok sayıda polis artık gereksizdi.

Ulus uyuşmuş gibi şaşkındı çünkü herkes artık klasik olan beraat kararını bekliyordu. Beckwith tüm kanıtların ikinci kez on iki jüri üyesi tarafından incelenmesi sırasında iki ay daha tutuklu kaldı. Bu kez sonuç sekiz beraat ve dört karşı oydu. Üçüncü bir deneme anlamsız göründü. Serbest bırakılan Beckwith'in geri dönüşü adeta zafer gibi kutlandı. Beckwith'i Greenwood yardımcı şerifliğine atayıp siyahların mahallesinde devriye gezmesine izin veren polis maskaralık tacına layık görüldü. Katilin bu şekilde itibar görmesi daha sonraki yıllarda olayla ilgili konuşmak konusunda ona cesaret kazandırmıştı: Bir gün Ku-Klux-Klan üyesi olan bir dostuna şöyle dedi: "*Bu zenciyi öldürmek bana çocuklarımızı dünyaya getiren kadınlarımızın duyduğu sıkıntı kadar bile bir sıkıntı vermedi.*"

Aradan çeyrek asırdan fazla bir zaman geçtikten sonra, 1990 Aralık ayında, Mississippi eyaleti her iki davada kendi geçmişini deşmeye karar verdi ve güneyin tarihindeki bu eşi benzeri görülmemiş olaya parmak bastı. Dava yeniden açıldı. Öncelikle bu konuda hiçbir şey duymamış ve görmemiş, etki altında kalmayacak bir jüri oluşturma umuduyla kuzeye doğru 140 mil boyunca gidilerek jüri üyeleri aramaya başlandı. Ağır ceza mahkemesi bu

arada 73 yaşına gelmiş olan suçluya bakarak herhalde bütün bu zahmete değip değmeyeceğini düşünüyordu. Dört beyaz ve sekiz siyahtan oluşan jüri üyeleri Beckwith'in o sırada Ku-Klux-Klan eylemlerine katıldığı için hapis yattığından habersizdiler. İlk Evers davasından o güne dek geçen 30 yıldan sonra 27 ocak 1994'te Beckwith'e karşı açılan dava başladı. İddia makamı kimisi diğerlerinden daha inandırıcı olan eski kanıtları, yeni tanıkları mahkemeye sundu. Her şey eskisi gibi sürerken bir adamın ifadesi davaya yepyeni bir boyut kazandırdı. Televizyonda davayla ilgili bir haberi izleyerek hemen savcılığı arayan Chicago'lu Mark Reiley 15 yıl önce Ku-Klux-Klan'ın eylemleri nedeniyle hapiste yatan Beckwith'in gözetimini üstlenmiş olan bir gardiyandı. Mahkûmun o zamanlar ırkçı fikirleri savunarak Evers'i öldürdüğünü büyük bir gururla gururla açıkladığını söyleyen eski gardiyanın ifadesi mahkemeye yeni bir kanıt olarak sunuldu. Karar vermek üzere kapanan jüri beş saat süren sonuçsuz görüşmelerden sonra nihayet ertesi sabah oybirliğiyle Byron de la Beckwith'i Medgar W. Evers'i öldürmekten suçlu buldu. Beckwith ömür boyu hapse mahkûm oldu. Beyaz ırkın üstün olduğunu iddia eden mahkûm cezasını isteği üzerine hâlâ siyah mahkûmlardan ayrı olarak çekiyor.

Karardan sonra tıklım tıklım dolu olan Mississippi, Jackson mahkeme salonunda bir sevinç çığlığı atan Myrlie Evers,: "*Medgar! Bu yolun son parçasını da yürüdüm!*" diye bağırdı. Geçen zaman içinde ikinci kez evlenen Myrlie Evers-Williams NAACP'de görevine devam ediyor. 1995'te başkanlığa adaylığını koyması istenen Evers'in, 18 Şubatta başkanlığa seçildiğinde ilk sözleri şöyle oldu: "*Aklı başında hiç kimse böyle bir görevi almayı düşünmez.*"

Linda Laucella, Assassination, The Politics of Murder, Lowell House, Los Angeles, 1998; International Herald Tribune, 20.03.1998; Die Tageszeitung, 19.09.1995; Times, 27.02.1995

F

GIOVANNI FALCONE İTALYAN HAKİM VE MAFYA DÜŞMANI 1938 - 1992

Hakim Giovanni Falcone "Saygın cemiyet"in zararlı faaliyetlerini engellemeye kalktığı için ölmeliydi.

Falcone ölümünden bir hafta önce İtalyan gazetesi *La Republica* muhabirine *"Cosa Nostra asla unutmaz. Düşman vurmak için her zaman oradadır!"* derken kendisini korkunç bir sonun beklediğini aklına getirmemişti. Falcone 23 Mayıs 1992 Cumartesi günü öğleden sonra karısıyla birlikte hafta sonu tatilini geçirmek üzere Roma'dan Palermo'ya gitmek üzere yola koyuldu. Onu Sicilya'ya götürecek olan devlete ait resmi uçak 16.40'ta Roma yakınlarındaki askeri havaalanı Ciampino'dan havalandı ve bir saat sonra Palermo'nun Punta-Raisi havaalanına indi. Yedi kişiden oluşan özel korumaları, hakimi ve eşini, üç polis arabasında bekliyordu. Önceki yıllarda uygulanan sıkı güvenlik önlemleri son yıllarda biraz gevşemişti ve o gün havaalanından kent merkezine giden yolda helikopter devriyesi uçmuyordu. O öğleden sonra havaalanından birkaç kilometre uzakta, küçük bir kent olan Capaci yakınlarındaki otobanın üzerinde süren alışılmamış bir faaliyet kimsenin dikkatini çekmemişti. İnşaat işçisi kılığındaki "Saygıdeğer adamlar"dan oluşan bir ekip otobanın altından geçen drenaj borularına 500 kilo ağırlığında

muazzam bir tahrip maddesi döşemişlerdi. Akşama doğru otobandan yaklaşık 100 metre uzaktaki küçük bir kulübeye birkaç adam toplandı ve dikkatli bakışlarını havaalanın yönünden gelen arabalara doğru çevirdiler. Kulübenin içine bombayı patlatmak üzere uzaktan ateşleme tertibatı düzenlenmişti.

Falcone'nin kurşun geçirmez Fiat Croma'sının direksiyonuna geçmesi güvenlik önlemlerinin küçük bir ihlaliydi. Son derece programlı süren yaşam içinde küçük bir özgürlük. Şoförleri Giuseppe Costanza arka koltuktaydı. Falcone'nin eşi Francesca ise kocasının yanı başında yolculuk ediyordu. Konvoy Capaci'yi geçerken bir volkanı andıran olağanüstü şiddetli bir patlama meydana geldi. Üç araba havaya uçup birbirine geçerek tamamen parçalandı. Patlamanın şiddetiyle yerde bir krater oluştu ve otoyolun 400 metrelik bölümü kullanılamaz hale geldi. Falcone'nin konvoyunun ardında yolculuk eden bir tanık dehşet anını "*Sanki önümüzde saniye saniye cehennem yayılıyordu,*" diyerek ifade ediyordu: "*Dehşet uyandıran bir patlama, kıyamet anından bir sahne gibiydi, korku dolu çığlık sesleri ve ardından gelen gerçekdışı bir sessizlik. İnsanlar öksürüyordu, bazıları bayılmıştı. Falcone'nin hareket ettiğini gördüm, yüzünde sanki kandan bir maske vardı. Başı öne ve arkaya doğru hareket etti ama sıkışmıştı. Kendinde olup olmadığını bilmiyorum. Karısı bayılmıştı; açık gözleri yukarıya çevrilmişti.*"

Patlamadan en büyük zararı konvoyun başı almıştı; En baştaki arabada oturan üç kişi, Antonio Montinaro, Rocco di Cillo ve Vito Schifani hemen öldüler. Arkadaki arabayla gelen üç muhafız patlamayı hafif yaralarla atlatmışlardı. Hakim Falcone, Francesca ve şoför ağır yaralıydı ve ambulans geldiğinde hâlâ yaşıyorlardı. Şoför kurtulurken doktorlar 53 yaşındaki Falcone'nin hastaneye geldiğinde çoktan ölmüş olduğunu açıkladılar. Francesca daha şanslı görünüyordu. Kendine gelmiş ve ilk olarak "*Giovanni nerede?*" diye sormuştu. Ama ardı ardına yapılan iki operasyondan sonra o da aynı akşam öldü. Talihsiz kadın 46 yaşındaydı.

Umutsuzluğa kapılmış Palermo halkı yastaydı- ve öfkeliydi. Öldürülenler için San Domenico kilisesine düzenlenen cenaze törenine binlerce kişi katıldı. Yakası açılmadık küfürlerle dolu öfkelerini o sırada korkudan yavaş yavaş kilise levazım odasının arka kapısına doğru ilerleyen Roma'nın *"Katilleri ve haydutları"*na, senato başkanı Giovanni Spadolini ve adalet bakanı Claudio Martelli'nin üzerine boşalttılar.

Korumalardan birinin dul eşi olan Costa Schifani gözyaşlarıyla *"Diz çökün, Mafya!"* diye bağırdı. Dört aylık bir erkek çocuk annesi olan kadın suçluları ortaya çıkarmaya kararlıydı. *"Tommaso Buscetta'yla konuşmak için Amerika'ya kadar gitmem gerekse bile gideceğim. O, kocamı ve diğerlerini kimin öldürdüğünü biliyor!"* diye haykırıyordu. Buscetta ABD'de Mafya'ya karşı en önemli tanıktı. Kocasının amirleri hastanede eline bir zarf tutuşturdu. İçinde yaklaşık 14.000 mark vardı. Sicilya'da bir insana biçilen değer bu kadar mıydı?

Birçok İtalyan için Falcone'ye yapılan bombalı suikastın Milano rüşvet skandalını soruşturduğu sırada meydana gelmesi tesadüf değildi. İtalya tarihinin savaş sonrası bu en büyük rüşvet olayına sosyalistlerin lideri Bettino Craxi'nin akrabaları da karışmıştı. Ardında açıkça mafya olan kuzey İtalya sanayicilerinin neredeyse bütün partilerin politikacılarına yaptıkları ödemeler İsviçre bankaları üzerinden gerçekleşiyordu. Falcone orada şimdiye dek defalarca aklanmış olması gereken Mafya parasını aramıştı. Hatta bir Mafya üyesinin İsviçre'nin en büyük bankalarından birine yatırdığı 10 milyon Franka haciz talep eden Falcone bunun için bizzat kendisi Zürih'e giderek banka müdürleriyle tartışmıştı. Ama ona yardım etmek yerine bir Mafya maşasının yardımıyla parayı çeken bankacılar İtalyan hakimin parayı ele geçirmemesi ve sonunda vazgeçmesi için için parayı elden ele göndererek kaçırdılar.

Uzun ve sıkıcı soruşturmalar, Mafya lideri Tot Riina'nın saldırının azmettiricisi olduğunu ortaya çıkardı. Görevliler detaylı bir çalışmaya giriştiler ve birçok önemli Mafya adamı so-

nunda demir parmaklıkların arkasına girdi. Savcı Luca Tescaroli Caltanisetta istinaf mahkemesi kararını "*Tarihi bir yargı*" olarak yorumladı. İtalyan mahkemesi 2000 yılının Nisan ayında görülen ikinci mahkemede 29 mafya liderini, Hakim Giovanni Falcone'nin katili olarak ömür boyu hapisle cezalandırdı.

Alexsander Stille, Die Richter, der Tod, die Mafia und die italienische Republik, Verlag C.H. Beck, München, 1997; Stern, 24/1992; Die Tageszeitung, 29.05.1992 / 10.04.2000, The Times 25.05.1992

II. FAYSAL
IRAK KRALI
1935 - 1958

1953 yılına dek amcası Abdullah'ın (Abdulillah olarak da geçer) hükümdarlığında iktidarda kalan genç Faysal yönetimi tek başına ele aldıktan beş yıl sonra monarşiyi yıkmak isteyen devrimcilerin suikastına kurban gitti.

"*Kral tahtında vuruldu - onu yatağında bıçakladılar - Kral istifa etmek istedi ama amcası veliaht prens Abdullah ona bir tokat attı ve kral kalp krizi geçirerek öldü...*" Bu ve buna benzer söylentilerden yüzlercesi Bağdat'ta dolaşıyordu. "Binbir gece masalları"nın yaratıcısı bu kent, devrim nedeniyle açıkça hiç bu kadar fantezi yoksunu bir duruma düşmemişti- ama 14 Temmuz 1958'de "küçük kral"a karşı girişilen suikastın ardındaki gerçek bambaşkaydı.

Devrimcilerin lideri ve Irak'ın yeni başkanı olan General Kasım bir muhabire tam da bilmek istediği şeyleri söyledi: "*Her devrimde meydana gelen korkunç şeyleri yazmayın! Aptal kralın düğünü için 28 milyona yaptırdığı saraydan dışarı çıkın ve halkımızın içinde yaşadığı sefil kulübelere bakın. O zaman neden devrim yaptığımızı anlarsınız.*" O sırada son Osmanlı sultanının büyük yeğeni olan 17 yaşındaki gelin, prenses Fazilet İngiliz yatılı okulunda ağlarken umutsuzca aynı şeyi tekrarlıyordu: "*Fay-*

sal'ı sevmiştim!" Kral, İstanbul'daki Bağdat -Plan- devletleri konferansından sonra onunla evlenmek istiyordu. Fazilet'i İngiliz kadının gözetiminden çekip alarak muhteşem sarayına götürecekti. Ama prenses yağmurdan hasar görmüş adada beklerken İngiliz sömürge bakanı Allan Lennox-Boyd, genç kral naibini amca Abdullah'ın yardımıyla fahişelere götürdü ve böylece onu İngiltere'nin çıkarlarına itaatkâr biri yaptı.

Devrimciler uzun zamandır bu batıya dönük politikadan ve hükümdarlarının lüks kaçamaklarından yılmışlardı. 14 Temmuz sabahı saat 05.00'le 06.00 arası eyleme geçtiler. Kraliyet sarayına saldıran silahlı birlikler 23 yaşındaki Faysal'ı dış avluda buldular ve hiçbir uyarıda bulunmadan ateş ederek yere serdiler. Komutan Abdül Sabah kraliyet muhafız alayının nöbetçi lokalinde "Faysal'ı ben öldürdüm" diyerek övünüyordu: "*Kral sarayının bahçesinden kaçıp Opel arabasına ulaşmaya çalışırken doğruca makineli tüfeğimin üzerine geldi. Bana Faysal'a ateş etmekten başka bir iş kalmamıştı. Çünkü amcası veliaht prens Abdullah maiyetiyle birlikteydi ve vahşiler gibi çevresine ateş etti. Ama hepsi uyuz köpekler gibi öldüler. Allah tanığımdır.*" II. Faysal komutanın kurşunlarına hedef olduğu andan sonra ayaktakımı saraya hücum ederek camları kırdılar, kaçmak istediği arabayı tahrip ettiler ve içlerinde Faysal'ın büyükannesi ve kız kardeşinin de bulunduğu kraliyet ailesine ait 14 kişiyi öldürdüler.

Bütün isyan bir saatten fazla sürmemişti.

Öfkeli alt tabaka nefret edilen Abdullah'ın parçalanmış kanlı bedenini bir devenin üzerine bağlayıp Bağdat'ın sokaklarında gezdirdi ve sonra bir balkona astı. "Küçük kral"ı önce bir köşede bıraktılar ve daha sonra adı gizli tutulan bir yere gömdüler. Ölü başbakan Nuri es-Said, iki köpeğiyle birlikte üstünkörü gömüldü. Halk Bağdat'ın bütün sokaklarında meşaleler yaktı ve general Kasım'ın resimleriyle dans ederek devrimi kutladı. Kasım ve adamları kısa bir zamanda Batının yeni hükümeti tanımasını sağladılar.

Stern, 32/1958

FAYSAL İBN ABDÜLAZİZ İBN SUUD
SUUDİ ARABİSTAN KRALI
1906 - 1975

Kral Suud Faysal'ın üçüncü oğlu olan Faysal o zamanlar henüz penceresiz, balçık kulübeli bir çöl köyü olan Riyad'da doğdu. Babası o sıralar Kuveyt'teki sürgünden yeni dönmüş, adı sanı bilinmeyen bir çöl prensiydi ama Arap yarımadasını Allah adına ailesine katmaya karar vermişti. Oğlu kılıcını kullanarak 1924 yılında onun bu rüyasını gerçekleştirdi ve bir bedevi ordusunun başına geçerek Mekke'yi ele geçirdi. Oğlunun bu askeri başarısı kralın kurnazca sürdürdüğü harem diplomasisi aracılığıyla yerini korumasını sağladı. Karılarının sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte otuzun üzerinde oldukları tahmin ediliyordu. Statik olarak hiçbir zaman sayılmayan kızlarının dışında, Faysal'ın altında özel bir konum kazanan oğullarının sayısı sadece 42'ydi. Daha gençlik yıllarında ülkesi için önemli görevler üstlenen Kral 1945 yılında San Francisco'da yapılan NATO toplantısına katıldı. Ailesinin de desteğiyle çok yavaş -ama tutarlı- bir şekilde iktidardaki büyük kardeşi Suud İbn Abdülaziz'i zayıflatmaya çalıştı ve nihayet onu tahttan indirttikten sonra 1964'te kendisi tahta çıktı. Dış politikada Mısır'a karşı savaştı ve İsrail'e karşı savaşta olağanüstü miktarlarda para koydu. İç politikada ise ülkesini modernleştirmekle uğraştı. Sosyalist ve ateist sızmaları frenlemeye çalışarak Suudi Arabistan'ın petrol üretimini ve ekonomik gelişmesini ilerletti. Arap dünyasında iradesine karşı gelen olmadı, çünkü Kral Faysal Suudi Arabistan kralı olmaktan çok daha fazla şey ifade ediyordu. Sayısı 600 milyonu aşkın Müslümanın hükümdarı, kutsal Mekke ve Medine kentlerinin çobanı, ona her gün 100 milyon dolar getiren, dünyanın en büyük petrol varlığının efendisiydi. Bu arada kralın politikası sonucu oluşan bu büyük zenginliğinden ilk aşamada 3.000'den fazla

şımarık kraliyet ailesi de faydalanıyordu. Ama bu büyük servet, aile içi dinsel farklılık ve ahlaki sorunları çözmeye yetmedi ve ve en sonunda onun öldürülmesine yol açtı.

25 Mart 1975: Hazreti Muhammed'in doğumunun 1405. yılı nedeniyle büyük bir bayramın kutlandığı Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da Kuveyt'ten gelen bir delegasyon 69 yaşındaki kralı selamlamak üzere bekliyordu. Onlarla birlikte bekleyen biri daha vardı. Bu, kralın Amerika'da zengin bir playboy yaşamı süren yeğeni Prens Faysal Musad Abdül Ariz'di. Dostları arasında 20. yüzyılda önemli bir güç olması beklenen Suudi Arabistan'ı eski moda rejimiyle yöneten zorbacı kraldan kurtarmak isteyen Arap öğrencilerden oluşan bir dizi militan vardı. Aşırı dinci erkek kardeşinin bir televizyon kanalını ele geçirmeye çalışmak isterken kralın polisleri tarafından öldürülmesi nedeniyle kışkırtılmış olan prens, ülkesine bu tür düşüncelerle geri dönmüştü.

Uzun saçlarını ve batı tarzı giysilerini geleneksel elbisesinin altına gizleyen prens uygun bir fırsat kolluyordu. Nihayet amcasının yanına yaklaşabildi ve bayramlaşmak üzere önünde durdu. Faysal yeğenini hemen tanımıştı. Geleneklere göre prensin burnunu öpebilmesi için başını ona doğru eğdi. Ama genç adam kralın burnunu öpmek yerine şimşek hızıyla tabancasını çekerek tam yüzüne üç el ateş etti. Kurban kral ölmeden önce güçlükle "Allah onu affetsin" diyebildi ve gözlerini kapadı. Saray muhafızları onu hemen yakaladılar ve "Şimdi kardeşimin öcü alındı" diye sürekli haykıran prensi sürükleyerek götürdüler. Öldürülen kral kentin güneybatı mezarlığındaki bir mezara gömüldü.

O güne dek kraliyet ailesinden hiç kimse ölümle cezalandırılmamıştı. Böylece prensi işlediği cinayet nedeniyle ölüm cezasından kurtarıp müebbet hapse mahkûm etmeye karar verdiler. Ama daha sonra ortaya çıkan araştırmalarda bu olayın sadece bir kardeş intikamıyla sınırlı kalmadığı aksine olayın ardında politik nedenlerin bulunduğu anlaşıldı. Bu durum kararı değiştirdi ve kralın katilinin şeriat yasasına göre halkın önünde kafasının kesilmesine karar verildi.

İdamı izlemek üzere büyük bir kalabalık toplanmıştı. Cellatlar prense diz çöktürdüler ve 27 yaşındaki suikastçının kafası altın kaplama, iri bir kılıçla gövdesinden ayrıldı. Ölünün bedeni herhangi bir yerde üstünkörü gömülmeden önce kafası bir sopaya takıldı ve halka gösterildi. Daha sonra öldürülen kralın erkek kardeşi tahta çıktı.

Peter Sluglett/Marion Faruk-Sluglett, Der Irak seit 1958 von der Revolution zur Diktatur, Suhrkamp, Frankfurt a.M., 1991; Stern, 15/1975

LARRY FLYNT
PORNO YAYINCISI
*1942

Bugün Beverly Hills'te krom ve cam kaplı bir plazanın onuncu katında oturan Larry Flynt, Kentucky'nin doğusundaki küçük bir köyde doğdu. Babası parasını içkiye yatırırken annesi de barlarda çalışıyordu. Flynt tarlalarda çalıştı, bulaşıkçılık yaptı, içki imal etti, İncil sattı ve fabrika işçiliği yaptı. 1965'te içeride düzeni sağlamak için arkasında tabanca taşımak zorunda kaldığı batakhane benzeri bir gece kulübü açtı. Üç yıl sonra içinde çıplak kızların dans ettiği ve adını "The Hustler Club" koyduğu bir gösteri kulübü açan Flynt bu işten 5000 dolar kazandı ve bu konsepti kısa sürede başarılı bir zincire dönüştürdü. 70'li yılların başında artık bir milyonerdi.

Hugh Hefner'in "Playboy"u ve Bob Guccione'un "Penthouse"u erkekler için çıkan magazinlerin standardını oluşturuyordu. Ama 1974'te kendi yayınıyla bu parlak pazarı fethetme şansını yakalayan Flynt bu standardı daha farklı bir noktaya yönlendirdi. Onun düşüncesine göre bu dergilerde yer alan masum sarışın tanrıçaların gerçekle bir ilgisi yoktu. Onun modelleri ise kutu bira içen "komşunun" her zaman görmek istediği "kız"dı.

Lawrenceville yüksek mahkemesi, porno dergisi *Hustler*'in yayıncısı Larry Flynt'ı yedi yıl hapis ve ortalama 12 bin dolar para cezasına çarptırdı. Flynt'ı parmaklıklar arkasına götürecek olan suç "Ahlaka aykırı yayın yapmak"tı. Ama yılda ortalama 25 milyon dolar kazanan porno kralı çok geçmeden kefaletle serbest kalacaktı.

Özgürlüğünü 60 bin dolara yakın kefalet ödeyerek satın alan yayıncı, dergisi *Hustler*'dan çıkarılması gereken müstehcen bölümleri saptadı. Bu kez her yerde ateşli bir Baptist misyoneri olan başkanın kızkardeşi Ruth Carter'ın, onun dinsel uyanışını sağladığını anlatıyordu. Onu tehdit eden hapisten kurtulmak için uydurduğu bu hile kısa zamanda Flynt'ın bir Baptist din adamı haykırışından daha fazlasına dönüştü: "*İncil halkı baskı altında tutmak için yazıldı! İsa sabıka kaydı olan dönek bir hahamdı!*" diyen Flynt ipin ucunu kaçırıyordu.

Flynt 6 Mart 1978 günü bu kez Geogia, Lawrenceville'de yenilenen bir davaya gitmek üzere yola çıkmıştı. Yola çıkan sadece o değildi. Joseph Paul Franklin adında biri de o gün aynı yöne doğru gidiyordu. 27 yaşındaki genç, polis olmayı çok istemiş ama çocukken geçirdiği bir kaza sonucu sağ gözünü kaybetmişti. Onun için beyaz teni ve beyaz Amerika'sından başka hiçbir şeyin önemi kalmamıştı. O elini atmazsa sevdiği ülkesi ahlaken çürüyüp kokuşacaktı. Bu nedenle her zamanki gibi silahlarını arabasına koydu ve hataları "*düzeltmek*" üzere sokaklarda devriye gezmeye koyuldu. *Hustler* dergisinin bir sayısında da buna benzer bir hata vardı. Sayfaların içindeki siyah bir adam beyaz bir kadınla eğleniyordu. Franklin daha sonra "*Bu pisliği kaldıramam*" diyecekti.

Flynt mahkemeden eve dönmek üzere avukatıyla birlikte mahkeme binasının merdivenlerinden iniyordu. Suikastçı saklandığı yerden caddeye çıkarak 44 kalibrelik Marlin marka silahını doğrultup tetiği çekti. Şoka uğrayan Larry Flynt ve avukatı yere yıkıldılar. Avukat kolundan hafif şekilde yaralanırken Flynt, midesine isabet eden bir kurşun nedeniyle iki kez ameliyat

olmak zorunda kaldı. Karısı hemen hastaneye koştu. Doktorlar ona alıştırarak kocasının belden aşağısının artık felçli kalacağını söylemeye çalıştılar. O ise doktorlara "Larry'nin yaşamasını istiyorum!" diye bağırdı: *"ve sonra geriye sadece süs balığı akvaryumundaki kafası da kalsa benim için fark etmez."*

Ünlü yönetmen Milos Forman 1996'da Lary Flynt'ın yaşamını filme çekti. Oldukça ahlak dışı bir geçmişi olan üçüncü karısını Courtney Love canlandırdı.

Larry Flynt, An unseemly Man, Dove Books, Los Angeles, 1996; Amica, Oktober 1999; Bild Zeitung, 08.03.1978; Hamburger Morgenpost, 08.01.1999; Der Spiegel, 03.02.1997; Süddeutsche Zeitung, 22.02.1997

GERALD RUDOLPH FORD
ABD BAŞKANI
*1913

Hakim Gerald Ford "Cumhuriyetçi Parti" üyesi olarak 1965'ten beri temsilciler meclisindeydi. Richard M. Nixon'ın istifaya zorlanmasından sonra 9 Ağustos 1974'te ABD'nin yeni başkanı olarak yemin etti. Nixon'ın erken bağışlanması (8 Eylül 1974), Ford'un Watergate skandalı nedeniyle kışkırtılmış kamuoyunu yumuşatma çalışmalarıyla birlikte ABD'de şiddetli biçimde tartışılıyordu. Ford bu nedenle 1976'daki başkanlık seçimlerinde Jimmy E. Carter'a az farkla yenildi.

Başkan Gerald Ford, 5 Eylül 1975 sabahı suça yönelme üzerine geniş kapsamlı düzenlenen bir konuşmaya katılmak üzere yola çıkmıştı ve politikasını destekleyen bir grubun sevinç gösterileriyle karşılaştı. Aralarına Ford'u desteklemeyen Lynette Alice Fromme da gizlenmişti. Katil Charles Manson ailesinin bir üyesi olan 26 yaşındaki kadın 1969'da ilgi çekmişti. Manson ve suç ortakları Aktris Sharon Tate'i öldürmek suçundan yargılanırken Lynette Fromme kafasını kazıtarak alnına bir haç çizmiş ve bu kılıkta mahkemeyi engellemeye çalışmıştı.

Ve şimdi nefret ettiği başkan tam önünde duruyordu. Fromme öne doğru bir adım attı, uzun etekli giysisinin içinden 45'lik otomatik silahını çıkardı ve kurbanına doğru tutarak kalabalığa, "*Bu ülke bir kaos! Bu adam sizin başkanınız değil!*" diye bağırdı.

Bu konuşma uyanık ve cesur gizli servis ajanı Larry Buendorf'a ihtiyacı olan birkaç saniyeyi kazandırmıştı. Şimşek hızıyla kendini Ford'la suikastçının arasına attı ve kadının elindeki tabancayı ustalıkla yakaladı. Fromme yere yatırılıp elleri kelepçelenirken öfkeden çıldırmış gibi haykırıyordu: "*Çocuklar, yürümedi, yürümedi!*" Lynette Fromme şaşkındı. "*Düşünebiliyor musunuz? Yürümedi!*" Olay yerinden götürülürken hâlâ haykırıyordu: "*O bu devlete hizmet etmiyor! O bu ülkeye hizmet etmiyor!*"

17 Aralık 1975'te ömür boyu hapisle cezalandırıldı. Karar okunduğu zaman kendini yere atarak, "*Sizi hayvanlar!*" diye haykırdı. 12 yıl sonra 23 Aralık 1987'de hapisten kaçmayı başardı. Hemen ertesi günü, heyecan uyandıran bir polis-medya işbirliği sayesinde hapishanenin sadece iki kilometre uzağındaki karayolu üzerinde tekrar yakalandı.

Başarısız cinayet girişimi ikinci bir eylemciyi harekete geçirmişti: Bu, son derece mutsuz bir yaşam süren 45 yaşındaki varoş kadını Sara Jane Moore'du. İkisi aynı adamla olmak üzere 5 kez evlenmiş, dört çocuğundan üçünü, anne ve babası evlat edinmişti. Dokuz yaşındaki oğluyla birlikte yaşayan Moore sürekli iş değiştiriyordu. Günün birinde politikada aktif olarak yer almaya karar verdi. İlk olarak Patty Hearst'ü kaçıranların istekleriyle ilgili bir eyleme katıldı. Sara Moore, Hearst ailesinin servetinden fakirlerin de yararlanmasının tanrının hoşuna gideceğinden yüzde yüz emindi ve eylemin sonuna dek bunu sık sık tekrarladı. Daha sonra FBI'a başvuran Moore yeraltıyla olan mükemmel bağlantıları nedeniyle ideal bir bilgi taşıyıcısı olduğunu iddia etti. Ona inanan ajanlar Moore'u casus listelerine eklediler. Ateşle oynayan çiçeği burnunda casus çok geçmeden korkmaya başladı ve FBI onun gerçek bir profesyonel olmadığını anladı. Yeraltının

intikam almasından korkan Moore polis koruması istediyse de bunu sağlayamadı. Polis onu korumak yerine önce çantasını aradı ve bir 45'lik tabanca buldu. Evinde yapılan aramada ise ise iki kutu cephane ele geçirildi. Bununla ilgili yapılan sorgulama sonuçsuz kaldı. Zararsız casusu terkrar saldılar.

Sara Moore 22 Aralık günü oğlunu okula bıraktıktan sonra Lynette Fromme'un suikast girişiminden etkilenerek 145 dolara 38 kalibrelik bir Smith & Wesson tabanca satın aldı. Tabancayı çantaya koyup San Francisco'daki St. Francis oteline gitti. Başkan Ford öğleden sonra üç buçuğa doğru otelden çıktığı sırada dışarıda onu görmek isteyen yaklaşık 3.000 cumhuriyetçi toplanmıştı. Sara Moore tabancasını çekip hedefine doğru ateşlediğinde başkanın hemen hemen on metre uzağında duruyordu. Ama 33 yaşındaki eski bir denizci eri durumu fark ederek aniden suikastçı kadının koluna vurunca kurşun hedefinden şaştı. Ford'u ıskalayan kurşun bir taksi şoförünü hafifçe sıyırdıktan sonra duvara saplandı. Başkan sıkı koruma altında hemen havaalanına getirildi ve ilk uçakla Washington'a geri döndü. Polis Sara Jane Moore'u kelepçeleyip götürürken suikastçı kadın bir gazeteciye şöyle diyordu: *"Eline silahı aldığında öyle bir an geliyor ki, o anda sadece bakış açını ilan ediyorsun"* Ömür boyu hapisle cezalandırılan Moore, Lynette Fromme'la aynı hapishaneye kondu. Çok daha sonraları hiç pişman olmadığını gösteren bir ifadeyle *"Eğer bir 44'lüğüm olsaydı onu haklamıştım,"* diyecekti.

Linda Laucella, Assassination, The Politics of Murder, Lowell House, Los Angeles, 1998

FRANZ FERDINAND
AVUSTURYA ARŞİDÜKÜ
1863 - 1914

Franz Ferdinand'ın siyasi etkisi 1896'da tahtın resmi vârisi ilan edildikten sonra artmıştı. Buna ek olarak 1898'de imparato-

run en yüksek temsilcisi oldu ve 1913'te ordunun genel müfettişliğine getirildi.

Franz Ferdinand 4 Haziran 1914'te, Bosna'daki askeri birlikleri denetlemesi gerektiği konusunda kararsızlık gösterince imparator tahtın vârisine "*Nasıl istiyorsan öyle yap*" demişti. İmparatora güçlükle sıcağa tahammülü olmadığını söyledi. Ayrıca ilhak edilen bölgenin tehlikesiz olmadığını düşünüyordu. Ama Sırp Boşnaklar altı yıl önce gerçekleşen ilhakla hâlâ uyuşamamışlardı.

Tahtın vârisine yapılması beklenen suikast yıllardır havada asılı bekliyordu. Uygun şartlar ancak 1910'da ortaya çıktı. Franz Ferdinand 1911 yılında Bosna'ya yapması gereken bir yolculuğu Bosnalı Hırvatların lideri Josip Sunarie'nin önerisi üzerine süründemede bıraktı. Bir süre sonra bu kez maliye bakanı Leon von Blinski'ye bir uyarı telgrafı geldi. 5 Haziranda Sırp delege Jovan Jovanoviç de meydana gelebilecek bir suikasta dikkat çekmişti. Ama Blinski böyle bir şeyin meydana gelmesine izin verilmeyeceği görüşündeydi. Sırp delegeyi ciddiye almaktan çok, "Umalım ki böyle şeyler olmasın" diye nazikçe geçiştirdiği komplimanlarla kapıdan uğurladı ve dışişleri bakanını ya da tahtın vârisini bu uyarıdan haberdar etmeyi aklına bile getirmedi. Blinski, bu haberler Bosna yolculuğu hazırlıklarını olanaksız hale getirdiği için kızgındı.

Hayatı tehdit altında olan taht vârisinin 3 Aralık 1913'te Sırp gazetesi *Srbobran*'da yayınlanan haberinde, "*Avusturyalı taht vârisinin ilkbaharda Saraybosna'ya bir ziyaret yapacağı bildirildi. Kutsal öcü alın! Habsburg hanedanının ölümü için kalkan elin kahramanı ebediyen anılacaktır*!" şeklindeki ölüm çağrısından henüz haberi yoktu.

Ayrıca katillerinin Belgrad'dan Saraybosna'ya doğru yola çıktığını da bilmiyordu. Henüz 20 yaşında bir lise öğrencisi olan Sırp-bosnalı Gavrilo Princip, Sırp devletine ait bir basımevinde memur olan 19 yaşındaki Nedeljko Cabrinovic, Ortodoks bir rahibin oğlu olan Trifko Gravez ve Müslüman Bosnalı Muhammed

Mehmedbasiç'ten oluşan silahlı militanlar "Kara El" tarafından görevlendirilmişlerdi. Suikast örgütü takma adı "Apis" olan Dragutin Dimitriyeviç adında bir adam tarafından yönetiliyordu. Onlara açıklanan hedef, düşman uluslar tarafından ele geçirilmiş olan Sırp ülkesini geri almaktı.

Hazırlıklar gizlilikle yapıldı ve Franz Ferdinand korkusuzluğunu ortaya koyarak ona eşlik edenlerin kuşkularını gidermeye çalıştı: "*Endişe ve önlemler yaşamı aksatır. Kendimi camdan bir muhafazanın içine koyamam,*" diyordu.

Eğer bir Romalı olsaydı daha başlangıçta geri dönerdi- Eski Roma'da batıl inanç çok yaygındı- çünkü yolculuk iyi başlamamıştı. Daha yolculuğun ilk saatlerinde özel döşenmiş lüks vagonu motorun aşırı ısınması sonucu arıza yaptı. Eşi Sophie ile birlikte yolculuk eden veliaht birinci sınıf kompartımanından çıkıp sıradan vagonlarından birine geçmek zorunda kaldı. "*Yolculuk tam da sözü edildiği gibi başladı*" diye yakınan Ferdinand, Viyana'nın güneyindeki bir tren istasyonunda lüksten uzak, elektrik donanımının bile çalışmadığı başka bir vagona geçti ve mum ışığını görünce sekreterini şoka uğratan şu sözleri söyledi: "*Aydınlatmaya ne diyorsunuz? Tıpkı bir mezardaymışız gibi, değil mi?*"

Ferdinand, Bosna'daki askeri denetimi gönül rahatlığıyla yerine getirdikten sonra imparatora bir telgraf gönderdi: "*Birliklerin durumu, performansları gibi eğitimleri de bütün övgülerin üstünde, mükemmel. Yarın Saraybosna'yı ziyaret edip akşam yola çıkacağım.*" Artık bu olanaksızdı ve bunun nedeni sadece hatalı güvenlik önlemlerinde yatmıyordu. Donanımlı jandarmalar görevlerini tam anlamıyla yerlerine getiriyorlardı. Hatta maiyetindeki güvenlik görevlilerinden biri hiç ziyaretçi kabul etmemesini önerdi. Franz Ferdinand başıyla hayır işareti yaptı. Karısı Sophie kötümser Sunaric'e neşeyle haddini bildirdi: "*Yanıldınız, durum hiç de sizin her zaman söylediğiniz gibi değil. Ülkenin her yanında ve özellikle Sırp halkı tarafından dostça selamlandık. Gördüğümüz içtenlikten ve sahte olmayan sıcaklıktan çok hoşnutuz.*"

Saraybosna 28 Haziran 1914 günü en iyi tarafıyla görünüyordu. Tahtın vârisi ve eşi saat 10.00'a doğru üstü açık bir arabayla kentin en ünlü caddesi Appelkai üzerinde yol aldıkları sırada onları görebilmek için caddenin iki yanına yığılmış olan halk "çok yaşa" çığlıklarıyla onları selamlıyordu. Sarı renkli kale burcundan 24 pare top atışı yapıldı. Arşidük Franz Ferdinand açık mavi ceket, kırmızı çizgili siyah pantolon ve yeşil tüylü şapkadan oluşan resmi üniformasını giymişti. Sophie'nin üzerinde ise beyaz bir elbise ve gösterişli bir tüyle süslenmiş beyaz bir şapka vardı. Önlerinde giden arabada belediye başkanı ve polis komiseri bulunuyordu. Emir subayı ise arkalarından geliyordu.

Konvoy Kumurya köprüsünü geçtiği sırada suikastçı Cabrinoviç ortadaki arabaya doğru bir bomba fırlattı. Yakınında erken patlayan kapsüller Düşesin boğazını çizdi. Bomba daha sonra geriye doğru katlanmış araba tentesinin üzerinden caddeye yuvarlandı ve üçüncü arabanın altında patladı. Emir subayı yarbay Erik Edler von Merizzi başının arkasından yaralanmıştı. Cabrinoviç hemen siyanürle yaşamına son vermek istedi ama heyecandan zehri dökünce nehre atladı. Ama sudan çıkarılarak tutuklandı. Tahtın vârisi şaşkınlık ve öfkeyle yola devam etti. Karısının beyaz tülün ardındaki yüzü korku ve öfkeden sapsarı kesilmişti. Belediye başkanı belediye sarayında bir selamlama konuşması yapmak istedi ama Franz Ferdinand kabaca onun konuşmasını kesti: "*Konuşmanızdan bana ne? Saraybosna'yı ziyarete geliyorum ve üzerime bomba atıyorlar. Bu rezilce bir şey! - Evet, şimdi konuşmanıza kaldığınız yerden devam edebilirsiniz.*"

Ferdinand'a suikastçının yakalandığı söylendi. "*Dikkat edin, bu herifi zararsız hale getirmek yerine Avusturya usulüne göre bir de yararlılık nişanıyla ödüllendirirler!*" diyen veliaht biraz sakinleştikten sonra programın eskisi gibi devam etmesini istedi.

Belediye binasından için Ferdinand için on çeşit yemeğin hazırlandığı restorana rahatsız edilmeden nasıl gidilecekti? Restorana giden caddeyi askerle doldurma fikri ortaya atıldı. Ama

tahtın vârisi öğle yemeğinden önce ulusal müze dışında ayrıca garnizon hastanesinde yatan yaralı Merizzi'yi de ziyaret etmek istiyordu. Kendini pek iyi hissetmese de hâlâ *"Bugün daha bir kaç kurşun yiyeceğiz,"* diye espri yapabiliyordu. Franz-Joseph caddesi yerine -daha önce olması gerektiği gibi- yeniden Appelkai üzerinden gitmek konusunda hâlâ bir karara varılmamıştı. Ama ne yazık ki en önde giden arabanın şoförü değiştirilmiş olan güzergâh yerine, komandoların aksine Franz Joseph caddesine saptı. Doğal olarak ardından gelen ikinci araba da onu izledi. Arabaya eşlik eden subaylardan biri geri dönüp öbür yoldan gidilmesini emrettiği sırada "kurşunlar" geldi. Kurbanıyla arasında sadece iki metre bulunan suikastçı Princip tam doğru noktadaydı; bir an el bombası atmak ya da tetiği çekmek konusunda kararsız kalan katil başını sağa döndürerek tetiği çekti ve o anda sabit duran hedefini vurdu. Arşidükün ve eşinin muhafızı arabanın sol tarafındaki basamağında duruyordu, yani yanlış taraftaydı - daha sonra zabıtlara geçen açıklaması şöyleydi: *"Araba hızlı bir şekilde ters döndü. Majestelerinin ağzından akan ince bir kan damlası sağ yanağıma sıçradı. Arşidük'ün ağzındaki kanı silmek üzere bir elimle mendilimi çıkartırken düşes hazretleri bağırıyordu: 'Tanrı aşkına! Ne oldu sana!' Bunun üzerine oturduğu yerden kayarak yüzünü arşidükün dizleri arasında gömdü. Önce onun da vurulduğunu anlayamamıştım, korkudan bayıldığını düşündüm. Majesteleri 'Sopherl, Sopherl! Benimle birlikte ölme! Çocuklarım için kal!' diye sayıklıyordu. Bunun üzerine başının kaymasını önlemek arşidükün ceketinin yakasından yakaladım ve ona 'İmparator ekselanslarının canı çok acıyor mu?' diye sordum. Bunun üzerine açık ve net olarak yanıt verdi: 'Yok bir şey.' Ama görünüşü değişmeye başladı. Belki altı-yedi kez, her seferinde gittikçe bilincini yitirerek ve zayıflayan bir sesle 'Yok bir şey' diye tekrarladı."*

Araba en yakın yerde durduğunda düşes midesine yediği kurşunun neden olduğu iç kanama sonucu ölmüştü. Dük de son nefesini vermek üzereydi ve çok geçmeden o da öldü. Bir kurşun

şah damarına isabet etmişti. Bu dünya tarihinin, sonuçları bütün ulusları etkileyecek olan en en kötü suikastlarından biri oldu ve I. Dünya Savaşı'nın çıkmasına neden oldu. Bu savaş tüm Avrupa'yı kan ve küle çevirecek bir ikincisinin temel taşı oldu.

Avusturya Arşidükü Franz Ferdinand ve karısı Sophie 4 Temmuz 1914'te yanyana gömüldüler. 12 Ekimde suikastçıya karşı dava açıldı. Mahkemeye göre suçlu olsa da Princip kendini haklı buluyor, "*Ben suçlu değilim; çünkü haksızlık eden bir adamı öldürdüm ve doğru olanı yaptım,*" diyordu. Suçluların yaşları henüz 20 olmadığı için ölüm cezası yerine ömür boyu hapisle cezalandırıldılar. Princip 28 Nisan 1918'de tüberkülozdan öldü. İki yıl sonra kemikleri bir delegasyon tarafından mezarından çıkartılarak Saraybosna'ya götürüldü. Ölümcül kurşunların sıkıldığı köprü bugün Princip Köprüsü olarak anılır.

Friedrich Weissensteiner, Franz Ferdinand, Der verhinderte Herrscher, Piper Verlag, München, 1994

G

INDIRA PRIYADARSHINI GANDHI
HİNTLİ KADIN POLİTİKACI
1917 - 1984

Jawaharlal Nehru'nun kızı olan İndira Gandhi gençlik yıllarından beri babası için çalışmış ve birçok yolculuğunda ona eşlik etmişti. Bu nedenle babasının ölümünden sonra 1966'da onun yerini alarak başbakan olmasına kimse şaşırmadı. Yüksek mahkeme 1975'te onu suçlu buldu. 1971'de devlet görevlilerini seçim kampanyasında kendi amaçları için yasaya aykırı kullanmış, muhalefet istifasını isteyince sıkıyönetim ilan ederek birçok siyasi muhalifini tutuklatmıştı. 1977'de ağır bir seçim yenilgisine uğradı ama üç yıl sonra halk onu yeniden başbakan yaptı.

"Bharat Mata" yani "Ulusun anası" iktidar söz konusu olduğunda her yerde, her zaman, bütün hilelere başvurarak, gerektiğinde tek tek herkesle savaşmayı seve seve göze alıyordu. Tozdan tiksindiği gibi aslında halk yığınlarının yakın dostluk gösterilerinden de tiksinirdi. Parfümden, çiçek buketlerinin ağır kokusundan, yolunun üzerini dolduran kalabalığın bağırışlarından nefret eden Kaşmir Brahman ailesinin zarif aristokratı, seçim kampanyası sırasında her şeye katlanırdı. Halkın çığlıklarını duymamak için kulaklarına pamuk tıkar, pislik içinde ona sarılan çocukları kucağına alır, yere çömelerek yemek yer ve "dokunulmazlar"ın kabından fakir insanların ulusal yemeği olan merci-

mek yerdi. Gururla taşıdığı soyadının hiçbir akrabalığı bulunmadığı ünlü özgürlük kahramanıyla bir ilgisi yoktu. Gandhi soyadını gazeteci kocası Feroze Gandhi ile olan evliliği sonucu elde etmişti.

Hükümetin Sihlerle olan şiddetli çatışmaları 1984'te zirveye ulaştı ve 600 ile 1000 kişinin öldüğü bu çatışmalar sonucu zoraki bir anlaşma sağlandı. Yurtdışında yaşayan bir Sih lideri, olayı şöyle dile getiriyordu: "*Bayan Gandhi ölümcül bir hata işledi. Hiçbir Sih onun imzaladığı ölüm fermanını unutmayacaktır.*" Gandhi'nin muhafızı olan bütün Sih askerler hemen değiştirildi. Bunların arasında uzun zamandır Gandhi'ye hizmet veren Beant Singh adlı bir adam da vardı. Bu önlemi haber alan başbakan gizli servisin bu kararını -sert itirazlarına karşı- bozdu. Sih sempatizanı olan polis subayı Beant Singh, Gandhi'nin en yakın korumalarından biriydi. Başbakanla zor bulunan aynı kan grubunu taşıdığı için sıradan bir muhafızdan da öteydi. Kanı her zaman Gandhi'yi kurtarabilirdi. Hiçbir ciddi uyarıdan korkmayan İndira Gandhi attığı bu adımın konumunu kuvvetlendireceğinden emindi ve fikrinden caymadı: "*Bütün yaşamım boyunca tehlikelerle yaşadım. Yatakta ölmekle ayakta ölmek arasında bir fark yok.*"

Gizli servisin de doğruladığı gibi Sihlerin arasında bir suikast hazırlığı olduğu haberi yayılıyordu. Muhafız Beant Singh'in amcasının evinde düzenli olarak toplanan Sihler bir suikast hazırlığı içindeydiler. Başbakanı birlikte öldürmeyi planlayan Nöbetçi Beant Singh ve Satwant Singh bu nedenle görev saatlerini ve konumlarını olabildiğince birbirlerine yakın olacak şekilde ayarlayacaklardı. 31 Ekim 1984 sabahı her ikisi de görev yerlerine geldiler. Birinde 38 kalibrelik tabanca, diğerinde ise hafif bir makineli tüfek vardı. İngiliz Sir Peter Ustinov'la yapacağı bir televizyon röportajı için yola çıkan İndira Gandhi, Beant Singh'i gördüğünde yıllarını onun yanında geçirmiş olan adama gülümseyerek selam verdi. O ise bu iyi niyetli gülümsemeye üç kurşunla yanıt verdi. Oluşan şaşkınlıktan yararlanan Satwant

Singh içinde 30 kurşun dolu olan makineli tüfeğini yere yıkılan kurbanın üzerine boşalttı. *"Biz istediğimizi yaptık"* diyen Beant Singh silahını yere atarak ellerini kaldırdı: *"Şimdi siz istediğinizi yapabilirsiniz."*

Silah seslerini duyduğunda hemen kayınvalidesine koşan Sonia Gandhi en yakın kliniğe kaldırılan başbakanın başını kucağında taşıdı. Hastanede on iki doktordan oluşan bir ekip İndira Gandhi'yi hayata döndürmek üzere insanüstü bir çaba gösterdiler ama sonuç olumsuzdu. Öğle saatlerinde geriye başbakanın ölümünü resmi olarak açıklamaktan başka bir şey kalmamıştı. Ölen başbakanın en büyük oğlu Rajiv Gandhi o gün yemin ederek annesinin yerine geçti. Delhi caddelerini dolduran aşağı tabaka Hindular öfkeden kudurmuştu. İnsan hakları organizasyonlarından birinin tahminine göre 3.000 Sih öldürülmüştü. Rajiv Gandhi bu olayları şöyle yorumladı: *"Büyük bir ağaç yere yıkıldığında yer sarsılır."*

Annesinin katili tutuklanarak hapsedildi. Daha sonra kaçmaya kalktıkları için Beant Singh'in vurularak öldüğü, Satwant Singh'in ise sekiz yerinden yaralandığı söylendi. İyileşen Satwant sonunda suikastın bir üyesi olduğunu itiraf etti. Mahkemeye çıkarıldı ve 1989 yılında komploya karışan başka biriyle birlikte asıldı.

Inder Malhotra, Indira Gandhi, Ploetz Verlag, Freiburg, 1992; Stern, 08.11.1984

MOHANDAS KARAMCHAND "MAHATMA" GANDHI HİNDİSTAN BAĞIMSIZLIK HAREKETİ LİDERİ 1869 - 1948

Avukatlık okuyan Gandhi çocukluğundan beri dini inancın etkisinde kalmıştı ve münzevi bir yaşam sürüyordu. Halkını her türlü haksızlığa karşı pasif direnişe çağırarak kitlesel bir hareket hazırlıyordu. Sayısız kez tutuklandı ve İngiliz hükümetini protes-

to etmek amacıyla sert açlık grevleri yaptı. İkinci dünya savaşında Hindistan'ın bağımsızlığı için çalıştı. Savaştan sonra boş yere ülkesinin bütünlüğünü korumak ve Hindularla Müslümanlar arasındaki kanlı anlaşmazlıklara engel olmak için uğraştı. 1947'de başladığı bir açlık greviyle Kalküta'daki zorba tecavüzleri sona erdiren karizmatik adamın ne yazık ki sadece dostları yoktu.

Görünüşte çekingen ve nazik biri olan Nathuram Godse, Gandhi'nin kararlı muhaliflerinden biriydi. Poona'da günlük bir gazete çıkarıyor ve bütün gücüyle Gandhi'nin siyasal hedefine ulaşmasına engel olmaya çalışıyordu. En az yedi kişiden oluşan komplocu bir grubun başıydı. Bu komplocuların içinde kendinden küçük erkek kardeşi Gopal, eski bir öğretmen ve gazetenin bir çalışanı olan Narayan Apte, babası ve teyzesi Müslümanlar tarafından öldürülen genç bir adam olan Mandan Lal Pahwa vardı. Bundan başka Pahwa'nın eski bir restoran işletmecisi olan patronu Vishnu Karkare ve kitapçılık yapan Digambar Badge grubun öteki elemanlarıydı. Grubun en genç elemanı olan Shankar Kistayya silah naklinden sorumluydu. Politikayla yakından ilgilenen Gandhi düşmanı Vinayak Savarkar'ın bu işteki suç ortaklığı iddiası hiçbir zaman kanıtlanamadı ama yapılan soruşturmalarda suşkastçıların saldırıyı planladıkları dönemde onlarla birçok kez bir araya geldiği ortaya çıktı.

Godse 1947 yılının Ağustos ayında hazırlıklara başlamıştı. Suikastta tek adam kullanmak yerine birkaç silahlı adamla daha fazla başarılı olacağını düşünüyordu. Silahların temini zaman aldı ama sonunda iki tabanca, beş el bombası ve biraz patlayıcı maddeden oluşan bir cephane elde ettiler. Böylece 20 Ocak 1948'de ilk suikast girişimine hazırlandılar. Plan, Birla evindeki akşam duası sırasında patlayıcıları ateşlemek ve meydana gelecek karışıklık sırasında el bombası ya da tabancayla Gandhi'yi öldürmekti. Ama komplocular son dakikaya dek içlerinde kimin tetikçi olacağına bir türlü karar veremedi. Çıkan kavga sırasında silahlarının ateş almadığını fark ettiler ama yine de Birla evine gitmekten vazgeçmediler. Pahwa dinamitin fitilini ateşledi. Mey-

dana gelen patlama o sırada dua eden Mahatma Gandhi'nin yirmi metre arkasındaki duvarı havaya uçurdu. Ama o, meydana gelen kargaşada yine de sakinliğini korudu: *"Hiçbir şey olmadığı halde paniğe kapılıyorsak gerçekten bir şey olduğunda ne yapacağız?"* diyerek akşam duası için yola koyuldu. Uyanık bir kadın Pahwa'yı yakalattı. Diğerleri kaçarken o tutuklandı.

Godse bir kez daha denemeye kararlıydı, bu kez ekibin sayısını düşürecekti. Karısı ve çocukları olan erkek kardeşi Gopal bu olaya karışmak istemedi. Badge ve Kistayya da geri çekildiler. Apte ve Karkare'ye kaderinde Gandhi'yi öldürmek olduğunu söyleyen gazeteci eğer tutuklanır ya da öldürülürse siyasal hedeflerine ulaşmak için onlardan çaba göstermelerini istedi.

Mahatma Gandhi uyarıldığı halde korunmak için hiçbir şey yapmadı. Saldırıdan kısa bir süre önce, *"Felç geçirmiş, sürünen bir adam olarak ölmek istemiyorum. Yaşamım bir katilin kurşunuyla sona ermeli. Bu hoşuma gider,"* dediği iddia ediliyordu.

78 yaşındaki lider 30 Ocak 1948 gününü konuşmalar yaparak ve dua ederek geçirdi. Sonra akşam yemeğini yedi ve yine ibadete daldı. O sırada kalabalıkta kendine yol açmayı başaran bir adam korumaları atlatarak Mahatma Gandhi'nin yakınına kadar geldi. Kimsenin ona engel olmasına fırsat vermeden kendini yere atarak tabancasını çekti ve kurbanına iki el ateş etti. Karnından ve göğsünden vurulan Gandhi eliyle onu bağışladığını anlatan bir işaret yaparak yere yığıldı. Hemen yakalanan katil dövülerek götürüldü. Dostları ve ailesi bütün gece boyunca ölüye ağıtlar yaktılar. Ertesi günün öğle saatlerinde üzeri çiçeklerle süslenmiş naaşı sedyeyle evden çıkarılarak süslenmiş bir katafalka kondu. 200 askerin beş saat boyunca eşlik ettiği son yolculuğuna 4.000 asker ve polisle birlikte milyonlarca kişi katıldı. Sonunda Jumna nehri kıyısındaki yakma yerine ulaştılar. Gandhi'nin küçük oğlu Devadas babasının bedenini sandal ağaçlarıyla örttü; erkek kardeşi Ramdas odun yığınını tutuşturdu. Ateş 14 saat boyunca yandı ve on gün sonra bir kayığa bırakılacak olan külleri bakır bir kavanoza konmadan önce 72 saat soğu-

maya bırakıldı. Kayık üç efsanevi nehir olan Ganj, Jumna ve Sarasvati'nin birleştiği noktaya doğru yol alırken üç milyon insan bu unutulmaz anı izliyordu.

27 Mayıs 1948'de diğer komplocuların da ortaya çıkartıldığı ve mahkûm edildiği sekiz ay sürecek dava başladı. 8 Kasım'da nihayet mahkemeye çıkan Godse 5 saat boyunca bütün suçun ve sorumluluğun sadece ve sadece kendisinde olduğunu kanıtlamak üzere elyazısıyla yazdığı 92 sayfalık savunmasını okudu. Savunmasını şu sözlerle bitirdi: *"Mahatma'ya çok büyük saygım vardı ve onu öldürmek hiçbir şekilde eğlenceli değildi."*

10 Şubat 1949'da karar açıklandı:

– Vinayak Savarkar suç ortaklığını her zaman inkâr etti, hakim ikna oldu ve beraat etti.

– Shankar Kistayya yedi yıl ağır hapse mahkûm oldu, diğer komplocular ömür boyu hapis cezası aldılar.

Godse ve Apte ölüm cezasına çarptırıldılar.

15 Kasım günü darağacına götürülürlerken birlikte bağırdılar: *"Birleşik Hindistan!"* Godse gardiyanlarına iyi davranışlarından dolayı teşekkür etti ve onlara verecek olduğu rahatsızlık için özür diledi.

İp boyunlarına dolandı ve altlarındaki kapak açıldı. Godse 15 dakika boyunca acı çekerken Apte hemen öldü. Yakılan adamların külleri sessizce küçük bir nehre döküldü. Ama olayı izleyen birkaç genç yandaşı kemiklerden geri kalanları toplayıp aralarında kutsal eşya olarak bölüştüler.

Sigrid Grabner, Mahatma Gandhi, Verlag Das Beste, Stuttgart, 1995

RAJİV GANDİ
HİNTLİ POLİTİKACI
1944- 1991

Güçlü ve etkili İndira Gandhi'nin oğlu olan Rajiv Gandhi

Hindistan havayolları "İndian Airlines"da pilot olarak çalışıyordu. 1980'de erkek kardeşi Sanjay'ın bir uçak kazasında ölmesinden sonra Rajiv onun yerini aldı ve annesinin politik danışmanlığında etkin bir rolü oldu. Onun ölümünden sonra ezici bir çoğunlukla seçildi ve annesinin görevini devam ettirerek başbakan oldu. İç politika sorunları ve seçim yenilgisi onu 1989'da geri çekilmeye zorladı ama 1991'de tekrar başbakanlık için savaşmak üzere kolları sıvadı. Bu zaman sırasında ölüm tehditleri almaya başlamıştı.

Ülkenin kaderini tayin etme görevine -erkek kardeşinden farklı olarak- henüz hazırlandığı dönemlerde annesi ona, *"Kapa çeneni, politikadan bir şey anlamazsın"* demişti ve ailenin ilk doğan erkeği olduğu halde hep *"aptal çocuk"* muamelesi gördü. Ama karizmatik Rajiv kimsenin ondan beklemediği şeyi başardı: Hindistan'ı 21. yüzyıla götürme sözüyle kongre partisinden adaylığını koyduğu ilk seçimleri beşte bir çoğunlukla kazandı. Bunu o güne dek ne büyükbabası Nehru ne de annesi İndira Gandhi başarmıştı. Ama beş yıl süren görevi boyunca Rajiv'in gözünü iktidar hırsı bürümeye başladı. Günden güne daha otoriter oluyordu. Her iki ayda bir periyodik olarak bakanlarını değiştiriyor ve skandallar yaratıyordu. Dış politikada nükleer silahsızlanmanın katı bir savunucusu iken, bir yandan da başka bir barış dostu olan İsveç başbakanı Olof Palme ile skandala neden olacak bir anlaşmaya oturması bunlardan biriydi. İki başbakan öğle yemeğinde Hindistan ordusu için "Bofor Obüs Topu" satış anlaşması imzalayarak İsveç tarihindeki en büyük silah satışını gerçekleştirmişlerdi. Milyonlara varan komisyonların kimin cebine indiği tam olarak ortaya çıkmadı. Rajiv her eleştiriye karşı çıkıyordu. Bay Temiz Adam artık günden güne düşman kazanan kokuşmuş bir politikacıya dönüşmüştü. Son seçim kampanyasında 40 kuruşa oy satın aldı ve yasadışı desteklerden de vazgeçmedi. Ağır ceza mahkûmlarından oluşan satılmış seçmenler kendilerine emredildiği gibi oy kullandılar. Ama bütün bu hileler yetersizdi.

1989'daki seçim yenilgisinden sonra olgunlaşan Gandhi rüşvetin ve skandalın yer almadığı yepyeni bir politika sözü verdi ve halkından uzaklaşmak istemedi. Bu yüzden seçim kampanyasında yanından eksik etmediği özel korumalarına yer vermedi.

Birçok insan sözlerine inanmak istese de Sri Lankalı bölücü hareket üyeleri bunu yapmadı. The Liberation Tigers of Tamil, (kısaltılmış olarak LTTE ya da EELAM) Hintli politikacıyı öldürmeye yeminliydiler ve 1990'da yeniden seçim kampanyası başladığında LTTE lideri Villupilai Prabhakaran teğmenlerinden dördünü bir araya toplayarak antitamil görüşlü Gandhi'nin iktidarı hiçbir şekilde tekrar ele geçirmesine izin verilmeyeceği emrini verdi. Diğer LTTE üyeleri güvenli bir ev bulma ve bomba yapımı için gerekli materyali toplama işini üstlenirken Shivarasan adlı 33 yaşındaki bir LTTE ajanı komutayı ele aldı. Serbest fotoğrafçı olan Shankan ve Haribabu ise suikastı filme çekeceklerdi. Canlı bomba olmak için seçilen kişi ise Shivarasan'ın kuzeni olan Dhanu adındaki genç bir kızdı.

19 Mayıs günü Gandhi'nin 21 Mayıs'ta Madras'ta bir konuşma yapacağı açıklandı. Dhanu'nun o günkü giysisi beline taktığı bomba yerleştirilmiş kemer ve üzerine geçirdiği geleneksel uzun gömlekten oluşuyordu. Kamuflajı kusursuzdu. Bir otobüs suikastçıları daha önceden belirledikleri yere getirdi. Haribabu ödünç aldığı bir kamera taşıyordu. Dhanu'nun elinde ise bir çiçek buketi vardı. Hep birlikte Rajiv Gandhi'nin üzerine basması için yere serilmiş kırmızı halının kenarında yerlerini aldılar. Politikacı saat 22.00'ye doğru yavaş yavaş kalabalığa doğru ilerledi. Haribabu kamerayla Dhanu'yu izliyor ve art arda deklanşöre basarak LTTE tarihinin en önemli anlarını fotoğraflıyordu. Gandhi iyice yaklaştığında Dhanu gömleğinin altındaki ilk iki ateşleme anahtarını indirdi ve elindeki çiçek buketini Gandhi'ye uzatarak ona doğru ilerledi. Dikkatli bir kadın polis genç kadını durdurmaya çalıştı ama Gandhi gülümsedi ve "*Endişelenmeyin,*" diyerek Dhanu'nun çelengi boynuna asmasına izin verdi. Canlı bomba çelengi onun boynuna astıktan sonra ayaklarına dokun-

mak için diz çöktü. Gandhi onu kaldırmak için eğildiğinde kız ona kısa bir an gülümsedi ve aynı anda bombanın pimini çekti. Patlama müthişti. Altı patlayıcıdan dördü patlamış ve kafası kopan suikastçı kızla birlikte Gandhi'yi de parçalara ayırmıştı. Öyle ki Gandhi daha sonra ancak ayakkabılarından teşhis edilebilecekti. Patlamada Haribabu ile birlikte 15 kişi daha ölmüştü- ama çektiği fotoğraflar mucize eseri hiç zarar görmedi.

Soruşturmayı yürütenler filmi banyo edip bastılar ve elde ettikleri fotoğrafları Tamil komplocularını ortaya çıkarmak için kullandılar. Shivarasan ve diğer altı suç ortağı kaçmayı başardılar ancak üç ay sonra izleri bulundu ve köşeye sıkıştırıldılar. Polis ateş açmadan önce zehir içen suikastçılar Rajiv Gandhi'nin 47. doğum günü olan 20 Ağustos 1991'de öldüler.

Tariq Ali, An Indian Dynasty: The Story of the Nehru-Gandhi Families, Putnam, New York, 1985; Stern, 23/1991

JAMES ABRAM GARFIELD
ABD BAŞKANI
1831 - 1881

James Abram Garfield 1863'te Cumhuriyetçi Parti milletvekili ve 1876'da Parti Meclis Başkanı olmadan önce Amerikan iç savaşında Tümgeneral olarak görev yapmıştı. Başkanlık görevini ise sadece 199 gün yapabildi.

İddiaya göre bürosunda öleceğine dair ürkütücü bir önseziye kapılan Amerika'nın 20. başkanı ölümünden iki gün önce seleflerinden birinin oğlunu çağırmıştı. Robert Lincoln babasının ölümüyle ilgili hatırladıklarını ayrıntılı bir şekilde anlatmış, Garfield de onu bir saate yakın bir süre dikkatle dinlemişti. İki adam karşılıklı konuşadursun Charles J. Guiteau, Garfield'i öldürmek üzere uzun süredir plan yapıyordu. Kafasını dinsel birtakım sorulara takan Chicago'lu avukat çok kızgındı. Çünkü Fransa bü-

yükelçisi olmayı uman avukat seçimi kazanan Garfield'in büyük umutla beklediği bu görevi hiçbir şekilde ona layık görmediğini artık anlamıştı. İç sesini dinleyen Guiteau tanrının ona başkanı öldürmesini emreden sesini duydu. Böylece vekili Chester Arthur göreve gelecek ve bu Fransız sorununu halledecekti.

Guiteau 44 kalibrelik bir tabanca satın aldı ve ağaç gövdeleri üzerinde atış talimlerine başladı. Hedefleri vurmaya başlayınca başkanı adım adım izlemeye koyuldu. Sürekli Beyaz Saray'ın kapı görevlilerine gidiyor ve Garfield'in günlük programıyla ilgili detaylı bilgiler topluyordu. Kimse onun kafasında kötü fikirler besleyen biri olabileceğinden şüphelenmiyordu. Böylece gittikçe daha fazla bilgi toplamasına kimse sesini çıkarmadı. Bir gün tesadüfen başkanla aynı kilisede bulunan Guiteau saldırıyı deneyecek kadar ona yaklaşma fırsatını buldu. Ama o anda başkanın karısıyla göz göze gelince bundan vazgeçti çünkü *"onun iyi bir kalbi olduğuna"* inanıyordu. Bu nedenle son anda silahını sakladı.

2 Temmuz 1881'de artık zaman gelmişti. Guiteau başkanın çıkacağı yolculukla ilgili tüm detayları çalışmış ve Baltimore tren garında pusu kurmuştu. Bekleme salonunda bir bankın arkasında, sağ elinde sımsıkı tuttuğu tabancasıyla bekliyordu. Sol elinde ise yine sıkıca kavradığı, onu götürecekleri hapishanede koruma istediğini bildiren, General William Sherman'a yazılmış bir not vardı. Başkan, sekreteri eşliğinde bekleme salonuna girdi. Guiteau öne doğru fırlayarak tetiği çekti. İlk kurşun hedefini şaşırdı ama ikinci kurşun Garfied'in sırtına isabet etti. Garfield Beyaz Saray'a geri götürülürken muhafızlar suikastçıyı yakaladılar. Beyaz Saray'daki doktorların başkanın yarasını steril olmayan aletlerle temizlemeleri sonucu ağır bir kan zehirlenmesi oluştu. Hasta haftalarca ölümle yaşam arasında gidip geldi. Artık bir daha iyileşmeyeceği anlaşılınca New Jersey, Elberon'daki yazlık evine götürüldü ve 19 Eylül 1881'de orada öldü.

Ölümünden iki ay sonra Guiteau mahkemeye çıkarıldı. Avukat olduğu için savunmasını kendisi üstlendi. Jüriyi ve hakimi

sık sık *"pis yalancılar"* olarak lanetleyen akıl hastası, kapanış konuşmasında tanrının ona bu emri verdiğini söyledi. Bugünkü standartlara göre muhtemelen geri zekâlı sayılabilecek olan Charles Guiteau, Başkan James Abram Garfield'i öldürmekten suçlu bulundu ve idam edilmek suretiyle ölümle cezalandırıldı. Jürinin kararına tepkisi ise sert oldu. Şiddetli küfürler eşliğinde lanetler okurken bir yandan da ahlaksızca hareketlerle küfürlerini destekledi.

Guiteau hücresinde infazını beklerken darağacında okunmasını istediği bir de şiir yazdı. Birçok meraklı izleyici bir başkanı öldürmek suçundan ilk kez asılacak olan suçluyu izlemek üzere 300 dolara yakın para ödedi. Guiteau son sözlerini söylemesine izin verildi:

"Bu ulusun kana batacağını ve katillerimin cehennemde yanacağını görüyorum!" Sonra şiirini okumaya başladı:

"Tanrıya gidiyorum. Çok mutluyum.
Partimi ve ülkemi kurtardım, zafer halleluya.
Ama bunun için beni öldürdüler,
ve bunun için nedenleri yok.
Tanrıya gidiyorum."

Saat 12.40'ta cellat ipi boynuna geçirdiğinde o hâlâ konuşuyordu.

Linda Laucella, Assassination, The Politics of Murder, Lowell House, Los Angeles, 1998

CHARLES ANDRÉ JOSEPH MARIE DE GAULLE FRANSIZ GENERAL VE POLİTİKACI 1890 - 1970

Hükümet başkanı De Gaulle, Fransa'nın siyasal olarak yeniden yapılanmasıyla birlikte milletvekillerinin ve Vichy hükümeti yandaşlarının tüzel yaşamlarında bir temizlik yaptı. Dış politikada ülkeyi ikinci dünya savaşının galip devletleriyle aynı hak-

lara sahip bir devlet konumuna getirmeye ve Fransa'nın sömürgelerindeki gücünü artırmaya çabaladı. De Gaulle generallerin büyük bir bölümünün direnmesine ve birçok Cezayir asıllı Fransıza karşı Cezayir savaşını bitirdi ve 1962'de Cezayir'in bağımsızlığını ilan etmesine razı oldu. Ona takılan adlardan biri de 31'i belgelenmiş olan birçok suikasttan sağ çıkabildiği için "Büyük sağ kalan"dı.

De Gaulle'ü ilk öldürme girişimi bir Fransız deniz kuvvetleri subayı tarafından gerçekleştirildi. General, Fransa'nın Nazi işgalinden kurtuluşunun anısına bir kruvazörde saygı duruşundaydı; subay silahını kaldırıp kurbanını hedeflediği sırada orkestra Fransa'nın milli marşı Marseillaise'i çalıyordu. Ama daha tetiği çekmesine fırsat kalmadan fark edildi ve hemen yere yatırılarak silahı elinden alındı.

OAS (Organisation de L'Armee Secrete) terörü Fransa'yı oldukça sarsıyordu ve örgüt bütün nefretini Cezayir'in kaybedilmesinin tek suçlusu görülen generale yöneltmişti. Suikastçılar bir tür askeri mahkeme oluşturdular ve de Gaulle'ü "vatan haini" olduğu gerekçesiyle ölüme mahkûm ettiler. Saldırı planının beynini generalin düşmanları olan Bidault, Soustelle, General Gardy ve Albay Godard'ın yanı sıra Albay Antoine Argoud oluşturuyordu. Suikastçıların General'i öldürme planlarında biri de onu Elysée sarayının karşısındaki bir eve yerleştirecekleri keskin bir nişancıyla vurmaktı. Eylemin yönetimini Albay Jean-Marie Bastien-Thiry üstlendi.

8 Eylül 1961 akşamı de Gaulle karısı Yvonne'la birlikte Paris'in doğusundaki çiftlik evine doğru yol alıyordu. Yol üzerine küçük bir kum tepeciği içine saklanmış 30 kilo ağırlığında bir bomba yerleştirilmişti. Bombanın yanında aynı zamanda havaya uçacak olan 15 litrelik bir napalm bidonu bulunuyordu. Araba tam önünden geçerken bomba patladı. Asfalta yayılan bir alev örtüsü Gaulle'ün şoförünün ani bir fren yapmasına neden oldu. Ama General aynı anda oturduğu yerden *"Gaza bas!"* diye emretti. Alev duvarının içinden geçerken var gücüyle *"Çabuk!"* di-

ye bağırıyordu. Hiç yara almadan alevlerin arasından geçtiler.

Ama Bastian-Thiry vazgeçmedi. İçlerinde firar etmiş yabancı lejyonerlerin de bulunduğu iyi eğitilmiş seçkinlerden oluşan on bir kişilik bir birlik kurdu. Gözcüler hükümet konağını gözlüyor ve Albay'a de Gaulle'ün Paris havaalanına giderken sürekli değiştirdiği güzergâhların düzenli olarak bilgisini veriyordu. Aslında devlet başkanının çevresinde her zaman tehlike vardı. Güvenlik güçleri en çok General'in Colombey'deki ikametgâhına düzenlenebilecek olası bir hava saldırısından korkuyorlardı. Bu nedenle orada uzun süredir bir hava saldırısına karşı uçaksavar topları bulunuyordu ve o bölgedeki hava sahasında katı bir uçuş yasağı vardı. Avcı uçakları her zaman hazır durumda bekliyordu. De Gaulle ise kendi güvenliği ile ilgili çok çaba sarf etmiyordu. Yolculuğa çıktığı zaman başka bir arabanın ve bir kaç motosikletli jandarmanın eskortuna seyrek olarak izin veriyordu. 22 Ağustos 1962'de Paris'te bir kabine toplantısında bulunduğu sırada suikastçılar General'in arabasını havaalanı yolu üzerinde bekliyorlardı ama araba yoğun trafik nedeniyle olması gereken noktaya zamanında gelmediği için planlarını akşama ertelemek zorunda kaldılar. 19.30'a doğru de Gaulle ailesiyle dönüş yoluna çıkmıştı. General arabanın arka koltuğunda, sağ tarafta oturuyordu. Yanında karısı vardı. Şoförün yanındaki koltukta ise damadı Alain de Boissieu yer almıştı. Direksiyonda tehlikelere karşı her zaman hazır ve dayanıklı olan Francis Marroux oturuyordu. Bastien-Thiry güzergâh hakkında bilgi verecek olan habercilerinin aramasını bekliyordu ve Simca marka arabasını General'in geçeceği kavşağa doğru sürdü. Onu dört arabaya dağılmış olan makineli tüfekli, el bombalı ve baştan aşağı silahlı komandolardan oluşan diğer komplocu suç ortakları izliyordu. Albay işareti verdi.

Silahlardan birinin namlu ateşini ilk fark eden Alain de Boissieu oldu ve hemen kayınpederi ve kayınvalidesini eğilmeleri için uyardı. Aynı anda cadde kenarındaki ikinci arabadan bir yaylım ateşi açıldı. Kurşunlar başkanın arabasının lastiklerini

parçaladı arka jant parçalanarak ikiye ayrıldı. De Boissieu lastikler parçalandığı halde hemen bu karmaşadan olabildiğince çabuk uzaklaşmak üzere emir verdi. Marroux gaza bastı. De Gaulle ve karısı soğukkanlılıklarını kesinlikle korumuşlardı. Çevrede uçuşan cam parçacıklarından en ufak bir sıyrık bile almayan çift havaalanına varmayı başarabildi. General herkesin şaşkın bakışları arasında hiç durmadan yoluna devam ederken karısı da atlattığı olayı tamamen unutmuş, Paris'ten satın aldıkları tavukların bagaja yerleştirmesiyle ilgileniyordu.

Olay yerinde 187 tane kovan sayıldı. Generalin arabasında ise 14 kurşun deliği bulunmuştu ve böyle bir kurşun yağmurunda kimsenin yara almamış olması tam bir mucizeydi. Suikastçıların hemen hemen hepsi derhal yakalanıp tutuklandı ve mahkemeye çıkartıldı. Bastien-Thiry savunmasında de Gaulle'ün politikasını şiddetle eleştirerek kendini Hitler'e suikast denemesinde bulunan Albay Von Stauffenburg'la bir tuttu. Ayrıca cinayetin uygun bulunduğuna dair Thomas von Aquin'i tanık gösterdi ve daha önce bir rahibe günah çıkartarak beraatını istedi. Buna karşın o ve iki sanık ölüme mahkûm edildi. Gaulle iki kişiyi affetti ama üçüncünün infazının uygulanmasına izin verdi. Bastien Thiry sadece sorumluluğu taşımıyordu ayrıca suçsuzların ölümüne sebep olmuştu. Komplocu 11 Mart 1963'te elindeki tespihle kurşuna dizildi.

Albay Antoine Argoud bu arada ortadan kaybolmuştu ve aynı fikri paylaşan birkaç kişiyle Münih'e yerleşerek orada de Gaulle'e karşı başka suikastlar hazırlamaya koyuldu. 1962 Aralık ayı ortalarında "Bayerische Hof" otelinde Alman televizyonuna bir röportaj veren direnişçi teröristlerin hepsi kendilerini Almanya'da tamamen güvende hissediyorlardı. Ama Argoud 26 Şubat 1963'te polis tarafından elleri ve gözleri bağlı olarak Paris'te bir kamyonetin içinde "bulundu". Kimse mahkemede ölüm cezasından kıl payı kurtulan albayın Münih'ten Paris'e nasıl geldiğinin bilmecesini çözmek için uzun süre uğraşmadı. Fransız gizli servisi büyük olasılıkla Alman meslektaşlarının yardımıyla Argo-

ud'u kaçırmış ve jandarmaların önüne bırakmıştı. Her iki hükümet de sorunun temeline inmek konusunda fazla ilgi göstermediler. Ama yaklaşık bir yıl sonra bu sorun Almanya Federal Meclisi'nde Argoud'a karşı açılan dava sırasında gündeme geldi. De Gaulle şöyle diyordu: *"Arnoud Almanya'da dolaşıp dururken, dostumuz Alman hükümeti tekrarlanan uyarılara karşın ona rahatlıkla izin verdi. Argoud bir cinayet şebekesinin başıydı ama o Almanya'ya dilediği gibi girdi, çıktı. Fransa'nın her şeye rağmen Argoud'un Almanya'da tertipledikleri için bir de özür dilemesi normal mi? Bana göre bu biraz abartı olurdu."*

Ludwig Erhard baskı altında kalmıştı. De Gaulle'e milletvekillerinin ona büyük zorluk çıkarttıklarını söyleyerek içinde bulunduğu durum için anlayış gösterilmesini diledi. Ama bu konuda bir şey duymak ve bilmek istemeyen General kırıcı bir yanıt verdi: *"Kendinizi benim yerime koyun! Öldürülmek istenen benim!"* Sonunda her iki devlet adamı da önemsiz tozları ortaya dökmemeye ve sorunu olabildiğince kendi haline bırakmaya karar verdiler.

Generale yapılan son saldırı 1 Temmuz 1966'da bir grup öğrenci tarafından gerçekleşti. Genç adamlar dinamitle yüklenmiş bir arabayı Montparnasse bulvarında de Gaulle'ün birkaç santim yakınından geçeceği bir yere park ettiler ama hepsi bir gece önce hırsızlık nedeniyle yakalanıp tutuklanınca suikast önlenmiş oldu. Bu soygunu suikasttan sonra kaçmak için para bulmak üzere gerçekleştirmişlerdi.

Charles de Gaulle 9 Kasım 1970'te, saat 19.25'te en sevdiği koltukta televizyon izlerken geçirdiği bir kalp krizi sonucu öldü.

Peter Schunck, Charles de Gaulle, Propyläen Verlag, Berlin, 1998

III. GUSTAV
İSVEÇ KRALI
1746 - 1792

III. Gustav 1771'de İsveç tahtına çıktıktan bir yıl sonra kansız bir krallık devletinde "hükümet reformu"yla zorla kabul ettirilen sınıfların hâkimiyetine son verdi. Sanata yönelen Kral 1773'te kraliyet operasını ve 1786'da da İsveç akademisini vakıf olarak kurdu. İlk olarak Danimarka ve Rusya'ya karşı pahalıya mal olan savaşları yine bir aristokrasi muhalefetine yol açtı. Antonio Somma kralın öldürülüş biçiminden esinlenerek Giuseppe Verdi'nin ilk kez 17 Şubat 1859'da sahneye konan ünlü "Bir Maskeli balo" operasının librettosunu yazdı.

15 Mart 1792'de Stockholm gazetesinde yer alan ilan şöyleydi: "*16 Martini Cuma günü akşamı saat 11'de bir maskeli balo düzenlenmiştir. Giriş biletleri kraliyet tiyatrosu kontuarında ve kıyafet değişikliği yapılan girişte satılacaktır.*"

Bu sezonun son maskeli balosuydu ve bu nedenle kralın da kesinlikle katılacağı bir baloydu. Kral yıllar önce opera binasında kendisi için özel bir daire yaptırmıştı. Burada sık sık resmi akşam yemekleri veriyor, dostlarını kabul ediyor ve hatta bazen devlet işlerini bile hallettiği oluyordu. 16 Mart akşamı en yakın dostlarından biri olan Baron von Essen ile bu dairede yemek yiyordu. Kral mutsuzdu. Özellikle çok sevdiği ikinci oğlunun 1783 Martındaki ölümünden sonra "Idus Martii"* hakkında batıl inançları vardı. İki adam yemek yerlerken kralın hizmetkârı genç bir çocuk tarafından bırakılmış olan bir pusula getirdi. Yabancı çocuk sadece bu notun kendisine caddede bir adam tarafından verildiğini ve adamın notu krala götürmesini emrettiğini söyleyebilmişti. III. Gustav mektubu açtı, okudu ve arkadaşına verdi. Baron olduğu yerde sarardı çünkü elinde tuttuğu notta kralın o

* Julius Caesar, Mart Idesi. (ç.n.)

akşamki baloya hiçbir şekilde katılmaması konusunda önemli bir uyarı yazılıydı. Baron krala baloya gitmemesi için yalvardı ama III. Gustav sadece güldü, mektubu buna benzer yazılı kâğıtlarla dolu bir komodinin gözüne soktu ve şöyle dedi: *"Yoksa korktuğuma mı inanıyorsunuz?"* Sonra ciddileşerek ekledi: *"Eğer hayatıma kastetmişlerse, beni her şekilde bulabilirler."* Kral gece yarısı ön sahnede bulunan küçük locasına doğru yola koyuldu. Locanın açık pencerelerinden renkli kalabalığı izledi ve aynı biçimde maske takmış adamlardan oluşan küçük bir grubun kendisini gözlediklerini fark etti. Pencerelerin kapanmasına izin veren kral, Essen'e gülümseyerek: *"Eğer beni şimdi öldürmek istemiş olsalardı bu en iyi fırsatı değerlendirmeleri gerekirdi,"* dedi. Odasına geri dönerek eline küçük, beyaz bir maske, omuzlarına da siyah bir kapüşonlu pelerin aldı ve dans eden kalabalığın arasına karıştı. Kral biraz önce locada gözlediği adamların birdenbire çevresini sardığını fark edince salonda büyük bir izdiham oluştu. Maskelilerden biri kralın sırtına hafif bir darbe indirdi ve reverans yapar gibi eğildi. Tabanca patlamasına benzer bir ses duyuldu. Eylemciler yüksek sesle *"Yangın! yangın!"* diye bağırarak çıkış kapılarına doğru koşarken Kral *"Yaralandım!"* diye haykırarak bir banka yığıldı. Ama Baron von Essen kargaşaya rağmen kimsenin dışarı çıkmaması için hemen bütün kapıları kapattırdı. Sonra kolunun üzerine düşmüş olan kralı özel dairesine götürdü.

Kralın sadık dostlarından biri olan Baron Gustav Mauritz von Armfeld yaralının getirildiği küçük odaya girdiğinde III. Gustav'ı kanepede uzanmış buldu. *"Dostum, sırtımdan vurulacağıma inanır mıydınız? Siz yaralanmanın ne demek olduğunu bilirsiniz, hiç acı vermiyor."* Armfeld bir adım daha yaklaştı ve kıpkırmızı olmuş ceketteki kan izini görünce neredeyse bayılacak gibi oldu. 41 kişi heyecanlı bir halde oraya buraya koşturuyordu ama Armfeld birinin doktor çağırıp çağırmadığını sorduğunda kimsenin bunu yapmadığı anlaşıldı. Armfeld hâlâ kordon altına alınmış salona koşarak ilkyardım çağırdı ve bütün telaşına

karşın salondaki iki genç adamın garip davranışları hemen gözüne takıldı. Doktorlar kralın hemen saraya götürülmesi gerektiğini söylediler. III. Gustav cesur bir şekilde yürümeye çalıştı ama bir iki adım sonra yere yıkıldı ve bir koltuğa oturtularak atlı arabaya taşındı. Ona eşlik edenlerle *"Kendimi böyle kutsal papa gibi hissediyorum. Beni tören alayında taşıyorlar,"* diyerek şakalaşıyordu. Saraya giderken çok acı çekiyordu ama hiçbir şey belli etmemeye gayret ederek ona sorulan her soruyu nazikçe yanıtlamaya çalıştı. Kargaşa ve heyecan, doktorları ve yaralı kralı yatak odasına kadar izleyen büyük bir insan kalabalığının oluşmasına neden olmuştu. Kral sonunda kalabalıktan uzaklaştırıldı ve yatağa yatırıldı. Operasyona başlanacağı zaman doktorlar bütün gereksiz ziyaretçileri dışarı çıkardılar.

Ertesi gün öğleden önce yara incelendi. Bir doktor yarayı temizlemek için saatlerce çıplak elle çalıştı. Bu kanlı işlem sırasında kral, dostu Armsfeld'in acıyla sıktığı elini hiç bırakmadı ve ses çıkarmadan acılara dayandı. Sonunda fenalaşan von Armfeld odadan çıkmak zorunda kaldı. Bu arada suikastçılar yakalanmıştı. Yüzbaşı Johann Jacob Ankarström iki tabanca ve büyük bir bıçakla kralı arkasından vurmuştu. III. Gustav'ı öldüremediğini görünce bıçağına davranmak istemiş ama cesaretini kaybederek *"Yangın! yangın!"* diye bağırmıştı. Ankarström gençti, hırslıydı ve özellikle kalleşti. Daha 1790'da "kışkırtıcı konuşmalar" yaptığı için tutuklanmış ama kralın bizzat kendisi tarafından affedilmişti. Yüzbaşı önce, uyarıyı gönderen işbirlikçisi Liljehorn, -Armfeld'in gözüne takılan iki genç adam- Kont von Horn ve Kont Ribbing gibi suçunu inkâra kalkıştı. Tutuklanacağını anlayınca tabancalarını kurşun, saçma ve fırlatılan çiviyle doldurduğunu itiraf etti. Ankarström kralı bundan önce de üç kez öldürmeye yeltenmiş ama hiçbir zaman bunu gerçekleştirebilecek kadar ona yakın olamamıştı.

III. Gustav onun adını duyduğunda sadece: *"Ötekiler biliniyor mu?"* diye sordu. Yanıt: *"Hayır ama birçok şüpheli var,"* şeklindeydi. Bu yanıt üzerine kral: *"İsimlerini bilmek istemiyo-*

rum... Sadece devrim planı içinde akıllıca bir şey olup olmadığını bilmek için onu günün birinde görmeyi isterim."

Yara iltihap yapmıştı. Çok ağrı veriyor ve şiddetli bir şekilde apse yapıyordu. Görüşmelerinin tümünü iptal etmek zorunda kalan kralın yanına sadece çok yakın dostları girebiliyordu. 29 Mart günü sabaha karşı 04.00'e doğru hayatını tehdit eden kriz geldi: Doktorlar hastaya sadece birkaç saat daha ömür biçmişlerdi. Kral bu acı gerçeği tamamen soğukkanlılıkla kabullendi ve hemen veliaht prenslik vesayetini belirlemek üzere yazı dikte ettirmeye başladı. Hizmetkârlarıyla vedalaşarak onlara teşekkür etti ve von Armfeld'ten oğluyla ilgileneceğine dair söz istedi. Kudas ayinine katılan piskopos odayı terk ettikten sonra Armfeld artık kraliçe ve veliaht prensi getirmek için uygun olup olmadığını sordu. Kral bu son ve en zor veda için kuvvet toplamak üzere biraz yalnız kalmak istediğini söyledi ve başı geriye düştü. İsveç kralı III. Gustav ölmüştü.

Johann Jacob Ankarström 16 Nisan'da ölüm cezasına çarptırıldı. Önce elleri ve kafası kesildi. Sonra vücudu dört parçaya ayrılarak her parça bir tekerleğe bağlandı. İnfaz edilmeden önce kazınmış saçlarıyla boyunduruğa geçirilmiş bir halde üç gün boyunca meydanlarda sergilenen katil halk tarafından dövüldü. Ankarström 27 Nisan'da nihayet idam edilene dek cehennem acısı çekti.

Kont Horn parlamentoya yazılı bir itirafta bulundu. İtirafında aslında kralı sadece kaçırıp istifa etmeye zorlamayı planladıklarını ama öldürmeyi amaçlamadıkları yazılıydı. Adolph Ludwig Kont von Ribbing bu itirafı destekledi. Sadece Fransa'dakine benzer bir devrim planı hazırlamışlardı. Yine de her iki kont ve Liljehorn önce ölümle cezalandırıldılar ama daha sonra affedildiler. Unvanları ellerinden alındı, servetlerine el kondu ve yoksulluk içinde yaşamaya mahkûm edildiler.

Carl Ernst Bohn, Gustavs Tod, Gedruckt bei Johann Langhoff, Hamburg, 1793; Johannes Öhquist, Ein König und sein Günstling, Ludwig Röhrscheid Verlag, Bonn, 1940

H

MARTIN THEMBISILE "CHRIS" HANI GÜNEY AFRİKA KOMÜNİST PARTİ GENEL SEKRETERİ VE HALK ADAMI 1942 - 1993

Hani, üniversiteyi bitirdikten sonra ırkçılığa karşı silahlı savaşa katıldı ve hapis cezasına çarptırılınca ülke dışına kaçtı. Sürgünde Rodezya'daki (bugünkü Zimbabwe) beyazların egemenliğine karşı olan gruplarda yer aldı ve nihayet Botswana'da yasadışı silah bulundurma suçundan iki yıl hapse mahkûm oldu. Serbest kaldıktan sonra Lesotho'ya gitti ve orada savaşmaya devam etti. Burada iki suikast girişiminden kurtuldu ve sonunda Güney Afrika çatışmasına karşı barışçıl çözümlerin en büyük savunucularından biri oldu.

10 Nisan 1993 günü muhafızlarına bir gün izin veren 50 yaşındaki Hani, günlük gazetelerini satın alarak evine doğru yola çıktı. Beyaz bir adam kendisine yaklaşıp dört el ateş ettiğinde arabasından henüz inmişti. Nişancı arkasını dönerek arabasına koştu ve oradan uzaklaştı. Kurşunlara hedef olan Hani yerde yatarken siyahi halk adamının beyaz komşusu oradan hızla uzaklaşan arabanın plakasını not ederek polisi aradı.

Öldürülen siyahi liderin cenaze töreni ANC başkanı Nelson Mandela'nın 1990'da serbest bırakılmasından sonraki en büyük olaylardan biriydi. Dört milyon siyahi grev yaparak evlerinden dışarı çıkmadılar. Ortalama 8000 kişi Hani'yi son yolculuğuna

uğurladı. Dünyanın her tarafından başsağlığı telgrafları yağdı. Bunlardan Desmond Tutu ve Fidel Castro'nunki cenazede okundu. O dönemin hükümetini temsilen bir kişi bile cenaze törenine katılmadı. Chris Hani önceleri sadece beyazların gömüldüğü mezarlığa defnedildi. Çevrede bulunan evler meydana gelebilecek rahatsızlık ve saldırılara karşı askeri koruma altına alındı.

Görgü tanıkları sayesinde soruşturulan arabanın sahibi olaydan birkaç saat sonra yakalandı. Katil Janusz Walus adında, 1981'de Polonya'dan Güney Afrika'ya göçen ve bu dönem içinde Güney Afrika vatandaşı olan aşırı muhafazakâr bir beyazdı. Polis, arabasında iki silah buldu ve çok geçmeden balistik araştırmalar suikast kurşunlarının bu silahların birinden çıktığını doğruladı. Eylemcinin evinde, içlerinde Nelson Mandela ve eşi Winnie gibi önde gelen politikacıların adlarının yazılı olduğu bir liste ele geçti. Mandela ailesine bu liste olayından sonra hemen özel koruma verildi. İlk korunacakların başında da şüphesiz beyaz tanık Retha Harmse geliyordu. Çünkü katilin yakalanmasıyla ilgili verdiği bilgiler gazetelerde yayınlanmaya başladıktan hemen sonra ciddiye alınması gereken ölüm tehditleri almaya başlamıştı.

Güney Afrikalı görevliler olayı çözmek üzere Almanya ve İngiltere'den destek istediler. İşbirliği sonucu Walus'un bu işte tek başına olmadığını ortaya çıkardılar ve 17 Nisan'da muhafazakâr partinin ileri gelen politikacılarından Clive Derby-Lewis cinayet suçundan tutuklandı. Soruşturmalar iki adamın 1985'ten beri birbirlerini tanıdıklarını ortaya çıkarıyordu. O yıl Derby Lewis, Walus gibi doğu Avrupa göçmenlerini anti komünist ırkçı gruplaşma altında toplayarak gözeten Stallard vakfını kurmuştu.

21 Nisan'da beş beyaz daha tutuklandı. Bunlardan ikisi delil yetersizliği nedeniyle serbest bırakılırken politikacının karısı olan eski rahibe ve muhafazakâr parti gazetesinin yayıncısı Gaye Derby-Lewis, bu haftalık dergide çalışan gazeteci Arthur Kemp ve borsacı Faan Venter tutuklu kaldı.

14 Ekim'de son ana kadar suçsuz olduklarını savunan Wa-

lus ve Derby-Lewis suçlu bulunarak ölümle cezalandırıldılar. 54 yaşındaki Gaye Derby-Lewis'in suikasta ortak olduğu kanıtlanamadı ve serbest bırakıldı.

Davayı Güney Afrika'nın adalet sistemi için aynı zamanda bir test olarak değerlendiren ANC soruşturmayı yürütenleri överek bütün tehditlere karşın mahkeme tanığı olmaktan vazgeçmeme cesareti gösteren Retha Harmse'ye teşekkür etti ve Gaye Derby-Lewis'in sınır dışı edilmesini talep etti.

Linda Laucella, Assassination, The Politics of Murder, Lowell House, Los Angeles, 1998

MAXIMILIAN HARDEN
GAZETECİ VE YAZAR
1861 - 1927

Berlin'de doğan oyuncu Felix Ernst Witkowski daha sonra takma adla tiyatro eleştirmenliği ve gazetecilik yaptı. "Maximilian Harden" adı altında 1892'de tek başına yönettiği ve kişisel savaş aracı olarak kullandığı "Die Zukunft- Gelecek" adlı siyasi bir haftalık dergi yayınladı. Harden'in politik görüşü çelişkiliydi. Başlarda muhafazakâr bir monarşist olarak yine başka bir takma adla -Apostata- 1907-1909 yılları arasında üç skandal davayla sivrilen devrik Bismarck için II. Wilhelm'e karşı keskin polemikler kaleme aldı. Daha sonra sosyal demokrasiye yönelen Harden işçi haklarını savundu. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Alman emperyalizminin temsilcisi, savaş sırasında barış yanlısı ve nasyonalizmin katı bir karşıtı oldu ve bu tavrıyla sağ kesimin oklarını üzerine çekti.

3 Temmuz 1922 akşamı, ülkeyi sarsan Walther Rathenau suikastından on gün sonra siyasi bir saldırı daha tekrarlanıyordu. Suikastçılar bu kez yayıncı Maximilian Harden'i hedef almışlardı. Rathenau'dan farklı olarak saldırıyı atlatma şansı olan Harden

eğer kurtulmamış olsaydı iki suikast arasında sayısız paralellikler olacaktı. Saldırının adresi yine Berlin'in villa bölgesi Grunewald'dı ve hedef yine siyasi olduğu kadar edebi olarak da topun ağzında olan Alman bir Yahudiydi. Daha da fazlası hedefteki adam, öldürülen imparatorluk bakanıyla on yıldan fazladır yakın arkadaş olan bir adamdı.

Harden daha sonra, *"Eylemci benim gözüme bir halter, bir demir sopaya benzer bir şeyle vurdu,"* diye açıkladı. *"Sol kolumun nasıl yere vurduğunu bilmiyorum. Ya kendim düştüm ya da o aşağı çekti. Saldırgan iki ayağıyla kolumun üzerine bastı ve kafamın arkasına defalarca vurdu, öyle ki başımdan fena halde kan fışkırdı. İçimden...adam beni neden çekip vurmuyor diye düşündüm!... Çünkü gürültü yapmaktan çekiniyordu! Katil! Alçak! diye avazım çıktığı kadar haykırdım. Belki bu kullanabileceğim son fırsattı. Benim yaşımda birinden böyle bir girişim beklemiyordu ve beni bırakıp kaçtı."*

Ağır yaralı adam kanlar içinde yakında bulunan evine sürüklenerek gitmeye çalıştı. Hemen doktor çağırıldı ve acil yardım yapılarak kanama durduruldu. Harden hastaneye kaldırıldı ve gece yarısı ameliyata alındı. Sekiz dikişin atıldığı başındaki yara ölümcül değildi ve hasta çok çabuk iyileşerek ayağa kalktı ve temmuz ayının sonlarına doğru uğraştığı yayıncılık işine geri döndü.

Saldırı kuşkusuz radikal sağ kesimden gelmişti. Polis 22 yaşındaki çiftçi Oldenburglu Herbert Weichardt'ı tutukladı. Suçlu saldırıyı kendinden sekiz yaş büyük tüccar Paul Ankermann'la birlikte gerçekleştirdiğini hemen itiraf etti. Olaya azmettiren kişi ise Oldenburg'tan Abert Grenz adında bir kitapçıydı. Grenz hemen ertesi gün dükkânında tutuklandı. Ankermann'sa önce kaçmayı başardı ama ancak bir yıl sonra yakalanıp hapsedildi.

Üçlü, aşırı sağcı siyasal etkinliklerde birlikte çalışmışlardı. Grenz'in suikastı gerçekleştirmek için 1922 başında kimin yolladığı belli olmayan ama Münih posta damgasıyla mühürlenmiş bir mektup aldığını söylediler. Kime yazıldığı, tarihi ve yeri ve

kimin yazdığı belli olmayan mektupta ona şöyle deniliyordu: *"Siz bizim için azimli, ulusal bir savaşçı olarak biliniyorsunuz ve artık size ulus adına özel bir iş yapmanız için hazır olup olmadığınız ricasıyla ulaşıyoruz. Ve bunu yapacağınıza kesin gözüyle bakarak siyasi bir işte görev almak üzere vatanları için her şeyi yapmayı göze alacak iki genç adam tanıyıp tanımadığınızı soruyoruz. Emniyetleri sağlanacaktır. A.W.G. 500 Ana postane, Münih adresine acil yanıt."*

Grenz iki adam tanıyordu. Hemen bu haberi adrese ulaştırdı ve çok geçmeden kurbanın Maximilian Harden olduğunu bildiren ikinci bir imzasız mektup aldı. Zarfın içinde ayrıca "Seyahat giderlerini karşılamak" üzere 20.000 mark nakit para vardı. Yazı şöyle sona eriyordu: *"Mektup ya da telgraf göndermeyin, mümkünse araba kullanmaya çalışın, çok fazla konuşmayın, olayla ilgili bütün kanıtları ortadan kaldırın ve olaydan sonra her biriniz farklı yönlere doğru yol alın."*

Kitapçı Grenz yoksul biri olan Weichardt ve Ankermann'a 17.000 ila 18.000 mark arası bir para vererek onları cinayeti işlemekle görevlendirdi. İki adam söz dinleyerek Berlin'e giden bir trene bindiler ama oraya vardıklarında planlarını değiştirerek önce Berlin'in gece hayatını esaslıca yaşamaya karar verdiler. Onlara ödenmiş olan cinayet parası hemen bitiverdi. Ankermann Grenz'i daha fazla para vermesi için zorladı. Grenz bu şekilde birkaç kez kendi kaynaklarından para ödediyse de 30 Haziran 1922'de onlara bir mektup yazarak artık olayı gerçekleştirmeleri gerektiğini yoksa başka türlü para alamayacaklarını, böyle devam ederlerse paranın yerine başlarına büyük bela açılacağını bildirdi. Weichardt ve Ankermann artık kurbanlarını gözlemeyi bırakıp işlerini bitirmeleri getirmeleri gerektiğini anladılar. Harden'in neredeyse her gün Halensee'ye gidip akşam geri döndüğünü bilen suikastçılar bu periyodik süreçten faydalanmak istediler. Hiçbir şeyden haberi olmayan adamı izleyerek geri dönüş saatini beklediler. Gecenin karanlığından yararlanarak Harden'a arkadan saldıran Ankermann demir bir gürzle başına art arda ölümcül darbeler indirdi.

Aralık 1922'deki dava tam bir skandaldı. Hem Grenz hem de Weichardt saldırıda suç ortağı olduklarını açıkça itiraf ettiler. Bu nedenle olay zahmetsizce ve detaylı olarak tespit edildi Ama dava süresince mektuptaki azmettiricinin kimliğini ortaya çıkarmak konusundaki bütün girişimlerden vazgeçilerek daha çok öldürmek için nasıl bir sebepleri olduğuna konsantre olundu. Öldürme girişimi olarak görünen dava hep tutukluların ifadelerine dayandı. Sanıklar daha sonraki duruşmada itiraflarını geri çektiler ve sadece *"Amerika'ya gitmesini engellemek için Harden'ın gözünü korkutup bir ders vermek istedikleri"* iddiasında bulundular. Tıp uzmanları raporlarında Harden'ın başındaki yaralanma nedeniyle 14 gün ölümle yaşam arasında gidip geldiğini belirttiler. Buna karşın Berlin eyalet meclisi mahkemesinin jüri üyeleri suçluların gösterdiği delilleri dikkate aldılar. Ağır silahlı saldırganların kurbanın kafasını zahmetsizce parçalayabilecekleri görüşünden yola çıkarak Harden'i gerçekten öldürmek istemedikleri görüşünde birleştiler. Harden'ın sağ kalması onların kasten adam öldürme suçundan yargılanmasını engellemişti.

Böylece iki suikastçı da üç gün süren yargılama sonucu öldürme girişimi suçundan beraat ederek sadece tehlikeli yaralamaya sebebiyet vermekten yargılandılar ve az bir ceza aldılar. Basın öfkeliydi ama Kurt Tucholsky'den başka kimse bu konuda tek bir satır bile yazmadı: *"İnsan üç gün boyunca süren bu rezaleti üzerinden silip atmalı! Bu ülke, bu katiler, bu jüri. Hayatımda daha önce hiç böyle bir dava görmedim. Bu kötü bir jüri değil. Bu yetersiz bir jüri değil. Çünkü bu kesinlikle bir jüri değil!"*

Bir buçuk yıl sonra Ankermann da mahkemeye çıkarıldı. Harden bu kez tanık olarak mahkemeye çıkmayı önceki deneyimi nedeniyle reddetti. Ama bu kez sanık korunma altına alınmadı ve 2 Haziran 1924'te öldürme girişimi nedeniyle 6 yıl hapse mahkûm oldu. Jüri üçlünün öldürme nedenlerinin açıklanmış olduğunu varsaydı. Ankermann'ın yargılanması da perde arkasındaki adamları gün ışığına çıkarmaya yetmedi. Maximilian Har-

den, olayın ardında antisemitizmin yattığından emindi. Evinde Ostfriesland'da yaşayan Yahudilere ait bir liste bulunan Grenz savunma konuşması Harden'i yeterince haklı çıkarıyordu: "*Eylemimin arkasındayım. Karşı tarafı yüzde ikilik bir kesim desteklerken benim arkamda Alman ulusunun yüzde ellisi var.*" Ankermann da daha sonra Grenz'le bu konuda aynı fikri paylaştığını şu sözlerle kanıtlayacaktı: "*Harden yazıları ve ulusal fikirlerini sık sık değiştirmesi nedeniyle özellikle zararlı biriydi. Yahudi biri olarak her şeye saldırmaya cesaret etmesi bizi özellikle kızdırıyordu.*"

Hans Dieter Heilige, Rathenau und Harden in der Gesellschaft des deutschen Kaiserreichs, Müller Verlag, München, 1983; Martin Sabrow, Die verdrängte Verschwörung, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt a.M., 1999

KASPAR HAUSER
KÖKENİ BELLİ OLMAYAN TERK EDİLMİŞ ÇOCUK
1812 - 1833

1828 yılının Mayıs ayında Nürnberg'te, adının Kaspar Hauser olduğunu söyleyen bir çocuk ortaya çıktı. İddiaya göre on yıldan fazla bir süredir karanlık bir odada, tam bir gizlilik içinde büyümüştü. Hukukçu Paul Johann Anselm von Feuerbach, zihinsel gelişimi sınırlı kalmış olan bu terk edilmiş çocuğu yanına aldı. Ama 1829 ve 1831'de çocuğa karşı düzenlenen suikast girişimi iddialarından sonra onu Ansbach'a getirdi. Hauser oradaki istinaf mahkemesinde evrak işlerinde çalışmaya başladı. Toplum onunla yakından ilgilenerek kaderini paylaştı- Kurt Tucholsky zaman zaman takma ad kullanarak ondan söz etti. Hauser'ın adı hep yüksek tabaka arasında dolaştı çünkü onun Kontes Luise von Hochberg'in neslini yürütecek olan Baden veliaht prensi olduğu söyleniyordu. Gerçi bu tez 1996'da bir gen analizi sonucu çürü-

tüldü ama Kaspar Hauser'in gerçek kimliği de bu güne dek ortaya çıkmadı.

Hauser 17 Ekim 1829'da tuvaletin klozetinde otururken kimliği belirlenemeyen biri tarafından alnından keserle yaralandı. Nürnberg'in bir kasabasında meydana gelen bu saldırı Avrupa'yı saran bir sansasyon haline dönüştü. Kral I. Ludwig, Hauser'i polisin koruması için talimat verdi ve saldırının failini açıklayacak olana 10.000 Gulden ödül vaat etti. Genç adam önce orada yaşayan yerli bir satıcının evine götürüldü, daha sonra Georg Friedrich Hegel'in kayınbiraderi olan yardımcı hakim Gottlieb von Tucher'in evine yerleşti ve 1831 Kasımına kadar orada kaldı. Kaspar Hauser'e duyulan toplumsal ilgi ortaya sürekli yeni hikâyelerin çıkmasını sağlıyordu ve Mayıs 1831'de Nürnberg'te ortaya çıkan Lord Stanhope, Hauser'le tanışmak için ortalığı birbirine kattı. Onunla tanıştıktan beş gün sonra Hauser'a pahalı hediyeler aldı ve Macarca birkaç kelime anlayan Hauser'in Macaristan'a yapacağı araştırma gezisini finanse etmeye hazır olduğunu söyledi. Seyahat gerçekleşti ama bu geziden Hauser'in kimliğindeki gizi ortaya çıkaracak bir ışık çıkmadı. Stanhope ısrarlı zorlamalarla sonunda Tucher'in yerine Hauser'in vasisi olmayı başardı. Ama sürekli yolculuklara çıktığı için korumasına aldığı genç çocuğu 1831 yılında Ansbach'ta oturan bir ilkokul öğretmeni olan Johann Georg Meyer'in yanına yolladı.

Kaspar Hauser 14 Aralık 1833 günü öğleden sonra 4'e doğru tamamen aklını yitirmiş bir halde eve geldi. Yüzü çarpılmıştı ve kalbinin altındaki bıçak yarasını göstererek bir yandan kekeliyordu: "*Avludaki bahçe gitti - adam- bıçağı vardı - torba verdi - soktu - ben koşmak, yapabildiğim- torba hâlâ orada durmak.*" Yaralı, Meyer'in o kütü havada avlu bahçesine ne aradığı sorusunu: "*Adam - randevu verdi - öğleden önce - şehir mahkemesi,*" şeklinde yanıtladı. Hauser yarasına karşın avlu bahçesine geri dönüp kaybolan torbayı aramakta ısrar etti. Meyer'in yardımıyla torbayı bulduktan sonra yorgunluktan yere yıkıldı. Meyer onu odasına taşıdı. Kaspar Hauser 17 Aralık'ta öldü.

Hauser saldırıyla öldüğü gün arasında geçen üç gün boyunca defalarca sorguya çekildi. "*Neden avlu bahçesine gittin?*" sorusuna: "*Bana göstereceği her şeyin avlu bahçesindeki kuyunun önünde toprağa gömülmüş olduğunu söyleyip beni oraya çağırdı.*" diye yanıt veriyordu. Saldırganı orta boylu, yaklaşık 50 yaşlarında sakallı bir adam olarak tarif ediyordu. Torbanın içinde aynada okunabilen tersten yazılmış bir yazı bulundu: "*Hauser size neye benzediğimi ve nereden geldiğimi tam olarak anlatacak. Ben Bavyera sınırından - nehirden- geliyorum- hatta size adımı da söylemek istiyorum: M.L.Ö.*"

İki doktor Kaspar'a otopsi yaptılar ve bir "haydut bıçağı" ile öldürüldüğü sonucuna vardılar. Bunun bir intihar olabileceğine akılları yatmıyordu ama imkânsız da değildi. Önceki suikast girişimi gibi bu olayda da araştırmalar bir sonuç vermedi, avlu bahçesinde yabancı birini gördüklerini söyleyen tanıklar ortaya çıktı ama ifadeleri herhangi bir sonuca ulaştırmadı.

Cinayetin işlendiği avlu bahçesinde bugün, üzerinde "HIC OCCULTUS OCCULTO OCCISUS EST" - Burada kimliği bilinmeyen biri, kimliği bilinmeyen biri tarafından öldürüldü- yazan bir anıt taşı bulunuyor.

Ferdinand Mehle, Der Kriminalfall Kaspar Hauser, Historische Zeithilder 6, Morstadt, 1994; Jörg von Uthmann, Attentate, Wolf Jobst Siedler Verlag, Berlin, 1996

III. Henri
FRANSA KRALI
1551 - 1589

Avrupa'nın en güçlü kadınlarından biri olan Katharina von Medici'nin üçüncü oğlu Henri Valois annesinin uğraşları sonucu 1573'te Polonya kralı seçildi ve 1574'te taç giydi. Aynı yıl resmen istifa etmeden, Fransa kralı olan erkek kardeşi IX. Karl'ın ardılı olarak Fransa'ya kral olmak üzere ülkeyi terk etti. Çağına

göre son derece kültürlü ve zeki olarak tanımlanabilen Henri yine de karakter olarak dengesiz, davranışları önceden tahmin edilemeyen, çelişkiler içinde olan ve sevgililerinin etkisi altında kalan biriydi. Fransız Protestanları -Hugenotlar- savaşında mezhepler arasında iktidarını koruma çabaları boşuna oldu. 1576'da Protestan Fransızlar iktidardaki Katoliklere isteklerinin büyük bir bölümünü zorla kabul ettirmeyi başardılar. Devlet içinde devlete benzer bu durumları Dük von Guise liderliğinde "Kutsal Birlik" adı verilen öfkeli bir karşı Katolik harekete yol açtı. Anlaşmazlık tırmandı ve sonunda Paris'ten kaçmak zorunda kalan III. Henri düşmanı olan I. Henri Von Guise ve erkek kardeşinin öldürülmesini teşvik etti ve Blois'i bu işle görevlendirerek Fransa'nın başkentini kuşattı.

Paris'in çevresindeki oluşan halka gittikçe daralıyordu. Parisliler 19 Temmuz akşamı kraliyet ordusuna ait kamp ateşinin Vaures ve St. Cloud'un üzerinde yükseldiği görebiliyorlardı. Ama fanatikler henüz teslim olmamıştı. Rahip kürsüde Dük von Guise'i öldüren ve Katoliklerin düşmanı olan kadın düşkünü Henri von Navarra'yı ardılı yapmak isteyen hain Henri'den intikam almak için halka kışkırtıcı vaazlar veriyordu. Bütün sokak köşelerinde kralın V. Sixtus'tan Guise'e karşı işlenen cinayeti haklı göstermesini talep ettiği fermanı teşhir ediliyordu.

Sens yakınlarındaki bir köylerden birinde, bir çiftçinin oğlu olan 22 yaşındaki Jacques Clement Dominiken tarikatının yobaz bir üyesiydi. "Yırtıcı kurt, zorba ve sapkın"a karşı her tarafta duyduğu nefret nutukları onu derinden etkiliyordu. Hastalıklı bir inanç içinde günah çıkarttığı rahibe "*Bir zorbayı öldürmek günah mıdır*?" sorusuna aldığı yanıta karşın Fransa'yı nefret edilen bu kraldan kurtarmaya karar verdi.

Paris'te "Onaltı" konsey toplantısı yapılıyordu. Durum günden güne ciddileşiyordu çünkü çevre köylerden binlerce insan hayvanlarıyla birlikte başkent surlarının kapısına dayanmıştı. Oturum sırasında Dominikenlerin manastır yöneticisi -merkez binaları daha sonra "Jakobinler" diye anılacak olan Saint-Jacqu-

es sokağındaydı - toplantıyı bölerek onu hayretle izleyen konsey üyelerine rahiplerinden birinin III. Henri'yi öldürmeye niyeti olduğunu açıkladı.

31 Temmuz 1589'da, akşama doğru Jacques Clement, St. Cloud'daki ordu ileri karakoluna geldiğini haber verdi. Bastille'de hapis tutulan parlamento başkanı Achille von Harlay'dan sahte bir güven mektubu getirmişti. Muhafızlar mektubun gerçek olduğuna inandılar ve böylece Clement III. Henri'nin bulunduğu Palais Gondi'ye elini kolunu sallayarak girmeyi başardı. Suikastçı soğukkanlılıkla kralın hizmetkârlarıyla birlikte ona sunulan akşam yemeğini yedi, bu arada rahip cüppesinin koluna gizlemiş olduğu uzun bir bıçakla ekmek ve et kesmekten çekinmeyerek kralın özel elçisiymiş gibi sessiz ve gizemli görünmeye gayret etti. Hiç kimse bir rahipten şüphelenmediği için ertesi gün kralın huzuruna çıkmayı garantilemişti. Clement 1 Ağustos sabahı III. Henri'nin odasına götürüldü. Kral'ın neşesi yerindeydi, en sevdiği tavuk suyunu henüz bitirmişti ve oymalarla süslü kameriyeli iskemlesinde oturuyordu. Rahip alçakgönüllü bir tavırla yaklaştı ve eli kolunun içine uzanırken gizem dolu bir sesle önemli bir mesaj getirdiğini fısıldadı. Ahırlardan sorumlu Roger de Bellegarde ihtiyatlı bir şekilde bir iki adım geri çekildi. Rahip o anda aniden çektiği hançeri krala saplayıverdi. "Ah, alçak rahip, beni öldürdü!" diye haykıran Henri ayağa fırlayarak yarasındaki hançeri çıkardı. Hemen suikastçının üzerine atılan muhafızlar kılıçlarıyla Clement'i etkisiz hale getirip pencereden aşağı attılar. Çok geçmeden cesedi kilisede meydanında yakıldı.

Önceleri kralın yarasının pek ağır olmadığı ve kısa sürede ayağa kalkabileceği sanıldı ama akşama doğru şiddetli bir sancı başladı, ardından baygınlık, ateş ve ter geldi. 23.20'ye doğru ilk kez durumun ciddiyetini kavrayan Henri von Navarra, ağabeyinin yatağının dibine diz çöktü, Henri yumuşak bir sesle, "*Kardeşim*" dedi, "*düşmanlarımızın bizimle nasıl oynadığını görüyorsunuz. Buna benzer bir şeye uğramamak için dikkatli olun. Sizler yanımda olduğunuz için huzur içinde ölüyorum. Tanrının izniyle, taç sizin...*"

Konuşmasına kısa bir ara verdikten sonra gittikçe zayıflayan bir sesle devam etti: "*Dostlarım, sizden rica ediyorum, hatta emrediyorum, ölümümden sonra erkek kardeşimi tam yetkiyle kral olarak tanıyacak ve ona hizmet edeceğinize dair yemin edeceksiniz.*"

Son Valois bu sözlerden sonra birkaç saat daha yaşadı. III. Henri 2 Ağustos 1589'da sabah 03.00'e doğru öldü.

Birkaç saat sonra haber kent sınırlarını aştı ve Paris sevinçten neredeyse sarsıldı. Bütün meydanlar ve sokak köşeleri sınırsız içki ve yemeklerle donatıldı, kiliseler inancın zaferi için kendini kurban eden din şehidi Clement'e şükran ayinine katılanlarla tıklım tıklım doldu. Tüccarlar birliği başkanı Notre-Dame'ın mihrabına bir heykelinin dikilmesini önerdi. Ama en büyük heyecanı Juan Mariana adlı cizvit uyandırdı. Hıristiyan olmayan III. Henri'yi Clement'i örnek bir idol konumuna getirerek yücelten "DE REGE ET REGIS INSTITUTIONE" başlıklı bir eser yayınladı. Eseri, "*Halkın baskısı oluştuğunda hükümdarın kendisini neyin beklediğini bilmesi yararlı bir düşünce,*" sözleriyle son buluyordu.

Peter C. Hartmann, Französische Könige und Kaiser der Neuzeit, Verlag C.H. Beck, München, 1994; Jean Orieux, Katharina von Medici, Weltbild Verlag, Augsburg, 1999

IV. HENRİ
FRANSA KRALI
1553 - 1610

IV. Henri Kalvinistti ve Fransız Protestanların lideriydi. Ünlü Bartholomeus* gecesinde canı bağışlanmıştı ama inancından saptırılmaya zorlanarak muhalifleri tarafından esir alındı. 1576'da kaçmayı başaran Henri yeniden Fransız Protestanların

* 10 bin Protestanın öldürüldüğü düğün gecesi. (ç.n.)

liderliğini üstlendi. Ülke içindeki kargaşayı önlemek üzere 1593'te yine Katolikliğe geçti. Nedeni "Paris kilisesi bir değer" temeline dayanıyordu. Buna karşın düşmanlarının listesi günden güne uzuyordu ve yıllar boyunca hep komplo ve ihanet tehlikesi altında yaşadı.

IV. Henri en az bir düzine öldürme girişimiyle karşı karşıya kaldı. 1593 yılının Ağustos ayında Orleanslı bir kayıkçı olan Pierre Barriere kralı öldürme planı ortaya çıktığı için tutuklandı. 1594 yılının Aralık ayı sonunda hukuk öğrencisi Jean Chatel krala saldırarak dudağını kopardı ve bir dişini kırdı. Kardeş Charles d'Avense adlı bir Dominikenin hükümdara karşı en az üç komplo planlamış olduğu ortaya çıktı.

1610 yılının ilk haftalarında Angouleme'li bir adam Paris sokaklarında avare bir halde dolaşıyordu. İri yarı, kızıl sakallı, darmadağınık saçlıydı ve omzuna Flemenkler gibi yeşil bir pelerin atmıştı. Yaklaşık otuz yaşlarında olan adam amaçsız ve kararsız bir halde bir dükkândan ötekine girip çıkıyor, meyhaneleri dolaşıyordu. Sonunda bir akşam "Cinq Croissants" hanına girip oturdu ve suskun ama meraklı bir şekilde öteki müşterilerin konuşmalarını dinlemeye başladı. Meyhanede kralın Protestan soylulara yardım etmek için savaşmak istediğinden başka hiçbir şey konuşulmuyordu. Yabancının gözleri masadaki uzun bıçağı görünce garip bir şekilde parladı. Bıçağın tanrı tarafından ona gönderildiğinden emindi. Sağ elini uzatarak şimşek hızıyla bıçağı kaptı ve giysisinin içine sakladıktan hemen sonra handan çıkıp gözden kayboldu. Adamın adı Jean-François Ravaillac'tı. Eskiden öğretmenlik yapan adam bir süre manastırda keşiş olarak hizmet etmiş ama birkaç hafta önce gördüğü huzursuz edici kâbuslar nedeniyle oradan atılmıştı.

Ravaillac, daha sonra da tekrarladığı gibi, "*Tek doğru savaşın Protestanlara karşı yapılacak bir savaş olduğuna*" dair kralı ikna etmek için tam üç kez onunla konuşmayı denedi ama her seferinde görevine bağlı muhafız komutanı tarafından engellendi. Komutan cani suratlı kızıl saçlı adamı Louvre'un ana giriş kapı-

sından daha fazla içeri salmamıştı. Ravaillac *"kendini toparlamak üzere"* Angouleme'e geri döndü. Kendini topladıktan sonra *"tanrının sesini dinlemek istemeyen"* kralı öldürmeye karar verdi. Handan çaldığı bıçağı çizmesinin içine saklayarak Louvre'un yolunu tutan ruh hastası, yapının çok iyi korunduğunu görünce "tanrısal görev"den kuşku duymaya başladı. Bir hacın önünde diz çöken Raviaillac dua etmeye başladı. Başında dikenli taç taşıyan İsa, sanki ona sitemle bakıyordu. Yoksa görevden kaçıyor muydu? Asla! Hemen oracıkta tanrının buyruğunu yerine getirmeye karar veren Ravaillac bıçağını çekerek fırsat kollamaya başladı.

O sırada sarayın avlusunda heyecanlı bir koşuşturma yaşanıyordu. Çünkü IV. Henri'nin karısı Maria von Medici'nin dört gözle beklediği taç giyme zamanı nihayet gelmişti. Kraliçe olmayı uzun zamandır bekleyen kadın çok heyecanlıydı. O bu tören için ne kadar seviniyorsa kral da tam tersine o kadar endişeleniyordu. Yakın dostu Sully düküne *"Şu taç giyme işi bana ne sevimsiz geliyor! Sevgili dostum, bilmiyorum neden ama duygularım bana kötü bir şeyler olacağını söylüyor,"* demişti.

Sully onu yatıştırmaya çalıştı: *"Ulu tanrım, bu kanıya nereden vardınız?" - "Kehanet, dostum. Bir kehanet, düzenleyeceğim ilk tören sırasında bir arabada öleceğimi haber verdi. Beni rahatsız eden işte bu." - "Sizin yerinizde olsam, Sir, yarın kenti terk ederdim. Taç giyme siz olmadan yapılamaz ya da daha iyisi iptal olur. Ayrıca uzun süre artık Paris'e gelmemenizi ve arabalara binmemenizi öneririm. Notre-Dame ve Saint-Denis'teki hazırlıkları hemen iptal edeyim mi?"*

Kral, bir süre kararsız kaldıktan sonra *"Çok isterdim"* diye bu öneriye karşı çıktı, *"Ama karım buna ne diyecek? Kendini tamamen bu taç giyme işine kaptırdı!"*

O sırada Maria'ya saygı duymayı pek de düşünecek durumda olmayan Sully şiddetle karşı çıktı: *"Ne isterse onu desin ama sizin hayatınızı tehdit eden bu kehaneti öğrendiğinde bu törende ısrar ederse beni çok şaşırtır."*

Sully şaşıracaktı çünkü Maria von Medici üç gün süren tartışmadan sonra "*bir kocakarı masalı*"nı ciddiye alıp önemsemek istemediğini belirterek taç giymekte ısrar etti. 13 Mayıs günü Kral parlak bir kutlamayla gerçekleşen taç giyme töreninde gururla bağırıyordu: "*Karımdan başka hiç bu kadar güzel bir şey görmedim!*"

Ertesi günü korkusunu yenen kral iki yakın dostuyla vedalaşır gibi konuştu: "*Bugün henüz benim nasıl biri olduğumu bilmiyorsunuz. Ama yarın ölüp artık aranızda olmadığım zaman beni ötekilerle karşılaştıracak ve değerimi o zaman anlayacaksınız.*" Hiç kimse onu bu melankolik düşüncelerden uzaklaştıramadı. Kral sonunda üzerindeki kasveti biraz temiz havayla dağıtmak üzere gezintiye çıkacağını söyledi. Saraydan çıkan atlı araba açık araziye doğru yol aldı. Yeşil pelerin giymiş kızıl saçlı ve iriyarı adam oturduğu dış kapı kemerinin çıkıntısından yere atlayarak arabanın ardından koştu. Yolun daralan bir yerinde şarap ve samanla dolu iki yük arabası yolu kapatmıştı. Adam elindeki bıçakla birden arka tekerleğin dingili üzerine atıldı ve kralın oturduğu bölümden içeri doğru eğilerek elindeki bıçağı iki kez krala sapladı. Bıçak darbeleri daha sonra yazılı olarak kâğıda geçen ifadesinde kendi deyimiyle "*yumuşak bir saman demetine*" girer gibiydi. İlk darbeyi böğrüne, ikincisini ise şah damarının sağ tarafına alan IV. Henri, "*Yaralandım... Bir şey değil,*" diye hırıldadı. Bir mantoyla örtülmüş Louvre yolunda doludizgin giderken ağzından kan geliyordu. Yatak odasına taşıdıklarında ölmek üzereydi. Yan odadan çığlıklarla fırlayan Maria içeri girdi, "*Kral öldü, kral öldü*" diyerek yüksek sesle ağlıyordu. Sonunda başbakan sert adımlarla ona doğru geldi ve "*Majestelerine Fransa krallarının hiçbir zaman ölmediğini hatırlatabilir miyim,*" diyerek onu susturdu.

Ravaillac Tanrı buyruğu olduğunu söylediği görevini yerine getirdikten sonra kök salmış gibi olduğu yerde kalmıştı. Kaçmak bir yana, yerinden kımıldamak için hiçbir harekette bulunmadı ve tutuklanmasına izin verdi. Halkın öfkesinden sadece kraliyet

askerlerinin çabasıyla kurtulan Ravaillac ifadesinde göksel bir sesin ona Fransız Protestanları gerçek inanca yöneltmeyi ihmal eden kralı öldürmesi için emir verdiğini söyledi ve ifadesini dinleyen protokole şu mısraları okudu: "*Que toujours dans mon coeur / Jesus seul soit rainqueur.*" (Kalbimde zafer kazanan daima İsa olsun)

Ravaillac'ın indirdiği hançer darbeleri bütün suikastçıların dileklerini yerine getirmişti. Ordu dağıldı, Savoy düküyle olan anlaşma bozuldu, Alman soylular ortada kaldı ve Sully veda ederek geri döndü. 27 Mayıs 1610'da dört at tarafından parçalara ayrılmadan önce suikastçı üzgün bir sesle şöyle diyordu: "*Beni alçak sanıyorlar, bana inandıkları zaman şu anda idamım için at bulan halk, yaptığım işe saygı duyacak.*"

Cezanın acısını ağırlaştırmak üzere kol ve bacaklarına işkence veren kaynar yağ, erimiş kurşun ve sıcak katran döktüler ve zalim geleneğe göre kralı öldüren adamın sağ eli yakıldı. Dörde bölünme infazından sonra -her tabaka ve sınıftan olan- halk bıçaklar, palalar ve sopalarla ölüden artakalanın üzerine üşüştüler ve kesip doğradıkları parçaları etrafa fırlatıp attılar. Geride görevi cesedi yakmak olan cellada idam edilen adamın gömleğinden başka bir şey kalmadı.

André Castelot, Heinrich IV., Wilhelm Heyne Verlag, München, 1992; Peter C. Hartmann, Französische Könige und Kaiser der Neuzeit, Verlag C.H. Beck, München, 1994

ALFRED HERRHAUSEN
BANKACI
1930 - 1989

"*Düşündüğümüzü söylemeliyiz. Söylediğimizi yapmalıyız. Ve daha sonra yaptığımız gibi de olmalıyız.*" Bu, aslında öğretmen olmayı istemiş bir adamın seçim konuşmasıydı. Ama istediği bölümde eğitim alanı bulamadığı için işletmeciliği seçti. 41

yaşına geldiğinde artık Alman bankasının yönetim kurulunun önemli bir üyesiydi. 1988'den sonra da başkan sözcüsü oldu. Herrhausen bu çalışmalarının yanı sıra sayısız denetim kurullarında ve müşavirlik şirketlerinde görev yaptı. Bunlardan biri de başbakan Helmut Kohl'un ekonomiden sorumlu siyasi danışmanlığıydı.

RAF'ın saldırılarını büyük titizlik içinde hazırladığı gerçeği ilk kez 30 Kasım 1989, saat 08.34'te bir bombalı saldırının kurbanı olan Alfred Herrhausen'in suikastının eksiksiz olarak canlandırılması sırasında ortaya çıktı. Suikastın ilk kanıtları -hücre evinden ve yeraltındaki depolardan toplanan kesilmiş gazete kupürleri ve el yazısıyla alınmış notlar- daha 1985 yılında oluşmaya başlamıştı. Eylemciler kurbanlarının evini büyük olasılıkla 1987'den beri gözlüyorlardı ve şanslarının inanılmaz bir şekilde yüksek olduğunu anlamışlardı. Herrhausen, Bad Homburg'taki villasından Frankfurt'taki işyerine sadece dar bir yol olan Seedam üzerinden gidebilirdi. Her zaman birlikte yola çıkan üç Mercedes limuzinden ortadakinde ve hep sağ arka tarafta oturuyordu.

RAF üyelerinin ilk ciddi hazırlıkları 1989'un başlarında gerçekleşti. Gözlemlerini fotoğraflar ve video bantları aracılığıyla yeraltı faaliyetine ulaştırdılar. Ağustos 1989'da teröristlerin çalışmaları somut hale geldi. Bu süre içinde beş kişilik bir "Yapı ekibi" tanıkların dikkatini çekmişti. Yüzme havuzu "Taunustermal"ın tepesindeki inşaat alanı düzgün bir şekilde kırmızı beyaz bantlarla kapatılmış, beyaz spor ayakkabı giymiş, mavi tulumlu sözde işçilerden kimse hiçbir şekilde şüphelenmemişti. Yalnız görgü tanıkları ekibin iş aletlerini biraz garipsemişti. Yaya kaldırımının asfalt örtüsünü delmek için modern makineler yerine çekiç ve demir kalemler kullanıyorlardı. Sokak sakinlerinden biri onlara bunun nedenini sorduğunda aldığı yanıt mantıklıydı: "*Bu işsizlik sorununa karşı bir çare. Bu nedenle bize modern aletler tahsis etmiyorlar.*" Böylece teröristler hiçbir engelle karşılaşmadan asfalt boyunca iki damarlı bir bakır şerit döşe-

dikten sonra asfaltı tekrar kapadılar ve 84 metre uzunluğundaki ateşleme fitilini yaya kaldırımından Termal havuzun park alanına kadar uzattılar. Her kablonun ucuna daha sonra bir emniyet lambasıyla bombayı harekete geçirecek bir fiş taktılar. RAF komandoları 1989 Eylül ayının ortasında koşucu kılığındaki birkaç üyesini Bad Homburg'a yolladı. O bölgedeki evlerinden yakında bulunan okullarına yürüyerek giden öğrenciler her sabah 08.00'e doğru Seedam yolu üzerindeki otobüs durağında zaman geçiren koşucuları görmüşlerdi. Koşucu kılığındaki tipler Herrhausen'in konvoyu geçtikten sonra her zaman yaptıkları gibi ateşleme kablosunu kotrol etmek üzere parkta bir tur atıyorlardı. Ekim sonunda "Taunustermal"in bina görevlisi Helmut Eberhard farkında olmadan işlerine engel oldu. Kabloyu fark eden Eberhard onu sararak havuzun tamir odasındaki duvara astı ve bulduğu kabloyla ilgili teknik servisi aradı. Bu kablonun yan taraftaki otoparkın ileride bir gösterge levhasına elektronik olarak aktarılması gereken bir nakil hattı olduğuna emindi. Kablo asıldığı yerde unutulup gitti.

"Koşucular" kimsenin şüphelenmediğini görünce ikinci bir kablo döşediler ve tahrip kalıplarını kamufle etmek için göze çarpmayan bir çocuk bisikleti kullandılar. Hesaplarına göre okulun tam yakınında bulunduğu için bu tür bir bisiklet kimseyi kuşkulandırmayacaktı. Eylem günü yan çantalarına bomba konacak olan bisiklet önceden belirlenmiş olan yere bırakılacak ve bombayı harekete geçirecek mekanizma bisikletin altına yerleştirilecekti. Ama eylemciler büyük olasılıkla kentin gaz dağıtım şebekesinin oradan sadece birkaç metre uzaklıkta, toprağın altından geçtiğini bilmiyorlardı. Bir uzman daha sonra şu korkunç açıklamayı yapacaktı: "*Eğer patlamış olsaydı kent için sonucun ne olacağını düşünmek bile istemiyorum.*"

Ortalama beş kişiyle gerçekleştirilen hazırlıklar sırasında Herrhausen'e yapılacak saldırı için en az on iki kişi belirli noktalara yerleştirildi. İki kişi kurbanın villasını gözetledi ve 08.30'da telsiz aracılığıyla üç siyah arabanın yola çıktığını haber

verdiler. Bu bilgi bir otoparkın damında duran ve oradan çevreyi daha iyi gözetleyebilen bir adama ulaştı. Yaklaşık 80 metre uzakta, limuzinlerin tam zamanında geldiğini görebilecek terörist olduğu tahmin edilen -yine telsizli- bir kadın bulunuyordu. Beşinci suikastçı bir çalının arkasına gizlenmişti; yanında bombayı aktif hale getirecek pilli bir kumanda ve şalter taşıyordu. Herrhausen'in konvoyu yaklaştığında karşı yönde fren yaparak duran altıncı terörist bombadan 200 metre uzaktaydı ve bombanın zamansız harekete geçme olasılığına karşı arabasıyla karşı trafiği bloke etmişti. Biraz uzakta da kaçmaya hazır arabaları bekliyordu.

Herrhausen ve şoförü Jakob Nix 2,8 tonluk zırhlı arabayla asla yalnız yola çıkmazlardı. Önlerinde ve arkalarında daima içinde özel korumaların bulunduğu bir Mercedes olurdu. Birden şiddetli bir patlama meydana geldi ve ortadaki Mercedes havaya uçarak caddenin karşı tarafına fırladı. Arabanın yamulan kapıları menteşelerinden fırlarken kaputu havaya uçtu, zırhlı araçtan fırlayan cam parçaları 50 metre çevreye yayıldı. Arkadaki arabadan dışarı fırlayan muhafızlar hemen tabancalarını çektiler ama bankacının içinde bulunduğu arabanın yandığını görünce hemen yangın söndürücülere davrandılar. Alfred Herrhausen hemen ölmüştü. Arabanın içinde oturur durumdaydı, bir eli sol kapı kolunun üzerindeydi, başı omzuna düşmüştü. Göğsünde açılan bir yaradan kan akıyordu. "Taunustermal"de çalışan biri olay yerindeki ilk görgü tanığıydı: "*Patlamayı duyduğum an bir doktorla birlikte kasadaydım. Hemen dışarı çıktım, alevler ve yoğun duman arasında tabancalı muhafızları gördüm. Arabanın sağ arka bölümünde kocaman bir delik vardı. Ölen adamı sırtından gördüm. Şoförün yanağı kanıyordu. Arabadan aşağı indi. Biri ona yardım etti. Sersemlemişti ama yürüyebiliyordu.*"

Üç dakika sonra olay yerine gelen polis geniş bir alanı kordon altına aldı. Adım adım ilerleyen uzman ekip Alfred Herrhaus'un cesedi götürülmeden önce parçalanan arabanın yakınlarında etkisiz hale getirilmesi gereken ikinci bir bombaya dair bir

ipucu bulamadı. Dört saat sonra uzmanlar patlamaya neden olan bombanın yaklaşık yirmi kilo ağırlığında olduğunu saptadılar. Saldırıdan bir saat sonra polis 40 kilometrelik bir alan içinde aramalara başladı. Neredeyse bütün araçlar durdurulup arandı ama teröristlerden hiçbirinin izine rastlanamadı. İz üzerinde çalışanlar "Taunustermal"in özel giriş kapısındaki şalter kutusunun altında her zamanki ayrıntılı bildiri mektubu yerine sadece üzerinde beş uçlu RAF sembolü, bir kalaşnikof çizimi ve "Komando Wolfgang Beer" imzası bulunan şeffaf folyoya sarılmış bir A 4 kâğıdı buldu.

Wolfgang Beer 1980'de gizli servisten kaçarken terörist Juliane Plambeck ile birlikte araba kazasında ölmüştü. Beer'in acımasız erkek kardeşi Henning RAF'ın çekirdek üyelerinden biriydi.

Soruşturmalar Birgit Hogefeld ve Wolfgang Grams adlı teröristlerin üzerinde yoğunlaştı. Grams 1993'te polisle girdiği bir çatışmada öldü, Hogefeld'se teslim oldu.

1993 noelinde öldürülen bankacının eşi Traudl Herrhausen'e, *"Sizce en büyük felaket nedir?"* diye sorulduğunda verdiği yanıt iki kelimeydi: *"Bu olay!"*

Dieter Balkhausen, Alfred Herrhausen, Econ Verlag, Düsseldorf/Wien/New York, 1990; Bild Extra, 50 Jahre Deutschland, 1989; Stern, 07.12.1989/22.03.1990

REINHARD TRISTAN HEYDRICH
ALMAN POLİTİKACI
1904 - 1942

Deniz subayı olan Heydrich 1931 yılında reşit olmayan bir kızla ilişkiye girdiği gerekçesiyle askeri mahkemede yargılanarak deniz kuvvetlerinden atılmıştı. 1934'te NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei)* ve SS üyesi olarak SS'lerin dış saldırı liderliğine yükseldi ve 1932'den sonra Heinrich

* Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi. (ç.n.)

Himmler'in emriyle daha sonra tarihin en acımasız istihbarat servislerinden birine dönüşecek olan ve yönetimini üstleneceği SS güvenlik birimini kurdu. Heydrich 1933'ten sonra nasyonal sosyalist Almanya'nın teröristik gücünün iç yapısında oldukça etkili oldu. Himmler 1936'da bütün Alman polislerinin yönetimini ele alınca Heydrich güvenlik polislerinin şefliğini elde etti ve 1939'dan sonra devletin en önemli güvenlik organının lideri olarak sistemde yönetici bir yer edindi. Hermann Göring tarafından "Yahudi sorununa nihai çözüm"le görevlendirilen - 1941'den o zamana dek Bohemya ve Macarların devlet adına koruyucu temsilcisi olan - Heidrich 1942 Ocak ayında Almanların egemenliği altında yaşayan Yahudilerin soykırımını organize eden Wannsee konferansını yönetti. Reinhard Heydrich olağanüstü acımasızlığı nedeniyle "Prag celladı" lakabını almıştı.

1941 sonbaharında Londra'da gizli bir toplantı yapılarak Reinhard Heydrich'e bir suikast düzenlenmesine karar verildi ve suikast tarihi 28 Ekim 1948 günü olarak belirlendi. Eylem 2 Ekim günü Manchester'deki Tatten Park'ta başladı. Çek ve Slovak gönüllü katılımcılar Binbaşı Palecek'le görüşene dek orada yasadışı görevleri için eğitim gördüler. Binbaşı, Slovak Josef Gabcik ve Çek Svoboda'yı yanına alarak gece treniyle Londra'ya geldi. Binbaşı yolculuk boyunca tek kelime bile konuşmasa da iki genç adam "D günü" nün yaklaştığını anlamışlardı. Ertesi sabah İngiltere'nin başkentinde buluştular ve doğruca Kurmay Albay Frantisek Moravec'in bürosuna gittiler. Moravec kısaca: *"Gazete ve radyoda bu çılgınca cinayetlerden haberdar oluyorsunuz... Dışarıdan yardım etme sırası bizde. Görevlerden biri de buradan yardım etme konusunda sizlere güvenmek."*

Gabcik ve Svoboda hemen "Prag celladı"na karşı bir suikast düzenleyebileceklerini söyleyerek paraşütle atlayacak son ekibe katılmak üzere Ringway'e yollandılar. Svoboda yolda yaralanınca kısa bir görüşmeden sonra hemen onun yerine yeni bir adam seçildi: Gabcik'in Macar çalışma arkadaşı Jan Kubis'ti. Hazırlıkların tekrarlanması gerekti ve iki adam ancak 1941 yılının Aralık ayında Londra'daki Çek haberalma servisi binasındaki gizli yer-

lerinden yanlarında bir sahra çantasına doldurdulan malzemeyle dışarı çıktılar. Çantanın içinde iki Cold tabanca, dört dolu yedek şarjör, 100 fişek, plastik patlayıcıyla dolu altı panzer delici bomba, patlayıcı kapsülü dolu iki şarjör, dört bomba, fünye, dört sis bombası, üç saniye ateşleyici kalem, bombasıyla birlikte bir bomba atıcı, iki özel ateşleyici, bir geciktirici, dört manyetik, dört elektrikli ateşleyici, pilli bir telefon, 100 mermili otomatik bir tabanca, bir enjeksiyon iğnesi, 32 kilo patlayıcı ve bir miktar yiyecek vardı. Bu malzemelerle donanmış olarak kraliyet hava-yollarının bombardıman uçaklarından birine binerek Prag üzerine paraşütle atladılar ve Prag'ın dış mahallelerinden Holovice'e kadar ilerlediler. Burada onları Heydrich'in neredeyse her gün kullandığı Dresden-Prag yolu üzerindeki en uygun noktayı gösterecek olan yeraltı örgütünden iki kişi bekliyordu. Gerçekten de 27 Mayıs 1942 günü Heydrich'in üstü açık yeşil Mercedes'i yolda göründü. Gabcik araba ona üç ya da dört adım uzaklık kalana dek kendine hâkim olarak bekledi. Şöför tüfeğin namlusunu gördüğünde tamamen şaşkın bir durumdaydı. Gabcik tetiği çektiği sırada durumunun umutsuzluğunu kavrayarak direksiyonu sıkıca tutmuştu. Gabcik hiçbir şey olmamış gibi önünden geçip giden arabaya baktı. Arabada korkudan sararmış ama soğukkanlılıkla tabancasına el atan Reinhard Heydrich oturuyordu. Kubis o anda el bombasının pimini çekerek hedefe attı. Hedefine erişen küçük nesne birkaç saniye sonra patlayarak yeşil arabanın arka tarafını paramparça yaptı.

Sendeleyerek arabadan dışarı çıkan Heydrich elindeki silahı suikastçılara doğru ateşledikten sonra yere yıkıldı.

Hemen çağırılan ilkyardım uzmanları yaralının durumunun ağır olduğunu anladılar. Arka koltuktan fırlayan çelik bir yay sırtına batarak büyük bir yara açmıştı. Hastanede iki operatör yaradaki pislik ve kıymıkları temizlediler. Hasta ameliyattan sonra tamamen boşaltılmış ve her yerine silahlı SS adamları dikilmiş olan kliniğin ikinci katına götürüldü. Üniformalı adamlar saat başı Heydrich'i ziyaret ettiler.

4 temmuzda kan nakli yetersiz olmaya başladı- ve Reinhard Tristan Heydrich öldü. Cesedi törenle Berlin'de toprağa verildi. Cenaze törenine gitmeyen "Demir dişi" lakaplı karısı kendi yerine iki oğlunu gönderdi. "Sadık eş" araba Berlin'e hareket etmeden önce yollamak istediği havuç ve maydonozların bagaja düzgünce yerleştirilmesiyle daha fazla ilgilendi.

Suikast haberini alan Adolf Hitler öncelikle muhafızları olmadan yolculuk yaptığı için Heydrich'e kızdı: *"Heydrich gibi yeri kolay doldurulamayacak bir adam hiçbir şekilde kendini tehlikeye atmamalıydı. Böyle bir davranışı ancak budalalık olarak nitelendirebilirim."*

Önce sisten yararlanarak kaçmayı başaran Kubis ve Gabcik rahipler tarafından korunsalar da yine ele verilerek diğer direnişçi grupların birçok üyesiyle birlikte öldürüldüler. Yakalanmaları için başlatılan av Çek tarihinin en kanlı süreçlerinden biriydi: Hitler'in fanatik cellatları Heydrich'in katillerini bulmak için Lidice köyünü bastılar ve 16 yaşın üzerindeki 1331 kişiden oluşan bütün kadın ve erkekleri öldürerek köyü yaktılar. Bölgenin diğer sakinleri imha kamplarına yollandı.

Miroslav Ivanov, Der Henker von Prag, edition q, Berlin, 1993

ADOLF HITLER
DİKTATÖR
1889 - 1945

Adolf Hitler 20 Nisan 1889'da yukarı Avusturya'nın Braunau am Inn kentinde doğdu. Ortaokulu bitiremeden bıraktı. Viyana evsizler barınağında ve erkekler yurdunda işsiz ve diplomasız geçirdiği yıllar boyunca aşırı milliyetçi ve ırkçı bir dünya görüşü geliştirdi. 1925'te NSDAP'ın yönetimini üstlendi ve 2 Ağustos 1934'te "Führer (Lider) ve Alman şansölyesi" adını aldı. Böylece Nazi döneminin yüksek rütbeli komutanı, Alman

şansölyesi ve Reich hükümetinin başkanı olarak gelecek yıllarda Almanya tarihinin en karanlık bölümünü hazırlamaya koyuldu.

Hitler ilk "Savaş yıllarında" düşmanlarını karalamak amacıyla sahte cinayet planları düzenleyerek kendi reklamını yapma yoluyla itibarını artırmaya ve iç savaş ordusunun zorba eylemlerini örtbas etmeye çalışıyordu. Ama gücü ele geçirdikten sonra bütün suikast girişimleri kamuoyundan gizlendi ve "devlet sırrı" olarak saklandı. Hitler'in ölümünü hedefleyen bütün girişim ve hazırlık eylemleri toplandığında 40 ile 50 arasında bir rakama ulaşılır.

Hitler her atlattığı suikast girişimi onun kaderin koruduğu bir seçilmiş olduğu inancını besliyordu. Bürgerbreu saldırısının üçüncü yıldönümünde tüm cesaretiyle: "*Kaderin benim için belirlediği tarihi görevim dolmadan ölmeyeceğimi biliyorum. Hiçbir zaman yabancı bir el tarafından devrilmeyeceğim*," demek cüretinde bulunmuştu.

Hitler 1932 Ocak ayında, bir gün kurmaylarıyla birlikte "Kaiserhof" otelinde öğle yemeği yiyordu. Yemektekiler yaklaşık bir saat sonra aynı anda kendilerini kötü hissetmeye başladılar. Birden baş gösteren mide ağrıları, halsizlik ve kusma sonucu aceleyle çağrılan doktorlar ortak sonuçta birleştiler: Yemeğe zehir katılmıştı. Özellikle ölçülü yemek yiyen ve vejetaryen olan Hitler bu durumdan en az etkilenenlerin başında geliyordu. - Skandalı örtbas etmek için- polise ihbarda bulunmaktan vazgeçti ve şansölyelik sarayına taşınmcaya dek sadece Magda Goebbel'in evinde yemek yedi.

Yeraltındaki düşmanları diktatörü öldürmek için şansın gülmesini bekliyorlardı. Serüvenci bir karaktere sahip olan Beppo Römer kariyerine gönüllüler kıtası subayı olarak başlamıştı. Bir dönem Nazilerle bir araya geldiyse de daha sonra saf değiştirerek komünistlerin tarafına geçmişti. O günden beri de imparatorluk meclisini yakından izleyerek gizlice bir suikast olanağı araştırıyordu. Aylar ve yıllar boyu böylece pusuda yattı. Hitler'in korunmasındaki boşluklarla ilgili defterler tuttu ve bekledi, bekledi.

Aynı zamanda Dr. Helmuth Mylius'un liderliğinde muhalif başka bir grup da diktatöre karşı bir suikast hazırladı ama olaydan önce tutuklandılar. Bu adamların başlarına ne geldiği dosyalarda gizli kaldı. Önceleri düşman olan taraflar iktidara karşı direniş hareketi oluşturmak üzere organize olmaya başladılar. Zorba diktatörün sadece zorbalıkla yenilebileceği gittikçe daha anlaşılır bir hal alıyordu.

Tek başına hareket edenler ya da küçük gruplar, henüz birbirleriyle bağlantı kuramamış ilk suikastçılardı. Bunlar arada bir Hitler'i öldürmek üzere planlarını tek başlarına gerçekleştirmek isteyen kompleksli insanlar, histerikler, alkolikler ve ruh hastalarından oluşuyordu. İmparatorluk makamına her hafta mutlaka en az bir ölüm tehdidi ulaşıyordu.

Hitler kendi korunmasından çok, megalomanlık derecesinde kendini verdiği iktidar planlarıyla daha fazla ilgileniyor ve bu konuda adamlarına tamamen güveniyordu. Bazen soluk almak üzere zaman geçirdiği tatil evi "Wachenfeld" onun kutsal mekânıydı. Teröristlerin evin çevresinde güvenlik görevlisi olmadan yalnız gezen "Führer"e birkaç metre kadar yaklaşması işten bile değildi. Bazen orada bulunan turistler ona çiçek buketi veriyor, sorular soruyor ve ona sevgi gösterisine bulunuyorlardı. Bazıları üniformalı olan ziyaretçiler en azından göze çarpıyordu. Bir gün kendini ötekilerden ayıran ve tuhaf davranan bu ziyaretçilerden biri garip bir şekilde gözünü Hitler'e dikmişti. Üniformasından anlaşıldığına göre bu bir SA adamıydı. Onu fark ettikleri zaman hemen kalabalığın içinde kayboldu. Kahverengi gömlekli adam çok geçmeden yine evin yakınlarında görüldü. Hitler'in sadık adamları bu kez onun üzerine atılıp yakaladılar ve çantasını arayarak sorguya çektiler. Kimliğini belgeleyemedi ve verdiği isim büyük olasılıkla sahteydi ama yanında ne için kullanacağı belli olan doldurulmuş bir tabancası vardı. Adam tutuklandı, gerçek kimliği aynı sonu gibi karanlıkta kaldı.

1934'te Üçüncü Reich'ın gizli servis kayıtlarına göre resmi kayıtlara "Hitler'in yaşamına kasteden ve son anda engellenen

suikast" olarak geçen Röhm olayının yanı sıra dört suikast girişimi daha gerçekleştirildi. Resmi belgelerde eylemcinin adı ve hareket tarzı bilinmezken suikastlarla ilgili rapor da sır olarak kaldı ya da sonradan yok edildi. Bu adamların başına gelenler de bilinemedi. Bugün bile ortaya çıkarılması hemen hemen olanaksız.

Gelecekteki Hitler suikastçıların direnişi 1934'te meydana gelen olaylar nedeniyle yeni bir kalite kazandı. Yurtdışına sürülmüş birkaç dönek nasyonal sosyalist, Paris ve Viyana'da daha kısa süre önce onlara karşı savaşmış oldukları Yahudi göçmenlerle karşılaştılar. Eşit olmadıklarını düşündükleri "göçmenler"le artık aynı gemide olduklarını anlamışlardı. Önce 1930'da kurulmuş olan "Devrimci Nasyonal Sosyalistler Savaş Birliği"nin lideri daha sonra da antifaşist "Kara Cephe"nin lideri olan Otto Strasser, SS tarafından vahşice öldürülen erkek kardeşi Gregor'un intikamını almak üzere Hitler'e karşı bir seferberlik başlattı. Para, bilgi ve gizlice Almanya'ya giderek "Führer"i devirmeye hazır olan adamlar topladı. Bir Kamikaze mantığından yola çıkmak isteyen bu eylem çemberine Yahudiler, Çekler ve Polonyalılar da dahildi.

Hayatta kalan kardeş Strasser uzun yıllar Hitler'in yakınında bulunmuştu, onun davranışlarıyla ilgili özel bilgilere sahipti ve artık bir devlet başkanı da olsa çok fazla değişmediğini çok iyi biliyordu. Kardeşinin katili elbette ki Yahudi suikastçılarla hesaplaşmak istemezdi. İki yıl sonra nihayet bir suikast meydana gelince güvenlik servisi göçmenler, bölgesine zorla girip onu sorgulamaya çalıştı.

Otto Strasser sonunda Diktatör'den kurtulmak için uygun bir zaman buldu. Eylem sembolik olarak imparatorluk parti kongre binasının arazisi üzerinde gerçekleşmeliydi. Burada Hitler'in her yıl muazzam bir propaganda aracı olarak kullandığı Wagner müziği eşliğinde askeri gösteriler yapılıyordu. Mimarlık öğrencisi Yahudi Helmut Hirsch eylemi burada gerçekleştirmeliydi. Arka planda kalan Otto Strasser genç Stuttgartlı çocuğa ey-

lemin kusursuz yürümesi için gerekli bilgiyi ve patlayıcıyı sağladı. Binaya gizlice girip konuşmacı tribünü yakınına bir saatli bomba yerleştirecek ve planlandığı gibi tam zamanında harekete geçirecekti.

Hirsch, Hitler'in ölümünden sonra ona görev veren adamın kahverengi partinin başına geçerek programlarını etkisiz hale getireceğini ve öncelikle ırkçı politikaya son vereceğine inanıyordu. Prag'dan Almanya'ya gizlice gelmeden önce bu konuyu tekrar görüşerek iyice emin oldu.

Ama plan Hirsch'in sabit fikri nedeniyle güçleşmişti. Hitler'le birlikte *Der Stürmer* adlı tahrikçi gazetenin sahibi olan Julius Streicher'i de öldürmek istiyordu. Ama aksine Braunau despotu kendini atayan "Frenk lideri"yle halk arasında istemeden görünüyordu. Strasser sonunda birlikte hazır bulunabilecekleri dahili bir konferans buldu ve intihara yönelik girişimin gönüllüsü ikisini birden öldürme şansını yakaladı. 20 Aralık 1936'da pasaportunda da adı aynen geçen Hirsch, Stuttgart'a gelip bir otele yerleşti ve patlayıcı maddeyi getirecek olan kuryeyi bekledi. Ama kurye çoktan sınırı geçip kaçmıştı bile. Hirsch yakalandı ve etkili Gestapo yöntemleriyle çabucak pes ederek her şeyi itiraf etti. Bombayı yerleştirecek kişinin sadece takma adını verdiği için polis onu bulmakta zorluk çekti. Bu arada bütün konaklama yerleri ve otellerin kayıtları incelendi. Tutuklanarak mahkemeye çıkarılan Hirsch, Otto Strasser tarafından suikasta azmettirildiği gerekçesiyle suçlu bulunarak idam edildi.

Bu arada "Kara Cephe"nin şefi Prag, Viyana ve Paris'te dallı budaklı komplolar düzenlemeye devam ediyordu. 1938'de Döpkin ve Kremin adında iki suikast girişimcisi daha yakalandı. Ardından üç kişi daha, Karl Hoffmann, Erich Schulz ve Wilhelm Tosch Plötzensee'de bombalı saldırı hazırlığı nedeniyle tutuklandılar.

Buna karşın muhafızları Hitler'in yaşamına kasteden düşmanlarını araştırmak konusunda hep aksilik yaşadılar. Bir süre önce bir akıl hastanesinden çıkmış olan ruh hastası Josef Thomas

26 Kasım 1937'de dolu bir tabancayla imparatorluk binası çevresinde Hitler'e ateş etmek üzere dolaşmak hatasında bulundu. Hedefine ulaşmadan yakalandığında "*Führer'le ya da en azından Göring'le konuşmaya*" geldiğini iddia etti. Adam Gestapo'ya teslim edildi ve bir daha ondan haber alınamadı.

Bir kadın "*Dilekçe vermek için*" bir hançerle Hitler'in yakınına kadar gelmeyi başardı. Hayvan dostu Hitler'in bazen öğleden sonraları sincapları beslediği ya da çoban köpeklerini gezdirdiği sıkı korunan imparatorluk binasının bahçesinde 26 Kasım 1937'de onu gözetleyen iki kadın yakalandı. Kadınlar ellerini kollarını sallayarak yakındaki hayvanat bahçesinde dolaşır gibi bahçede dolaşıyorlardı.

Hitler iktidarı ele geçirdikten sonra General Kurmay Şef Ludwig Beck *"Bu köpek güzel Almanyamızı ne hale soktu?"* demişti. Görüşleri ve karakterleri farklı olan ama aynı ortak zeminde buluşan üniformalı kesim, Hitler'i kazanmaya çalıştığı savaşta zafer elde etmeden öldürüp sistemini yok etmek için yavaş yavaş su yüzüne çıktılar. Savunma merkezinin başındaki Tümamiral Wilhelm Canaris de bunlardan biriydi. "Küçük Levanten" lakaplı, sivil giyinmeyi seven ve mide krampları çeken 1.60 boyundaki adam yazın en sıcak günlerinde soğuktan titrer ve Dackel cinsi iki av köpeğine kendi güvenliğinden daha fazla özen gösterirdi. Şerefe kadeh kaldırdığında " *Führer'in şerefine*" deyip kısa bir aradan sonra "*aramızdan ayrılacağı güne*" diye eklemeyi adet edinmişti. Yurtdışında bağlantılar ve destek bulma çabaları başarısızlığa uğradı. Suikastçılar birbiri ardına yöntemin nasıl olacağını tartışıyorlardı. Führer'in öldürülmesi konusunda kesin karar verecekleri sırada devlet mahkeme üyesi Dr. Hans von Dohnanyi ve savunma yarbayı Hans Oster'ın başını çektiği birkaç kişi Hitler'i tutuklayıp doktorlardan oluşacak bir kurulun vereceği kararla ruh hastası olduğunu açıklama fikrini ortaya attılar. Bu dolambaçlı ve uzun sürecek yöntemi üstünkörü kabul eden Oster gizlice başka bir çözüm hazırladı. Hitler'i devirmek için Londra'ya yalvarmak ve sürekli teoriler geliştirmekten artık

bıkmıştı. Ona ve aktörleri Helmut Groscurth ve Friedrich Wilhelm Heinz'e göre Hitler'e karşı kısa sürecek bir dava uzadıkça uzamıştı. Öteki asilerin haberi olmadan bir eylem planı hazırladılar. Şansölyeliğe yapılacak bir saldırıda RSD görevlileri ve SS muhafızları direniş gösterince silahlı bir çatışma çıkacaktı. Hiç beklemedikler bu ani saldırı karşısında şaşkınlığa uğrayacak olan muhafızlar harekete geçemeyecekler ve ilk olarak diktatörün tuzağa düşürüleceği bir müsadere gerçekleştirilecekti.

Geçmişinde gerilla savaşı yapmış bir asker olan Çelik Miğfer lideri Binbaşı Friedrich Wilhelm Heinz, adamlarına başbakanlık binasının planları üzerinde talim yaptırdı. En önemli bölümünü kararlı albayların oluşturduğu 40 kişilik birlik, işçi ve öğrencilerle takviye edilmişti. Değişik kesimlerden birçok insanın bir araya getirilmesi bilinçli yapılmıştı. Böylece kamuoyunda darbede sadece askerin değil halkın da desteği bulunduğu izlenimi verilmiş olacaktı. Patlayıcı ve silahlar yeraltı örgütünden Wilhelm Canaris aracılığıyla sağlanacaktı. Saldırı birliği eylül ortalarında Eisenachs Caddesi 118 numara merkez olmak üzere çeşitli evlere dağılarak beklemeye başladı. Ama bütün bu hazırlıklar acı bir düş kırıklığıyla son buldu. Hitler Mussolini'nin aracılığıyla Münih'te bir konferansa katılmaya razı olmuştu ve dış politikada meydana gelen ani gelişmeler nedeniyle Münih toplantısının ileri bir tarihe atılması eyleme engel oldu. Rejim dostu haberleriyle Appeasement politikasına biraz olsun yardımcı olmayan İngiliz büyükelçisi, şimdi kendi dış işleri bakanı için özeleştiri yapıyordu: "*Barışa tutunarak Hitler'in rejimini kurtardık.*" Adolf Hitler böylece İngiliz ve Fransız politikacıların gevşekliği nedeniyle o güne dek hazırlanmış en tehlikeli suikast girişiminden kurtulmuş oldu.

Komplocular birbirlerinden ayrılıp ortada görünmedikleri süreyi ailelerine, dostlarına, beraber oldukları kişilere ve işyerlerine açıklamak ve izleri yok etmek için yeterince uğraştılar. Haftalarca ve aylarca tutuklanmaktan korkarak yaşadılar. Ama Gestapo "İmparatorluk şansölyeliğine karşı özel komando birli-

ği"nin varlığından geç haberdar oldu ve ancak 20 Temmuz 1944'te geriye dönüşlü olarak keşfedebildi.

Reichskristallnacht'ın* izleri yurtdışında fark edilmemişti. Münih'te Hitler'i öldürmek üzere gizlice Almanya'ya gelen iki adam bulunuyordu. İki adam da İsviçre'den gelmişti. Birbirlerini tanımıyorlar ve birbirlerinin hakkında hiçbir şey bilmiyorlardı. Biri Stalin'in emriyle yola çıkmıştı, diğeri ise kendi vicdanının sesini dinleyen biriydi. Biri komünist bir profesyonel, diğeriyse Katolik bir amatördü.

Hitler'e suikast amacıyla yaklaşabilenlerin içinde en iyi koşullara sahip kişi olan Alexande Allen Foote, İsviçre'de yaşayan bir İngiliz vatandaşıydı ve orada Jim takma adıyla etkili bir şekilde Sovyet ajanlığı yapıyordu. İskoçyalıydı ve katı bir komünistti. İspanya iç savaşında cumhuriyetçiler tarafında savaşmış ve kimliği ortaya çıkarılmamıştı. İspanya'nın çökmesinden sonra Fransa üzerinden İsviçre'ye kaçmıştı.

Geniş alınlı, seyrek saçlı, küçük gözlü ve gür kaşlı adam Cenevre gölü kıyısındaki Lozan'da zengin bir yaşam sürüyordu. Tanıdıkları ve komşuları tarafından seviliyor, davetler veriyor ve davetlere katılıyordu. Dostlar edinmeyi ve İsviçrelilerle bağlantılar kurmayı başarmıştı. Hiç kimse onun yeraltından bir adam olduğunu tahmin edemezdi. Stalin'in en iyi ajanlarından biri olan bu adam ancak bir yıl sonra kozasından çıktı.1938 sonbaharında sürpriz bir şekilde yine bir Sovyet ajanı olan Bill Philips'le birlikte sahte kâğıtlarla ve uydurulmuş senaryolarla "Führer"e karşı bir suikast düzenlemek üzere gizlice Almanya'ya girdiler. Foote çok iyi Almanca konuşuyordu ama bir İngiliz olarak yolculuk yapıyordu. Philips'le birlikte Münih'e gelen ajan orada önce Hitler'le ilgili eksik bilgilerini tamamladı. Foote Almanya'ya gelmeden önce Hitler'i ortalık yerde vurmanın zor olacağını biliyordu. Kısa sürede diktatörün güvenliği pek fazla önemsenme-

* 9 Kasım 1938'de Yahudilere ilk saldırının yapıldığı gece İmparatorluk kristal gecesi 'Reichskristallnacht' olarak anılır. (ç.n.)

yen özel gezintilerinde uygun bir fırsat elde edilebileceğini gördü. Örneğin Münih Schelling Caddesi'ndeki İtalyan yemekleri ve şaraplarıyla ünlü "Osteria Bavaria" restoranındaki bir öğle yemeğinde bu fırsat yaratılabilirdi. Zengin İtalyan işadamlarının da uğrak yeri olan "Osteria"nın müşterileri yüksek tabakadan oluşuyordu. Garsonlar -yabancı müşterilerine Hitler'in daha dün ya da birkaç gün önce tıpkı öteki müşteriler gibi sivil ve "Führer" olmasaydı belki de kendisinin yapmak isteyeceği kocaman bir natürmort yağlıboya tablonun dibindeki bir masada oturup yemek yediğini- anlatmaya pek hevesli olmuyorlardı. Yan odada her zaman Hitler için bir masa rezerve ediliyordu. İki ajan ayrıntıları kolaylıkla meydana çıkardılar: Hitler oraya her zaman gelmiyor ama sıklıkla uğruyordu. Çoğu zaman o gelmeden önce iki ya da üç SS adamı geliyordu. Küçük bir odada gözcülük yapan muhafızların önündeki tek engel sadece bir ipti.

Foote ve Philips restoranı uzun süre gözetledikten sonra suikast şanslarını test etmek üzere bir deneme yaptılar. Durum hiç de kötü değildi. Restoran kapısının sağında ve solunda durup çevrelerine bakındılar. Hitler içeri girdiğinde tam ikisinin arasından geçmek zorunda kaldı. Bill Philips çantasını kavrarken SS adamlarını gözledi. Suikast sırasında tabancayla yer değiştirecek olan sigara tabakasını çıkarırken kimse ona dikkat etmemişti. İki yabancı hiç ilgi çekmeden bir masaya oturdular ve böylece Hitler'i vurmak için hiçbir zorluk çıkmayacağından emin oldular. Nişancı kurbanına en ufak bir yaşama şansı bırakmayacak kadar iyiydi. Ama bombalı bir saldırı onlara daha güvenli göründü. Hem daha kolaydı ve neredeyse riski yoktu. Hiç heyecan uyandırmadan ülkeden ayrılıp İsviçre'ye geldiler ve raporlarını Moskova'ya gönderdiler.

Foote ve Philips hiç almayacakları yanıtı beklerlerken 21 yaşındaki İsviçreli teoloji öğrencisi kendi savaşını başlatmak üzere adım adım Hitler'e yaklaşıyordu. Berlin halk mahkemesi heyeti daha sonra onun *"1938 Ekim ve Kasım aylarında Baden-Baden'de, Berchtesgaden, Münih ve Bischofswiesen'de birbiri*

ardına Führer'i ve başbakanı öldürme girişiminde bulunduğunu" tespit edecekti.

Bavyera başkenti uzun süredir bira bayramı Oktoberfest'in hemen ardından başlayan NS'nin (Nasyonal Sosyalizm) kasım eğlencelerine artık alışmıştı. Feldherrenhalle'de 1923'ten beri yapılan geleneksel yürüyüşten günler önce askeri bando ve Hitler gençliği kentte yüyüyüş yapardı. Yüz binlerce kişi Hitler'in yürüyüşünü izlemek üzere Isar'dan meydana inen "vadi"de 9 Kasım günü meydana toplanırdı.

Maurice Bavaud adlı genç adam kendini gazeteci gibi tanıtarak Heiliggeist Kilisesi karşısındaki tribün için bir bilet edindi. Bu tribünün en önlerinde oturup kurbanını gözetlemek istiyordu. Eğer Hitler kendine uzak bir noktadan geçerse barikatı aşacak ve onu caddenin ortasında vuracaktı. Ardından gelecek olan öfkeli kalabalık tarafından linç edilmeyi çoktan göze almıştı.

Aynı gün tabancası için iki kutu kurşun satın aldı ve ormana giderek atış talimi yapmaya başladı. Sonunda dikkat çektiğini anlayarak talimini bitirdi. Bavaud Herrsching'e giden bir banliyö trenine binerek Ammersee'de motorsuz bir kayık kiraladı ve kâğıttan yapıp suya bıraktığı kayıkları 9 Kasım'da diktatörü vuracağı uzaklıktan vurmaya çalıştı. Rahip adayı yaklaşık 80 denemeden sonra artık eline, cesaretine ve sinirlerine hâkim olacağından emindi. 9 Kasım sabahı ilk sıralarda yer alabilmek amacıyla erkenden otelinden çıktı. Bileti defalarca kontrol edildi ve nihayet zaman geldi: Hitler'in yolda olduğunun haberi dakikalar önce verilmişti. Isar'dan coşkulu haykırışlar yükseliyordu. Pimpfe'ler*ellerindeki bayrakları havada sallıyor, histerik kadınlar çığlıklar atıyor, insanlar SS'lerin güçlükle korumaya çalıştığı barikatları zorluyorlardı. Ama kalabalık tam silahını çıkarıp ateşleyeceği sırada Hitler'i selamlamak üzere ellerini kaldırarak Bavaud'un görüşünü engelledi. Azgın topluluk arasında sıkışan Bava-

* Nazi Almanya'sında 10-14 yaşlarındaki çocuklar için oluşturulan 'Jungvolk-genç halk' örgütü üyesi. (ç.n.)

ud hiçbir şey yapamadan Hitler'in önünden geçip gidişini izlemek zorunda kaldı. Kurbanına sahte sevgi gösterileri ve başka mektuplar aracılığıyla yakınlaşma çabaları başarısızlıkla sonuçlandı ve Bavaud sonunda parası bittiği için İsviçre'ye geri dönmek zorunda kaldı. Rahip adayı kondüktör tarafından kaçak yolcu olarak yakalanınca Gestapo'nun eline düştü ve suikast girişimlerini itiraf etmesi için uzun zaman geçmesi gerekmedi.

Duruşma 18 Aralık 1939'da kamuoyuna kapalı olarak başladı ve giyotinle ölüm kararıyla sona erdi. 12 Mayıs 1942'ye kadar adı kötüye çıkmış Plötzensee hapishanesinde infazı beklemek zorunda kalan Bavaud 12 Mayıs günü ertesi sabah idam edileceği haberini aldı. Umutsuzca, ailesine yazdığı son mektupta: *"Soğukkanlılığımı koruyorum ve başımın düşeceği 06.00'ya dek de koruyacağım."*

Bir subayın oğlu olan İngiliz Noel Mason-Macfarlane 1930'da önce askeri ataşe olarak Viyana, Bern ve Budapeşte'ye gönderildi. Daha sonra Hitler'in fetih politikasına karşı günden güne gelişen öfkeyi yakından izlemek amacıyla görev yerini Berlin olarak değiştirdi. Hitler'in İkinci Dünya Savaşı'nı sadece riske etmeyip aksine körüklemek istediğinden ve Almanların uzun süredir yeni bir savaş atağı hazırladığından emindi. İngiltere'ye art arda uyarılar gönderen ataşe bu savaşa ancak diktatörün ortadan kaldırılmasının engel olacağı düşüncesinden hiç vazgeçmedi.

Noel Mason-Macfarlane Berlin'de Göring, Brauchitsch, Ribbentrop, Keitel ve yaverlerinin her yıl Hitler'in doğum gününü töreninde kutlamaları kabul ettiği tribüne 100 metre menzili bulunan Sophien Caddesi, 1 numarada oturuyordu. Hitler diğer başka zafer gezilerinde de yaptığı gibi o gün de üzeri açık arabada otururdu. O yaklaştığı zaman caddede çılgın bir kalabalık oluşur, adeta bir insan seli akardı. Mason-Macfarlane bu durumu değerlendirmeyi düşündü. Banyosundaki açık pencereden yıldönümü kutlamasının geçit resmi sırasında görülmeden ve fark edil-

meden ateş edebilirdi. Ona gerekli olanlar tetiği çekecek güvenli bir el, susturucusu olan dürbünlü bir tüfekti. Mason-Mc Farlaine dış büroya 20 Nisan 1939'da Hitler'i vurma planının detaylarını göndererek bir öneride bulundu. Ölümünden sonra notları arasında son derece temiz çalışılmış planıyla ilgili düşünceleri de yer alıyordu: *"Londra'da canla başla Hitler'in ölümü konusunda ısrar ettim. Onun ölümü bir anda nasyonal sosyalizmin çökmesine neden olabilir ve milyonlarca insanın yaşamı kurtarılabilirdi. Hitler ölümü haddinden fazla hak etmişti."*

Mason-Macfarlane can sıkıcı ama dürüst bir subaydı: Hiyerarşinin gereklerini yerine getirmesi diktatörün hayatını kurtardı. Londra'daki Dışişleri'nin Albay'ın önerisine verdiği yanıt -Mason-Macfarlane'in ölümünden sonra- 17 yıl gecikerek geldi. Bu tür bir saldırı şekli Whitehall'da *"sportmenliğe aykırı"* olduğu gerekçesiyle reddedilmişti.

Hitler, 1 Eylül 1939 günü, öğleden önce Alman imparatorluk meclisinde şu açıklamayı yapıyordu: *"Saat 05.45'ten itibaren artık tetik çekildi. Bu andan sonra bombaya bombayla karşılık verilecektir. Şimdi Alman İmparatorluğu'nun ilk askeri olmaktan başka bir şey istemiyorum! Bu amaçla benim için en kutsal ve en pahalı olan ceketi yine giydim. Onu sadece zaferden sonra çıkaracağım ya da - bu sonu göremeyeceğim!"*

O sıralarda küçük, cılız bir adam "ülkenin ilk askeri"nin, savaşın ilanının 70. günü olan 8 Kasım'ı görmemesi için Haidhausen'deki "Bürgerbraukeller"de deli gibi çalışıyordu.

Württemberg'li 36 yaşındaki marangoz ve saatçi Georg Elser basit bir insandı ama görülmemiş bir enerjisi vardı. Titiz bir çalışmayla dinamit ateşleyen bir mekanizma icat etmişti. Makineyi ailesinin bahçesinde başarıyla denemiş ve bu yüzden can sıkıcı sorularla karşılaşmıştı. Dahi usta dışarıdan hiç kimsenin yardımını almadan "Bürgerbraukeller"in konuşma tribünüyle birlikte çevresini de havaya uçurmak için ortalama on kilo patlayıcıya

ihtiyacı olduğunu hesapladı. Yine aynı şekilde otomatik çift saat mekanizması yardımıyla basit ama güvenilir bir ateşleme tertibatı kurma işine koyuldu. Ortaya çıkardığı işten tamamen hoşnut olunca çift tabanlı tahta bir bavul yaptı, cinayetine sermaye yapmak üzere mütevazı varlığını satarak bir bisiklet, bir kontrbas satın aldı ve cebine kalan 400 markla Münih'e hareket etti. 5 Ağustos'ta Münih'e vardı ve uygun fiyata kalacak bir yer bularak aylar sürecek çalışmasına başladı: *"Bürgerbraukeller'de çalıştığım dönemlerde her seferinde saat 20'den 22'ye kadar akşam yemeğimi yemek üzere hizmet birimine gidiyordum."* Elser yemek yiyor, parasını ödüyor ve "Bürgerbraukeller" kapanana dek küçük bir odada gizleniyordu. Herkes gittikten sonra ortaya çıkıyor ve buluşunu yerleştirmeye başlıyordu. Bu bir Sisyphus* çalışmasıydı ama "Küçük Schorsch" (daha sonra KZ Sachsenhausen'deki takma adı) başarıyla ilerliyordu. Ekimin sonunda, vurucu günden önceki hafta tamamen hazırdı ve hâlâ bu suikast nedeniyle suçsuz insanların da yaşamlarını kaybetme olasılığı düşüncesi içini kemiriyordu. Birçok kez kiliseye gidip dua etti ve sonunda daha fazla kan akmasını önlemek istediği için planladığı suikastın, bağlı olduğu Protestan dinince günah sayılmadığı kanısına vardı. Ölüm makinesi 6 Kasım günü artık geriye dönüşü olmayan zamandan 42 saat önce patlamaya hazırdı. Hitler'in geleneksel şenlikle ilgili anma konuşması ortalama saat 22'ye dek, yani bir buçuk saat sürüyordu. Bu kez son sözü bir bomba söyleyecekti. Ölümü teknik olarak garanti edilmiş ve bir sorun çıkmadığı takdirde 21.20'ye ayarlanmıştı. Elser memleketine geri döndü. Patlamadan önce Alman imparatorluk topraklarını terk edip Konstanz üzerinden İsviçre'ye gitmeye karar vermişti.

8 Kasım gününün sabahı Hitler Münih'teki özel konutuna varmıştı. Burada akşam yapması gereken konuşması üzerine bi-

* Mitolojide çok akıllı olan Sisyphus doğanın dengesini bozmaktan cezaya çarptırılır. Cezası kendi boyundaki bir kayayı bir tepeye çıkartmaktır. Ancak tepeye çıkınca kaya hep aşağıya yuvarlanır. Sisyphus deyimi batı dillerinde bitip tükenmek bilmeyen işler ve olaylarla ilgili olarak kullanılır. (ç.n.)

raz çalıştı ve sonra Üçüncü Reich'ın inşasında büyük emeği geçen adamın karısına, Gerdy Troost'a gitti. Gerdy ona neden sadece iki muhafızla dolaştığını sorunca diktatör kadere güvenmek gerektiğini söyleyerek cebini işaret etti: *"Görüyorsunuz tabancamı yanımda taşıyorum. Ama bu hiçbir işe yaramaz. Eğer sonum belliyse, o zaman beni sadece bu korur,"* diyerek elini kalbinin üzerine koydu, *"İnsan kaderine inanmalı. Ben, kaderin beni Alman halkı için tayin ettiğine inanıyorum. Ve bu halk için gerekli olduğum ve görevimi ulusum için yerine getireceğim sürece yaşayacağım."*

Hitler "Bürgerbraukeller"deki patlamadan birkaç saat önce yine evine geri döndü ve yapacağı konuşma üzerinde çalışmaya devam etti. Hava kötüleşmişti ama ertesi gün Berlin'de olmak zorundaydı. Bu nedenle pilotu Hans Baur'a havanın ertesi sabah başkente uçmak için uygun olup olmadığını sordu. Kaptan pilot kasım ayında sürekli oluşan sis nedeniyle olumsuz yanıt verince Hitler onun için her zaman rezerve tutulan özel trenle dönmeye karar verdi. Yolculuk planlarına göre zahmetsiz ve konaklamadan Berlin'e varması için tam 21.31'de Münih'ten hareket etmesi gerekiyordu.

Saat 20.02'ydi. Hitler *"Zafer-Heil!"* çığlıkları arasında 3000'den fazla üniformalı kişinin onu selamladığı "Bürgerbraukeller"e ulaştı. Çılgın alkışlardan kısa süre sonra o akşam konuşma kürsüsüne bu kez her seferinden farklı olarak erken çıktı. Diktatörün salondaki konuşması 20.45'te yüz binlerce hoparlör ve milyonlarca radyo aracılığıyla tüm ülkede dinlendi. Konstanz'daki sınırda görevli iki memur da o sırada konuşmayı dinliyor ve bir yandan da pencereden sınır bölgesini gözlüyorlardı. Birden İsviçre sınırına yaklaşan küçük bir adam gördüler. Memurlar çitin üzerinden atlamadan adamı durdurdular. Korkan adam ellerini kaldırdı ve hiçbir kaçma girişiminde bulunmadı. Küçük sınır kapısında geçerliliği kalmamış olan bir kart göstererek İsviçre'de bir tanıdığını ziyaret etmek istediğini iddia etti. Görevliler yakaladıkları adamı gümrük müdürlüğüne götürdüler.

Çantasını aradıklarında içinde biraz para, sucuk, kerpeten, helezonik yay, cıvatalar ve vidalar, "Kızıl savaşçılar birliği"ne ait bir işaret ve önce hiçbir şekilde şüphelenmedikleri Münih "Bürgerbraukellers"in kartpostalını buldular. Yasadışı olarak sınırı geçmeye kalkan Georg Elser adlı bu adamın büyük olasılıkla askerden kaçmak isteyen küçük bir balık olduğuna karar verdiler. İki memur bir tutanak hazırlayıp yakaladıkları adamı sınır polisine teslim ettiler.

Adolf Hitler beklenenden yarım saat erken olarak 21.07'de konuşmasını bitirdi. Her zaman kutlamaları kabul etme âdeti olduğu halde bu kez hiç kimseyle konuşmadan, olabildiğince çabuk tren istasyonuna hareket etti. Saat 21.20'de, "Bürgerbraukeller"de gözleri kör eden bir ışıkla birlikte şiddetli bir patlama meydana geldi. Saatli bomba kurulduğu saatte patlamıştı. 13 dakika geç patlasaydı tarihi değiştirecekti.

Führer'in treni 23.45'te Nürnberg'e vardı. Garda onu bekleyen emniyet müdürü telaşla haberi verdi: *"Führerim, size haber vermek isterim: Sizin gidişinizden hemen sonra 'Bürgerbraukeller'de bir saatli bomba patladı. Konuşma tribününün çevresinde bulunan en az 15 parti üyesi öldü. Yüzden fazlası da ağır yaralı."* Hitler ilk şoku atlattıktan sonra kısık bir sesle şöyle dedi: *"Şimdi tamamen rahatım! 'Bürgerbraukeller'i zamanından önce terk etmiş olmam, kaderin zaferime erişeceğimi onaylamasıdır."*

Sınır ve polis karakolları Münih faciasını gece yarısından kısa bir süre önce öğrendiklerinde Elser'i getiren iki sınır görevlisini hatırladılar ve hemen Gestapo'yu bilgilendirdiler. Elser öteki 120 suçluyla birlikte sorguya çekildi ama önceleri dikkati çekmedi. Fakat garsonlar ve bomba için malzeme aldığı satıcılar çelimsiz adamı hatırlayınca bu durum değişti. Uzmanlar Elser'in tek başına çalışan son derece yetenekli bir suikastçı olduğu görüşünde birleştiler. Ama Hitler ve yakın çalışma arkadaşları bu küçük adamın İngiliz gizli servisi tarafından görevlendirildiğinden emindiler. Tutukluyu bizzat sorguya çeken Himmler'in ağır çizmeleriyle attığı tekmeler onun ifadesini değiştiremedi. Kırbaç-

landı, aşağılandı, vücuduna sarhoş olup sürekli titremesine neden olan pervitin* verildi ama söylediği her şey aynı kaldı - Saldırıyı tek başına planlamış ve yönetmişti. Himmler sonunda bir hipnozcu ve medyum çağırdı ama posasını çıkardıkları Elser'den başka bir şey elde edemediler. Adam önce Sachsenhausen'e, oradan da bir tür ayrıcalıklı tutukluluk halinin süreceği Dachau'ya getirildi. Kendisine içinde gardiyanları için ahşap eşyalar yaptığı bir atölye tahsis edildi ve imparatorluğun en tepedeki güvenlik biriminin emriyle saatli bombasının en ince ayrıntılarına kadar bir modelini yapması emredildi.

Amerikalıların 5 Nisan 1945'te gelişinden kısa bir süre önce Dachau'daki komutanlık makamı, tutuklu Elser'in hava saldırısında ağır yaralandığını bildirdi.

Direniş grubu 1939 Kasım ayında ilk denemeleri başarısızlığa uğradıktan sonra bu kez Albay Hans Oster liderliğinde diktatörün yaşamını sona erdirmek üzere yeniden hazırlandı. Gruptakilerin bir bölümü Genelkurmay şefi Halder üzerinde hava saldırısı ya da treni raydan çıkarmak suretiyle prova niyetine "gizli"bir suikast sahnelemek isterken, Dohnanyi ve dostları da hâlâ diktatörü devirip titiz bir mahkeme kurmak fikrinde saplanıp kalmışlardı Oster ise Hitler sorununu ilk ve son olarak ve gerektiğinde tek başına çözmeye kesin kararlıydı. Hatta Oster'in evinden patlayıcı maddeyi alıp imparatorluk binasına gizlice sokarak tuvalette etkili hale getirecek canlı bomba olmaya hazır korkusuz bir sivil de tanıyordu. İnançlı bir Katolik olan Erich Kordt ilk günden beri direniş savaşçısıydı. Ölmesine sadece bir kaç gün kaldığının bilincinde olarak suikast planını en yakın arkadaşlarıyla paylaştı: *"Şimdi hareket eden doğru hareket ediyor demektir,"* diyordu. Dostları da üzüntüyle onu tasdiklediler. Ama hazırlıklar had safhadayken "Bürgerbraukeller" saldırısı her şeyi mahvetti. Gestapo her yerde casusluk harekâtı başlatmıştı, Oster ve adamları bu kez de vazgeçmek zorunda kaldılar.

* Bağan otundan yapılan bir tür ilaç. (ç.n.)

"Bu çılgın insan kasabını önlemek için her şeyi yapmamış olsaydım şehitlerin dul eşlerinin ve çocuklarının gözlerine bakamazdım." Kont Stauffenberg, Hitler'i öldürmeye kesin karar verdiğinde böyle demişti. 37 yaşındaki savaş gazisi soylu subay artık Hitler'in zorba yönetimine daha fazla katlanmak istemiyordu. Hitler için zorla çalıştırılan milyonlarca işçinin ayaklanmasına son verecek "Walküre" adını verdiği bir plan üzerinde çalışıyordu. Ama dışardan Hitler lehine görünen bu plan aslında onun sonunu hazırlamak içindi. 1943 Ekim ayında planın tüm hazırlıkları tamamen bitirilmişti. Stauffenberg 7 Haziran 1944'te ilk kez Hitler'le karşılaştı. "Walküre" planı *"Farklı mükemmelliği"* nedeniyle diktatörün gözüne çarpmıştı. Albay bu fırsatla *"Führer'in çok yakınında rahatlıkla hareket edebileceğini"* keşfetti. Hitler 7 Temmuz'da onu yine çağırdığında evrak çantasının içinde "Walküre" planının yanı sıra İngiliz menşeli saatli bir bomba da vardı. Ama patlama anında Hitler'in yanı sıra Göring ve Himmler'i de halletmek istediği için bombayı hemen çalıştırmamıştı. 15 Temmuz'da ikinci bir hamleye kalktı. Hitler onu ilk kez merkez karargâh Wolfsschanze'ye davet etmişti. Stauffenberg bu fırsatı kurbanının çevresindeki süregelen âdetleri ve düzeni gözlemleyerek değerlendirdi. Ama asit fitiliyle zaman geciktiriciyi en az on dakikaya ayarlayacak olanağı bulamadı ve böylece işi tamamlayamadan Wolfschanze'den ayrılmak zorunda kaldı. Ama 20 Temmuz'da yeni bir deneme yapacaktı.

Stauffenburg süresi belirlenmiş konferansın başlamasına kısa süre kala sadık adamı Yarbay Von Haeften'in kahverengi evrak çantasıyla onu beklediği tuvalete gitti. Sürekli kalabalık olan tuvalet, bombayı harekete geçirmek için kötü seçilmiş bir yerdi. Stauffenberg gömleğini değiştirmek istediğini söyleyerek bir oda rica etti. Onu bir yatak odasına götürdüler ve suikastçı burada elinden geldiği kadar çabuk olarak asit ateşleyiciyi çalıştırdı. Bunun için yaralı eline uygun bir kıskaç kullandı. Albayın artık ikinci bombayı da harekete geçirecek zamanı kalmamıştı. İlki çantaya henüz yerleştirilmişti ki üst başçavuş kapıyı hızla açtı ve ona acele etmesini söyledi.

Stauffenberg salona girdiğinde onu başıyla selamlayan Hitler'e yine başıyla karşılık verdi ve evrak çantasını kimseye fark ettirmeden olabildiğince uzağa iterek diktatörden iki metre uzaktaki meşe masanın ayağının dibine dayadı. Stauffenberg dışarı çıktığında saat 12.37 idi. Şiddetli patlama 12.44'de içinde 24 kişinin bulunduğu odayı sarstı. 4 kişinin ağır yaralandığı patlamanın şiddetiyle yere yuvarlanan Hitler'in başının arkasını ve yüzünü alevler yalamıştı. Pantolonu parça parça olmuştu ve her yanı tozla kaplıydı. Sağ dirseğinde önemsiz bir kanama, sol elinin tersinde küçük sıyrıklar vardı. Her iki kulak zarı da delinmişti ve bacaklarına sayısız kıymık parçası saplanmıştı. Bombanın ayağına dayalı olduğu ağır masa onu daha kötü olabilecek sonuçlardan korumuştu. Stauffenberg'in çantasının durduğu yerde yarım metrelik bir çukur meydana gelmişti.

Hitler'i öldürmüş olduğuna kesinlikle inanmış olan Albay havaalanına vardı. Wolfschanze'de yokluğu hemen fark edilip bizzat Hitler tarafından tutuklama emri verildiğinde uçağı çoktan havalanmıştı. Komplocular 17.30'da Nazi alman ordu birimlerine General Mareşal Von Witzleben imzalı bir teleks geçtiler: *"Führer, Adolf Hitler öldü. Acımasız hizipçi ve cepheye yabancı parti yöneticisi, makamını istismar ederek ağır şartlarda mücadele eden cepheyi arkadan vurmak ve iktidarı kendi çıkarları için kullanmak üzere zorla ele geçirmeye kalkmıştır. Şu andan itibaren imparatorluk hükümeti ülkeyi büyük tehlikeden korumak adına askeri sıkıyönetim ilan edilmiş ve beni Alman ordusunun başkomutanlığı görevine getirmiştir..."*

Stauffenberg, General Fromm'dan buna isyana çağrıyı da eklemesini istedi. Ama ikmal ordusunun komutanı yeni gelen haberi ona ileterek şöyle dedi: *"Hitler yaşıyor! Kont Stauffenberg, suikast başarısızlığa uğradı. Kendinizi vurmanız gerek."*

İsyana dahil olmayan ama bütün gün suskun bekleyen sekiz subay hangi tarafın zafer kazanacağını anladıkları zaman silahlarına sarıldılar. Stauffenberg odaya girdiğinde yaylım ateşi açtılar. Kont yaralı bir halde telaşla yan odaya saklanmaya çalıştı.

Fromm odaya girerek, *"Führer'in adına, tarafımdan oluşturulmuş mahkeme kararına göre Yarbay von Mertz, General Olbricht..."* Stauffenberg'i kastederek, *"...Adını artık anmak istemediğim Yarbay ve Üstteğmen Haeften ölüme mahkûm edilmişlerdir,"* diye bildirisini okudu. Tüm sorumluluğu üzerine alan Stauffenberg boş yere öbürlerini kurtarmaya çalıştı. Nazi Alman ordusuna ait taşıtların farları idamı aydınlatacak şekilde binanın avlusuna yerleştirildi. Subaylar tek tek kum yığınları önüne getirildi. Işıklar yakıldı. İlk olarak Olbricht öldürüldü, ikinci sırada Stauffenberg geldi. Yaveri von Haeften onun önüne atlayarak kurşuna hedef oldu. Böylece üçüncü olarak kurşuna dizilen Kont "Yaşasın Almanya!" diyerek öldü. Saat 0.33 de Mertz'in işi de bitmişti.

Bu olayın ardından suikastçılarla kan bağı bulunan tüm akrabaları kapsayan bir sürek avı başladı ve Heinrich Himmler'in zaferle *"Stauffenberg ailesi son üyesine kadar yeryüzünden temizlendi!"* diye açıklayana dek devam etti...

Kontun üç ve beş yaşındaki çocukları, erkek kuzenleri, teyzeleri, amcası yok edildi ve akrabaları, kayınvalidesi, yakın tanıdıkları dikenli tellerin ardına atıldılar. Goerdeler, Lehndorff, Treschkow, Hagen, Seydlitz, Schwerin von Schwanenfeld, Freytag-Loringhoven, Hase, Lindemann, Hansen, Hofacker, Finckh, York von Wartenburg, Bernardis, Moltke, Oster, Dohnanyi, Bonhoeffer, Haeften, Schulenburg, Hoepner, Leber ve diğerleri de aynı sondan kaçamadılar.

Will Berthold, Die 42 Attentate auf Adolf Hitler, Verlag Carl Ueberreuter, Wien, 1997; Elisabeth Chowaniec, Der "Fall Dohnányi" 1943-1945, R. Oldenbourg Verlag, München, 1991; Joachim C. Fest, Hitler, Verlag Ullstein GmbH, Propyläen Verlag, Frankfurt/Berlin/Wien, 1973; Winfried Meyer (Hrsg.), Verschwörer im KZ, Schriftenreihe der Stiftung Brandenburgische Gedenkstätten, Oranienburg, 1998; Detlef Graf von Schwerin, Die Jungen des 20. Juli 1944, Verlag der Nation Berlin GmbH, 1991; John Toland, Adolf Hitler, Gustav Lübbe Verlag GmbH, Bergisch Gladbach, 1977

J

I. JAKOB
İNGİLTERE KRALI
1566- 1625

Annesi Mary Stuart tahttan indirildiğinde henüz bir yaşında olan Jakob, İskoçya krallığına getirildi. Onu ardılı ilan eden I. Elizabeth'in ölümünden sonra İngiltere tacını da alarak Stuart ailesinden gelen ilk İngiltere kralı oldu. I. Jakob "Kralın tanrısal hakları"na dayanan katı bir mutlak krallık yanlısıydı. Katoliklerle uzlaşma çabaları "barut komplosu" aracılığıyla sonuçsuz kalan Anglikan devlet kilisesini özellikle destekliyordu. 1605 yılının Nisan ayında bir grup İngiliz soylu, kralı ve 5 Kasım 1605'te açılışı yapılacak parlamentoyu havaya uçurmayı planlıyordu. Suikastı başarıyla gerçekleştirebilmek için patlayıcıdan anlayan bir adama ihtiyaçları vardı. Hollandalı eski bir asker olan Guido/Guy Fawkes ve o bölgedeki uzmanlar çabucak bir araya geldiler. Yasadışı yoldan elde ettikleri plan aracılığıyla, barut dolu 30 ahşap fıçıyı depolamak için üzerinde I. Jakob'un konutunun bulunduğu Lordlar Evi'nin bodrum katını dikkatle araştırdılar. Fıçılar kimseye fark ettirilmeden birbiri ardına depoya taşındı. Sonunda 4 Kasım 1605'te Fawkes son kontrolleri yaptı. Her şey olması gerektiği gibiydi. Nemli taş zemin samanla örtülmüş, fıçılar sıra halinde dizilmişti. Tam bodrumdan çıkıyordu ki dışarıda askerlere emir veren sert bir ses duydu: *"Bu bölümün içine baktınız mı?"* Bir asker yanıtladı, *"Evet, geçtiğimiz ay"* Verilen

emir aynen *"O zaman tekrar bakın! Dikkatsizlik etmemeliyiz!"* şeklindeydi.

Kralın askerleri birkaç dakika sonra Guy Fawkes'i tutuklamışlardı. Onu sarayın zindanına zincirlediler ve işkence yaptılar. Fawkes ölüm tehdidi altında da olsa diğer komplocuların adlarını vermemekte ısrar etti. Sonunda 31 Ocak 1606'da idam edildi.

İhanet nedeniyle sonuçsuz kalan suikastın gerçekleşmesi gereken gün olan 5 Kasım günü İngiltere'de bugün hâlâ "Guy Fawkes günü" olarak kutlanır.

Francis G. Fawkes, The Gunpowder Plot, Ernst Klett Verlag, Stuttgart/Düsseldorf/Leipzig, 1999

JUAN MARIA JÁUREGUI İSPANYOL POLİTİKACI 1951 - 2000

Juan Maria Jáuregui San Sebastian'ın dağlık iç bölgesindeki güzel bir Bask köyü olan Legoretta'da doğmuştu: 1.422 nüfuslu köyde doğal taştan yapılmış bir kilise, bakımlı evler, bir sürü meyhane ve bir okul vardı. Kasabada 1976'da Bask bölgesinin özgürlüğü için savaşırken Guardia Civil tarafından vurulan iki kasabalı genç için dikilmiş bir de anıt bulunuyordu.

Anıtın durduğu yer Jáureguis'in en sevdiği yerdi. Anıt bir dağın yamacındaydı ve her yanı çam ağaçlarıyla kaplıydı. Jaureguis de oradan çok uzak olmayan bir yerde, 29 Temmuz 2000'de başına yediği iki kurşunla öldürüldü.

1994'ten 1996'ya dek Madrid merkez hükümetinde Guipuzcoa eyaleti valisi olarak çalıştığı için ölmesi gerekiyordu. Milliyetçi değildi, konuşmalarını daha çok önce Baskça daha sonra İspanyolca yapmıştı. Göreve geldiğinde yaptığı ilk işlerden biri de Guardia Civil'in işkenceci güvenlik güçlerini tasfiye etmek ve onların antiterörist eskadronu (ölüm süvari bölüğü) Gal üyesi ol-

ması nedeniyle kötü ün sahibi General Rodriguez Galindo'nun parmaklıkların ardına gitmesine yardımcı olmaktı. Jáuregui aynı zamanda ETA'nın zorbalıklarına karşı mantıklı önlemler almıştı. 60'lı yılların sonuna doğru onlarla ilişkisini kesip siyaset hayatına sosyalistlerin yanında devam etmeden önce onlara sempati duydu ve hatta gösteri yürüyüşü nedeniyle ölüme mahkûm olmuş ETA'cıları hapiste ziyaret ederek onlarla birlikte oturdu. Espritüel, ağır sıklet adam o günden sonra devlet ve ayrılıkçılar arasında diyalog oluşturdu ve arabulucu olmaya çalıştı. Ama kendi ailesi içinde bile bunu sağlayamadı. Eşi *"Bu göreve başladıktan sonra sanki aforoz edilmiştik,"* diyordu. Juan Maria'nın, hepsi de yıllardan beri ETA'ya yakın bir parti olan ve Bask bölgesinde her altı kişiden birinin seçtiği Euskal Herritarok partisinin üyeleri olan erkek kardeşleri ve yeğenlerinden biri *"Bazı insanlar birdenbire bizimle selamı kestiler,"* diyorlardı.

Muhafızları 1995'te işe gitmek üzere çıktığı yol üzerinde bomba döşenmiş bir araba bulduklarında Jáuregui ETA'nın idam sehpasına çıktığını biliyordu. Bunu izleyen bir başka suikast girişimi de başarısızlıkla sonuçlanınca bu kez hükümet ona ülkeyi terk etmesini önerdi. Aldeasa'da devlet havalimanı işletmesinde bir iş bularak Şili'ye gitti. Karısı ve kızı İspanya'da kaldılar.

Jáuregui temmuz başında yaz tatili için Legoretta'ya geldi. Koruma istemeyen politikacı dört yıllık bir aradan sonra *"Artık ölüm listesinin en üst sıralarında olmadığına"* inanıyordu. Fakat ailesi uyarıldı: Mayıs sonunda evlerinin duvarına bilinmeyen kişilerce üç kez "Ateş" diye yazılmıştı. Ama duvardaki idam sehpası ya da tebeşirle çizilmiş ceset çizimleri cinayeti çağrıştırdığı apaçık olan mesajlar konusunda bir şey yapılmadı. Juan Maria ve karısı 23 Temmuz'da yerel restoranlardan birinde evliliklerinin gümüş yılını kutladılar. Altı gün sonra Jáuregui öldü.

O cumartesi öğleden önce komşu kent olan Tolosa'da gazeteci dostlarından biriyle buluşmak üzere sözleşmişti. İki dost "El Fronton" adlı kahvenin yan masalarından birinde baş başa oturuyorlardı. Jáuregui kamplar arasında arabuluculuk yolları açmak

istiyordu. Gizlenmeye bile gerek duymayan güneş gözlüklü iki genç katil saat 11.00'e doğru barda bir şeyler içip gevezelik yaptılar, hesabı ödedikten sonra iki adamın oturduğu masaya doğru yakınlaştılar. Biri çıkış kapısını sağlama alırken öbürü tabancasını çekti ve bir metre mesafeden Jáuregui'nin ensesine ateş etti, ikinci kurşunu ise sağ şakağına sıktı. Jáuregui ağır yaralı halde yere yuvarlanırken katiller kahveyi terk ettiler. Kimse onları durdurmadı. Hemen ardından bindikleri çalıntı araba yakın köylerden biri olan Billabona'da havaya uçarak tamamen yandı. Suikastçılar izlerini yok etmek için bir kilo dinamit kullanmışlardı. Jáuregui'nin erkek kardeşi, dul karısına başsağlığı bile dilemedi ve cenaze toprağa verilirken arka sıralarda taş gibi hareketsiz durdu.

Berliner Zeitung, 31.07.2000; Frankfurter Allgemeine Zeitung, 31.07.2000; Stern, 09.11.2000; Der Spiegel, 07.08.2000; www.geocities.com/bastayaonline; www.kender.es/gesto

JEAN JAURÈS
FRANSIZ SOSYALİST
1859 - 1914

1883-1885 yılları arasında Toulouse'da edebiyat profesörlüğü alanında önemli bir yere sahip olan Jaurès, 1885-1889 yılları arasında parlamentoda solcu cumhuriyetçi olarak bulundu, 1893-1898 arasında ise sosyalistleri temsil etti ve parlak bir konuşmacı olarak büyük bir saygınlık kazandı. Sosyal yasama konusundaki düşünce farklılıkları ve öncelikle Alman İmparatorluğu'yla uzlaşma hazırlıkları konusundaki pasif tavrı 1907'de hükümet ve burjuva partileri arasında şiddetli tartışmalara yol açtı.

Fransız sosyalist lideri ve barış savaşçısı, çıkması muhtemel büyük savaştan kaçınmak üzere başka şansı kalmadığı için ana sermaye, silah sanayi ve askeriyeye karşı işçi ulusunu destekledi. 11 yıllık sürgünden sonra sonunda psikolojik tedavi görmek

zorunda kalan Yüzbaşı Alfred Dreyfus'un kurtarılması için Emile Zola ile yan yana savaştı. Jaurès 1904-1914 yılları arasında kendi kurduğu "Humanite" gazetesinde çoğu barış yanlısı ortalama 2000 makale yayınladı ve Saraybosna'daki suikasttan sonra adeta yalvaran bir barış konuşması yaptı.

Ama Paris'teki hava ısınıyordu ve adsız bir gazete yazısında açıktan açığa tehditler yayınlanıyordu: *"Bir savaş arifesinde generalin biri yurttaş Jaurès'i duvara dayayıp hak ettiği bir şarjör mermiyi beynine sıkmak üzere yarım düzine asker ve bir onbaşı seçecek olsaydı onun sadece görevini yaptığını düşünmez miydiniz? — Evet ve ben ona seve seve yardım ederdim."* Paris'in her yerine sivri Alman miğferi giydirilmiş Jeurès'in resimlerinin yer aldığı pankartlar asıldı. Altında da "Monseigneur Jaurès c'est L'Allemagne" yazıyordu. İşte o zaman 28 yaşındaki işsiz anarşist Raoul Villain Fransa'ya siyasi bir cinayet işleyerek yardımcı olma hayalleri kurmaya başladı. Ruh hastası adam aslında Alman imparatoru II. Wilhelm'e bir suikast planlamış ama majestelerinin sanat ve arkeolojiye olan merakını öğrendikten sonra imparatorun yaşamasına izin vermişti.

Kendine yeni bir kurban aradı ve Jean Jaures'te karar kıldı. 31 Temmuz 1914 akşamı "Cafe du Croissant"ta yayın kurulundan birkaç kişiyle birlikte yemek yiyen barışçı sosyalist, sırtını açık pencereye doğru vermişti. Ünlü adamı tanıyan bir meraklı arada sırada durup ona bakıyordu. Birdenbire iki el ateş edildiğinde saat ona yirmi dakika vardı ve yemek neredeyse sona ermişti. Kurşunlar Jeurès'in başına isabet etmiş ve onu cansız yere sermişti. Bir saniye süren şaşkınlıktan sonra restoranda tam anlamıyla bir kargaşa yaşandı. Artık neredeyse hiç nefes almayan Jeurès bir sıranın üzerine yatırıldı. Birkaç dakika sonra kalp atışları kesildi. Caddenin çok yakınında bir mesafeden ateş etmiş olan suikastçı anında yakalandı.

Raoul Villain'ın ardında başka güçler yoktu ve bu suikastı tek başına planlamıştı. Orta sınıf aileden gelen dengesiz, genç adam, asıl suçlunun Jeurès'e sürekli çamur atan şovenist gazete-

ler olduğunu savundu. Dava uzun yıllar sürdü ve 1919'da sanığın akli dengesinin yerinde olmadığına karar verilerek mahkeme beraat kararıyla sona erdi.

Urs Brand, Jean Jaurès, Musterschmidt-Verlag, Göttingen, 1973

II. JOHANNES PAUL
PAPA
1920-2005

Polonya doğumlu Karol Wojtyla 1938'den sonra Krakau'da edebiyat ve felsefe, 1942-1951 yılları arasında Krakau ve Roma'da teoloji okudu. 1946'da piskopos tarafından kutsanarak rahiplik görevine başladı, 1953'ten sonra Lublin Katolik üniversitesinde teoloji profesörü oldu, 1958'de Krakau yardımcı piskoposu, 1964'te ise başpiskopos oldu. 1967'de artık kardinaldi ve nihayet 1978'de papa seçildi. Papa II. Jean Paul, Hollandalı IV. Hadrian'dan sonra (1522-1523) ilk Polonyalı ve ilk İtalyan olmayan papadır.

Genç bir Türk 7 Nisan 1981'de Roma'nın Fiumicino havaalanında gümrük kontrolünden geçiyordu. Elmacık kemikleri çıkık zayıf bir yüzü, kısa, saçaklı saçları vardı. Gümrüktekilerden hiçbiri numarası 136635 olan ve Faruk Özgün adına tanzim edilen pasaportun sahte olduğunu fark etmedi. "Faruk Özgün" aslında sahte kâğıtlarla sınırı geçme riskini göze almak zorunda değildi çünkü gizli servis "Digos" aylar önce bir Türk teröristin Avrupa'da dolaştığına dair Interpol tarafından uyarılmış olsa da asıl adı Mehmet Ali Ağca olan adam İtalyan sınır polisinin arananlar listesinde bulunmuyordu.

Genç adam hemen Roma'dan ayrılarak Perugia'ya yollandı. 9 Nisan günü ana caddedeki "Hotel Posta"ya yerleşti. Ertesi gün İtalyanca öğrenmek üzere kent üniversitesine başvurdu. 300.000 liret tutarındaki okul parasını önceden ödeyerek gelecek üç ay

için İtalya'daki oturma iznini garantilemiş oldu. Son aylarda sık sık yaptığı gibi iki gece geçirdikten sonra kaldığı oteli değiştirdi. Daha sonra Milano'daki bir seyahat acentesinden tatil için Mallorca'ya rezervasyon yaptıran "Faruk Özgün" 8 Mayıs'ta oradan geri döndü. Bu kez Roma'nın merkezine taşınarak Vatikan'dan birkaç yüz metre uzaklıkta "Isa" adlı bir pansiyon kiraladı. 13 Mayıs sabahı odasından çıkarak tren garına gitti ve oradaki posta kutusundan bir paket aldı. Paketin içinde 9 milimetre kalibreli bir Browning HP 35, 13 mermi alan şarjörlü bir silah vardı.

Genç adam öğleden sonra her çarşamba olduğu gibi o gün de Peters meydanında Papa'nın resmi kabulünü bekleyen halkın arasına karıştı. Papa'nın bulunduğu üzeri açık Fiat jip, ağır ağır kalabalık arasında iki tur attı. Ona uzanan elleri sıkan, başları okşayan Papa küçük bir çocuğu kucağına aldı. Birkaç saniye sonra Hıristiyan dünyasının ruhani liderini ve beraberinde iki Amerikalı turisti ağır yaralayan dört el silah sesi duyuldu. Ama ilk kurşundan sonra kendini suikastçının üzerine atıp, *"Ne yapıyorsun sen!"* diye bağıran Franzisken rahibesi Maria Letizia Guidici Katolik kilisesinin en yüce adamının belki de hayatını kurtarmıştı. 10.000 kişilik kalabalığa korku ve panik hâkim olmuştu. Papa II. Jean Paul beyaz bir jiple Vatikan'da bir kliniğe götürülürken *"Neden ben, neden özellikle Papa?"* diye inliyordu.

Polis 23 yaşındaki Mehmet Ali Ağca'yı ateş ettikten hemen sonra yakaladı. Hep biraz daha farklı biri olmak istediği hemen ortaya çıkmıştı. Doğu Anadolu bölgesinin taşra kentlerinden birinde, fakir bir mahallede doğmuştu. Babası öldüğünde Ağca henüz sekiz yaşındaydı ve en büyük erkek olarak ailesine bakmak zorundaydı. Beş yıllık ilkokul eğitiminden sonra liseye kadar okumuştu. Zeki ama tembeldi. Ağca'nın silahlı adamlara karşı daha ortaokuldayken başlayan ilgisi üniversitede de devam etti. Okul arkadaşları sınavlar için ders çalışırlarken Ağca tüm dünyadaki terör eylemlerini izliyor ve onlara *"Okuduklarınız hiçbir işe yaramaz. Ben bir gün başka şekilde ünlü olacağım,"* diyordu. Ağca faşist ideoloji ve yöntemlerle siyasi muhaliflere baskı ya-

pan bir organizasyona katıldı. 1 Şubat 1979'da Milliyet gazetesinin sol görüşlü genel yayın yönetmeni Abdi İpekçi'yi vurdu. Hemen yakalanan Ağca aynı hızla hapisten kaçtı ve hemen gazetelerden birine yakında Ankara'yı ziyaret edecek olan Papa II. Jean Paul'e suikast düzenleyeceğini bildirdi. Suikast tehdidinden haberdar olan Pontifex Maximus olayı sükûnetle karşıladı: *"Bu benim meslek riskim. Korkmuyorum. Hepimiz tanrının ellerindeyiz ve sevgi nefretten güçlüdür."* Alınan olağanüstü güvenlik önlemleri Papa'nın yaşamını korumuştu. Ağca bu kez planını gerçekleştirdi. Türkiye'de giyabında ölüm cezası çıkan suikastçı ülkeden kaçmayı başardı. Sonunda Almanya'da ortaya çıktı ve oradan da hiçbir engelle karşılaşmadan İtalya'ya geçti.

Papa'nın yaşamına kasteden suikasttan sonra artık istediğine kavuşmuştu: Mehmet Ali Ağca artık dünyaca ünlüydü! Soğukkanlı ve sakin davranıyor, yeni senaryolar yazarak ve suikast nedenini sürekli değiştirerek resmi makamlarla alay ediyordu.

Papa dört gün sonra *"Beni öldürmek isteyen kardeşim için dua ediyorum ve onu gerçekten affettim,"* diye açıklama yaptı.

Roma mahkemesi 22 Temmuz 1981'de Mehmet Ali Ağca'yı ömür boyu hapse mahkûm etti. Suikasttan iki yıl sonra Ağca'yı hapishanede ziyaret eden Papa onu kişisel olarak affetti. Ağca, Papa II. Jean Paul'ün etkili isteği üzerine 20 yıl sonra affedildi. İtalya devlet başkanı Carlo Campi af kararnamesini imzaladı ve Ağca 13 Temmuz 2000 tarihinde cinayet suçundan idam hükmü giydiği ama yıllar sonra çıkan af yasasıyla on yıl hapis yatacağı Türkiye'ye gönderildi.

Focus, 19.06.2000; Frankfurter Rundschau, 27.08.1984; Der Spiegel, 21.05.1984; Stern, 21.05.1981 /16.07.1981 / 23.05.1985; Süddeutsche Zeitung, 11.07.1983; Die Welt, 03.09.1982; Weltwoche, 30.05.1985; Die Zet, 22.05.1981

K

HEINZ HERBERT KARRY
ALMAN POLİTİKACI
1920 - 1981

Frankfurtlu bir boyacı ustasının oğlu olan Karry 1945'te esir kampındaki esareti sona erince doğduğu kente geri dönerek gittikçe yükseldiği kayak malzemeleri ticaretine başladı. 1949'da FDP partisine girdi ve 1968'de eyalet meclisinde meclis grup başkanı oldu. Heinz Herbert Karry beş yıl boyunca federal hazine sorumlusu olarak önemli bir görev yürüttükten sonra 1979'da istifa etmek istedi ama partinin tepesinden gelen baskı sonucu görevinde kaldı.

Heinz Herbert Karry Hessen ekonomi bakanı ve FDP'nin hazine sorumlusu olarak 1961'de ailesiyle birlikte Frankfurt'un Seckbach semtinde bir bungalova yerleşti.

11 Mayıs 1981 günü, sabah saat beşe doğru Hofhaus Caddesi 51 numaradaki evin duvarına dayadığı bir portatif merdivenin basamaklarını tırmanan bir adam High Standart model 103 uzun namlulu 22 kalibrelik tabancasıyla yatak odasının açık penceresinden içeri altı el ateş edip ortadan kayboldu. Karry yatakta kanlar içindeydi: Ona isabet eden 4 kurşundan biri kalça kemiğinin şahdamarına rastlamıştı. Kanıtlar ortadaydı. Suikastçının tırmandığı merdiven duruyordu. Çok geçmeden olayda kullanılan tabanca anayol yakınlarındaki bir alt geçitte bulundu. Görgü tanıkları genç bir çifti, kırmızı bir Fiat'ın içinde birçok kez evin önün-

de görmüşlerdi. Tabanca, 1970'te GI* üyesi iki kişinin Butzbach'taki "Ayers" adlı Amerikan garnizonundan çaldıkları ve daha sonra piyasaya sürdükleri 18 silahtan biriydi. Silahlardan biri "2 Temmuz hareketi" üyelerinden birinde, öteki ikisi Frankfurt'ta bir hücre evinde ve Berlin'de bir posta paketinde ortaya çıkmıştı. Dördüncüsü 1974'te Hollanda'da Japon turistlere yapılan suikast sırasında kullanılmış, bir diğeri sevdiği kişiyle umutsuz bir aldatma tartışmasına girerek kendini vuran eski bir mahkûm tarafından kullanılmıştı. Silahlardan biri bir antikacıda ortaya çıktıysa da yine ortadan yok olmuştu.

Federal mahkeme başkanı Buback, çalışma bakanı Schleyer, bankacı Ponto, Kızıl Tugaylar Fraksiyonu'nun (RAF) işlediği cinayetler serisinin en seçkin kurbanlarıydılar. 70'li yılların başlarında savaş ilan eden RAF evrensel antiemperyalizmin yönetici liderleri olarak emperyalist güçlerin yönetici başlarını infaz ediyordu. Politikacılar önceleri ilgi alanlarına girmiyordu. Heinz Herbert Karry, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 11 Mayıs 1981'de bir suikasta kurban giden ilk politikacı oldu. RAF o zamana dek kendini geniş ölçüde izole etmişti. Sol ve sosyalist eylemlere olan ilgi, ülke içinde kötü sonuçlar doğuran durumlarla yer değiştirdi. RAF'tan ayrılarak kendilerini "eşyalara - olaylara karşı yasal şiddet" uygulayan, RZ (Revolutionare Zellen-Devrimci Hücreler) olarak tanımlayan küçük gruplar oluştu.

Cinayetin faili bir yıl sonra hâlâ bulunmayınca "Frankfurter Allgemeine Zeitung" bir fırtına kopardı: *"Frankfurtlu hemşerimizin akan kanı bir havalimanı ya da fabrika yapılmak istendiği zaman ikiyüzlü barışçıl düşüncelerle ekolojik savaş başlatan milletvekillerinden hiçbirinin üzerinde acı verici bir etki bırakmadı."*

Daha olay günü federal mahkeme savcısı Rebmann olayın terörist bir eylem olduğunu ifade etmişti ama soruşturmayı yürütenler bundan pek emin değildi. Olayı özellikle üstlenen örgüte

* Gefangeneninitiative- mahkûmlar birliği. (ç.n.)

dair herhangi bir not bulunmayınca bu iddia çürüdü. Dalavereci Karry için "*Düşündüğümüzden daha fazla düşmanı varmış*," sonucuna varıldı ve aşırı sağcılar, Hesse ulusal bankasının borç skandalına karışanlar sorgulandı. Karry'nin inşaat firmasıyla fiyat anlaşmasını gizlediği ve istasyon çevresinde kontakları olduğu iddialarını hatırladılar; silah vurgunculanını, partiye bağış yapanları, atom santrallerine ve otoban yapımına karşı olan grupları araştırdılar, aile içi sorunların ve aile içinde olabilecek düşmanlıkların izleri üzerinde durdular. Sonunda bir BKA* çalışanı *"kadın hikâyeleri" ni* bile araştırdı.

Cinayetten dört hafta sonra "Pflasterstrand" adlı kent gazetesinde RZ imzalı bir fotokopi ortaya çıktı. Yazının sahibi Karry'nin cinayetini kaza olarak nitelendiriyordu. "*Karry'yi öldürmek isteseydik farklı kalibreli bir silah kullanırdık ve öncelikle (örneğin vücudunun üst bölümü) başına nişan alırdık*" polis uzmanları cinayeti yeniden sahneleme çalışmalarından sonra bunun olanaksız olduğunu anladılar çünkü bakan o gece yatağa ters yatmıştı. Başından beri o mektubun bir aldatmaca olduğu söylentileri vardı, buna karşın polis her şüpheliyi araştırdı, sorguladı ve mahkemeye çağırdı. Ama sayısız iz üzerinde özenle çalışılmasına karşın katil bulunamadı.

Werner Raith/Thomas Schmid (Hrsg.), Politische Morde, Verlag Die Werkstatt, Göttingen, 1996

JOHN FITZGERALD KENNEDY
ABD BAŞKANI
1917- 1963

Amerikan başkanının uçağı 22 Kasım 1963'te Dallas havalimanının pistine indi. Uçaktan inen Kennedy ve eşi Jacqueline Lincoln limuzinlerine binip gitmeden önce güneşe göz kırparak

* Bundes Kriminall Amt - Federal Suç Dairesi. (ç.n.)

hayranlarını selamladılar. Teksas valisi John B. Conelly, karısı Nellie, gizli servisin bir ajanı ve şoför William Greer onlara eşlik ediyordu. Arabanın hemen arkasında gizli servisin bir arabası geliyordu. Yolculuk planlanırken başkanın üstü açık bir arabada halkı selamlaması konusunda şiddetli tartışmalar yapılmış ve güvenlik danışmanının ısrarla karşı çıkmasına karşın John F. Kennedy sonunda açık bir arabada yolculuk yapmaktan vazgeçmemişti, öyle de yaptı. 14 araçlı konvoy yarım saatten daha uzun bir süredir Dallas caddeleri boyunca başkanın konuşma yapacağı Trade Mart'a doğru yol alıyordu. Neşeli insanlar yolu kaplamış, sevinçle JFK ve First Lady'ye el sallıyorlardı. Ön tarafta oturan Nellie Conelly arkasını dönüp şakayla, *"Dallas'ın sizi sevmediğini söyleyemezsiniz, değil mi?"* dediği anda kurşun sesleri kırbaç gibi havada şakladı. O sırada halka el sallamakta olan başkan sarsılarak boğazını tuttu. Jacqueline Kennedy kocasının üzerine doğru eğildi, arabayı yavaşlatan şoför JFK'ye doğru dönüp baktı. Vali yardım etmeye çalışırken başkanın kafasına isabet eden ikinci bir kurşun kan, beyin ve kafatası parçalarını çevreye yaydı. O sırada göğsüne bir kurşun yiyen Vali Conelly yere yıkılırken, *"Tanrım, hepimizi öldürecekler"* diye inledi. Karısı yaralı kocasının üzerine abanarak onu kendine çekti ve kurşunlardan korumaya çalıştı. Arka koltukta ağır yaralı kocasını kollarında tutan First Lady kekeliyordu, *"Seni seviyorum, Jack."* Şoka uğramış bir durumda, kan içinde kalmış pembe tayyörüyle kocasına ait bir kafatası parçasını korumaya almak üzere arabanın tentesine tırmandı.

Kennedy'yi Parkland hastanesinde gören ilk doktor beyin cerrahı Charles J. Carrico'ydu. Kennedy olay yerinden sırtta taşınarak hastaneye getirilmişti. Yüzü kül rengindeydi, düzensiz nefes alıyor, genişlemiş gözbebekleri ışığa tepki vermiyordu. Dr. Carrico iki yara tespit etti. Biri gırtlağının alt tarafında küçük bir yaraydı, diğeri ise önemli bir bölümünün eksildiği kafatasındaydı. Durumun ümitsizliğini bildikleri halde on dakikadan daha fazla hastayı yaşama döndürmeye çalışan doktorlar saat 13.00'e

doğru yüzünü bir örtüyle örttüler. Amerika Birleşik Devletleri'nin en genç başkanı ölmüştü. Jacqueline bir rahiple birlikte kocasının yanında dua etti ve kendi evlilik yüzüğünü parmağından çıkararak kocasının parmağına taktı. Dul First Lady kocasının naaşı olmadan kenti terk etmemekte direniyordu. Ama yetkililerin ısrarlı açıklamaları sonucu sonunda ikna oldu.

Bu arada Dallas'ta katili bulmak için coşkulu bir arama başlamıştı. Ateş edildikten sonraki 15 dakika katilin belirsiz bir tanımlamasını ortaya koyamadı. Katil polisin haberi olmadan avuçlarının içine düşmüş ve yine haberleri olmadan avuçlarının arasından kaymıştı.

Lee Harvey Oswald'ı suikasttan hemen sonra gören ilk kişi polis memuru Marrion L. Baker oldu. Tabancasını çekerek ateş edilen deponun birinci kat merdivenine tırmanan Baker orada kantin yönüne giden bir adam gördü. Ona seslendiğinde adam arkasını dönerek Baker'a doğru yaklaştı. Son derece sakindi. Oradaki görevlilerden biri onun binada çalıştığını söyleyince yoluna devam etmesine izin verildi.

Oswald elini kolunu sallayarak yürüyüp gitti ve bir otobüse bindi. Ama Dallas caddeleri altüst olduğu için otobüsten inerek eve taksiyle gitmeye karar verdi. Eve geldiğinde o sırada televizyondaki suikast haberini izlemekte olan ev sahibine selam vermeden odasına girdi. Temiz bir gömlek giyerek tabancasını aldı ve tekrar evden çıktı. Hızlı adımlarla cadde boyunca yürüdü. Devriye polis memuru J. D. Tippit son yarım saattir dört kez anonsunu duyduğu katilin tarifine uygun bir adamın polis arabasının yanından geçtiğini gördü. Adam tarife tıpatıp uyuyordu. Polis hemen Oswald'la konuşmak üzere tabancası olmadan arabadan indi. Ama katil uyanıktı. Hemen pantolonun belinden tabancasını çıkararak Tippit'e dört el ateş etti. Çok geçmeden bir tiyatroya girip saklanmaya çalıştı ama gişeden bilet satın almamak gibi bir hata yaptı. Uyanık gişeci hemen polisi çağırdı. Polisler Oswald'ı bir köşede kıstırdılar ve kısa bir boğuşmadan sonra onu hemen tutukladılar. Hapishaneye giderken devamlı *"Ben karşı koymadım! Polis acımasız!"* diye bağırıyordu.

Soruşturmalar acı bir gerçeği ortaya çıkarmıştı. Kötü şartlarda yetişmiş olan Oswald'ın babası o doğduktan hemen sonra ölmüştü. Onu yetimhaneye veren annesi ikinci kez evlendikten sonra beş yaşındayken onu tekrar geri almıştı. Daha yetenekli olan ağabeyine benzeme düşüncesinin etkisi altında deniz kuvvetlerine girmiş ama bu bir işe yaramayınca atılmıştı. 1959'da Sovyet vatandaşı olmaya karar veren Oswald Moskova'ya gitmiş ama orada kabul edilmemişti. Bu arada üniversite eğitimiyle ilgili umudu suya düşen ve evlenmek istediği kadın tarafından terk edilen Oswald intihara kalktı. Daha sonra Minskli bir eczacıyla evlenerek onunla birlikte 1962'de Amerika'ya geri döndü. Bir süre sonra Nixon'u vuracağını söyleyerek tehditlere başladı ama sonra onun yerine emekli tümgeneral Edwin A. Walker'ı vurdu. Generali vurduğu İtalyan yapımı silahın namlusu altı ay sonra John F. Kennedy'ye çevrilecekti.

24 yaşındaki sanık poliste sorgulandığı iki gün boyunca Tippit cinayetiyle ilgili birçok delil olsa da başkanın suikastıyla ilgisi olduğunu sürekli inkâr etti. 24 Kasım Pazar günü polis binasının önünde toplanmış gazete muhabirleri, o gün daha emniyetli bir yere götürülmesi beklenen Oswald'a bir iki soru sorabilme umuduyla bekliyorlardı. Aralarında polisin hiç yabancısı olmadığı biri olan kısa boylu gangster Jack Ruby de vardı. Elleri kelepçeli olarak polislerin arasında kalabalıkta ilerleyen Oswald tam önünden geçerken Jack Ruby bir adım öne çıkarak Oswald'a doğru yürüdü, ceketinin kolunda sakladığı silahı ona doğrulttu ve *"Seni sıçan, başkanımı öldürdün!"* diyerek ateş etti. Kennedy'nin 48 saat önce gözlerini kapadığı hastaneye getirilen Oswald hemen öldü.

Otopsiden sonra John Fitzgerald Kennedy'nin çiçeklerle bezenmiş tabutu Beyaz Saray'a getirildi ve cenaze törenine dek başında nöbet tutuldu. Beyaz Saray'dan Capitol'e kadar olan yolun iki yanını yaklaşık 300.000 kişi doldurmuştu. Ayrıca 250.000 kişilik bir grup da tabutun ardından geliyordu. Ortalama bir milyon insan, öldürülen başkanlarını son yolculuğuna uğurlamak üzere cenaze törenini izledi.

22 Kasım 1963'te Dallas'ta, Kennedy cinayetiyle ilgili 2.000'den fazla kitap yayınlandı. Bunlardan sadece çok azı resmi Warren komisyonunun hazırladığı raporla aynı sonuca ulaşıyordu: Onlara göre Lee Harvey Oswald katildi ve ardından başka kişiler yoktu. Birçok yazar Kennedy'nin kesinlikle çetrefilli bir komplonun kurbanı olduğundan emindiler. On Amerikalıdan yedisi de buna inanıyordu. Şüpheliler listesi Mafyadan Fidel Castro'ya, Rus ya da Amerikan gizli servisine kadar uzuyordu. Hatta yandaşlarının teorisine göre eski başkan hâlâ hayattaydı.

Nigel Hamilton, Wilde Jugend, Leben und Tod eines amerikanischen Präsidenten, S. Fischer Verlag, Frankfurt a.M., 1993; Anthony Summers, J.F.K. Die Wahrheit über den Kennedy-Mord, Ullstein Verlag, Frankfurt/Berlin, 1992; Warren-Bericht über den Mord an John F. Kennedy, ausgewählt und eingeleitet von Wilfried Ahrens, Bertelsmann Lesering, 1964; Die Zeit, 22.05.1981

ROBERT FRANCIS KENNEDY
AMERİKALI POLİTİKACI
1925- 1968

Hukuk eğitiminden sonra önce seçim kampanyalarının organizasyonunda çalışan Robert F. Kennedy, erkek kardeşi John F. Kennedy'nin en yakın danışmanıydı. 1961 ve 1964 yılları arasında adalet bakanlığı (General Attorney) görevinde bulundu ve 1964'te New York senatörlüğüne seçildi. Irk ayrımcılığı karşıtı ve Johnson'un Vietnam politikasının şiddetli eleştiricisi oldu. Sonunda demokratların başkan adayı olarak seçimlere katıldı.

Kaliforniya'da bir kasırga gibi esen Kennedy inanılmaz bir seçim kampanyasıyla tek tek oy topladı. Halk tarafından bir pop star gibi görülen 42 yaşındaki adayın 5 Haziran 1968 akşamı yüzde üç oy çokluğuyla önde olduğu kesinleşmişti. Alt katta kazandığı zafer nedeniyle hemen kutlamalar başlarken o, yorgun bir halde Los Angeles'teki Ambassador otelinin beşinci katındaki süitinde dinleniyordu.

Sonunda Robert Kennedy ve eşi Ethel de diğerleriyle kutlamaya katılmak üzere aşağıya indiler. Otelin şefi, çifti ve korumalarını otelin önünde bekleyen insan kalabalığından kurtarmak için mutfak bölümünden geçirdi. Birden saygıyla sıraya dizilmiş duran mutfak personelinin arasından ufak tefek ama güçlü bir adam öne fırlayıp Kennedy'ye cam gibi gözleriyle bakarak 22 kalibrelik tabancasını çekti ve kurbanına iki el ateş etti. Yaralanan Kennedy ona engel olmak ister gibi kollarını havaya kaldırdı. Aynı anda kimse olaya müdahale edemeden mutfakta silahlar patlamaya devam etti. Soğukkanlılıkla suikastçının üzerine atlayan otel müdürü tabancasını kaptı. Kennedy mutfak zemininde ölü gibi yatarken ufak tefek adam kıskıvrak yakalandı.

Kennedy'nin üzerine eğilen bir otel hizmetlisi ölmekte olan adama ucunda haç olan bir tespih uzattı. Kennedy yavaşça, *"Herkes iyi mi?"* diye fısıldadı. Biri sağ kulağının arkasından girerek kafasına saplanan üç kurşunla vurulmuştu. Hemen çağırılan doktorlar diğer yaralı dört kişiyle ilgilendi. Olabildiğince hızlı en yakın hastaneye kaldırılan Kennedy'nin kalbi yolda durdu. Hastaneye vardıklarında çoktan ölmüştü. Yine de bir mucize uman doktorlar başındaki kurşun ölümcül bir yaraya neden olsa da onu yaşatmaya çalıştılar. Kalp masajı, adrenalin enjeksiyonu ve suni teneffüs yapıldı. Son olarak solunum cihazına bağlandı ama hiçbiri fayda etmiyordu. Ama on iki dakika sonra ağır yaralı Kennedy'nin kalbi tekrar atmaya başladı. Kocasını bir an bile yalnız bırakmayan Ethel bir stetoskop alarak kalp atışlarını dinledi: Doktora korkuyla *"Yaşayacak mı?"* diye soruyordu. Doktor, *"Şu anda en azından bütün gücüyle buna çalışıyor,"* diye onu yanıtladı. Robert Kennedy uzmanların ve en modern tekniklerin ameliyat için hazır olduğu özel bir hastaneye kaldırıldı. Ama bilinci yerine gelmeden 25 saat komada kalan hasta 01.44'te son nefesini verdi. Doktorlar saat 03.00'e doğru hastane önünde bekleyenlere ölüm haberini verdiler.

Suikasttan hemen sonra polis tarafından götürülen katil adını söylememekte direniyordu. Araştırmalar sonucu hiçbir belge-

ye rastlanmadı ve sadece bir araba anahtarı bulundu. Kardeşinin fotoğrafını ancak ertesi gün televizyonda gören katilin erkek kardeşi şoka uğramış bir halde esrar perdesini kaldırmak üzere polise geldi. 1944'te Filistin'de içinde doğan Sirhan Bishara Sirhan yoksulluk içinde geçen çocukluğu boyunca anne ve babasıyla hiçbir sorun yaşamamıştı, aksine tutarlı, güvenilir ve çalışkan bir öğrenciydi ve bu nedenle ümit vaat ediyordu. Kız kardeşlerinden biri ağır hastalanınca tedavi için para kazanmak üzere koleji bırakmak zorunda kalan Sirhan kız kardeşi öldükten sonra annesinin dediğine göre kötü yola düşmüştü. Annesi daha sonra bir televizyon programında İsrail lehine konuşmadan önce oğlunun Kennedy'ye bir aziz gibi taptığını söyleyecekti. Kudüslü Hıristiyan Arap olan Sirhan'ın ailesi 1956'da ABD'ye göç etmişti. Çocukken İsrail-Arap savaşlarının acımasızlığını kavrayan Sirhan, Yahudilerden nefret etmeyi öğrenmişti. Annesi sevgi dolu ama katı ve dar görüşlü bir kadındı. Amerika'da saygı görmediğini düşünen babası aşağılık duygusunu ailesi üzerinde kurduğu baskıyla sergiliyordu. Ailede uygulanan sopayla, yumrukla ve bahçe hortumuyla dayak her zaman gündemdeydi. Çelimsiz Sirhan kendini yalnız, zayıf, korkak ve diğer erkeklere yenik hissediyordu. Jokey olarak kariyer yapma girişimi ahır işçiliğinde son bulmuştu. Uzun süren işsizlik döneminden sonra nihayet bir yiyecek dükkânında iş buldu. Patronu onun için daha sonra *" Sanırım aslında kendini büyük bir adam olarak görüyordu ama bir sokak köpeğinden başka bir şey değildi,"* diyecekti.

Katil duruşma gününü beklerken suikastı Arap erkek kardeşi için yaptığını sürekli tekrarlıyor ve ısrarla Kennedy'nin bunu hak ettiğini savunuyordu. Ona olan nefreti Kennedy'nin İsrail'e ve Yahudi halkına duyduğu sempatiden kaynaklanıyordu. Sirhan 17 Nisan 1969'da ölüme mahkûm edildiğinde gururu nedeniyle duygularını belli etmedi. Karar 1972'de ömür boyu hapse çevrilince gaz odasına gitmekten kurtuldu. Hâlâ hapiste olan Sirhan sürekli olarak reddedilen af dilekçelerini düzenli olarak vermeye devam ediyor.

Farklı komplo teorilerinin ortaya atıldığı demokrat senatörün cinayetiyle ilgili elle tutulur bir kanıt bulunamadı.

Barbara Gibson/Ted Schwarz, Rose Kennedy, Aufstieg und Tragik einer Dynastie, Brandenburg Verlagshaus, 1996; Robert B. Kaiser, R.F.K. Must Die! Dutton, New York, 1970; Die Zeit, 22.05.1981

NANCY KERRIGAN
AMERİKALI BUZ PATENCİSİ
* 1970

"Neden ben? Neden şimdi? Neden?" Nancy Kerrigan 6 Ocak 1994'te Detroit'teki Cobo Arena buz pistinde yerde iki büklüm olmuş inliyordu. Saldırgan 24 yaşındaki buz patencisini hedef almış ve spor yaparken en çok kullandığı sağ dizine metal bir çubuk saplamıştı.

Nancy Kerrigan antrenmanını bitirdiğinde saat 14.30'du. Bu Amerikan şampiyonluğu ve aynı zamanda Lillehammer'de düzenlenecek olan kış olimpiyatlarının elemeleri için yapılan son çalışmaydı. Sporcu performansının doruklarındaydı ve koçuna göre *"Şimdiye kadar hiç o günkü kadar sert çalışmamıştı."* Norveç'e gitmek için seçileceğine şüphe yoktu.

Pistten çıkmak isteyen Nancy, pistin kenarındaki Dana Scarton'a bir röportaj verirken siyah deri ceketli, siyah şapkalı ve haki renk pantolonlu genç ve iri yarı bir adam balkonun üzerinden atladı. Bu antrenmanda güvenlik trafiği zayıftı, isteyen herkes buzun üzerine erişebilirdi. Adam izleyicilere Nancy Kerrigan'ı işaret ederek, *"Bu o mu?"* diye sordu. Yanında bir kamera taşıyordu. Fazlaca terliyor, rastgele ve telaşla fotoğraf çekiyordu. Daha sonra hiç konuşmadan iki kadının arasına giren saldırgan aniden ceketinin içinden çıkardığı metal bir çubuğu buz patencisinin dizine sapladı ve yine aynı şekilde kimseye fark ettirmeden geldiği gibi yok oldu. Çubuğu bir santim daha yukarı saplamış

olsaydı buz prensesinin bütün sporculuk yaşamı sona ermiş olacaktı.

Önceleri akıl hastası birinin işi gibi görünen saldırının kısa süre sonra, rekabete dayalı, nefretle planlanmış bir komplo olduğu ortaya çıktı. Hemen hemen saat başı suçluya yaklaştıran haberler gelmeye başladı. Nancy Kerrigan bir komplonun kurbanı olmuştu. Kerrigan'ın buz üstündeki en büyük rakibi Tonya Harding'ti ve bu suikast onu spotların altına getirmişti. O güne kadar Harding'i tanımayan spor dünyasında artık bir skandalla gündemdeydi. Bu, spor tarihinde buz pateni dalında o güne dek kıskançlık nedeniyle ortaya çıkan ilk skandaldı.

Pistteki saldırıdan sonra bir tanık polise başvurarak iki kişi arasında geçen bir konuşma duyduğunu söyledi. Duyduğu konuşma aynen şöyleydi: *"Neden onu hemen öldürmüyoruz..."* ve *"Dizine saplamamız yeterli..."* FBI harekete geçti. İlk şüpheliler gözaltına alındı. İlk alınan Harding'in koruması Oregonlu Shawn Eric Eckardt'tı. 26 yaşındaki şişman koruma, polisin yakından tanıdığı bir isimdi. Yıllar önce fahişe çalıştırmaktan gözaltına alınmıştı. Polis diğer şüpheli Derrick Brian Smith'i kelepçelemek zorunda kalmıştı. Çünkü onun arabayla kaçmaya çalışacağı tahmin ediliyordu. Chicago'daki bir radyo istasyonu, Eckardt ve Smith'in 1993 Ekim ve Kasım ayları arasında 31 kez birbirleriyle telefonda konuştuklarını bildirdi. Eckardt'ın bir yakını olan Russell Reitz, ABC televizyonuna çıkarak Eckardt'ın kendisine *"Nancy Kerrigan'ı haklıyoruz,"* dediğini açıkladı. Eckardt ayrıca olaydan iki gün önce kendisine birini öldürme ya da yaralama karşılığında 65.000 dolar teklif edilerek ona, *"Onun bir bacağını yaralayabilir misin?"* diye sorulduğunu, onun ise, *"Böyle bir şey yapamam,"* diyerek reddettiğini de ekledi.

Birkaç gün sonra Phoneix'te Shane Minoka adında genç bir adam polise başvurarak bu olayı 50 bin dolar karşılığında kendisinin gerçekleştirdiğini itiraf etti. FBI yaptığı soruşturmalar sonucu Minoka'nın daha önce Kerrigan'a Boston'da saldırmayı amaçladığını ama fırsatını bulamadığı için bundan vazgeçtiğini

ortaya çıkardı. Shane de tıpkı koruma Eckardt gibi bu olayın ardındaki azmettiricilerin Tonya Harding ve eski kocası Jeff Gillooly olduğunu iddia ediyordu. Ama her ikisi de bu iddiaları reddettiler. Saldırıdan kısa bir süre sonra avukatı aracılığıyla her tür bilgi vermeyi kesinlikle reddeden Harding bütün gayretini Lillehammer'a verdi ve tekrar antrenmanlarına başladı.

Harding-Gillooly arasında farklı bir ilişki vardı: Tonya içki satıcılığı yapan kocasını 15 yaşındayken tanımış ve 1990'da onunla evlenmişti. Fırtınalı evliliklerinde üç kez boşanmanın eşiğine gelmiş ve en sonunda 1993'te resmi olarak boşanmışlardı. Ama resmi ayrılıkları onlar için bir şeyi değiştirmemiş ve boşandıktan sonra da birlikte yaşamaya devam etmişlerdi. Saldırıdan hemen sonra resmi makamlarca sorguya çekilen Jeff Gillooly daha sonra serbest bırakıldı ve ortadan kayboldu. Böylece hakkında çıkarılan tutuklama kararından da kaçmış oldu.

Saldırıya neden olabilecek sebeplerle ilgili olarak Kerrigan ve Harding de ayrı ayrı incelendi. İki farklı kadın çok farklı özgeçmişleriyle ortaya çıkıyorlardı. Bir yanda 1993'te "People" dergisine göre dünyanın seçtiği en güzel 50 kadın arasında bulunan, aynı zamanda medya ve sponsorların gözbebeği olan, kazançlı reklam anlaşmalarına imza atan mavi gözlü, sempatik gülümsemesiyle çekici Nancy Keerigan vardı. Saldırıdan sonra gelen mektuplardan biri şöyleydi: *"Gerçekten yaralanmadığınıza çok sevindik."* İmza: Nancy ve Ronald Reagan. Kerrigan kızının buz pateni yapmasını sağlamak için aynı anda üç işte çalışan özverili bir babaya sahipti. Gözlerini onu doğururken kaybeden annesi, *"Onun ellerini, yüzünü hiç görmedim. Onu bir kez görebilmek için her şeyi yapardım. Bazen ona 'Buraya gel, burunlarımızı birbirine dayayalım' diyorum ve onu başkalarının görebileceği gibi görmeye çalışıyorum,"* diyordu. Öte yanda Tonya Harding'in durumu ise bambaşkaydı. Annesi altı kez evlenmişti. Beşinci kocası olan babası annesinden boşandıktan sonra 1987'de Oregon'u terk etmişti. Antrenman ücretini ödemek için annesiyle birlikte kaldırımlarda karton kutu ve şişe toplamak zorunda

kalan Tonya'nın yarışma kostümlerini annesi dikerdi. Manajerinin "Sert, tatlı, zor, duygulu, dik kafalı ve son derece yetenekli" olarak tanımladığı sporcu inanılmaz enerjisi ve hırsıyla bunu ortaya koyuyordu. Astımı olmasına karşın hedefine ulaşmaya çalışıyor ve içinde doğduğu bataktan kurtulmak için inatla savaşıyordu. Rakibelerinin aksine o basitlikten hoşlanıyordu: *"Doğruyu söylemek gerekirse gerçekten düşündüğüm tek şey, yeşil dolarlar."* Bu istek onu acımasız eski kocasının planladığı "demir çubuk-suikastı"na doğru yönlendirdi. 160.000 dolar para cezasına çarptırılan Harding buna ek olarak 10 bin dolar civarındaki mahkeme masraflarını ödemek ve Amerikan birliğine 50 bin dolar tutarında zorunlu bağış yapmak zorunda bırakıldı. Şampiyonluk yarışından tamamen menedildi. 500 saatlik sosyal hizmet görevini doldurdu ve ülkesinin amatörler birliği ona ömür boyu kapılarını kapattı. Nancy Kerrigan ise iyileşti ve Lillehammer'daki olimpik oyunlarda gümüş madalya kazandı.

Jutta Deiss/Doris Henkel, Eiskunstlauf, Die großen Stars, Copress Verlag, München, 1995; Stern, 20.01.1994; Süddeutsche Zeitung, 20.10.1999

MARTIN LUTHER KING JR.
AMERİKALI HALK ADAMI
VE BAPTİST RAHİBİ
1929 - 1968

Mahatma Gandhi'den etkilenen Martin Luther King Jr. Amerikan siyahilerin yurttaşlık hareketinin etkili bir silahı olan pasif sivil direnişi başlattı. 1955 ve 1956 yıllarında Montgomery'deki kamuya ait toplu taşıma araçlarındaki ırk ayrımcılığının kaldırılmasını sağlayan bunun gibi eylemlere örnek oluşturan bir minibüs boykotu organize etti. 1957'de ayrımcılık ve zenci avına karşı pasif direniş hareketini oluşturan "Southern Christian

Leadership Conference" (SCLC) üyeleri onu başkan seçtiler. King bu konumda sonuçları onu Washington D.C.'ye götürecek olan birçok gösteri tertipledi. Orada, 28 Ağustos 1963 tarihinde, 250 bin kişiye seslendiği ve vizyonunu özgür ve eşit bir toplumun oluşturduğu ünlü *"I Have a dream"* konuşmasını yaptı. King idealleri için defalarca hapse girmenin yanı sıra yaşamına yönelik ölüm tehditleriyle sürekli karşı karşıya kaldı.

39 yaşındaki Dr. Martin Luther King 3 Nisan 1968'de Memphis'teki "Lorraine Motel"e giriş yapmıştı. Otel görevlileri daha sonradan King gelmeden kısa bir süre önce rezervasyonunu gözden geçirmek üzere bir adamın resepsiyona geldiğini hatırlayacaklardı. Personelin onu hatırlamasının nedeni adamın beyaz olduğu halde siyahların giyindiği tarzda giyinip süslenmiş olmasıydı. Adam ön rezervasyon sonucu biraz köşede kalan 202 no'lu odadan dolayı huzursuzdu ve seçkin konuğun odasının daha merkezi ve iyice görünen bir yer olan bir kat yukarıdaki 306 no.lu odayla değiştirilmesinde ısrar etti. Martin Luther King'in ölümünden sonra adamın partiden ya da çalışanlarından biri olmadığı ve King'le hiçbir ilişkisinin bulunmadığı ortaya çıktı.

King aynı akşam iki binden fazla insanın onu çılgınca alkışladığı bir konuşma yaptı. Kelimelerinden birkaçı onun peygamberce karakterine uyuyordu: *"Önümüzde bir dizi zor gün var ama bunun benim için gerçekten önemi yok. Çünkü dağın zirvesine tırmandım. Herkes gibi ben de uzun bir yaşam sürmeyi isterdim... Ama şu anda bu beni çok az ilgilendiriyor."*

King ertesi günü oteldeki odasında geçirdi. Akşam olduğunda birkaç dostuyla birlikte balkona çıkarak otelin önündeki otopark alanına baktı. İngiliz din adamı Jesse Jackson ve iyi dostu müzisyen Ben Branch oradaydılar. Jackson ve Branch'ın yanında duran şoförü Solomon Jones yukarıya doğru bağırarak havanın soğuduğunu ve Jackson'un ceketini giymesinin daha iyi olacağını söyledi. Ona hak veren Martin tam üzerine bir şey almak üzere odaya giriyordu ki boğazına bir kurşun saplandı. Kurşun öyle hızlıydı ki onu yere devirmişti. Kravatı parçalanan Mar-

tin'in boynunda şiddetli bir kanama başlamıştı. Dostları ve idareci üyeler hemen yanına koşarak ilkyardım uygulamaya çalıştılar. Ambulans ancak kırk beş dakika sonra gelebildi. Sağlık görevlileri yaralıyı Saint-Josefs hastanesine kaldırdılar. Ateş edildikten bir saat dört dakika sonra King'in 19.05'te öldüğü açıklandı.

Olaydan hemen sonra olay yerine gelen polis yakınlardaki bir eğlence merkezi önünde fermuarlı bir sırt çantası buldu. Çantanın içinde bir çarşaf ve Remington marka dürbünlü bir silah kutusu vardı. İki görgü tanığı çevrede şüpheli bir adam gördüklerini söyledilerse de belirgin bir tarif veremediler. Eğlence merkezine uzak olmayan bir pansiyon vardı. Pansiyon sakinleri bir adamın pansiyonun tek banyosuna girip kapıyı kilitleyerek uzun süre oradan çıkmamasını garipsemişlerdi. Polis Martin Luther King'i öldüren silahın bu banyo penceresinden ateşlendiğinden emindi. Bulunan sırt çantası titizlikle incelendi. Önemsiz küçük şeylerin yanı sıra yakınlarda bulunan bir kuru temizleyiciye ait bir fiş ele geçirildi ve bu yolla adamın adını öğrendiler: Eric Starvo Galt. Daha sonra bir fotoğrafın da yardımıyla gerçek adının James Earl Ray olduğu öğrenilecekti. Polis araştırmalarını en üst düzeyde gerçekleştirdi ama katilin kaçtığı anlaşılıyordu. İki aydan fazla bir süre izini sürenlerden kaçtı ama sonra bir tesadüf sonucu kapana kısıldı. Martin Luther King'in katili şansı yaver gitseydi Londra Hearthrow havaalanından bir uçağa binerek Brüksel'e gitmeyi başaracaktı. Pasaport kontrolünde her zaman yaptığı gibi sahte pasaportlarından birini göstermek yerine dikkatsizlik sonucu birkaç sahte doküman gösterdi. Onu arayan güvenlik memurları üzerinde bir silah bulunca Scotland Yard gelene dek onu tuttular. Memur gerçek kimliğini teşhis ettiklerini ve Amerika'da cinayet suçundan arandığını ona bildirene dek soğukkanlı davranan katil haberi öğrenince ellerini yüzüne kapatıp hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Tutuklunun oldukça kötü bir geçmişi vardı. Orta batının fakir şartlarında yetişmişti. Annesi alkolikti. Sekiz çocuğuyla ilgi-

lenecek ne zamanı ne de hevesi olan kadın, temizlikçilik yaparak geçiniyordu. Babası aileyle pek ilgilenmiyordu ve zamanının çoğunu evin dışında çapkınlık yaparak geçiriyordu. 16 yaşındayken çantasında Hitler'in bir resmini taşımaya başlayan Ray bütün siyahlara karşı gittikçe büyüyen bir nefret besliyordu. İşlediği suçların listesi ve sabıkası oldukça uzundu.

10 Mart 1969'da, Dr. King'in ölümünden on bir aydan fazla bir süre sonra James Earl Ray suçlu bulundu ve 99 yıl hapisle cezalandırıldı. 24 saat boyunca itirafını inkâr etti. Perde arkasında başkalarının olduğuna ve kayıp silahlara dair garip hikâyeler uydurmaya başladı. Avukatları 1997 yılına dek sekiz kez davayı tekrar mahkemeye getirmeye çabaladılar ve her seferinde reddedildiler.

Stephen B. Oates, Martin Luther King, Wilhelm Heyne Verlag, München, 1986; Arnulf Zitelmann, Keiner dreht mich um. Die Lebensgeschichte des Martin Luther King, Beltz und Gelberg Verlag, Weinheim, 1992; Die Zeit, 22.05.1981

AUGUST VON KOTZEBUE
DRAM YAZARI
1761 - 1819

Daha 19 yaşındayken Weimar'da avukatlık yapan Kotzebue 1781'den 1790'a dek Rusya'da çalıştı ve 1797'den 1799'a dek Viyana'da tiyatro yazarlığı yaptı. 1800'de yazdığı dramalarından biri nedeniyle tutuklanıp Sibirya'ya sürgüne gönderileceği Rusya'ya geri döndü. Birkaç ay sonra haklarını geri aldı ve St. Petersburg'daki Alman tiyatrosunun direktörlüğü görevine getirildi. Kotzebue 1813'te Königsberg'te (bugünkü Kaliningrad) Rus başkonsolosu, 1816'da St. Petersburg'da devlet konseyi ve son olarak 1817'de çarın özel raportörü oldu ve bu görevle Almanya'ya gitti. 1818'de kurduğu "Literarische Wochenblatt"ta* üni-

* Haftalık Edebiyat Dergisi, (ç.n.)

versite öğrencileri derneği düşüncesiyle alay edince birçok düşman edindi.

Kendi döneminin ünlüleri olan Goethe ve Schiller'den daha başarılı olma düşüncesiyle gözü yükseklerde olan August von Kotzebue Rusya'daki hızlı yükseldiği kariyerinde vatan hasreti çekmeye başladı ve üçüncü karısı, on bir çocuğu, beraberindeki dadıları, ev öğretmenleri ve hizmetkârlarıyla birlikte memleketi olan Weimar'a geri döndü. Onu hangi tehlikenin tehdit ettiğinden habersiz sivri tüylü kalemiyle Çar hakkında haberler kaleme aldı.

1795'te Wunsiedel'de yukarı Bavyera Frankı'nda doğan ve Prusyalı bir hukuk müşavirinin oğlu olan Karl Ludwig Sand, bir iz bırakmaya kararlıydı. Bayreuth ve Regensburg'taki okul dönemlerinde takla atamayan, sessiz ve biraz hantal çocuk 1814'te Tübingen'e gitti ve iki yıl sonra teoloji eğitimi almaya başladı. Bu arada Napolyon'un Elbe'den döneceği haberi nedeniyle gönüllü birliğe katıldı. Ama birlik 1815'teki seferberliğin kısa sürmesi nedeniyle faaliyete geçemedi. Sand, ailesine yazdığı mektuplardaki gibi *"kendini vatanı için feda"* edemeden, içinde anavatanı için gösteremediği cesaretle sivil hayata geri dönmek zorunda kaldı. Kotzebue'nin alay dolu yayınlarıyla karşılaşınca drama yazarına duyduğu öfke büyümeye başladı ve 1818 Mayıs ayında günlüğüne şöyle bir not tuttu: *"Düşünüyorum da, ki çoğunlukla böyle düşünüyorum, cesur biri çıkıp Kotzebue'nin ya da onun gibi bir vatan hainin bağırsağına kılıcını saplamalı."* Ve öğretmeni onu sınıftaki en çalışkan, en alçakgönüllü genç adam olarak en iyi karneyle ödüllendirirken o, bir cinayet planı üzerinde aylar süren itinalı bir çalışma hazırlamaya başladı. Bir panayırda kazanarak ele geçirdiği küçük hançer ona yeterli görünmedi ve oldukça büyük bir Fransız avcı bıçağı yaptırdı. İyice emin olmak için anatomi konferanslarını izledi ve büyük bir titizlikle kalbin tam olarak bulunduğu yerle ilgili notlar aldı. Bu bilgilerle donanmış olarak bir dostunu davet etti. Ziyaretçi tam odaya girmişti ki Sand aniden onun yüzüne hafif bir darbe vur-

du. Adam içgüdüsel olarak ellerini korumak üzere yüzüne doğru kaldırınca bu kez göğsüne ikinci ama daha güçlü bir darbe indirdi. Sonra zafer dolu bir edayla güldü: *"Gördün mü, birini bıçaklamak istiyorsan böyle yapmalısın."* İçinde suikastın nedenlerini anlatan beşe yakın yazı yazdı. Birinin başlığı "August von Kotzebue'ye öldürücü darbe" adını taşıyordu ve şöyle devam ediyordu: *"Bugünün korkaklık ya da tembellik düşüncesinden nefret ettiğim kadar hiçbir şeyden nefret etmiyorum. Size bir işaret vermem gerek, bu gayretsizliğe karşı kendimi açıklamam gerek, bu rüşvetçi dönemin baş hizmetkârı ve kalkanı, halkıma zarar veren ve hain olan seni - August von Kotzebue- yere sermek kadar soylu başka bir şey bilmiyorum."* Eylemini yenilenmenin tamamlanışı olarak görüyordu. *"Bir İsa olabilirsin! Halkımı hatırla, kendine gel, kurtul!"*

Yapacağı işten emin olarak Mannheim'e doğru yola çıkarken aylar boyunca uğraştığı ve kendini ele verecek kâğıtları yazı masasının üzerinde bıraktı. Ama 23 Mart'ta hedefine eriştiğinde hâlâ kimse onlara göz atmamıştı. Sand hiçbir engelle karşılaşmadan Kotzebue ile konuşabildi. Rus vatandaşı olarak daha kolay kabul edileceği umuduyla kendini "Mitaulu Heinrich" olarak tanıttı. Yabancı adam kapıyı açan hizmetliye Rus kaplıca bölgesinden geldiğini ve Kotzebue'ye annesinden bir mektup getirdiğini söyledi. Hizmetçi konsey üyesinin evde olmadığını ve onunla ancak öğleden sonra görüşebileceğini söyleyince Sand onu beklemek üzere bir hana gitti, büyük bir iştahla öğle yemeği yedi, han müşterileriyle neşeyle sohbet etti ve saat 17.00'ye doğru Kotzebue'nin evine geri döndü. Bu kez içeriye alınan Sand birkaç dakika sonra kurbanıyla karşı karşıya geldi. Ev sahibi, *"Demek Mitau'lusunuz"* diyerek onu selamladı. Sand onu yanıtlamak yerine sol kolunun içine sakladığı hançeri çekti ve *"Al sana vatan haini!"* diyerek onu yüzüne savurdu. Kotzebue beklediği gibi elleriyle yüzünü korumaya kalktığında hançeri birçok kez ve daha kuvvetli indirdi. Darbeler ceketi, yeleği, iki gömleği ve yün iç ceketi yararak kalbe erişti. Kotzebue katiline saldırdı ve ikisi birlikte yere yuvarlandılar. Kotzebue hemen ölmüştü.

Aslında hemen oradan kaçmayı planlayan katil başını çevirince kapının eşiğinde kurbanının dört yaşındaki oğlunun korkudan dehşete düşmüş bir halde ona baktığını gördü. Oğlan hemen bağırmaya başlamıştı. Sand bunun üzerine hançeri kendi göğsüne sapladı ama fazla başarılı olamadığını hemen anladı. Çabucak kuvvetini topladı ve koşarak sokağa çıktı. Yoldan geçenlerin önüne diz çöktü ve *"Tanrım bu zafer için sana teşekkür ederim"* diyerek hançeri tekrar göğsüne sapladı. Bu kez kendini kaybederek yere yıkıldı. Yakındaki bir hastanede hemen kendine gelen ve olağanüstü güçlü yapısı sayesinde ölümden dönen Sand'ın toparlanması uzun sürmedi. Şiddetli acılar çeken ve kısmen topallayan katil artık sorgulanabilirdi. Tüm sorulara büyük bir uysallıkla yanıt vererek kendini savundu: O, haini susturacak *"Kutsal görev"*i yerine getiren tek vatandaştı. 5 Mayıs 1820'de Bad yüksek mahkemesi sanığı kılıçla ölüme mahkûm etti. Karar 20 Mayıs'ta Heidelberg kapısı önündeki çayırlıkta infaz edildi. Hükümet görevlileri protesto gösterilerinden korktuğu için idam sabah 05.00'te gerçekleşti. Bu erken saate rağmen idamı izlemeye birçok kişi gelmişti. 1.500 atlı asker idam sehpasının önünde durarak halkın taşkınlığını önlediler. Sand'ın kafasının gövdesinden ayrılmasını bekleyen halkı artık kimsenin tutması olanaksızdı. Darağacına çıkan insanlar mendillerini suikastçının kanına sildiler, saçları ve idam edilmeye gelirken kısa bir süre oturduğu koltuk kutsal eşya olarak pazara çıktı. Bu koltuktan kalan bir parça bugün hâlâ Wunsiedel müzesinde görülebilir.

Alexsander Demandt (Hrsg.), Das Attentat in der Geschichte, Böhlau Verlag, Köln, 1996; Peter Kaeding, August von Kotzebue, auch ein deutsches Dichterleben, Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart, 1988; Jörg von Uthmann, Attentat, Wolf Jobst Siedler Verlag, Berlin, 1996

L

OSKAR LAFONTAINE
ALMAN POLİTİKACI
* 1943

1966'dan bu yana SPD üyeliği devam eden diplomalı fizikçi Lafontaine 1985'te partisinin kazandığı seçim zaferinden sonra Sar eyaleti başbakanı oldu. Seçmenler 1990 ve 1994'te görevine devam etmesi yönünde oy kullandılar. Lafontaine barış hareketi yanlısı olarak 80'lerin başında NATO'nun 1979'daki çifte standart uygulamalarına karşı tavır aldı. Güncel toplumsal ve ekonomik sorunların çözümü için kışkırtıcı önergelerle daima siyasi iç tartışmalara neden oldu.

25 Nisan 1990'da Oskar Lafontaine'in Sarbrücke numaralı gri Mercedes'i, Sar eyaletine ait güvenlik görevlilerinin eşliğinde Johannes Rau'nun da yer alacağı bir seçim kampanyası konuşmasına gitmek üzere Köln'e doğru yola çıktı. Hızlı ve yoğun bir iş trafiği vardı. Lafontaine saat 19.00'a az bir zaman kala Köln-Müllheim'daki kapalı spor salonunda Bonn büro yöneticisi Pia Wenningmann'la buluştu.

Salon hıncahınç doluydu. Salonun orta giriş bölümünün önden ikinci sırasında beyaz yazlık bir elbise giymiş bir kadın oturuyordu. Dudaklarına açık kırmızı renkte ruj sürmüştü. Siyah saçlarını dümdüz geriye taramış ve gümüş bir tokayla tutturmuştu. Kadın Johannes Rau'yu öldürmek niyetindeydi. Adı Adelheit Streidel'di. 1947 doğumlu kadının babası Bad Neuenahr Spe-

cialcasino'da krupiye şeflik yapıyordu. Önce rahibeler okuluna giden Adelheit sonradan ev ekonomisini tercih etmiş ve en sonunda doktor yardımcılığında karar kılmıştı. Sık sık ortaya çıkan kuruntuların baskısı altında kalan Adelheit Streidel birçok kez tecavüze uğradığı gerekçesiyle iki kez silah taşıma ruhsatı talep etmişti. İlgili makamlar bu isteğini reddedince o da illegal yollardan bir silah edinmeye çalıştı. Ama sonuç olumsuzdu. 1986'da kundakçılıktan tutuklandı ve bir psikiyatr tarafından "suçsuz" bulundu. Paranoid şizofren, takıntılarla dolu kişilik bozukluğu olan biriydi. Bir psikiyatri kliniğinde aylarca psikolojik tedavi gören Adelheit Streidel artık maddi olarak tedavisini karşılayamayınca psikiyatrla olan randevularını ihmal etmeye başladı. Onun yerine zamanını "İnsan öldüren fabrika"yı protesto için el ilanları dağıtarak geçirmeye başladı. Onu kendisi ve başkaları için bir tehlike gibi gören kız kardeşi, ilgili makamlara vesayet talebinde bulundu ama bir sonuç alamadı. İlgili kurum doktoru ancak 24 Nisan 1990'da psikiyatrik inceleme raporu çıkardı ama artık çok geçti çünkü Adelheit Streidel Johannes Rau'yu öldürmek istediği iki et bıçağını çoktan satın almıştı bile.

25 Nisan günü Bad Neuenahr'dan bir taksiye binerek şoföre Köln-Mühlheim kapalı salonuna gitmesini söyledi. Oraya vardığında saat 15.30'du. İki demet çiçek satın aldı ve yanındaki iki bıçakla birlikte salondan içeri girerek önden ikinci sıraya oturup bekledi. Suikastçının niyeti Johannes Rau'nun yakınına ulaşabilmek ve iki bıçakla ona saldırarak soluk borusunu kesmekti. Doktor yardımcılığı eğitimi sırasında bu tür bir darbenin öldürücü olacağını biliyordu. 19.30'da iki rakip aday salona girdiler. 2000 kişi onları alkışlıyordu. Podyuma çıktıklarında önden ikinci sırada oturan beyaz elbiseli kadın ayağa kalkarak onlara doğru gitmek istedi ama görevliler onu engelleyince oturduğu yere tekrar geri dönmek zorunda kaldı. Oskar Lafontaine şiddetli alkışlarla kesilen bir konuşma yaptıktan sonra sıra Rau'ya geldi. Yine alkışlar, sevinç çığlıkları ortalığı inletti. Saat 20.44'e geldiğinde artık yerinde oturmaktan vazgeçen Adelheit Streidel ve çiçek bu-

ketlerini alarak yeniden podyuma çıkmayı denedi fakat yine güvenlik görevlileri tarafından engellendi. Fakat bu kez pes etmek niyetinde değildi ve sonunda iki politikacının önüne dikildi: *"Sizlere son derece saygı duyuyorum ve bu çiçekleri sunmak istiyorum,"* diyerek Lafontaine'e yeşil kaplı bir şiir albümü uzattı ve yazmaya başlayana kadar onu bekledi. Sonra bıçaklardan büyük olanı çantasından çıkardı ve saldırdı. Oskar Lafontaine boğazından ağır şekilde yaralandı. Adelheit Streidel hemen korumalar tarafından etkisiz hale getirildi. Johannes Rau aceleyle salondan çıkarılırken yerde yatan kurban bir eliyle boğazını bastırarak sürekli fışkıran kanı durdurmaya çalışıyordu.

Lafontaine yaklaşık kırk beş dakika sonra üniversite kliniğine kaldırıldı ve hemen ameliyata alındı. Doktorlardan oluşan ekibin sözcüsü iki saat sonra bekleyen insanlara Oskar Lafontaine'nin operasyonunun başarılı geçtiğini ama hayati tehlikeyi hâlâ atlatmadığını açıkladı.

Geceyi Köln polis merkezindeki hücrede geçiren Adelheit Streidel sabah 07.00'ye dek uyudu ve bir saat sonra sorguya alındı. Aslında ilk önce Johannes Rau'yu öldürmek istediğini ama son anda fikrini değiştirip ona *"siyasi olarak daha değerli"* göründüğü için Lafontaine'i öldürmeye karar verdiğini açık sözlülükle anlattı. Memurlar bu suçlu kadının mahkemeden daha çok doktorları ilgilendireceğini anlamakta gecikmediler çünkü Bayan Streidel onlara başından geçen etkileyici bir deneyimini anlatmıştı: İsa onun evine gelmiş ve onun elinden tutup bütün gece uçurarak Hamburg'a getirmişti. Orada kendisine içinde başka insanların yiyeceklerini üreten suçsuz insanların çalıştığı büyük bir gıda fabrikası göstermişti. Bütün sorumlu politikacıların bundan haberi vardı ama hiçbiri bir şey yapmıyordu. Sorgu 15.00'e kadar sürdü. Olay yerinde yapılacak canlandırma sorgusu gereksiz görüldü. Federal mahkeme Adelheit Streidel'in bir sinir kliniğine konmasını talep etti- mahkeme bunu onayladı.

Oskar Lafontaine ağır yaralarından kurtularak şaşılacak derecede çabuk iyileşti ve olaydan hemen bir ay sonra yine toplum

karşısına çıktı. Daha sonra bir söyleşide şöyle dedi: *"Bu suikast beni yaşamla bütünleşmek zorunda bırakan ve başka bir insan olmama neden olan bir olaydı."*

Werner Filmer/Heribert Schwan, Oskar Lafontaine, Econ Verlag, Düseldorf, 1996; Stern, 03.05.1990 / 10.05.1990 / 31.10.1990

VLADEMİR İLYİÇ LENIN
RUS DEVRİMCİ VE POLİTİKACI
1870 - 1924

Adına daha sonra "Lenin"i de ekleyecek olan Vladimir İlyiç Ulyanov altı çocuklu entelektüel bir ailenin üçüncü çocuğu olarak dünyaya geldi. Latin dili öğrendiği bir liseden mezun olduktan sonra hukuk eğitimine başladı. Bitirme sınavını katıldığı öğrenci ayaklanmaları nedeniyle 1891'de dışardan bitirmek zorunda kalan Lenin sonunda St. Petersburg'da hakimlik yapmaya hak kazandı ve yoğun bir şekilde devrimcilik hareketiyle uğraştı. 1897'de siyasi eylemleri nedeniyle tutuklanarak üç yıllığına Sibirya'ya sürgüne gönderildi. Tekrar serbest kalınca sürgünden Rusya'ya geri döndü ama 1905 yılının sonunda yeniden yurtdışına kaçmak zorunda kaldı. 1917'de Halk komiserleri konseyinin başkanlığına seçildi. Lenin başından beri sadece şiddet ve terörle başarılabileceği iddia edilen Proletaryanın diktatör liderliği düşüncesine dayanan bir devlet sistemi kurdu.

Yurtdışındaki emperyalistler ve ülke içindeki rejim karşıtları için Sovyet güçlerine karşı savaşta her yol mübahtı. Lenin'i, diğer komünist parti ve devlet yöneticilerini öldürerek Sovyet rejimini devirmek üzere bir suikast planladılar. Vladimir İlyiç 30 Ağustos 1918'de eski Michelson fabrikası işçilerine bir konuşma yapmıştı. Gösteriden sonra arabasına giderken birkaç kadın ona doğru gelerek çiftçilerin Moskova'ya gelmesinden ve ürünlerini satmalarına engel olan sınır komandolarından şikâyetçi oldular.

Lenin kadınlarla konuşurken şoförü Gil de arabanın motorunu ısıtıyordu ki birden art arda kurşunlar yağmaya başladı. Kaplan adındaki sosyalist devrimci bir kadın terörist Lenin'e ateş ederek zehirli kurşunlarla onu ağır yaralamıştı. Fabrika avlusunda bir şamata koptu. Bolşevik parti eylemcileri liderlerinin çevresinde toplanarak suçluyu yakaladılar. Ama en önemlisi Lenin'i bir an önce arabaya götürmekti. Ağır yaralı lider sorular sormaya başlayınca Gil kızgınlıkla onun sözünü keserek konuşmasını yasakladı. Hemen bir genel durum değerlendirmesi yapan şoför başka bir suikasta uğramaktan korktuğu için hastaneye gitmekten vazgeçerek bunun yerine doğruca Kremlin sarayına yöneldi. Oraya vardıklarında kanaması ağırlaşan Lenin'in bilinci tamamen gitmişti. Şoförünün onu odasına taşıma önerisini gururla reddederek büyük bir gayretle merdivenleri çıktı ve sürüklenerek yatak odasına eriştikten sonra sendeleyerek bir iskemlenin üzerine yığıldı. Güvenilir uzman doktorlar gelene dek iki kadın, çok az bir ilkyardım bilgisiyle kanamayı durdurmaya çalıştılar.

Lenin'in yaşamı pamuk ipliğine bağlıydı. Kurşunlardan biri sol omzundan girmiş, bir diğeri ise sol akciğer ucunu delmişti. O kadar çok kan kaybetmişti ki artık nabzının attığı bile hissedilmiyordu. Kalbi biraz yavaşlamıştı. Sonunda 31 Ağustos gününün sabah erken saatlerinde iki profesör gelerek hastayı soydular ve yaralarını temizleyerek sardılar. Doktorlar bir kan zehirlenmesinden korkuyorlardı ve hastanın yaşamını kurtarmak için ellerinden geleni yaptılar. Vladimir İlyiç olağanüstü soğukkanlıydı, *"Sonum geldi mi? Bana doğruyu söyleyin ki işlerimi tamamlayabileyim,"* dedi. Kendisine durumunun tekrar düzeleceği söylenince doktorların ve adamlarının bu sözlerine güvenerek şöyle dedi, *"Ah, ne yani, sakin olun, bu her devrimcinin başına gelebilir."*

Devrimci lidere yapılan suikast girişimi bütün ülkeyi sarstı. Parti, işçiler, çiftçiler ve Kızıl Ordu mensupları, herkes gazetelerde heyecanla yaralı liderin sağlık durumuyla ilgili resmi bültenleri izlediler. Lenin içlerinde emekçilerin bütün kalpleriyle

geçmiş olsun dileklerinin yer aldığı sayısız mektup ve telgraf aldı: *"İşçiler tekrar sağlığına kavuşmanı rica ve talep ediyorlar!" -Yoksulların büyük savaşçısı ve lideri olan seni yataktan kalkabilmen için yeniden sağlıklı yapacağız - "Tüm dünya yoksullarının en büyük dileği siz Vladimir İlyiç'i tekrar ayakta görmektir!"*

Fabrika ve işletmelerde, komünler ve köylerde, ülkenin ön ve iç kesimlerinde, her tarafta öfke dolu kararlar yayınlandı: Halk teröristler ve kentli feodal rejim karşıtlarıyla acımasız hesaplaşmalar istedi. İşçiler ve çiftçiler komünist parti ve Sovyet rejimiyle daha fazla birleştiler.

Vladimir İlyiç'in güçlü bir bünyesi vardı. Kendini daha iyi hisseder etmez önemli konularla ilgili bütün bilgileri öğrenmek istedi. Doktorların *"İşi tamamen unutun"* önerisine *"Bunun için zaman yok!"* diye yanıt verdi. Vurulmasından sekiz gün sonra askeri sorularla ilgili talimatların yer aldığı bir telgraf yolladı.

16 Eylül'de doktorların izniyle tekrar işinin başına dönen Lenin merkez komitedeki bir toplantıya katıldı ve ertesi gün halk komiserleri komisyon toplantısını yönetti. Gazetelerde sağlığıyla ilgili yayınlanan resmi raporda bu kez kendi sözleri yayınlandı: *"Bu bültenin uygun görmemin nedeni doktorları telefonla arayıp sorularla rahatsız etmemenizi rica etmek içindir."*

Autorenkollektiv, P.N. Pospelow, W.I. Lenin, Politisdat, Moskau, 1972; Robert Service, Lenin, Verlag C.H. Beck, München, 2000

JOHN LENNON
İNGİLİZ MÜZİSYEN
1940 - 1980

Gitarist, şarkıcı, klavyeci ve efsanevi Beatles grubunun üyesi John Lennon, grubun 1970'te dağılmasından sonra ABD'ye yerleşerek müzik yaşamına orada devam etti. "Give Peace a

Chance" gibi şarkılar besteledi, kitap ve piyesler yazdı, resim yaptı.

Lennon 1980 Aralık ayının ilk günlerinde kendini çok verimli hissediyordu. Akşamüzerleri çoğunlukla stüdyoya gidip çalışıyor, akşam on buçukla on bir buçuk arası karısı Yoko Ono'yla birlikte geri dönüyordu. Apartmanındaki resepsiyonda çalışan Jay Hastings *"Siyah limuzininin kapısının açılıp kapandığını hep duyardım,"* demişti. 8 Aralık akşamı hava özellikle yumuşak ve ılıktı. Stüdyoda beş saat geçirmiş olan John ve Yoko'nun arabaları saat 22.48'de evin önünde durduğunda apartman görevlisi arabanın kapısını açmak üzere dışarı çıktı. John karısı Yoko'nun önünde, kemerli kapıdan içeri girmek üzereydi ki bir erkek seslendi: *"Bay Lennon?"* John tam arkasını dönecekti ki katil 38'lik tabancasıyla sırtına beş kez ateş etti. Yoko çılgınlar gibi ambulans için bağırmaya başladı. John Jay Hastings'e doğru altı basamak çıktıktan sonra orada yere yıkılarak, *"Vuruldum,"* diye inledi. Hastings ceketini çıkararak yaralının üzerini örttükten sonra doğrudan polis *karakoluna* bağlı olan alarm düğmesine bastı. İki dakika içinde bir devriye arabası geldi. Ambulansı daha fazla beklemediler, Hastings, John'u arabaya taşıyan polise yardım etti ve olabildiğince hızlı bir şekilde en yakındaki Roosevelt Hospital'e doğru hareket ettiler. Doktorlar John Lennon'ın hayatını kurtarmak için ellerinden geleni yaptı ama çok fazla kan kaybeden Beatles'in efsane adamı çok geçmeden yaşama veda etti. Onunla ilgilenen doktorların bir bölümüne göre eğer John'a kliniğe getirmek yerine vurulduğu yerde müdahale edilseydi hayatta kalma şansı yüksek olacaktı.

Yoko Ono'nun hastaneden geri döndükten sonra kamuoyunun önüne çıkması zaman aldı. Cesaretini topladığında ise şunları söyledi: *"John insanlığı sevdi ve onun için dua etti. Lütfen siz de onun için aynısını yapın."*

John, New York eyaletinde, Hartsdale krematoryumunda yakıldı. Milyonlarca kişi onun yasını tuttu. Onu sevenler dünyanın her yanından akın akın geldiler. Yoko'nun önderliğinde

400.000 kişi Central Park'ta toplandı ve onun için on dakikalık saygı duruşunda bulundu.

Suikastçı yakalanıp tutuklandı. Katil Mark David Chapman Georgia'lıydı ve bir hastanede güvenlik görevlisi olarak çalışmış ve matbaacılık yapmıştı. 8 Aralık 1980 tek başına New York'a gelerek cinayeti işlediği yerden sadece iki yüz metre uzaklıktaki Olcott Hotel'e yerleşmişti. Aynı gün önce Lennon'un apartmanının önünde gezinmiş ve John Lennon'dan bir imza almayı başarmıştı. Kimse ondan şüphelenmemişti çünkü ünlü çiftin evlerinin önünde daima hayranlarından oluşan ve plaklarını imzalatmak isteyen bir grup olurdu.

Chapman gecenin ilerleyen saatlerinde geri döndü; bu kez iç sesi ona Lennon'u öldürmesi gerektiğini söylemişti. Sonra tutuklanmasına izin verdi: *"Ben hiç kimseydim ve dikkat çekmek istedim. John Lennon sadece albüm kapağımdaki bir resimdi. O gerçek değildi."*

9 Aralık günü Manhattan'daki kalabalık mahkeme salonundaki 15 dakikalık uzun sorgudan önce hakim şöyle dedi: *"Bu adam belirli bir amaçla New York'a geldi. Tasarladığı şeyi gerçekleştirdi. Chapman, John Lennon'u öldürmeyi soğukkanlı, sakin, rasyonel ve zekice düşünerek planladı."* Chapman'ın avukatı müvekkilinin kendisine her zaman John Lennon'ın büyük bir hayranı olduğunu söylediğini açıkladı: *"Bana daha on yaşındayken Lennon'a hayranlık duyduğunu söyledi, onun ruhi bir bunalım geçirdiğini düşünüyorum."*

Chapman ömür boyu hapse mahkûm oldu. İlk yıllarını Rikers Jail'de geçirdi ama daha sonra katı disipliniyle ünlü olan New York, Attica eyalet hapishanesine gönderildi. Diğer mahkûmların ona yönelttikleri şiddetli öfke nedeniyle 81A3860 numaralı mahkûma normal bir tutuklu gibi davranılmadı. Chapman her gün dünyanın her yanından nefret mektupları alıyordu ama kendisinin 1983'te yazdığı bir mektup bütün hepsinin içinde en dikkati çekendi. Chapman bu mektubu kurbanın karısı Yoko Ono'ya yazmıştı. Katil bütün ciddiyetiyle hikâyesini yazmak ve

kitabın gelirini bir hayır kurumuna bağışlamak üzere kendisinden onay istiyordu. Yoko Ono şok geçirdi.

Olaydan 20 yıl sonra Chapman'ın "iyi halden" zamansız tahliyesi gündeme geldi. John Lennon'un katili, af dilekçesi verip salıverildiği takdirde yaşamına misyoner olarak devam edeceği sözü verdiği halde dilekçesi kabul edilmedi.

Ray Coleman, John W. Lennon, Knaur Verlag, München, 1987; Bild am Sonntag, 26.09.2000; Hamburger Morgenpost, 26.09.2000

ABRAHAM LINCOLN
AMERİKAN BAŞKANI
1809 - 1865

Fakir bir aileden gelen avukat, hukuk eğitiminden sonra politik kariyerinde hızlı bir çıkış yaptı. Parlak bir konuşmacı ve becerikli bir parti taktik uzmanı olan Lincoln 1860'ta Illinois, Chicago'da cumhuriyetçilerin başkanı olarak aday gösterildi. Güney eyaletlerinin ABD'den ayrılmasına ve kuzey-güney savaşının (1861- 1865) çıkmasına neden olan Demokratik partinin bölünmesi onun seçilmesine olanak sağladı. Radikaller güney eyaletlerinin çabucak tekrar uyum sağlamasını hedef alan uzlaşma politikasını reddettiler. Ama 1864'te delegelerin 212'ye 21 ret oyuyla tekrar seçilen Abraham Lincoln Amerikan ulusu tarafından siyasi ahlakın bir simgesi sayıldı.

Abraham Lincoln 11 Nisan 1865 akşamı birkaç yakın dostuyla birlikte oturmuş, onlara on gün önce gördüğü bir kâbusu anlatıyordu:

Can sıkıcı ve yorucu bir günün gecesinde uykuya dalan Lincoln rüyasında birden çevresinde garip bir sükûnet hissetmişti. Sonra sanki çok sayıda insan sessizce önünde ağlıyormuş gibi belli belirsiz hıçkırıklar duymuştu. Ayağa kalkıp merdivenlerden aşağı indiğinde hıçkırıkların yükselmeye başladığını fark etmişti

ama çevreye bakındığında ağlayanları göremiyordu. Ona tanıdık gelen bütün odaları dolaşan Lincoln her yanda yas tutan insanların sesini duyuyor ama onları göremiyordu. Sonunda bir odaya girmiş, orada yatan ölüye korkuyla yaklaşmıştı. Ölünün çevresinde cenazeye gelen insan topluluğuyla birlikte birçok asker toplanmıştı. İçlerinden birkaçı yürekten ağlıyordu. Askerlerden birine yüzü örtülü olan ölünün kim olduğunu soran Lincoln "Başkan" yanıtını aldı, *"Bir suikastçı tarafından öldürüldü."* O anda cenazedekiler daha kuvvetli hıçkırmaya başlayınca Lincoln uyanmıştı.

Bu rüyadan o kadar rahatsız oldu ki o gece bir daha uyuyamadı. Rüya onu rahat bırakmıyordu. Gördüğü bu rüyayı birçok kez anlatan Lincoln suikastın olduğu günkü kabine toplantısı sırasında rüyasını son kez anlatacaktı.

14 Nisan 1865'te Lincoln'ün günü son dakikasına dek planlanmıştı. Sabahın erken saatlerinde Oval Ofis'te çalıştı ve birçok randevudan sonra öğleye doğru savaş bakanlığını ziyaret etti. Bakanlıkta, hâlâ gördüğü rüyanın verdiği rahatsızlıkla görünürde bir neden olmadığı halde akşam için güvenlik önlemlerinin artırılmasını ve özel koruma verilmesini rica etti.

Akşam bir tiyatro ziyareti planlanmıştı ama ziyaret zamanı yaklaştığında yorulan başkan günün bu son randevusunu artık dikkate almamayı düşündü. Ama sonra karısının General Grant ve eşini tiyatroya davet ettiğini hatırladı. Bu davet gazetelerde de yer almıştı. Bu nedenle tiyatroyu iptal etmemeye karar verdi. Ama bilmediği bir şey vardı, generalin karısı planını tek taraflı değiştirmiş ve tiyatro biletlerini Lincoln'ün başka dostlarına vermişti.

14 Nisan 1865 günü kelimenin tam anlamıyla John Wilkes Booth'un da takvimdeki "dolu" bir günüydü. Yakışıklı aktör koyu saçları ve bakımlı bıyığıyla sahnede iyi bir etki bırakmak istiyordu ama aktörlük hayatı boyunca onun gibi aktör olan babası ve erkek kardeşi onun başarıya erişmesine izin vermemişlerdi. Kıskançlıkla ikisinin gölgesinden kurtulmaya çalışan Booth bu-

nun için Shakespeare oynamak yerine gerçek bir dramı seçmişti. O gün saat 15.00'ten itibaren bir barda içki içmeye başladı, bir saat sonra oturduğu yeri değiştirerek ona cesaret verecek bir şişe brendi ısmarladı. İki saat sonra Ford's tiyatrosunun yanındaki bir barda artık viski içiyordu.

Başkan ve karısı bir saat gecikmeyle tiyatroya gelerek localarına geçtiler. İzleyicilerin Lincoln'un gelişini alkışlarla selamlamaları nedeniyle gösteri kısa süreliğine kesildi, sonra oyun yeniden devam etti. 65 yaşındaki başkan sırtını kapıya vererek oturmuştu - kimse geçen bütün bir gün boyunca orada bir delik açılmış olduğunun farkında değildi. Gösteri devam ederken alkolik bir polis olan Lincoln'ün resmi muhafızı John Parker en yakın meyhanede bir kadeh atmak üzere görev yerini terk edince başkanın korunması sadece loca kapısının önünde duran çalışanlarından Charles Forbes'a kalmış oldu.

Saat 22.00'yi biraz geçerken John Wilkes Booth tiyatroya geldi. Fuayede çalışma arkadaşlarından biri olan Jeannie Gourlay'i gördü. Aktris daha sonra mahkemede Wilkes'in o gece çevresini kötü bir etki bırakan deli gibi bakışlarla süzdüğünden söz edecekti. Booth hiçbir engelle karşılaşmadan Charles Forbes'in bulunduğu yere kadar geldi. Ona haberci olduğunu ve başkana bir haber getirdiğini söyledi. Forbes kolaylıkla ikna oldu ve suikastçının içeri girmesine izin verdi. Ardından onu kimsenin izlememesi için kapıyı bloke eden Booth kapıda daha önce açtığı delikten başkanın locasını gözetledi. Lincoln sahnedeki oyunu izliyordu. Rahatlayan Booth büyük çıkış yapacağı anın gelmesini beklemeye başladı. Üçüncü perdede tüm seyircinin çok güldüğü bir bölüm vardı. Tam o sahnede tetiği çekerse silah sesi duyulmayacaktı. Beklediği sahne geldi, Booth kapıyı açarak locaya girdi. İçeri doğru yürüyerek tabancasını çekti ve doğruca başkanın başına ateş etti. Başkan öne doğru yıkılırken Booth spotların altına gelerek *"Hic semper Tyrannis!"* diye bağırdı. O anda başkanın adamı katili yakaladı ama Booth *"güneyin intikamı alındı!"* diyerek onu bıçakladıktan sonra locanın tırabzanına tırma-

narak korkusuzca boşluğa atladı. Tam sahnenin ortasına, yüzünün üzerine düştü ve sol ayağı kırıldı. Buna karşın ortaya çıkan müthiş kargaşadan yararlanarak topallaya topallaya olay yerinden kaçtı ve dışarıda bekleyen atına atlayarak karanlığın yardımıyla kaçmayı başardı.

Bu arada olay yerine toplanan birçok doktor, Lincoln'ün öldürücü bir yara aldığında birleşiyorlardı. Başkan yakındaki küçük bir pansiyona taşındı ve burada dokuz saat ölümle pençeleşti. Karısı çıldırmış gibiydi. Sonunda ona odadan çıkması emredildi. Abraham Lincoln 15 Nisan sabahı saat 07.22'de öldü.

Soruşturmalar sonunda Booth'un hiç de sanıldığı gibi olayı tek başına gerçekleştiren bir deli olmadığının, aksine komplocu bir örgüt üyesi olduğunun anlaşılması uzun sürmedi. Gerçekten de bir süre sonra bütün planları açığa çıktı. Booth, Lincoln ve General Grant'ı öldürürken diğer komplocular da aynı anda görevlerini yerine getireceklerdi. Lewis Paine bakanlık müsteşarı William Seward'ı öldürecek ve George Atzerodt da başkan yardımcısı Andrew Johnson'u sonsuza kadar susturacaktı. 14 Nisan saat 22.00'de Boots planın üzerine düşen bölümünü gerçekleştirirken Paine de bakanlık müsteşarının evine gizlice girerek ona bir bıçakla saldırmıştı. Ama müsteşarın başına ve boğazına aldığı yaralardan hiçbiri ölümcül değildi. Kentin başka bir bölgesindeki Atzerodt'un ise sinirleri bozulmuş ve başkan yardımcısını öldürmek yerine içmeye gitmişti.

Bu arada kaçışının ilk etabını başarıyla tamamlayan Booth diğer komplocu David Herold'la buluştu ve onun yardımıyla bir doktor bularak bacağını tedavi ettirdi. Lincoln'ün katili Herold'la birlikte Viginia eyaletine giderek güvende olduğunu sandı. Ama iz sürücüleri boş durmuyordu. Her yerde çete üyelerinin başlarına yüksek ödüller konduğunu gösteren ilanlar asıldı. Araştırmalar sırasında 2000'e yakın kişi tutuklandı, bunlardan çoğu ilk sorgularından sonra salıverildi. Sonunda 26 Nisan 1865'te Booth ve Herold'u bir depoda ele geçiren ordu, iki adama teslim olmaları çağrısı yaptı. Herold deponun kapısında titreyerek tes-

lim olurken suikastçı bunu yapmadı. Askerler kulübeyi çevirip ateşe verdiler. Sonra bir el silah sesi duyuldu. Booth'un kendini yaraladığı mı yoksa bir askerin mi onu vurduğu bu güne dek açıklığa kavuşamadı. Depodan ağır yaralı olarak çıkarıldığında son sözleri şöyle oldu: *"Anneme vatanım için öldüğümü söyleyin."* Ölümünden sonra bulunan günlüğünde eylemi hakkında anlaşılamamaktan yakınıyordu: *"Umutsuzum. Peki neden? Brutus'a saygı duyulduğu için, Tell kahramanlığa yükseltildiği için. Ama bu güne kadar bilinen en büyük tiranı deviren ben aşağılık bir katil gibi görülüyorum."*

Vidal Gore, Abraham Lincoln, Hoffmann und Campe, Hamburg, 1985; Edmund Lindop, Assassinations That Shook America, F. Watts, New York, 1992

HUEY PIERCE LONG
AMERİKALI POLİTİKACI
1893 - 1935

"Kingfish" lakaplı hakim ve demokrat Huey Pierce Long, Louisiana senatörü ve valisi olarak dünya ekonomik krizi sırasında demagojilerle, gözdağı vererek, rüşvetçilik yaparak ve otoriter bir şekilde organize edilmiş partiyi kullanarak antikapitalist eğilimli, diktatörlüğe benzer bir iktidar oluşturdu. İhmal edilmiş inşaat sektörü aracılığıyla isihdam yaratması, eğitimbilimine desteği ve "Share our Wealth" -varlığın paylaşımı- adı verdiği cazip seçim programı Long'u eskiden demokratik partide onu desteklemiş olan Franklin D. Roosevelt karşısında en tehlikeli rakip haline getirmişti. Güç elde etme gayreti ve acımasız yöntemleri onun faşistlikle suçlanmasına yol açtı.

Zenginlik vaat eden popüler reformlarını zorla uygulamaya çalışarak görevlerinin ona sağladığı olanakları tamamen özel amaçları doğrultusunda ve politik kazanç sağlamak için kullanan Long, devletin en üst kademesindeki görevi elde etme umuduy-

la başkan Roosevelt'e karşı oynadı. 1936'daki seçimler yaklaşmıştı - ve başarı sağlayacak gibi görünüyordu. Zenginliği ülke genelinde paylaşmak üzere miras ve servet vergisini yükseltme önerisi birçok fakir beyazı coşturmuştu. Roosevelt rakibinin reklam etkisi yapan sloganını kızgınlıkla dinledi: *"Herkes bir kraldır ama kimse taç taşımak zorunda değildir."*

Long popüler olmak için her aracı kullanıyordu. Minnettarlığını büyük ölçüde parasal destekle gösteren mafyayla bile işbirliği yaptı. Ama sloganları alt tabaka beyazlar arasında birçok taraftar toplasa da Long'a karşı olan yeterince insan vardı. Bunlardan biri de 29 yaşındaki başarılı bir kulak burun boğaz doktoru ve barışçıl bir aile babası olan Carl Austin Weiss'dı. Weiss'ın karısı Yvonne Pavy ikincil konumda olsa da Long'a karşı coşkuyla muhalefet eden bir hakimin kızıydı. Huey P. Long kendi seçim bölgesinde ona karşı hiçbir şans elde etmemesini garantilemek üzere hakimi -ondan önceki birçokları gibi- görevinden almıştı. Karısının ailesinin nefretine yol açan Long'un bu eylemi Weiss'i son derece öfkelendirmişti. Doktor o güne dek hiçbir şekilde siyasal ortamlarda görünmemişti. İşinin dışında sadece ailesiyle ilgilenir ya da yeni tıbbi aletler tasarlardı.

8 Eylül 1935 sabahı her zamanki gibi işine gitti ve öğleden sonraya dek ertesi gün yapılması gereken bir ameliyatla ilgili hazırlıkları tamamladı. Akşama doğru eve gelen Weiss beyaz bir keten takım giydi ve karısına birkaç hastasını evde ziyaret etmesi gerektiği söyleyerek çıktı. Arabasına binerek Long'un valilik döneminde yaptırdığı ortalama beş milyon dolara mal olan devlet konuk evine doğru yola çıktı. Arabasını parkeden Weiss evin merdivenlerini çıkarak doğruca Long'un özel olarak tahta çıkardığı ardılı Oscar Allen'in bürosuna gitti. Daha sonra tanıklar onun odanın içinde bir aşağı bir yukarı yürüdüğünü ve sürekli *"Şimdi artık uzun sürmeyecek,"* diye tekrarladığını söyleyeceklerdi.

Akşam saat 21.30'a doğru bir konferanstan eve dönen Long, arkasında onu izleyen korumalarıyla koridor boyunca aceleyle

yürüyordu. Birden karşısına çıkan beyaz keten takım elbiseli bir adam ona doğru birkaç adım atarak otomatik bir tabanca çıkardı ve hiçbir şey söylemeden kurbanına ateş etti. Çığlık atan Long, sendeleyerek sağ tarafa doğru tutundu ve kanlar içinde çıkış kapısına doğru kaçmaya başladı. Merdivenlerin başında *"Jimmy, oğlum, vuruldum"* diyerek bir görevlinin kollarına yığıldı. Silahını çeken James O'Connor yaralı senatörü hastaneye götürmek üzere bir arabaya taşıdı.

Weiss bu arada muhafızlar tarafından delik deşik edilmişti. Onu yere deviren korumalar üzerine 61 kez ateş etmişlerdi. Göğsüne 30, sırtına 29, başına da iki kurşun yemiş olan suikastçı cilalanmış mermer zeminde yatıyordu. Eskiden beyaz olan takım elbisesi artık tamamen kırmızıydı. O sırada ameliyat masasında bulunan kurbanının bilinci ise tamamen yerindeydi. Başına toplanmış olan doktorların önce yarayı temizlemeleri gerekiyordu. Long birden, *"Pekâlâ, temizleyin o zaman!"* diyerek yerinde doğruldu ve duyduğu acıya narkoz almadan dayanabilmek için dişlerini sıktı. Yapılması gereken acil kan nakli için on kişiye haber verildi. Senatörün yakın dostlarından biri kan verdi. Ameliyat sırasında kanı durdurmayı başaran doktorlar kurşunun bir böbreği parçaladığını ve hayati tehlike oluşturduğunu gördüler. Durumu kötüleşen Senatör Huey P. Long'a kan nakline devam edildi. Ama senatör 10 Eylül sabahı saat 04.20'de öldü. Cenazesine 30.000 kişi katıldı.

Robert Penn Warren 1946'da Long'un yaşamını anlatan, "All the King's Men" - Başkanın bütün adamları- adlı şaheser bir roman yazarak Pulitzer ödülünü kazandı. Üç yıl sonra kitabın filmi çekildi ve 1949'da Oscar aldı.

William Ivy Hair, The Kingfish and his Realm: The Life and Times of Huey P. Long, Louisiana State University Books, Baton Rouge, 1991; David Zimman, The Day Huey Long Was Shot, Obolensky, New York, 1975

LOUIS PHILLIPPE
FRANSIZLARIN "YURTTAŞ KRAL"I
1773 - 1850

Babasının idamından sonra Orleans Dükü olan Louis Phillippe öncelikle Fransız devrimci ordusunda general olarak savaştı. 1793'te Avusturya tarafına geçti ve 1814-1815'te bir dönem sığınmacı olarak yaşadı. Restorasyon sırasında liberal muhaliflere yakınlaşan Louis Phillippe Temmuz devriminden sonra meclis kararıyla 7 Ağustos 1830'da tahta çıktı ve iktidarını liberal burjuva desteğini alarak "Justemilieu" ruhuyla yönetti. 1848'de devrilen Phillippe tahttan feragat etti ve İngiltere'ye kaçarak orada Neuilly kontu olarak yaşadı.

Louis Phillippe iktidarı döneminde çoğunluğu cumhuriyetçiler tarafından düzenlenen bir dizi suikasttan bir mucize eseri kurtuldu. 19 Kasım 1832'de Bourbon sarayındaki milletvekili meclisinin açılışına giderken yolda uğradığı suikast da bunlardan biriydi. Tam Krallar Köprüsü'nün sonuna varmıştı ki bir silah patladı. Hemen silah sesinin geldiği insan kalabalığının içine dalan bir general uyanık bir genç kadının suikastçıyı kolundan yakaladığını gördü. Ama kadın onu tutmakta zorlanınca adam kaçmayı başardı. Yara almayan kral yoluna devam etti. Atından inmek gereğini bile görmedi ve hiçbir şey olmamış gibi meclisi açarak konuşmasını yaptı.

1835 yılının Temmuz ayında büyük bir şenlik yapılacaktı ve bu nedenle ayın 28'indeki programda kent muhafız alayının büyük geçit resmi yer alıyordu. 8 Temmuz'dan önce taşradan gelen bir kurye, kralın hayatına kasteden bir komployu haber verdi. Polisin araştırmaları sonucu hiçbir şey bulunamadı ama onu izleyen günlerde olay yerini "Ambigu" tiyatrosu çevresi olarak belirleyen kimliği belirsiz uyarılar gelmeye başladı. Tehlikeli olarak belirlenen yerlere nöbetçiler dikildi ve şenlik başladı.

28 Temmuz günü güneş gökyüzünde parlıyordu. Askeri birlikler bulvar üzerinde yerlerini almışlardı. Kral yanında oğulları, birkaç bakan, mareşaller, generaller ve üst düzey kurmaylarıyla geçitte yerini almıştı. Saraydakilerin uyarılardan haberi olduğu için herkes olayı gözlemek üzere tetikteydi. Louis Phillippe'in oğullarından biri erkek kardeşine: *"Eğer düşmanlarımız bir saldırıda bulunursa kralı vücutlarımızı siper ederek koruyalım,"* diyordu. Hep birlikte Magdalene kilisesinden St. Martin bulvarının sonunda yapılan su oyunlarına giden yolu geride bırakmışlardı ki bir silah sesi izleyicilerin sevinç çığlıklarını bastırdı. Atlar şaha kalktı, insanlar çığlık çığlığa haykırdı ama bütün bu kargaşa içinde *"Kral yaralanmadı!"* diye bağıran bir ses duyuldu. Ve gerçekten de oğulları ve beraberindekilerden bir at başı önden giden Louis Phillippe bir mucize eseri kurşun yağmurundan kurtulmuştu. Ama suikastın bilançosu acıydı: İlk belirlemelere göre 21 kişi yaralanmıştı. Bunlardan on biri olay yerinde öldü. Olayı sadece ufak tefek sıyrıklarla atlatan Louis Phillippe öncelikle yaralılarla ilgilenildiğinden emin olduktan sonra atının dizginlerini çekerek oğullarının eşliğinde ve izleyicilerin sevinç çığlıkları arasında yoluna devam etti. Bu arada nöbetçiler üst kattaki penceresinin aşağı inmiş perdelerinden hâlâ barut dumanı tüten bir eve yöneldi. Binayı sararak içeri giren polisler ve ulusal muhafız alayı odada hâlâ dumanları tüten 20 kızgın topla karşılaştılar. Namlularından birkaçı temizlenmişti, diğerleri kullanılmamıştı. İçinde kıyılmış top mermileri ve kurşunlar vardı. Komşular yüzü yaralı bir adamın yukarı katın mutfak penceresinden çıkarak çatıdan sallanan bir ipe tutunduğunu gördüler. Bu arada bir çiçek saksısı aşağıda duran polisin ayakları dibine düştü. Polis var gücüyle, *"İşte katil! Damdan kaçıyor!"* diye bağırdı. Adam komşu evin bir penceresine tırmandı ama oradan merdivenlere ulaşıp kaçmaya çalışırken aşağıda bekleyen polisin kollarına düştü. Polisler suçluyu halkın öfkesinden korumak için oldukça çaba sarf etti.

Dışarıdan bakıldığında olaya tamamen kayıtsız görünen kral

geçit resmine devam etti. Saat 17.00'ye doğru kendisini çok sayıda kişinin kutlamak için beklediği Tuilerien'e geri döndü. Karısıyla birlikte saldırıda öldürülen mareşallerden birinin dul eşini ziyaret etmeyi tercih ederek aşırı heyecanlı kutlamalardan kaçındı. Yaşlı mareşal o sabah yakıcı güneşin vereceği sıkıntı nedeniyle geçit resmine gitmemesi için onu ikna etmeye çalışan karısını *"Hayır! Hayır! Bir şeyler olabilir; ben iri yapılıyım, belki kralı koruyabilirim,"* diyerek yanıtlamıştı.

Polis suçluyu sorguladı ama adam ağır yaralı olduğu için sesi çok az duyulabiliyordu. Korsikalı olan adamın adı Joseph Fieschi'ydi. Ne adını ne de olayı itiraf edecek durumu vardı. Olası suç ortakları ya da perde arkasındaki adamlarla ilgili ısrarla konuşmadı. Sonunda görgü tanıklarının ifadeleriyle aynı adamların birçok kez kendisini ziyarete geldikleri ortaya çıktı. Bunların arasında öbürleri gibi yakalanan Fieschi'nin amcası da bulunuyordu. Saldırıdan altı ay sonra, 30 Ocak günü duruşma başladı. Daha önce büyükbaş hayvan çalmaktan birçok yıl hapis yatmış olan Fieschi suikastı gerçekleştirmekteki asıl nedeninin her şeyden önce ünlü olmak olduğunu itiraf etti. Darağacından kurtulamayacağını bile bile işlediği suç nedeniyle kendisine duyulan merakın keyfini çevresine alaycı gülüşlerle bakarak çıkardı. 15 Şubat akşamı hakim kararı açıkladı: Fieschi, amcası ve diğer suç ortakları ölüme mahkûm edilmişlerdi. Olayda yer alan bir başka suikastçı 20 yıl kürek cezasına mahkûm oldu. 19 Şubat sabahı ceza infaz edilecekti. Yaşlı amca gut hastası olduğu için darağacının merdivenlerini yardımsız çıkamayınca öfkelenerek, *"Bacaklarımın son görevlerini yerine getirememeleri ne yazık. Korktuğumu sanacaklar,"* dedi. Fieschi tarafından yapılan top bugün Fransız ulusal arşivlerinin en değerli parçalarından biri olarak Hotel de Soubise'de sergilenmektedir.

1836 yılının Haziran ayında Neuilly'deki sarayda kalan kral oradan sık sık Paris'teki bakanlık toplantılarına katılmaya ya da devlet konuklarıyla görüşmeye gidiyordu. 25 Haziran saat

18.00'e doğru karısı ve kız kardeşiyle birlikte faytonla Neuilly'ye akşam yemeğine dönerken araba Tuilerien sarayının içindeki yan binalardan birinde durdu ve Seine nehrinin kıyı caddelerinden birine giden dar ana giriş yoluna kıvrıldı. Araba yavaşladığı anda ana giriş kapısında dimdik nöbet tutar gibi duran bir adam tüfeğini faytonun penceresinden içeri sokarak içeriye ateş etti- ama kimseyi vuramadı. Kurşun daha sonra saplanmış olduğu arabanın sandığında bulundu. Louis Phillippe tam ateş edildiği anda onu selamlayan nöbetçilere karşılık vermek üzere eğilmişti. Bu hareket onun hayatını kurtardı. Fayton yoluna devam ederken muhafız bir polis de suikastçıyı yakaladı. Kralın karısı ve kız kardeşi korkudan kendilerini kaybetmişlerdi ama Louis Phillip bu kez de soğukkanlılığını korudu. Kaderden kaçılamayacağını, o zamana dek her şeyin yolunda gittiğini ama onun konumunda birinin her zaman bir suikasın kurbanı olabileceğini söyleyerek iki kadını yatıştırmaya çalıştı.

Tetiği çeken adam karakola götürüldü ve kısa sürede kim olduğu anlaşıldı. Adının Alibaud olduğunu söyleyen genç adam 25 yaşındaydı, yüzü çiçek bozuğu, kötü giyimli ve bakımsızdı. Altı ay boyunca kralın her adımını izlemiş ve onu öldürmek için uygun bir fırsat kollamıştı. Suikasttan bir saat önce ana giriş kapısının önünde bir aşağı bir yukarı yürümüş ve ona soru soran nöbetçilere oraya birini beklemek üzere gönderildiğini söylemişti. Suçunu itiraf eden Alibaud kurbanını öldüremediği için derin bir üzüntü duyuyordu. Cumhuriyetçi asilere derinden bağlı olan suikastçıya göre halk aşağılanmıştı ve kral bütün halkın düşmanıydı. *"Amacımı hiç kimseye açıklamadım. Ama sırada benim gibi kralın canını almaya hazır 20.000 kişi var. Benim adım alfabenin ilk harfiyle başlıyor, kral onu izleyen harflerden korksun. Kaderim ne olursa olsun adım bütün Avrupa'da duyulacak ve gösterdiğim özveri karşısında bütün gerçek vatanseverler saygı duyacaklar."*

8 Temmuz'da Alibaud'un mahkemesi görüldü. Kralı öldürme nedeniyle ilgili coşkulu bir son konuşma yaptı ama mahkeme

orada bulunan gazetecilerin konuşmayı yayınlamasını yasakladı. Alibaud 11 Temmuz'da idam edildi.

Yine olası bir suikast girişimiyle ilgili kanıtlar bulununca her yıl yapılan 29 Temmuz törenleri iptal edildi. Üyelerinin o zamana dek öncelikle el ilanı basıp dağıttığı bir komplo grubu ortaya çıkarıldı: *"Louis Phillippe'in kökü ailesiyle birlikte yeryüzünden kazınmalı. Bir adamın en değerli hedefi halkı değiştirmektir. Bir halkın en değeli hedefi ise dünyayı değiştirmektir."* Komplocuların çoğu "gizlice barut üretmek"ten dolayı suçlu bulunarak hapis ve para cezasına çarptırıldılar.

Aynı yılın 27 Aralık günü kraliyet ailesi yine bir toplantıya katılmak üzere Tuilerien sarayından ayrılmıştı. Kralın arabasının önünde, içinde kız kardeşinin ve iki kızının da bulunduğu kraliçenin arabası yol alıyordu. Onun ardından iki oğluyla birlikte kral Louis Phillippe geliyordu. Birden pencereyi delip geçen bir kurşun kralı kılpayı sıyırdı ve iki prensin arasından vızıldayarak arabanın arkasındaki sandık bölümüne saplandı. Kırılan cam kırıkları nedeniyle iki prensin boğaz ve yanakları hafif şekilde çizildi. Kral her zamanki sükûnetini korudu ve meclis toplantısını başlattı. Yeni bir suikast girişimi haberi kısa sürede tüm kente yayıldı: Milletvekiller ve askerler, kraliçe ve kızları ağlayarak tribünde otururlarken kralı coşkulu sevgi gösterileriyle alkışladılar. Louis Phillippe hazırladığı konuşmasına başlamadan önce kısaca onu koruduğu için tanrıya ve orada bulundukları için ulusa teşekkür etti.

Suikastçı hemen yakalanıp götürüldü. Ulusal muhafız alayının önünden geçerlerken askerler *"Yaşasın kral!"* diye bağırınca tutuklu hemen onları yanıtladı: *"Krala ölüm! Artık işi bitti!"*

Sorgu sırasında suçunu itiraf eden suikastçı tıpkı diğerleri gibi kurbanını vuramadığı için birçok kez lanetler savurdu. Adını söylememekte ısrar eden adam suikastı tek başına yaptığını ifade etti. Hatta kimliğinin teşhis edilmemesi için iç çamaşırlarının üzerinden adının baş harflerini bile çıkarmıştı. Polis adamın detaylı bir tanımını çıkartarak farklı gazetelerde yayınladı. Kısa

bir süre sonra Madame Meunier adında bir kadın ortaya çıkarak gazetedeki resmin oğluna ait olabileceğini açıkladı. Tutukluyla yüz yüze görüşmeyi başaramayınca erkek kardeşini polise gönderdi. Adam yeğenini görür görmez tanıdı. Onun ifadesiyle olayın ardındaki gerçek ortaya çıktı. Küçük Meunier'in derbeder bir yaşam süren rezil bir ayyaştan başka bir şey değildi. Bir handa iki atlı ulusal muhafızla tanışmıştı. Hep birlikte bir komplo düzenlemeye karar vermişler ve Meunierin de kralı öldürecek kişi olarak seçilmişti. 26 Nisan'da ölüme mahkûm edilen Meunier'in cezası kral hayatını bağışlayınca ömür boyu hapse çevrildi. Daha sonra genel af sırasında Amerika'ya gönderildi. İki ulusal muhafız suçlu olduklarına dair Meunier'in ifadesinin dışında geçerli bir kanıt bulunmadığı gerekçesiyle serbest bırakıldılar.

20 Şubat 1837'de, Meunier'in suikast girişiminden iki ay sonra Champion adında bir işçi tutuklandı. Ev sahibi, adamın bir makine üzerinde çalıştığını fark etmişti. Adam herhangi biri yakınına geldiğinde makineyi telaşla örtüyordu. Davranışlarını şüpheli gören ev sahibi kiracısını polise bildirdi. Champion jandarmaları karşısında görünce telaş ve panikten suç ortaklarının kendisini ele verdiğini düşününce bir çırpıda kralı öldürmek üzere bir makine icat ettiğini ve çalışmanın neredeyse sonuna geldiğini bir itiraf etti. Hemen tutuklanan adam sıkı gözetim altında bulunmasına rağmen sorgulanmasından önce hücresinde boğazındaki eşarpla kendini astı.

Aynı yıl, 6 Aralık'ta liman gümrüğünden ayrılırken evrak çantasını kaybeden bir adam Londra'dan gelen posta vapuruyla Boulogne'ya vardı. Çantayı bulan gümrük memurları onu polise teslim ettiler. İçindekilere şaşırmamak elde değildi, çünkü çantada bir yığın sahte evrakın yanı sıra, planlanmış bir suikastle ilgili kesin kanıtlar da bulunuyordu. Adı Hubert olan adam ancak en yakın meyhaneye gidecek kadar uzaklaşmıştı. Hemen orada tutuklandı. Soruşturmalar onun Neuilly'deki suikast girişimine katıldığını ve daha sonra aftan yararlanarak serbest kaldığını ortaya çıkardı. Polisler Hubert'in şapkasının astarında bir zamanlar

Fieschi tarafından inşa edilen pervaneye benzer bir ölüm makinesinin renklendirilmiş planını buldular. Jandarmalardan birinin sıkı çalışması sonucu öteki suç ortakları da yakalandı. Hubert ömür boyu hapse mahkûm oldu. Suç ortakları ise üç ve beş yıl arası hapis cezası aldılar.

Ama suikastların sonu geleceğe benzemiyordu. İşçi, zanaatkâr, matbaacı, kasketçi, saraç, marangoz, farklı bağlantılarla bir araya gelen bu adamlar, monarşinin artık bir daha gelmemek üzere bitmesi gerektiği ve yerine bir cumhuriyet kurulması fikrindeydiler. 12 Mayıs 1889'da basılan bir el ilanında yer alanlar bunun açıkça görülen kanıtıydı: *"İlk iş Louis Phillipe'i ele geçirmektir; maiyetindeki kişiler daha sonra geliyor. Hiç düşünmeden Tanrıyı inkâr etmek güzel ama yalnızca bu yeterli değil. Suça bulanmış adamın kanının idareli akmasına izin vermemeli. Uygulaması sonuç verecek tek çare var: Kralın ölümü, zorbanın ölümü, alçağın ölümü ya da bu kahramanca iş nasıl adlandırılmak isteniyorsa o!"*

15 Ekim 1840'ta yine biri kralın yaşamına son verme eğiliminde bulundu. Louis Phillippe saat 17.45'e doğru yine karısı ve kız kardeşiyle birlikte faytonuyla St. Cloud'a yemeğe gidiyordu. Araba Seine kıyısındaki nöbetçi muhafızların önünden geçerken fayton kurşun yağmuruna tutuldu. İki uşak hafif yaralandı ve kraliyet ailesi yine yara almadan kurtuldu. Suikastçı nöbetçiler tarafından yakalanarak götürüldü. 43 yaşındaki komünistin adı Marie Ennemond Darmes'ti ve ağır yaralanmıştı. 5 kurşun ve saçmayla doldurulmuş karabinası tetiği çekerken geri tepmiş ve onu ertesi sabah üç parmağının da kesilmesine neden olacak şekilde yaralamıştı. Olayı itiraf eden suikastçı yine diğerleri gibi hedefini vuramadığı için öfkelendi ve cezasını sükûnetle karşıladı: 29 Mayıs 1841'de ölümle cezalandırıldı ve bir gün sonra sabah 07.00'de cezası infaz edildi.

1846 yılının Eylül ayında Tuilerien'in bahçesinde bir konser verilecekti. Kral her zamanki gibi ailesiyle birlikte sarayın balkonunda yer alırken Henry adında bir ahır işçisi tabancasını çeke-

rek krala ateş etti ama ıskaladı. Henry beş parasız, politikayla ilgisi olmayan kafası karışık ve kuşkusuz tek başına biriydi - bu olay nedeniyle kürek cezasına mahkûm oldu.

Louis Phillippe bir buçuk yıl daha iktidarda kaldı. Sonra istifa ederek 77 yaşına dek İngiltere'de yaşadı ve eceliyle öldü.

Christian Reich, Ludwig Philipp der Erste, Hallberger'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart, 1851, 3 Bände

PATRICE HEMERY LUMUMBA KONGOLU POLİTİKACI 1925-1961

Misyonerlik okulunu bitirdikten sonra posta hizmetlerine giren Lulumba 1958'de "Mouvement National Congolais"in (MNC) kurucu üyelerinden biriydi. Merkeziyetçi ve "ilerici" bir tek partili devlet kurmak için çalıştı. 30 Ekim 1959'da Belçika sömürge rejimi tarafından altı ay hapisle cezalandırıldı ama 1960 Ocak ve Şubat ayında Belçika ve Kongo'nun bağımsızlığı konferansına davet edildi. 23 Haziran 1960'ta parlamento Lumumba'yı merkezi iktidarın, 30 Haziran 1960'tan sonra da özgür Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin (1971-1997 Zaire) devlet başkanlığına seçti. Lumumba, 1960 Eylül ayındaki askeri darbe ve Nato ordularının müdahalesinden sonra 2 Aralık 1960'ta tutuklandı ve Katanga'ya götürülerek öldürüldü.

Lumumba 1958 Aralık ayında henüz bağımsızlığına kavuşmuş Ghana'nın başkenti Akra'daki Pan Afrikalı konferansın tartışmasız kahramanıydı. O zamanlar Belçika tarafında Kongo sömürgesinin bağımsızlığa yavaş geçişi hakkında daha yeni yeni konuşulurken Lumumba, sömürge derebeylerinin Afrikalıların yüksek eğitimini ve serbest girişimlerini yasakladığı bir ülkede, 1960'ın Ocak ayında bağımsızlığa kavuşma tarihinin aynı yılın 30 Haziranı olarak belirlenmesi için baskı yaptı. Lumumba öz-

gürlüğe koşar adımlarla ulaşmak isterken Belçikalılar rahatsız hale gelen bu mülkiyetten kurtulmak istiyorlardı. Başkentte bağımsızlık günü etnik huzursuzluğu da beraberinde getiriyordu. Üç hafta içinde kaos hüküm sürmeye başladı: Belçikalı birlikler Kongolulara karşı savaşıyorlardı, bir iç savaş başlamıştı.

"Kongo'nun siyahlarla beyazların birlikte barış içinde yaşayabileceği gerçekten özgür bir ülke olmasını istiyoruz." Hedefi, özgür Kongo vatandaşının ulusal kimliğini inşa etmek olan Lumumba'nın düşü Nelson Mandela'ninkine benziyordu: "Eski ve yeni sahiplerin ulusal birlik kavramı içinde uzlaşması." Bunu gerçekleştirmek üzere seçilecek yol konusunda ise bugün de olduğu gibi kaygısızdı. 25 Ağustos 1960'ta başkentte uluslararası bir kongre tam başlamak üzereyken askerleri göstericilerin üzerine ateş açtı. Baştaki komutan Joseph Desire Mobutu'ydu. Eskiden Lumumba'nın sadık bir taraftarıyken Lumumba'nın devrilip öldürülmesinin ardından Kongo'da gücü ele geçirecek ve adını "Zaire" olarak koyduğu ülkede dünyanın en kötü başına buyruk sistemlerinden birini inşa edecekti. İşine Lumumba'nın yanında çalışarak başladı ama 1 Aralık 1960'ta Mobutu'ya sadık askerler Lumumba'yı tutukladılar ve Mobutu'nun başkentteki evine getirdiler. Bu olay birkaç gün sonra Nato haberlerinde yer aldı: *"Basın ve radyo haberlerine göre tutuklanma sırasında Lumumba'ya şiddet uygulandı ve askerler tarafından dipçik darbelerine maruz kaldı. Nato gözlemcilerinin haberlerine göre Nijili havaalanında uçaktan indiğinde gözünde her zaman taşıdığı gözlükleri yoktu ve sırtında kirli bir gömlek vardı. Saçları karışıktı. Yanağında kurumuş bir kan izi vardı ve elleri arkadan bağlıydı. Onu iteleyerek askeri bir araca bindirip gittiler"* Eski başbakan Von Leopoldville, Lumumba'nın öldürülmesi için Katanga'ya geldi. Yolda askerlerin Lumumba'yı durup dinlenmeden vahşice dövmeleri yüzünden düşme tehlikesi geçiren pilotlar sıkıntılı anlar yaşadılar. Uçak indikten sonra Lumumba alanın giriş kapısında bekleyen bir TIR'a bindirildi. Kamyon havaalanının bir kilo-

metre güneyinde bulunan bir karınca yuvasının* bitişiğindeki ağaçlığın içinde kayboldu. Lumumba günlerce süren işkencenin ardından en sonunda 17 Ocak'ı 18'e bağlayan gece vurularak öldürüldü. Lumumba'nın son duyduğu sözler işkencecilerinin ona söyledikleri oldu: *"Hey, hâlâ canlı mısın? Hâlâ kurşun tükürebiliyor musun?"* Kongolu bağımsızlık kahramanı o anda karınca yuvasının dibinde yarı baygın haldeydi. Çevresinde Katanga ordusuna ait askerler, Belçikalı paralı askerler ve Katanga başkanı Moise Tshombe'nin bizzat kendisi bulunuyordu. Lumumba'nın son olarak göğsü süngüyle delindikten sonra kurşunlandı. Cinayet devlet sırrı olarak kaldı. Bir hafta sonra, 24 Ocak günü Nato genel sekreteri Dag Hammerskjöld, Katanga hükümetine hâlâ hapis tutulduğu varsayılan Lumumba'nın serbest bırakılmasını rica eden bir mektup yayınladı. Katanga radyosu 10 Şubat'ta Lumumba'nın bir mahkûmla birlikte çalıştığı Kasavi çiftliğinden kaçtığını ve başına 400.000 Belçika frangı ödül konduğunu açıkladı. Bu haberden üç gün sonra içişleri bakanı Godefroid Munongo 13 Şubat'ta yaptığı basın toplantısında küçük bir köy halkının Lumumba'yı ve diğerlerini vahşice katlettiklerini bildirdi. Politikacı ardından olayın nedenini ekledi: Sözde, köy sakinleri *"Kongo'yu ve dünyayı insanlığın varlığını tehlikeye atan bir sorundan kurtarmışlardı."* Olaya sanki eski bir sokak lambası kaybolmuş gibi ilgisizce yaklaşan İçişleri Bakanı, Lumumba'nın kaçarken öldürüldüğünü söyleyerek bu konuyu kapattı. Olayın nerede gerçekleştiği, Lumumba'nın nerede gömüldüğü bir sır olarak kaldı. Bu açıklamaları kabul etmeyen kişiler varsa kanıt göstermeleri gerekecekti. Ayrıca konu, üzerinde durulacak kadar değerli değildi. Orada bulunan en hızlı ve pişkin gazeteciler bile kulaklarına inanamıyorlardı. Daha birkaç hafta öncesine kadar büyük bir ülkenin başkanı ve dünya politikasının önemli bir faktörü olan bir adam olan Patrice Lumumba'nın ölüm haberinin böylesine

* Afrika'da boyu 1-1.5 m. civarında küçük tepecikler halinde bulunan dev karınca yuvaları. (ç.n.)

duygusuz ve kuru bir şekilde açıklanması akıl almaz bir durumdu.

Lumumba'nın cinayeti Mobutu ve Tshombe'nin birlikte gerçekleştirdikleri bir komploydu. Bu cinayetle tüm ülkeyi bir devrime götürecek olan birini yollarının üzerinden temizlemişlerdi. Ama şüpheler gitgide büyüdü. Bunda CIA de rol oynadı. Tshombe olayın özgürce araştırılmasına şiddetli bir şekilde karşı çıktı ve 1964'te verdiği bir röportaja Lumumba ve diğer mahkûmların Elisabethville'de uçaktan indirildiklerinde ölmüş olduklarını iddia etti. Daha sonra da gömülmüşlerdi. Kongo hükümeti bütün izleri silmek üzere 28 Şubat 1961'de cesetleri tekrar gömüldükleri yerden çıkardı ve sülfürik asit kullanarak imha etti.

Werner Raith/Thomas Schmid (Hrsg.), Politische Morde, 17 Fälle des 20. Jahrhunderts, Verlag die Werkstatt, Göttingen, 1996, Stern, 11/1967

M

FRANCISCO INDALECIO MADERO
MEKSİKALI POLİTİKACI
1873 - 1913

Görevdeki başkan görev süresini keyfi olarak dört yıldan altı yıla uzatmak isteyince Francisco Madero seçim kampanyasında -tarihte ilk kez- karısıyla birlikte yer aldığı "yeniden göreve seçilmeye karşı" bir parti organize etti. Birlikte ülkeyi dolaştılar ve Madero halkın her kesimiyle konuştu. İlk başlarda icraatına gülümsemeyle bakan hükümet, zaman geçtikçe yürüttüğü kampanyanın pek de tehlikesiz olmadığını fark ederek ona baskı yapmaya başladı. Ama çabaları boşunaydı çünkü sevimli ve kibar Madero Meksikalılar için yavaş yavaş güçlü Goliath hükümetine karşı gelen Davut gibi bir sembole dönüşüyordu. Alkollü içki ticaretiyle uğraşan başarılı bir hanedanın yeni kuşağından biri ve zengin bir mülk sahibinin oğlu olan Madero başkan Diaz'ın muhalifi olmuştu. Liberal reform projelerinin yer aldığı bu sosyalist, tıpkı devrimciler gibi muhafazakârları da kışkırttı.

Görevdeki başkan Porfirio Diaz kendisine meydan okuyan Madero'yu seçimler sırasında tutuklatarak altı yıl daha görevde kaldı. Madero 5 Ekim 1910'da hapisten çıkınca Amerika'ya kaçtı. Güvenli bir uzaklıktan devrimci eylemlerine devam etmeye başladı. Diaz'ı devlet başkanı olarak tanımayı reddeden Madero bunun yerine kendisini yeni seçimler olana dek resmen geçici devlet başkanı ilan etti. Son olarak Diaz'ı görevi kötüye kullan-

makla suçlayan Madero, Meksikalıları 20 Kasım'da direnişe çağırdı. Onu destekleyecek müttefikler çabucak bulundu. Pascual Orozco ve Francisco "Pancho" Villa Madero'nun tarafına geçtiler - daha sonra onun ilk askeri gücü olacaklardı. - Böylece devrim başlamış oldu.

Diaz'ın birlikleri cesurca savaştılar ama kuzey Meksika'da, dört büyük savaşta yenilerek teslim oldular. Durumu kontrol alma çabaları boşa giderken başkan Diaz sonunda geri çekilerek Amerika'ya kaçtı. Mexico City'de zaferle karşılan Madero ise 1911'de başkan seçildi. Ülkenin çıkarlarını savunmak, zıt grupları uyumlu hale getirmek ve geçmişin yasadışı entrikalarını düzeltmekle uğraşan Madero tutuklamalar yapmaktan da çekinmedi. Bunlardan ikisi, General Felix Diaz ve Bernardo Reyes, parmaklıklar ardında ittifak yaparak alacakları acı intikam için yemin ettiler. Madero iki adamı da 1913 yılında serbest bıraktı. Çok geçmeden her ikisi de Madero hükümetinin devrilmesinde kilit adamlar olacaklardı.

Diaz ve Reyes on gün süren ve Meksika tarihine "On trajik gün" olarak giren bir askeri ayaklanma organize ettiler. Başkan Madero o sırada sözde sadık generali Victoriano Huerta'nı ayaklanmayı bastıracağına güveniyordu ama Huerta uzun zamandır gizlice Diaz ve Reyes'le işbirliği içindeydi. Madero'yu korumak yerine onu istifaya çağırdı. Başkan generalin taleplerini yerine getirmeyi reddedince o ve vekili tutuklandılar. Aynı gün başkanın erkek kardeşi Gustavo Madero'ya ağır işkenceler yapıldı ve sonunda acımasızca öldürüldü.

Başkanın karısı kendini canını hiçe sayıp Huerta'ya giderek kocasını bağışlaması için yalvardı. 20 Şubat'ta Madero ve Suarez, kendilerine zarar verilmeyeceğini ve özgür olarak sürgüne gidebilecekleri garantisi aldıktan sonra resmi olarak istifa ettiler. İki gün sonra Amerikan büyükelçiliğinde bir görüşme gerçekleşti. Huerta Amerikan büyükelçisi Henry Lane Wilson'a Madero'ya ne yapması gerektiğini sordu. Onu sürgüne mi göndermeliydi yoksa bir akıl hastanesine mi kapamalıydı? Wilson ona

Meksika barışı için en doğru olan görev neyse onu yapmasını önerdi.

Aynı gün Madero ve Suarez - ikisi de sürgüne doğru yola çıktıklarını sanarak- ayrı ayrı birer arabaya bindirilip tren istasyonuna doğru yola çıktılar. Ama arabalar tren istasyonunda durmayınca Madero ve Suarez yolculuklarının planlanandan farklı gelişeceğini anladılar. Arabalar saat 23.00'e doğru birden durdu. Madero ve Suarez şoför ve nöbetçilerin küfürleri arasında tartaklanarak dışarıya çıkarıldılar. Yolculuğa eşlik edenlerden binbaşı Francisco Cardenas bir silah çekti ve Madero'yu başının arkasından vurdu. Sonra silahı Suarez'e doğrultarak onu da vurdu.

Olayın resmi açıklaması iki adamın hapse götürülürken kaçtıkları şeklindeydi. Huerta iktidarı ele geçirdi. 1914'e kadar yasadışı birçok suç işledi. Yurt içinde ve dışında birçok muhalif düşman edindi ve sonunda ünü zedelenerek istifa etmek zorunda kaldı. Venustiano Carranza onun ardından Meksika devlet başkanlığı görevini devraldı.

Samuel H.A. Mayo, A History of Mexico, Englewood Cliffs, N.J., Prentice Hall, 1978

MALCOLM (X) LITTLE
AMERİKALI HALK LİDERİ
1925 - 1965

Malcolm Little, Nebraska-Omaha'da bir Baptist'in oğlu olarak dünyaya geldi. Henüz 16 yaşındayken baba evinden ayrılarak kız kardeşiyle birlikte Boston'a yerleşti. 1946'da soygun nedeniyle hapse girdi ve inancını değiştirerek siyahi Müslümanların oluşturduğu ve Elijah Muhammed tarafından yönetilen bir tarikata katıldı. Malcolm hapisten çıkınca siyahi hareketin aktif bir üyesi olarak işe koyuldu ve on yıl boyunca bütün Amerika'yı dolaştı. Zencilerin sömürülmesine karşı konuşmalar yaparak bir cami kurdu. Güzel konuşma yeteneği ve cazibesi siyahi Müslü-

manlara o zaman Elijah Muhammed'in başardığından daha fazla üye kazandırabilecek kadar büyüktü. Elijah'ın bir seks skandalına karışması ve Malcolm'un sloganının giderek militanca olması ikilinin arasında açıkça bir anlaşmazlığa neden oldu ve Malcolm X kendi hareketinin temellerini atmış oldu. Köktendinci siyahi Müslümanlar bu adımdan hiç hoşnut olmadılar ve Malcolm X bu nedenle kendini sürekli tehdit altında hissetti.

21 Şubat 1965 Pazar günü, sürekli isimsiz ölüm tehditleri alan Malcolm X huzursuzdu. Karısı Betty Şahbaz'a ve dört kızına o gün öğleden sonra Harlem'de yapacağı konuşmaya gelmelerini yasakladı. Ama ailesi konuşmaya katılmakta ısrarcı olunca Malcolm sonunda pes etti. Konuşmasına başlamadan önce dostlarına endişe verici önsezilerin ona sıkıntı verdiğinden söz ederek *"Bugün burada olmasam daha iyiydi,"* demişti.

Tam konuşmasına başlamıştı ki sahneye oldukça yakın bir yerde oturan iki adam arasında bir kavga patlak verdi. Malcolm X onları yatıştırmak üzere elini onlara doğru uzattığı anda adamlardan biri silahını çıkararak Malcolm'a döndü ve doğruca göğsüne ateş etti. Aynı anda iki adam daha ortaya çıktı ve silahlarını henüz ağır yaralı olan Malcolm X'e doğrultarak ateş etmeye başladılar. Birkaç saniye sonra salonun arka bölümünde bir sis bombası patladı. Adamlar tıpkı Amerikan kovboy filmlerindeki gibi salondan kaçarlarken çevreyi kurşun yağmuruna tuttular. Malcolm'un korumalarından biri suikastçılardan birini yaraladı. Bir grup insan hemen üzerine atılarak onu yere yatırdılar. Öteki dört kişi kargaşadan yararlanarak kaçtılar. Korumalardan Gene X, Roberts yerde yatan Malcolm X'in yanına koşarak ölmekte olan zenci lidere ağız yoluyla teneffüs yaparak yardıma çalıştı. Mesleği hemşirelik olan Betty Şahbaz, Malcolm X'in göğsündeki derin yaraya göz atınca acıyla ağlamaya başladı. Malcolm X'in kurtulma şansının çok az olduğunu anlamıştı. Bu hazin sahnenin kıyısında içinden kıs kıs gülen ve arka yüzünde siyahi Müslümanları kontrol altında tutan bir kışkırtıcı vardı.

Malcolm X bir hastaneye götürüldü. Yüzlerce yandaşı bekleme odasına toplandı. Kimi alçak sesle, kimi de yüksek sesle

kurtulması için dua ettiler ve Tanrıya yalvardılar. 15 dakika sonra odaya giren doktor *"Malcolm X dediğiniz adam öldü,"* dedi.

Malcolm X, 27 Eylül'de toprağa verildi, beyaz mezarcıların ölüyü gömme işine karışmamasını isteyen siyah matem iysili yanlaşları çıplak ellerle açtıkları mezara tabutu gömdüler.

Tutuklanan suikastçı Talmage Hayer, Thomas Hayer ve Thomas Hagan adlarını kullanan 22 yaşında bir adamdı. Evli ve iki çocuk babasıydı. Adlarını basına vermek istemediği suç ortaklarının kendisine bu suikast için para ödediklerini itiraf etti. Kimden ne kadar para aldığını asla söylemedi. 11 Mart'ta ömür boyu hapse mahkûm oldu ve sonunda 1977'de suskunluğunu bozarak diğer suç ortaklarının adlarını verdi. Mahkûmiyeti süresince örnek bir mahkûm oldu ve koleji bitirdi. Son olarak New York rehabilitasyon programınca serbest bırakıldı.

Karl Evans, The Judas Factor: The Plot no Kill Malcolm X, Thunder's Mouth Press, New York, 1992; Michael Friedly, Malcolm X: The Assassination, Carroll&Graf/R. Gallen, New York, 1992

JEAN-PAUL MARAT
FRANSIZ DEVRİMCİ
1743 - 1793

Çok yönlü yetenekleri olan konuşmacı, yayıncı ve doktor olan Marat 1789 devriminin radikal halk liderlerinden biriydi. 1789'dan başlayarak adı daha sonra "Ami du Peuple" olarak değişen "Publiciste Parisien"i yayınladı. Marat, krallığın devrilmesinden sonra meclis üyesi oldu ve "Eylül cinayetleri"nde önemli bir etkisi oldu. 1793'ün başlarında Girondistlere* karşı körü körüne bir savaşa başladı. Jakobinlerin gözünde bir kült olurken siyasi muhaliflerine göre de devrimci zorbalığı sembolize eden bir figürdü.

* Fransız devriminde ılımlı cumhuriyetçiler, (ç.n.)

Marat her yerde karşı devrimcilerle karşılaşıyordu. Muhaliflerin komplolarına karşı ona göre verilecek bir tek yanıt vardı: Ölüm cezası ve halka açık idamlar. 1790 Temmuz ayında şöyle demişti: *"Beş-altı yüz tane sallanan kafa size özgürlük, refah ve mutluluk getirebilirdi."* Bir yıl sonra ileri giderek 200.000 kişiyi öldürmenin hayalini kurmaya başlamıştı. Kraliyet görevlilerinin sağ kulaklarının, krala bağlı subayların ise her iki başparmağının kesilmesini istiyordu. Bir seferinde de saraydan rüşvet alan parlamenterleri kazığa oturtmayı ve Tuilerien sarayının odalarını onların kanlı bedenleriyle süslemeyi önerdi. Marat 17 Ocak 1793'te kralın ölüm fermanını imzalayan 361 milletvekilinden biriydi.

Girondistler 1793 Nisan ayında Marat'ın dokunulmazlığını kaldırmak için bir önerge çıkardılar; devrim, yağmalama ve öldürme çağrısı yaptığı gerekçesiyle onu suçladılar. Ama silah geri tepti: Marat aklanmakla kalmadı aynı zamanda bütün devrim mahkemeleri tarafından -savcı da dahil olmak üzere- bir halk kahramanı gibi kutlandı. Bu Marat'ın son zaferi olacaktı çünkü geçirdiği ağır bir deri hastalığı nedeniyle 3 Haziran 1793'ten beri evinden dışarı bile çıkacak durumda değildi. Hayatının son haftalarını kaşıntılarını dindirmek üzere hep banyo küvetinde geçirdi. 13 Temmuz'da katili onu bu küvette buldu.

Charlotte Corday d'Armont Normanlı bir aristokrat aileden geliyordu. Büyük büyük babası şair Pierre Corneille'ydi. Kralcılar ailenin oturduğu çiftlik evinin de bulunduğu Caen'de bir araya gelip seslerini duyurmaya başlamışlardı. 2 Haziran'da iktidardan indirilmiş Jakobinlerin büyük çoğunluğu buraya kaçarak Paris'i askeri güçle geri almak ve alt sınıf hükümdarlığı kurmak üzere planlar yapıyordu. 25 yaşında bir genç kız olan Corday devrim kaçaklarıyla tanışarak anavatanının özgürlüğüne kavuşması için onlarla birlikte çalışmaya karar verdi.

9 Temmuz 1793'te bir posta arabasıyla Paris'e gelen genç kadın karşısına çıkan ilk otelde bir oda tutarak bir not yazdı: *"Yasaları ve barışı seven Fransızlar: Caniler yerle bir ettikleri*

Fransa'nın harabeleri üzerine zorbalıklarının binalarını inşa etmek üzere halkın çıkarlarını makam hırsına kurban ettiler. Ey anavatanım! Senin mutsuzluğun kalbimi parçalıyor. Sana yaşamımdan başka sunacak bir şeyim yok!"

13 Temmuz sabahı Palais Royal'in kemerlerinin altında 40 Sous'a bir mutfak bıçağı satın aldı. Marat uzun zamandır meclisteki oturumlarda yer alamadığı için onu orada, herkesin gözü önünde öldürme planını düş kırıklığı içinde değiştirmek zorunda kaldı. Bir faytona binen Corday arabacıya onu Marat'ın evine götürmesini söyledi. Eve geldiğinde ev sahibinin hasta olduğu için artık ziyaretçi kabul etmediği gerekçesiyle içeriye alınmadı. Genç kadın yılmadı ve bir buçuk saat sonra yine eve girebilmek için şansını denedi. Bu kez yoluna çıkan Marat'ın hanım arkadaşı Simonne Evrard oldu. Ama Charlotte Corday pes etmedi. İki kez yazılı olarak randevu rica etmesine karşın bir yanıt alamayınca son kez akşam 19.00'a doğru yine Marat'ın kapısına dikildi. Bu kez kapıyı hizmetçi kız açtı ve Corday'ın en azından ön salona girmesine izin verdi. Mutfak bıçağı elbisesinin içinde saklı olan Corday yüksek sesle Marat'la görüşmek istediğini haykırdığında Marat o sırada banyo küvetinde oturmuş, yazı yazıyordu. İki kadının arasında geçen bağırışları duyunca bayan Corday'ı içeri davet etti. Corday onunla on dakika süren konuşması sırasında Jakobinlerin planlarını anlattı ve birçok isim saydı. Marat bir yandan aceleyle isimleri not ederken bir yandan da *"Hepsini giyotine yollayacağım,"* diye mırıldanıyordu. Bu cümleyle kendi ölüm emrini de vermiş oldu. Charlotte Corday bıçağını çekerek Marat'ın ciğerine sapladı.

Marat'ın sevgilisi, çalışanları, hepsi ölmekte olan adamın başına toplanarak feryatlar içinde ona yardım etmeye çalıştılar. Ama ne onlar ne de yan evden çağırılan doktor komşusu hayatını kurtarabildiler. Bu arada katil genç kız kaçmak yerine bir kenarda durup hiçbir şeye karışmadan onları izledi. Biri onu iskemleye bağladı ve hemen sonra polis olay yerine geldi. Katilin ilk sorgusu Marat'ın evinde yapıldı. Corday hiçbir şeyi inkâr etmeyerek detaylı bir şekilde anlattığı tutanağı imzaladı.

Devrim mahkemesinde, izleyicilerin gözleri önünde elbisesi yırtılmış ve çıplak göğüsleri dışarıda olduğu halde duruşmasını soğukkanlılıkla izleyen Corday, mahkemenin sorularını yanıtladı: *"Marat'tan neden nefret ediyordunuz?" - "Bir suçlu olduğu için!"- "Bundan kastınız ne?"- "Fransa'ya karşı işlediği suçlar!" - "Bu eylem görevi size verildi mi?" - "Hayır, kendi kendime karar verdim." - "Marat'ın ölümünden ne umuyordunuz?" - "Anavatanıma yeniden özgürlüğünü vermeyi." - "Bütün Marat'ları öldürdüğünüze inanıyor musunuz?" -" Eğer biri öldüyse belki ötekiler de korkarlar."*

Charlotte Corday idamının gerçekleşeceği 17 Temmuz günü de kendine tamamen hâkimdi. Giyotine götürülürken mekanizmayı büyük bir ilgiyle izledi: "*Merak etmeye hakkım var, çünkü daha önce hiç böyle bir şey görmedim. Ölüm gibi görünüyor ama ölümsüzlüğe gidiyor,*" diye yorum yapan Corday'ın kafası kesilerek giyotinin sepetine düştü. Söylentiye göre izleyicilerden biri onu tutup kaldırdı ve artık ölü olan yüzüne sert iki tokat indirdi.

Werner Fuld, Lexikon der letzten Worte, Eichborn Verlag, Frankfurt a.M., 2001; Jörg von Uthmann, Attentat, Wolf Jobst Siedler Verlag, Berlin, 1996

WILLIAM MCKINLEY
ABD BAŞKANI
1843 - 1901

Hukuk eğitimi alan McKinley cumhuriyetçi milletvekili olarak temsilciler meclisinde siyasi düşüncelerini güzel konuşma yeteneği ve otoritesiyle zorla kabul ettirdi. 1892-1896 yılları arasında Ohio valisi olarak görev yaptı. Cumhuriyetçi partinin iş dünyasına bağlı kanadıyla olan sıkı ilişkisi onu 1896'da başkanlık adaylığı seçimlerinin yolunu açtı. Adaylık ve başkanlık seçimlerinden zaferle çıktı ama Küba sorunu hakkında yürüttüğü

politika İspanya-Amerika savaşına yol açtı. McKinley'in başkanlık dönemi bugün ABD'deki modern başkanlık sistemine geçiş olarak görüldü.

Başkan McKinley, 6 Eylül 1901 günü öğleden sonra 16.00'yı biraz geçe New York-Buffalo'da büyük bir kalabalık arasında bir tur yaptı ve kendisine uzanan birçok eli sıktı. Ama en ön sıradaki izleyicilerden biri devlet başkanını pek de iyi dileklerle beklemiyordu. 28 yaşındaki Polonya asıllı Amerikalı anarşist Leon Czolgosz, ailesi göçmen olarak geldikleri ülkede çok eziyet çektiği için ABD hükümetine karşıydı. Anne ve babası Polonya'dan göç ettikten kısa süre sonra 1873'te Detroit'te dünyaya gelmişti. 1898'da Illinois'teki işçilerin barışçı gösteri yürüyüşünün kanlı bir şekilde bastırılışına tanık oldan Genç Czolgosz sinir krizi geçirerek işi bıraktı ve ailesinin küçük çiftliğine çekilerek zamanını toprak kaplar yaparak ve okuyarak geçirdi. 1900 yılının Temmuz ayında Gaetano Bresci'nin İtalya'da kral I. Umberto'ya suikast düzenlediğini duydu. Czolgosz heyecanlanmıştı. Bir zorbayla ancak böyle başedilebilirdi. Artık bundan emindi. Anarşist gruplara katılmayı denedi ama kendini hiçbir yere ait hissedemedi. Sonunda 6 Eylül'de gerçekleştireceği bir plan yaptı. İşte şimdi en önde duruyor ve başkan McKinley'e bakıyordu.

Czolgosz sağ elini büyük, beyaz bir bezle sarmıştı. Gizli servisin bir ajanı omzuna dokundu ve dostça sordu: *"Yaralandınız mı?"* Czolgosz başını salladı. Ajan *"Belki ilkyardım istasyonuna gitmeniz daha doğru olur,"* dedi. Ancak Czolgosz birkaç anlama gelen bir mırıldanmayla kibarca *"Sonra, önce başkanı görmem gerek. Bunun için çok bekledim,"* dedi ve kalabalıktan bir kaç metre ötede bulunan başkanı izledi. Biri onu kenara itmek üzere omzundan yakaladı ama bu itiş suikastçının kurbanına birkaç adım daha yaklaşmasına neden olmuştu. Czolgosz 32 kalibrelik silahını ateşledikten sonra *"Görevimi yerine getirdim,"* dedi. Sekiz ya da dokuz kişi onun üzerine atladı ve yere yıkıp tekme tokat dövmeye başladılar. Vurulmuş olan McKinley yere yıkılır-

ken hâlâ kendindeydi ve *"Ona karşı kaba olmayın!"* dedikten sonra bayıldı. En yakın hastaneye kaldırılan başkan tedavi edildikten sonra konuk olduğu ev sahibinin Buffalo'daki evine götürüldü. Önceleri iyi olduğu ve yarasının kötü olmadığı düşünüldü ama 58 yaşındaki başkan suikasttan sekiz gün sonra, 14 Eylül sabahının erken saatlerinde öldü. Eğer olay günümüzde olsaydı başkanın yaşamı kurtulabilirdi. Ama o günkü bakım ve steril anlayışı buna izin vermedi.

Czolgosz tutuklandı ve mahkemeye çıkartıldı. Adı sorulduğunda Odysseus'tan esinlenerek: *"Fred Hiç kimse (Fred Nobody), Başkanı hiç kimse öldürmedi!"* dedi.

Tıbbi araştırmalar sonucu katilin ruhsal olarak tamamen sağlıklı olduğu ortaya çıktı; planlı cinayet işlemekten suçlu bulundu ve elektrikli sandalyede ölüme mahkûm edildi. Sanık her tür savunmayı reddettiği ve avukatıyla bile tek kelime etmediği için dava uzun sürmedi. Czolgosz'un son sözleri şöyleydi: *"Başkanı iyi insanların düşmanı olduğu için öldürdüm. Suç işlediğim için üzgün değilim. Sadece babamı bir daha göremeyeceğim için üzgünüm."*

29 Ekim 1901 sabahı Auburn eyalet hapisanesinde doktor sonunda öldüğünü belgeleyene dek vücuduna 23 saniye 1.800 volt, sonra dört saniye 1.800 volt, sonra tekrar 26 saniye 300 volt ve son olarak tekrar 5 saniye 1.800 volt elektrik verildi. Erkek kardeşi cenaze töreni için cesedini istedi ama yasalar buna izin vermedi. Cesedinin üzerine asit döküldü ve bir mahkûmun mezarına gömüldü. Doktorların tahminine göre on iki saat içinde vücudu parçalanacaktı.

William McKinley suikasta kurban giden üçüncü Amerikan başkanıydı. Ardından başkan olan 42 yaşındaki Theodore Roosevelt'in ilk işi, devlet başkanını korumanın tüm sorumluluğunu gizli servise yüklemek oldu.

James MacKinley, Assassination in America, Harper&Row, New York, 1977

ROSS MCWHRITHER
GUINNESS REKORLAR KİTABI YAYIMCISI
1925 - 1975

Britanya adasında İskoç anne babanın çocukları olarak dünyaya gelen Ross ve ikiz kardeşi Norris erken yaşlarda ellerine geçen her gazeteye ilgi gösteriyorlardı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra "McWhrihter ikizleri" olarak tanınan ikizler araştırmalar yaparak para kazandılar. Guinness biracılık şirketinden biri, yönetici ikizlere klasik meyhane konuşmalarını ve girilen bahisleri içeren bir kitap hazırlamaları konusunda öneride bulundu. Aynı yıl "Guinness Rekorlar Kitabı"nın ilk baskısı piyasaya çıktı. Kitap 90'lı yılların ortasında tüm dünyada 74 milyon adet baskı yaptı ve 29 dile çevrildi.

İkiz kardeşler hazırladıkları kitapla ünlü oldular. Özellikle Ross bu ününü siyasette kullandı ve IRA'nın terör saldırılarını şiddetle protesto etti. Teröristlere ölüm cezası verilmesinin tekrar yürürlüğe konmasını kuvvetle talep eden McWhrither sekiz sivilin IRA'nın arabaya koyduğu bombanın patlaması sonucu hayatlarını yitirmeleri üzerine harekete geçti. Suçluları ortaya çıkarmakta yeterli çaba göstermediğini iddia ettiği hükümeti suçlayarak katilin bulunmasına yardımcı olacak kanıtları getirene kendi servetinden 50.000 pound ödül vaat etti. Bu öfkesinin nedenlerinden biri de 23 Ekim 1975'te IRA'nın kurbanı olan Gordon Hamilton Fairley'in ölümüydü. Dünya çapında bir kanser araştırmacısı olan Fairley çevrede küçük bir gezintiye çıkmıştı. Katı bir terörizm karşıtı ve parlamentonun muhafazakâr bir üyesi olan Hugh Fraser'in evinin önünden geçiyordu ki senatör yanında öldürülen Amerikan başkanının kızı Caroline ile evden dışarı çıktı. Fraser ve genç kadın binmeden birkaç saniye önce birden infilak eden araba olayla hiçbir ilgisi bulunmayan Fairley'in ölümüne neden oldu. Dehşet içinde kalan asıl hedef böylece tehlikeden kurtulmuş oldu. McWhrither olayı duyar duymaz üzüntü

ve öfkeden kendini kaybederek ödül koyduğunu ilan etti ve "Beat the Bombers- Bombacıları yenin" diye adlandırdığı bir kampanyayı hayata geçirdi. Bir gün gazetecilere şöyle diyordu: *"Sürekli hayatımdan endişe ederek yaşıyorum. IRA'nın beni ölüm listesine aldığını biliyorum!"*

Haklıydı. 27 Kasım 1975 günü iki nişancı McWhrither'in bahçesine saklandı. McWhrither alışverişten gelen karısına kapıyı açarak onu selamlarken suikastçıların kurşunlarıyla da karşılaşmış oldu. Başından ve karnından vurulan McWhrither olduğu yere yıkıldı. İşlerini iyi yapan katiller bayan McWhrither'in kılına bile zarar vermemişlerdi. Kadın hemen ambulansı ve polisi çağırdı. Baygın bir halde en yakın kliniğe götürülen kocası çok geçmeden yaşamını yitirdi.

6 Aralık günü McWhrither'in ölümünden sorumlu oldukları düşünülen 4 IRA üyesi Londra'daki bir eve kadar izlendiler. Evdekileri rehin alarak bir haftaya yakın karşı koyan IRA üyeleri sonunda şiddet kullanılarak yakalandılar. Fairley de dahil olmak üzere dokuz kişinin ölümünden sorumlu tutulan teröristler en az 200 kişinin yaralanmasıyla suçlanarak yargılandılar. Cezaları ömür boyu hapis oldu.

Norris McWhrither 1986 yılına dek Guinness Rekorlar Kitabı'nı yayımlamaya devam etti. Daha sonra özel yaşamına çekildi.

Linda Laucella, Assassination, The Politics of Murder, Lowell House, Los Angeles, 1998

GIULIANO I. DE'MEDICI
İTALYA PRENSİ
1453 - 1478

Medici ailesi ticaret, bankacılık ve Popolarlar* ile olan bağları aracılığıyla Floransa cumhuriyetinde yönetici bir role yük-

* (Alm. Popolaren) Halk partisi, (ç.n.)

selmişti. Giovanni di Bicci ailenin sonraki ana dallarını oluşturma başarısını gösteren üyesiydi. Papalık sarayının bankeri olarak eski kentsoyluların oligarşisi ve halk arasında başarılı bir taktik uyguladı. Oğulları Cosimo (büyük olan) ve Lorenzo babalarından devraldıkları işi iki ayrı yolda sürdürdüler. Floransa önceleri büyük olanın idaresinde kaldı; büyük Cosimo'yu damla hastası olan oğlu Piero ve son olarak iktidarı çalışkan Lorenzo ile birlikte yürüten ve bir komploya kurban giden erkek kardeşi Guiliano izledi.

Sağlıklı, güçlü ve çok çekici biri olan Guiliano'nun karakteri bir devlet adamı olmaktan daha çok bir playboy özellikleri taşıyordu. Orta halli şiirler yazmayı ve cezbedici iltifatlar yapmayı biliyordu. Kumarda şansı vardı ve mükemmel bir biniciydi. Erkek kardeşi Lorenzo gibi hırslı olmayan Guiliano devlet işlerini çoktan beri kardeşine bırakmış olmaktan hoşnuttu. Lorenzo ve kent halkı da onun fikrini paylaşıyorlardı. Floransalılar onu seviyor, çağdaşları onu özellikle sevilmeye değer ve *"zararsız şekilde dekoratif"* olarak tanımlıyordu.

Kilisenin üç adamı, güçlü Pazzi soyundan gelen Franceschino de'Pazzi, Girolamo Riario ve Francesco Salviati, Roma'da bir suikast hazırlığı içindeydiler. Floransa'da Medici'leri iktidardan devirmekten başka hiçbir hedefleri olmayan komplocular, Lorenzo ve kardeşini öldürerek bunu başaracaklarını düşünüyorlardı. Birkaç plan üzerinde denemeler yapıldı. Önce Lorenzo'yu bir bahaneyle Roma'ya çağırıp tuzağa düşürmeyi ve orada ortadan kaldırmayı, aynı anda Guiliano'yu da Floransa'da öldürmeyi planladılar. Ama bu hainliğin kokusunu alan Lorenzo, Riaro'nun davetini kabul etmedi.

Komplocular sabırsızlanmaya başlamıştı ve saldırıya geçerek ilerlemeye karar verdiler. Profesyonel bir ordu kent dışında Floransayı işgal etmek üzere emir beklerken kardeşler Floransa'da gerçekleşecek resmi bir tören sırasında öldürüleceklerdi. Komuta Giovan Battista Montesecco ile emin ellerdeydi. Ama kazançlı yükselişini Riaro'ya borçlu olan Papa'nın hizmetindeki

paralı asker tüccarı, karasızlık göstererek sadece Papa'nın emriyle silahına sarılabileceğini söyledi. Ayrıca güçlü Medici'leri ortadan kaldırmanın o kadar da kolay olmayacağını ifade etti. Papa'yla özel olarak görüşmek zorunda olduğunu söyleyerek onun açıkça onayı olmadan bir yere kımıldamayacağında diretti. Montesecco kutsal babayla karşı karşıya kaldığında IV. Sixtus konuşmanın başında onu uyardı. Bu niyet sadece Lorenzo ve Guiliano'nun ölmesi değil, birçok İtalya'nın da ölmesi anlamına geliyordu. Papa şöyle yanıtladı: *"Hiçbir şekilde kimsenin ölümünü arzu etmiyorum. Çünkü herhangi birinin ölümüne rıza göstermek bizim işimiz değildir. Lorenzo bize karşı nezaketsizdi ve bize kötü davrandı. Buna karşın hiçbir şekilde onun ölümünü istememama sadece Floransa'da bir hükümet değişikliği olabilir."*

Riario ve Salviati kulaklarına inanamadılar. Medici prenslerinin ölümü adını koymasa bile tam da Papa'nın istediği şeydi. Salviati sert bir sesle: *"Bu gemiyi yönetmemizi ve bu gemiyi iyi yönetmemizi onaylıyor musunuz?"* diye sorunca Papa başını sallayarak mırıldandı: *"Onaylıyorum."*

1478 yılının Nisan ayında başpiskopos Francesco Salviati Floransa'ya geldi. Bu eylem hazırlığı demekti. Cinayeti işleme görevi Papa tarafından kardinalliğe atanmış, henüz 16 yaşındaki bir delikanlıya yüklendi. Konukseverliğiyle tanınan Lorenzo yüksek rütbeli genç din adamları için bir kudas ayini düzenlenmesini istemişti. Ama belirlenen pazar günü Guiliamo gecikince kiralık katilleri Franceschino de'Pazzi ve Bernardo Bandini onu getirmek için Medici'lerin sarayına gittiler. Şaka yollu Guiliamo'nun göğsüne vurarak içine zırh giyip giymediğini kontrol ettikten sonra sonra kurbanlarına kiliseye kadar eşlik ettiler.

"Prendi, traditore!" - *"Al sana, hain!"* diyen bir haykırış kiliseye tamamen hâkim olan sessizliği bozduğunda rahipler ayin törenini yönetiyorlardı. Bernardo Bandini, Guiliamo'nun üzerine atılarak elindeki hançeri bütün kuvvetiyle onun kalbine sapladı. Genç adam yere düşünce Franceschino üzerine atılıp onu hançerlemeye devam etti. Aynı anda diğer iki suikastçı Lo-

renzo'ya saldırdılar ama sadece boğazında hafif bir kesiğe yol açmaktan öteye gidemediler. Lorenzo mantosunu sol kolunda sallayarak kendini saldırılardan korumaya çalıştı. Sonra tırabzandan atlayarak sunağın üzerinden sıçradı ve koronun arasından geçerek kilisenin levazım odasına girdi. Bandini ve suç ortakları oluşan kargaşadan yararlanarak kaçtılar. Guiliano ölmüştü ama komplocuların gücü ele geçirme girişimi başarısızlığa uğramıştı. Medici yandaşları Franceschino'yu dizinin üzerinde aldığı derin bir yarayla yatağında yatarken buldular. Bir kör gibi kurbanının üzerine atlayıp onu bıçaklarken kazayla kendini de bıçaklamıştı. Onu kanlı yatağından gömleğiyle çekip götürdüler ve ötekilerin de hapsedildiği Palazzo del Signoria'ya hapsettiler. Çok geçmeden kızgın kalabalık Salviatti ve öteki suç ortaklarının sarayın pencerelerinde asıldığını gördüler. Başpiskoposun geri kalan yandaşları öldürüldü ya da diğerleri gibi cesetleri pencereden kızgın halka atıldı. Guiliano'nun ölümünü nedeniyle gözü dönmüş olan halk pencereden yağan cesetleri parça parça yaptı.

Lorenzo bu arada saraya geri dönmüştü. Boğazından yaralanmış olmasına karşın halkla konuştu. Onlardan intikam isteklerini frenlemelerini rica etti ama kimsenin onu dinlemeyeceğini biliyordu. Gerçekten de alt tabaka halk sokağa çıkmaya cesaret eden ve şüpheli gördüğü herkesi katletti. Bu nedenle ortalama 80 kişi hayatını kaybetti. İki gün sonra komploya karışan iki rahibin izleri saklanmakta oldukları manastırda bulundu. Çok geçmeden onların bedenleri de liderlerinin yanında, Palazzo Vecchio'nun pencereleri altında sallandırıldı. Cesetler çürümeye başlayıp artık götürülmesi gerektiğinde Lorenzo'nun karısı onların duvara vatan haini olarak baş aşağı biçimde resmedilmelerini istedi. Sandro Boticelli uzun yıllar bitmeyecek olan bu görevi üstlendi.

Lorenzo çok sevdiği kardeşinin ölümünden duyduğu teselli edilemeyen üzüntüyle kimseye acımadı. Kışkırtıcı Pazzi'nin silahlarına, evlerine ve arazilerine el koydu. Aileye damat giden hiç kimse resmi bir görev alamayacaktı. Bernardo Bandini İstanbul'a kaçmıştı. Ama bu arada Fatih Sultan Mehmet'in 26 Ni-

san'da Floransa'daki katedralde olanlardan haberi oldu, suikastçıyı zincire vurdurarak Lorenzo'ya geri gönderdi. Guiliano'nun acımasız katili çok fazla uzatmadan Floransa'da halkın ortasında asıldı.

Bütün olanlardan sonra Lorenzo'nun durumu kentte her zamankinden daha tartışmasız bir güç yarattı. Daha fazla güç elde etmek isteyen Papa IV. Sixtus'un planları suya düştü.

James Cleugh, Die Medici, Macht und Glanz einer europäischen Familie, Bechtermünz Verlag, Augsburg, 1996

ALDO MORO
İTALYAN POLİTİKACI
1916-1978

1946'dan sonra Hıristiyan demokratların üyesi olan Moro 1955'te bakanlık görevini almadan önce, Bari'de ceza hukuku profesörü olarak çalıştı, Roma'da da ceza davası hukuku üzerine profesörlük yaptı. Moro 1963-1968 yıllarında orta-sol bir iktidarın başbakanı oldu. Daha sonra dışişleri bakanlığı yapan Moro 1974'ten 1976'ya kadar yeniden başbakan oldu. 1978'de Aldo Moro'yu kaçıran Kızıl Tugaylar onu bir "halk hapishanesi"ne hapsettikten sonra öldürdüler.

Aldo Moro 16 Mart 1978'de Kızıl Tugaylar'ın titizlikle kurdukları pusuya düştüğünde her zamanki gibi sıkı koruma altında Roma'ya gidiyordu. Üzerlerine çalıntı Alitalia üniformaları giymiş olan İtalyan terör organizasyonunun on bir üyesi birden yan sokaktan ortaya çıkıp Moro'nun konvoyunu bloke ederek ateşe başladı. Moro'nun şoförü öldürüldü, korumaları ağır yaralandı. Şimşek hızıyla gerçekleşen saldırının sonunda 1.20 metre boyunda ve 80 cm. eninde tahta bir sandığa tıkılarak küçük bir kamyonetle götürülen Moro artık "Brigate Rosse"nin esiriydi.

Suikastçılar 14 Kızıl Tugay'ın serbest bırakılması konusun-

da hükümete baskı yaparak değiş tokuş anlaşması yapmak istediler. Hükümet, anlaşma yapmak yerine polisi ve askeri olağanüstü harekete geçirerek kaçırılan Moro'yu arama çalışmalarına başladı ama başarı sağlayamadı.

Kızıl Tugaylar o zamana dek hiç bu kadar kuvvetli olmamışlardı, örgütün kayıtlı yaklaşık 120 suç ortağı yasadışı yaşıyordu ama gerçekte bunun on kat fazlası yasal vatandaş olarak varlıklarını sürdürüyorlardı. Laura Braghetti ve Germano Maccari aylar önce Roma'nın güneybatısında göze çarpmayan bir mahalle olan Via Montalcini, 8 numaranın giriş katında 100 metrekarelik konforsuz bir daire satın almışlardı. Burada titizlikle kamufle edilmiş bir hapishane inşa edilmişti. Özellikle yükseltilmiş bir duvarın ardındaki küçük hücre, kitap raflarının ardına gizlenmişti - bu ev, eski korku hikâyelerinden bilinen, kurbanı bir hücreye koyup üzerine canlı canlı duvar örme dehşetinin modern versiyonuydu. Binanın altındaki kapalı garajda kamyoneti bekleyen kişi Laura Braghetti'ydi. Tahta sandık onun arabasına taşındı ve çok geçmeden soğukkanlılıkla ve ilgi çekmeden komplo evine götürüldü. Aldo Moro'nun üzerindeki koyu renk takım elbise çıkarılıp onun yerine bir eşofman giydirildi ve Moro, onun için inşa edilmiş olan hücresine yerleştirildi.

Bunu izleyen günlerde tam kargaşa hâkimdi. Olay yerinin fotoğrafları ortadan yok oldu, ses bantları, tutanaklar, kaydedilmiş telefon konuşmaları bulunamıyordu. Polis sanki siste el yordamıyla yol bulmaya çalışıyor gibiydi. Öbür dünyadan geldiğine inanılan spritüel kanıtların peşinden bile gidildi ama hiçbir şey bulunamadı. Gerçekten de teröristler aranan kişilere ait fotoğrafların tamamen eskimiş olması sayesinde sadece Roma'da değil tüm İtalya'da istedikleri gibi hareket edebiliyorlar hatta uzun yolculuklara bile çıkabiliyorlardı. Altı milyondan fazla kişiyi araştıran polis hiçbir Tugay'a rastlayamadı. 37 bin evin araştırıldığı listede ne yazık ki Via Montalcini 8 numaralı evi yer almıyordu.

Kaçırılmanın üzerinden üç hafta geçtiği halde bir dayanışma havasının esmesine ve Moro'ya acımaya neden olan bir polaroid

fotoğrafın dışında onun yaşadığına dair hiçbir işaret alınamadı. En sonunda onu kaçıranların kontrolü altında birkaç mektup yollamasına izin verildi. Bunlardan biri karısına yazılmıştı:

"Sevgili Noretta'm, Paskalya bayramında sana ve ötekilere en içten iyi dileklerimi gönderiyorum. Tüm aileye ve özellikle küçüklere sevgilerimi söyle... Oldukça iyiyim, bana iyi bakıyorlar ve özen gösteriyorlar. Sizleri kutsuyorum, herkese sevgilerimi gönderiyorum ve hepinizi candan kucaklıyorum. Aldo."

İkinci mektup mutlaka uygun bir aracı bulmasını -belki Papa'yı?- rica ettiği İçişleri Bakanı Francesco Cossiga'ya yazılmıştı. Yoksa işkence altında devlet sırlarını ifşa etmek zorunda kalacaktı. Çok geçmeden Moro'yu 30 yıldan beri tanıyan Papa VI. Paul resmi olarak aracılığa hazır olduğunu bildirdi ve hükümete kutsal makamın yüksek bir fidye ödeyebileceğini ima etti. Ama başbakan Guilio Andreotti bu olaya her tür dış müdahaleyi yasakladı.

Mahkûmdan başka mektuplar da geldi ama hepsi baskı altında ve/ya da uyuşturucu etkisi altında yazılmış olduğu için ciddiye alınmadılar. Terörister 15 Nisan'da olaysız geçen dört haftadan sonra hâlâ ellerinde bulunan Aldo Moro'yu ölüme mahkûm ettiler. Haberi ilk önce *La Repubblica* gazetesi verdi. Papa VI. Paul şok olmuştu. Andreotti'nin yasağına karşın bir mektup yazdı: *"Kızıl Tugaylar'ın adamları! Aldo Moro'yu kayıtsız şartsız serbest bırakın!"* Fidyeciler buna bir tepki göstermediler ama kurbanın ailesiyle bir ilişki kurdular. Genel olarak Andreotti'nin uzlaşmaz stratejisinden uzak duran Eleonora Moro telefon görüşmeleri sonucu 1 Mayıs'ta onunla tekrar konuştu ama sempatisini kazansa da Andreotti'nin görüşü değişmedi.

9 Mayıs günü Aldo Moro'ya üzerini değişmesi için her zamanki eşofmanı yerine 16 Mart'ta üzerine giymiş olduğu takım elbisesi geri verildi. Onu söğüt ağacından yapılmış bir sepete sokup arka tarafı açık olan kırmızı kamyonete bindirdiler. Üzerine on bir el ateş ettikleri Moro'nun cesedinin üzerine bir örtü atan katiller arabaya binerek yollarına devam etti ve arabayı daha sonra cesedin bulunduğu yer olan Via Caetani'de bıraktılar.

İtalyan mahkemesi içlerinde ölüm tetikçilerinden Prospero Gallinari ve dokuz kadın bulunan Kızıl Tugaylar'ın 32 üyesini 1983'te ömür boyu hapse mahkûm etti. Tugaylar, çok az ceza alan suç ortakları tarafından ele verilmişlerdi. İçlerinden bir kadın, Laura Braghetti isimli bir kadın bilgi verenlerden birine *"Seni piç! Sen ananı bile satarsın!"* diye haykırdı.

Klaus Kellermann, Der Staat läßt morden: Politik und Terrorismus - heimliche Verbündete, Henshel Verlag, Berlin, 1999; Frankfurter Allgemeine Zeitung, 16.03.1998; Geo, 01.05.1998; Der Spiegel, 16.10.1978; Stern, 18.05.1978; Süddeutsche Zeitung, 14.03.1998/02.08.1999

LOUIS I. EARL MOUNTBATTEN OF BIRMA İNGİLİZ AMİRAL 1900 - 1979

Prens Ludwig Alexsander von Battenberg'in oğlu olan Earl, 1943-1946'da güneydoğu Asya'daki müttefik silahlı kuvvetlerin başkomutanıydı ve 1944-1945'te Birma'yı geri aldı. 1947 yılının Şubat ayından ağustosa kadar Hindistan'ın (son) kral temsilcisiydi. Daha sonra 1948 Haziran'ına kadar Hindistan birliğinin genel valisi oldu. 1952-1954 yıllarında Akdeniz'de NATO silahlı kuvvetlerinin komutanlığını yaptı. 1955-1959'da İngiliz donanmasının ilk deniz lordu ve kurmay başkanıydı ve son olarak 1959'dan 1965'e dek İngiliz savunma birliğinin şefliğini yaptı.

Lord Mountbatten olaylarla dolu kariyerinden sonra huzurun ve çok sevdiği yazlık evi Classiebawn'ın konforunun değerini iyi biliyordu. Bu arada arazisinin Kuzey İrlanda'ya sadece on iki mil uzaklıkta ve tam da IRA üyelerinin sürekli olarak sınırdan geçiş yaptıkları bölgeye yakın olması ona en küçük rahatsızlık bir vermiyordu. Kraliçe, akrabasına akla gelebilecek her tür korumayı önermişti ama o, arazisinin polis tarafından gizlice korunmasını bile reddetti. Bu tür savurganlık için bir neden olmadığını düşünüyordu.

79 yaşındaki Mountbatten 27 Ağustos 1979 günü saat 11.00'e doğru kraliyet ailesinin bir üyesiyle birlikte "Shadow

V." adlı teknesiyle balığa çıkmıştı. Henüz kıyıdan birkaç yüz metre uzaklaşmışlardı ki kıyıdaki insanlar birden kulakları sağır eden bir patlama duydular. Bir saniye sonra suyun üzerinde dumanlarla birlikte bir alev topu yükseldi. "Shadow V." havaya uçmuştu. Birkaç dakika içinde balıkçılar suyun üzerinde yüzen yaralı ve ölüleri sudan çıkarmak üzere olay yerine geldiler. Mountbatten'ın 14 yaşındaki torunu ve onun bir arkadaşı ölmüşlerdi. Lord Mountbatten henüz yaşıyordu ama bomba iki bacağını da koparmıştı. Yardıma koşanlar onu tekneye çıkardıktan hemen sonra öldü. Ağır yaralanan kızı da suikasttan sağ kurtulamadı. O, oğlu ve Louis Mountbatten birlikte gömüldüler.

"Shadow V."in güvertesinde patlayan bombanın körfezdeki bir uçurumun üzerinden uzaktan kumandayla harekete geçirildiği belliydi. Çok geçmeden normal arama kontrolü yapan dikkatli bir İrlandalı polis, içindekileri şüpheli gördüğü bir arabayı durdurdu. Arabadakiler polisin normal sorularına aşırı tepki verince IRA üyesi oldukları şüphesiyle gözaltına alındılar. Adı Francis McGirl olan 24 yaşındaki İrlandalı sürücü hemen serbest bırakıldı ama arabadaki diğer kişi onun kadar şanslı değildi. Thomas Mc Mahon'u tutklamaya yeten kanıtlar sadece giysilerine bulaşan patlayıcı madde kalıntıları ve ayakkabılarındaki teknenin bulunduğu kıyıya ait kumlarla kalmıyordu, aynı zamanda ayakkabının tabanında "Shadow V."e ait boya parçacıkları soruşturmayı yürütenlere yetip artmıştı bile. Yargılanan McMahon ömür boyu hapse mahkûm oldu. IRA olaydan birkaç gün sonra bir bildiri göndererek olayı üstlendi. Devam eden araştırmalar sonucu Mountbatten'ın neden öldürülmek için seçildiği ortaya çıktı. Örgüt altı ay önce İngiliz politikacı Airey Neave'i öldüren İrlanda Kurtuluş Ordusu'ndan (INLA- Irish National Liberation Army) ayrılmış küçük bir siyasal grupla hesaplaşmak istediği için seksen yaşına yaklaşan Louis Mountbatten'ı kendine kurban seçmişti. İki terörist grubun arasındaki rekabet Mountbatten'ın yaşamına mal oldu.

Linda Laucella, Assassination, The Politics of Murder, Lowell House, Los Angeles, 1998

MUHAMMED HÜSNÜ MUBAREK
MISIRLI SUBAY VE DEVLET BAŞKANI
*1928

Mübarek, SSCB'de aldığı Genelkurmaylık eğitiminin yanı sıra geniş kapsamlı bir askeri eğitimden sonra savaş pilotluğu yaptı ve Mısır ordusunun çeşitli kademelerinde görev aldı. Aktif görevine korgeneral ve hava mareşaliyken son vererek başbakan oldu (1975-1981) ve Başkan Sedat'ın barış girişimlerinin özel elçisi olarak çalıştı. Sedat'ın öldürülmesinden sonra onun yerine seçilen Mübarek 1987'den 1993'e dek bu görevi sürdürdü.

Hüsnü Mubarek siyasi kariyeri boyunca sürekli komplolarla uğraştı ve planlı saldırılara uğradı. Ama 3 Temmuz 1995'e dek bunlardan hiçbiri başarıya ulaşamadı. O günün sabahı, saat 08.15'e doğru birkaç radikal İslamcı kiralanmış bir eve gönderildiler. Bina Etiyopyalı başkan Meles Zenawi'nin Hüsnü Mubarek'i beklediği Adis Ababa havalimanını çok iyi gören bir yerdeydi. Mısırlı görevlilerden Mübarek'in gezi programıyla ilgili bilgileri almış olan suikastçılar dürbünle devlet konuğuna yapılan karşılama törenini izliyorlardı. Konvoyun kent merkezine doğru yola çıktığını görünce harekete geçtiler. Mübarek'in kurşun geçirmez limuzini konvoydaki üçüncü arabaydı. İki başkanın arabalarının geçtiği yol üstündeki küçük kaldırıma, içlerinde gümüş renkli bir Volvo olan üç araba park etmişti. Arabanın içindekiler havaalanından gelecek sinyali bekliyordu. Beklenen işaret alındığında arabalardan biri ana caddeye doğru hareket ederek yolu kapattı. Mübarek'in arabası henüz 70 metre uzaklaşmıştı ki, arabanın içinden caddeye fırlayan iki ya da üç kişi Mısır devlet başkanının limuzinine ateş açtılar. Açılan ateşte ölümcül kurşunlara hedef olan iki polis yaşamını yitirdi. Ama suikastçılar Mübarek'in iyi korunan arabasına hiçbir zarar veremediler. Mübarek'in şoförü arabayı geri döndürüp son hızla olay yerinden uzaklaşmadan önce birkaç kişi daha ortaya çıktı ve Etiyopya po-

lisi ve Mısırlı muhafızlarla aralarında sıkı bir çatışma başladı. Saldırganlardan ikisi vurulurken öteki saldırganlar kaçmayı başardı. Hemen havaalanına geri dönen Mubarek orada bekleyen uçağına binerek Kahire'ye geri döndü. Saldırıdan komşu ülkenin radikal İslamcılarını sorumlu tutan Mübarek suikastı atlattığını ve hayatta olduğunu kanıtlamak üzere hemen birkaç toplantıya katıldı. İslamcılar Mubarek'in yönelttiği suçlamaları reddettiler.

Bu arada Adis Ababa'da katilleri araştıran polis terk edilmiş dört arabanın içinde birçok silah buldu. Arabalardan birinin bagajı her tür zırhlı araca zarar verebilecek türden patlayıcı madde ve roketle ağzına kadar doluydu. Suikastçıların saklanmış oldukları evde başka silahlar, kalaşnikoflar ve roketatarlar bulundu. İlerleyen haftalarda Etiyopya radyosu ayrıntılı olarak üç şüphelinin öldürüldüğü haberini verdi.

Suikast denemeleri devam etti. Radikal İslamcılar o yılın ocak ayı içinde üç kez daha Mübarek'i öldürme girişiminde bulundular ama her seferinde Mısır güvenlik kuvvetleri tarafından başarısızlığa uğratıldılar. Batılı gizli servis yetkilileri radikal İslamcıların, başkanın Kasım 1994'te üç gün sürecek Roma gezisi sırasında bir suikast girişiminde bulunacağını iddia ediyorlardı. İtalyan makamları tarafından tam zamanında uyarılan Mübarek programının tarihlerini değiştirdi.

Hüsnü Mübarek 6 Eylül 1999 günü Süveyş kanalının kıyısında bulunan Port Said kentindeki valilik sarayına doğru yola çıkmıştı. Mısır devlet başkanı pencereden halka el salladığı sırada Seyit Hasan Süleyman isimli 40 yaşındaki bir adam onu yakaladı ve başkanın korumaları tarafından vurulmadan önce elindeki keskin aletle Mübarek'in elini yaralayacak zamanı buldu. Resmi makamlara göre siyasi olmayan ve "bir delinin işi" olarak nitelendirilen saldırının asıl nedeni karanlıkta kaldı. Port Said'de görev yapan birkaç yüksek rütbeli polis memuru görev yerinden alınarak başka bölgelere sürüldü. İlgili içişleri bakanı bu görevlilerle ilgili bir soruşturma başlattı.

Frankfurter Allgemeine Zeitung, 07.09.1999; Süddeutsche Zeitung, 08.09.1999

BENİTO MUSSOLİNİ
İTALYAN POLİTİKACI
1883-1945

Cumhuriyetçi-sosyalist bir yerel politikacı babayla kilise uzantılı bir öğretmen annenin oğlu olan Mussolini önceleri annesinin izinden gitti. 1902'de öğretmen olarak İsviçre'ye giden Mussolini orada İtalyan işçileri sosyalistlere karşı kışkırttı. 1914'te bir gazete kuran geleceğin faşist diktatörü, 1917'de askeri bir eğitimde yaralanarak ordudan çıktı. 1919'da PNF'nin (Partito Nazionale Fascista- Nasyonal Faşist Parti) kurucusu olarak onu diktatörlüğe götüren politik kariyerinde yükselmeye başladı.

Faşist devlet başkanına karşı daha 30'lu yılların başlarında üç başarısız suikast girişimi yapılmıştı. İlk yıl ülkedeki muhalefete baskı yaparak onları büyük ölçüde kendi tarafına çekmeyi başaran Benito Mussolini yıllar geçtikçe gücünü ve vatandaşın desteğini kaybetti. Sonunda 1943'te hükümeti devrildi ve tutuklandı. Ama müttefiki Almanlar iki ay sonra onu serbest bıraktı. Mussolini kuzey İtalya'da uzun bir aradan sonra politik geri dönüşünü gerçekleştirmeye çalıştı. Naziler 1945'te nihayet teslim olunca İtalyan faşistleri günlerini saymaya başladı. Mussolini ve sevgilisine kaçmaktan başka yol kalmamıştı.

Mussolini, sevgilisi Clara Petacci, kendisine bağlı 15 yandaşı ve birkaç aile üyesiyle birlikte İsviçre'ye kaçmak üzere bir kamyona saklanarak yola çıktı. 24 Nisan'da Como'ya vardıklarında kamyon İtalyan partizanlar tarafından durduruldu. Özgürlük savaşçıları Duce'yi hemen tanımışlardı. Hemen onu ve Clara Petacci'yi arabadan indirerek Bonzanigo'nun dışında, üç katlı bir çiftlik evine getirdiler. Ona zarar vermeyeceklerine dair söz verdilerse de Milano merkez karargâhından Mussolini'nin esir alındığı öğrenilince yetkili kişiler tamamen farklı karar verdiler. Komünist parti lideri Palmiro Togliatti, Mussolini'nin, onu uzun

süren savaş mahkemelerinde yargılayarak ülkeye zaman kaybettirecek olan müttefiklerin eline düşmesini hiçbir şekilde istemiyordu. Hemen kısa bir mahkeme kurmaya karar verdi ve güvenilir adamlarından birini yolladı. Diğer adı da Colonel Valerio olan komünist Walter Audisio devrik lideri öldürmek üzere yola çıktı. Valerio ve adamları 28 Nisan'da hapishane görevi gören çiftlik evine vardılar. Togliatti'nin gönderdiği adamları görünce bu işin iyiye gitmeyeceğini anlayan partizanlar hiçbir şekilde Mussolini'yi bırakmak istemediler. Fazla üzerlerine gidilirse Mussolini'yi vermemek için güvenlik önlemlerinin artırılacağını ve olayın büyüyerek bir başkaldırıya dönüşeceğini anlayan Valerio saat 16.00'ya doğru partizanların direnişlerini kırdı. Pes eden partizanlar onu içeri bıraktılar. Odasına aniden girdiğinde Faşist Mussolini sevgilisiyle yatağın üzerinde oturuyordu. Valerio, *"Acele edin! Sizi kurtarmak için geldim!"* diye bağırdı. Mussolini, *"Doğru mu?"* diye sordu. Ona inanmamıştı ama onunla birlikte arabaya binip Azzano'ya doğru götürülmekten başka seçim şansı yoktu. Valerio arabayı gösterişli bir villanın kapısında durdurdu. Arabadan inerek her şeyin yolunda olup olmadığını kontrol etmek üzere evden içeri girerken Mussolini ve Petacci'ye de arabadan inip giriş kapısının yakınındaki çalılıklara saklanmalarını emretti. Mussolini ve sevgilisi kararsız bir şekilde ona baktılar. Aralarında garip bir sessizlik oldu. O zaman Valerio *"Merkez karargâhın emriyle İtalyan halkının adaletini yerine getirmekle görevlendirildim,"* dedi. Clara Petacci kollarını onun boynuna dolayıp yaşaması için yalvarırken yüz ifadesi değişmeyen Mussolini yerinden kıpırdamadı. Valerio ona *"Onun gibi ölmek istemiyorsan kenara çekil,"* diye bağırdı. Petacci korkuyla Mussolini'nin yanından biraz uzaklaştı. Valerio makineli tüfeğini ona doğrultarak tetiğe bastı ama makineli tüfek ateş almadı Tetik kilitlenmişti. Katil öfkelenerek küçük tabancasını çıkardı ama o da görevini yerine getiremedi. Sonunda adamlarından birinin elindeki makineli tüfeğini kapan Valerio kurbanını kurşun yağmuruna tuttu. İtalya'nın en güçlü adamı beş kurşunla yere yıkılmıştı. Valerio tüfeği bu kez Clara Petacci'ye çevirerek onu da vurdu.

İki ceset aynı gece idam edilen diğer öteki 15 faşistle birlikte bir kamyonun kasasına atılarak Milano'ya götürüldü. Ölüler tam bir yıl önce 15 siyasi muhalifin Naziler tarafından öldürüldüğü yer olan yarı bitmiş bir benzin istasyonunda yola atıldılar. Dehşet verici bir yığın olarak bırakılan cesetler ertesi günü tamamen temizlenmiş ve yan yana dizilmiş bulundu. Mussolini'nin başı Petacci'nin göğsündeydi. Çift Milano'daki bir fakirler mezarlığına gömüldü. Mussolini'nin cesedi bir yıl sonra 1957'ye dek kalacağı başka bir mezarlığa götürüldü. Daha, sonra incelenmek üzere yeniden mezarından çıkartılan ceset son olarak aile mezarlığına gömüldü.

Ivone Kirkpatrick, Mussolini, Ullstein Verlag, Berlin, 1997; Giovanni de Luna, Benito Mussolini, rororo Bildmonographie, Rowohlt Verlag, Reinbek, 1978

III. NAPOLYON
FRANSA İMPARATORU
1808- 1873

Kulağa müzik gibi gelen adları Charles Louis Napoleon olarak vaftiz edilen ve Louis adıyla anılan Napolyon, ünlü Napolyon Bonapart'ın yeğeniydi. Annesiyle birlikte İsviçre ve Almanya'da sürgünde yaşayan Louis, Augsburg'ta liseyi bitirdikten sonra Thun'da askeri okula gitti. Louis, imparator Napolyon'un tek yasal oğlu olarak ailenin yöneticisi sayıldı ve kendini Napolyoncu imparatorluğu yeniden kurma görevini üstlenen kişi olarak hissetti. 1848 Aralık ayında Fransa başkanlık seçimlerini yüzde 74 oyla kazandı ve halk oylamasıyla Fransa imparatoru olarak çağırıldı.

Napolyon Louis henüz genç bir adamken yaz aylarını erkek kardeşiyle birlikte sık sık Roma'daki büyükannesinin yanında geçirirdi.

İtalya'da durum pek iyi değildi. Kilise devletinin zindanlarında 2000 siyasi suçlu kötü şartlarda hapis yatıyordu, Başarısız direniş acımasızca savuşturularak cezalandırılmıştı. 19. yüzyılın 20'li yıllarının bu ortamlarında, üyelerinin baskıcılara karşı kendilerini savunmaya yemin ettikleri "Carbonari" (kömür işçisi) denilen bir gizli örgüt gelişti. "Carbonari"lerin yeniden Papa'yı devirme çağrısı yapması prens kardeşlerin çok hoşuna gitmişti. Örgütün mistik kabul ritüelini yerine getirerek "Carbonari"ler

birliğine girdiler. Her protesto eyleminde yakayı ele veren iki prens sonunda sınır dışı edilmeden kısa süre önce bütün kenti baştan başa yakıp yıkmak isteyen isyancılara katılma fırsatını yakaladılar. Sonunda Avusturyalıların müdahalesiyle fırtına dindi. Forli'de kızamığa yakalanan ağabey prens, hastalığı atlatamayıp ölünce apar topar gelen annesi genç oğlunu uşak kılığına sokarak onu izleyen siyasi düşmanlarından sağ salim kurtarmaya çalıştı. Fransa'ya dönmeyi başaran Louis gençlik ateşini bastırmayı yeğledi. Ama eski işbirlikçilerini hesaba katmamıştı.

Felici Orsini de ötekiler gibi kutsal "Carbonari" yemini eden imparatorun hemen ardından yeminini bozduğunu unutmamıştı. Orsini onun taraf değiştirmesini, üstüne üstlük imparatorluğa yükselmesini hiç affetmedi. 1854 Aralık ayında sahte bir ad, bir pasaport ve nefret dolu yüreğiyle, orada karagâh kurmuş İtalyan birliğini ayaklandırmak üzere Siebenbürgen'e geldi. Bir opera gecesinde -kader öyle istemişti- aniden çok nefret ettiği imparator ve eşini yanı başında buluveren Orsini yanında gerekli silah olmadığı için bu fırsatı değerlendiremedi.

Sonunda, bir Fransız gemisinde doktor olan dostu Simon Francis Bernard ile birlikte III. Napolyon'a suikast düzenlemek üzere plan yaptı.

Ateşli bir komünist olan ve o zamanlar daha çok yeni olan fotoğrafçılığa merak salan Bernard'ın biraz temel kimya bilgisi vardı ve İngiliz kimyacı Howard'ın 1799'da Howard patlayıcısı olarak da adlandırdığı patlayıcı civayı bulduğunu biliyordu. Söz konusu olan civa kuvvetli çalkalandığında büyük bir patlama meydana getiriyordu. İşte onun yapacağı şey civa, nitrik asit, alkol ve suyu birbirine karıştırmaktı.

4 Kasım 1857'de Pauls katedralinin arkasında bulunan bir eczaneden patlayıcıyı oluşturmak üzere gerekli olan malzemeleri satın aldı. Eczacıya da bu malzemeleri Daguerreotyp* oluştur-

* Louis Daguerre 1839'da bizim fotoğraf dediğimiz ilk kullanılabilir teknolojiyi buldu. Bu nedenle bu fotoğraflara "Daguerreotyp," denildi. (ç.n.)

mak için kullanacağını söyledi. Suikast tarihi 14 Ocak 1858 günü olarak belirlendi. Aynı günün akşamı dünyaca ünlü bariton Jean Massol bir opera galasıyla izleyicilerine sahnede veda edecekti. Birçok seçkin konuğun yanısıra Sachsen-Coburg düküyle birlikte imparatorluk ailesi de galaya bekleniyordu. Suikastçılar saat 19.30'da olayı gerçekleştirecekleri yere gelip izleyicilerin arasına karıştılar. Orsini'nin yanında iki dinamit lokumu vardı. Yardımcılarına da dinamitlerden birer tane dağıtmıştı. Orsini yoğun kalabalıkta suç ortaklarından Pieri'nin birden ortadan kaybolduğunu fark etmedi. O akşam operayı sivil olarak ziyaret eden cinayet masası komseri Fransa'dan sınır dışı edilmiş bir hırsız olan Giuseppe Andrea Pieri'yi tanıyınca hemen tutklamıştı.

Saat 21.00'e doğru III. Napolyon'un konvoyu yaklaştığında sabıkalı hırsız Antonio Gomez, eski asker Carlo di Rudio ve Orsini birbiri ardına dinamitleri fırlattılar. Ortalık birden karıştı. Patlamanın etkisiyle sokak lambaları parçalandı, tiyatro girişinin üzerindeki cam çatı tuzla buz olup yere indi. Kaldırımın üzerinde yaralı insanlar ve atlar yuvarlanıyordu. Kraliyet faytonu da patlamadan zarar görmüştü ama arabanın parçalanmış kapısı açıldığında içerdekilerin hiçbir şekilde yaralanmadıkları görüldü. Patlama, oyunun devam ettiği operanın içinde de duyulmuştu. İmparatoriçe Eugenie kanlı elbiseleriyle locaya girdiğinde ortada endişeli bir inilti dolaştı. Daha sonra kraliyet elbisesini lekeleyen bu kanın boğazından hafif yaralanan bir emir subayına ait olduğu anlaşıldı. İmparator ve eşi, olayı duyarak hemen tiyatroya koşturan kabine üyelerinin geçmiş olsun dileklerini kabul etti. Gece yarısı Tuilerien sarayına dönüş adeta bir zafer konvoyuna dönüştü. Bütün Paris mucizevi bir şekilde korunan ve suikasttan kurtulan çifti kutlamak üzere ayaktaydı. Bu arada yaralanan 156 kişi bakıma alındı. Yaralananlardan sekiz kişi kurtarılamadı.

Tutuklanan Pieri'nin yardımları sayesinde geri kalan suçluları belirlemek ve tutuklamak polis için kolay oldu. Jandarmalar evini bastığında Orsini derin uykudaydı. Patlamada şakağından yaralandığı için yastığı kan içindeydi. Mahkeme önünde dolam-

başlı yollara girmeden ifade verdi ama işbirlikçilerini elinden geldiğince korumaya çalıştı. Soylu ve ağırbaşlı duruşu etkisini göstermişti. Gücenmiş olan Avusturya elçisi Viyana'ya *"Orsini bu facianın kahramanıdır,"* diye bildirdi: *"Bütün soylu hanımlar katilin cesaretine ve soğukkanlılığına hayran kaldılar. İmparatoriçe bile bu ipek eldivenli katile vurulmuş görünüyor."*

Hatta söylentilere bakılacak olursa kraliçenin suikastçıyı hapishanede ziyaret etmesi imparatorun bir emriyle önlenmişti. Öleceğini anlayan Orsini imparatora hitaben bir veda mektubu yazdı:

"Majestelerinin darağacının merdivenlerinde duran bir vatanseverin sözlerini reddetmemesini diliyorum. Ülkemi özgürleştirin. 25 milyonun hayır duası her yerde ve sonsuza dek sizinle olacaktır." III. Napolyon güvenilir biri mahkûma gönderdiği haberde ölüm cezasına üzülmesine karşın ne yazık ki devletin yüce çıkarları nedeniyle infazın yerine getirilmesi gerektiğini ama mahkûmun yazmış olduğu veda mektubunun imparatorun onayıyla bütün gazetelerde yayınlanacağını bildirdi.

13 Mart 1858'de aynı suçtan hüküm giyen Orsini ve Pieri'nin kafası cellat tarafından kesildi. Giyotinin durduğu yer olan La Roquette caddesinde, giyotini destekleyen 40 kilo ağırlığındaki beş büyük taş bugün hâlâ görülebilir. Gomez ve Rudio ömür boyu hapse mahkûm oldular. Üç yıl sonra kaçmayı başaran Rudio Amerika'ya iltica etti ve 1913'te San Francisco'da öldü. Gomez uzun yıllar sonra affedildi ve Neapel'e geri dönerek anılarını yazdı.

Heinz Rieder, Napoleon III., Abenteurer und Imperator, Diederichs Verlag, München, 1998; Jörg von Uthmann, Attentat, Wolf Jobst Siedler Verlag, Berlin, 1996

II. NİKOLA
RUS ÇARI
1868 - 1918

II. Nikola Aleksandroviç sadece Romanov-Holstein-Gottorp hanedanının son hükümdarı değil aynı zamanda son Rus çarıydı. Önceleri babası III. Alexsander'dan devraldığı otokratik rejimi uyguladı ama devrim nedeniyle zorunlu olarak büyük siyasi değişiklikler yaptı ve genel seçim yasası gibi yasama gücü olan bir millet meclisini tanımak zorunda kaldı. Ama bu reformlar muhaliflerine yetmiyordu. Sonunda monarşiyi kaldırdılar ve bütün Çar ailesini hapsettiler.

16 Temmuz 1918 akşamıydı. II. Nikola halkının isteği karşısında tahttan henüz vazgeçmişti. Kendisi, karısı Hessen-Darmstadt'lı Alice/Aleksandra Fyodorovna, tahtın vârisi Aleksey Nikolayeviç ve çarın dört kızı Yekaterinburg'da hapsedilmişlerdi. O akşama dek meydandaki iki katlı görkemli evde kendileriyle ilgili verilecek kararı bekliyorlardı. Önceki bütün anlaşmazlıklara karşın Lenin ve Troçki sonunda çok başka bir şey üzerinde uzlaşmışlardı.

Nöbetçiler, eski çarı ve ailesini uyandırıp giyinmelerini emretti. Beyaz ordu tarafından bekledikleri kurtuluşlarının engellenmesi için başka yere götürülecekleri düşünüyorlardı. Karı koca ve çocukları, kendilerini götürecek bir arabanın beklediğini sandıkları bodrum katındaki bir odaya indirildiler. Çar kibarca karısı ve hasta oğlu için bir sandalye istedi.

İmparatoriçe iskemleye oturdu. Nikola hemen yanı başında yer aldı. Gücü tükenmiş olan Aleksey kucağındaydı. Onların arkasında kızları Tatyana, Olga, Maria ve Anastasya, özel doktorları Dr. Eugene Botkin, iki hizmetkâr ve ailenin aşçısı bulunuyordu. On bir tutuklu önce kapıdan gelen askerlerin ayak seslerini duydular. Çok geçmeden odanın kapısı tekmeyle açıldı ve Jakob Yurovski silahları onlara doğru çevrilmiş on askerle bir-

likte içeri girdi. Bu durumun başka açıklaması yoktu, ama Yurovski: *"Sizi kurtarmak istediler ama başaramadılar. Sizi vurmak zorundayız,"* dedi. Nikola biraz önce duyduklarına inanamamıştı. Oğlu hâlâ kollarında olduğu halde ayağa kalktı ve şaşkın bir halde *"Ne!"* dedi. Bu, katiller onun, ailesinin ve personelinin üzerine ateş açmadan önceki son sözleri oldu. Çarın oda hizmetçisi olan kız, odanın köşesine kaçmaya çalıştı ama askerlerden biri onu süngüsüyle öldürdü. Bütün hepsinin tamamen ölüp ölmediği dikkatlice kontrol edildiği sırada küçük Aleksey'in hâlâ nefes aldığı görüldü. Komutan Yurovski diz çöküp öne doğru eğildi ve çocuğun tam kulağına iki el ateş etti. Tüyler ürpertici eylemlerinin artık sona erdiğini sanan nişancılar Anastasya'nın hâlâ kıpırdadığını görünce geri döndüler. Anastasya büyük olasılıkla ilk ateş sırasında bayılmıştı. Sonunda dipçik ve süngü darbeleriyle o da öldürüldü.

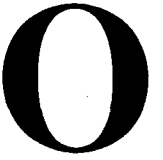
Taşınan cesetler yakınlardaki bir madenin derinliklerine atıldıktan sonra madenin ağzı dinamitle patlatıldı. Son olarak madene benzin döküldü ve saatler sürecek bir ateş yakıldı. Ateş söndüğünde monarşi düşmanları ölü Romanovlardan geriye kalanları testereyle parçalayıp unufak ettikten sonra tekrar madenin derinliklerine götürdüler ve üzerine asit dökerek çar ailesini sonsuza dek ortadan kaldırdılar. Sonra ele geçirebildikleri geri kalan yakınlarını da yok etmek üzere yola koyuldular. Henüz ellerinde bulunan Aleksanra'nın kız kardeşi Grandüşes Elizabet 17 Temmuz 1918'de, suikasttan bir gün sonra ailenin birçok üyesinin de içinde bulunduğu bir arabaya bindirildi ve hepsi birlikte canlı canlı başka bir boş madene atıldı. Monarşi düşmanları madenin içine patlayıcı maddeler atarak ve ateş ederek onları öldürmeye çalıştı. Ölüm komandoları olay yerini henüz terk etmişti ki, oradan geçen biri madenden gelen sesleri duydu. Ama bolşevik karşıtı beyaz Ruslar geldiğinde hepsi çoktan ölmüştü. Cesetler taşınırken öldürülen adamlardan birinin başının Elisabeth'in mendiliyle şefkatle sarılmış olduğu görüldü.

Yeni rejim ölülerin bulunduğu yerle ilgili her soruyu yanıt-

sız bıraktı ve olayı reddetti. 1919'da beyaz Ruslar komutayı ele alınca suikastçıların izine erişti. 28 kişi tutuklandı ve içlerinden beşi suçlu bulunarak idam edildi.

Çar ailesinin olduğu tahmin edilen mezar ancak 1991'de Yekaterinburg'taki bir ormanda bulundu. Romanovların iskeletleri uzun süre teşhis edilemedi. Ama 1998 Ocak ayında uzmanlardan oluşan bir komisyon iskeletlerin onlara ait olduğuna karar verdi. Rus hükümeti 1998 Şubat ayının sonlarında nihayet bir cenaze töreni düzenlemeye karar verdi. Son çar ailesi ve hizmetkârları Bolşevikler tarafından öldürülmelerinden tam 80 yıl sonra St. Petersburg'daki Peter-Paul katedralinde düzenlenen bir törenle gömüldüler. Romanov ailesinin tüm dünyaya yayılmış olan 52 üyesi ve 114 ülkenin temsilcileri cenaze töreninde hazır bulundu. İki gün öncesine kadar törene katılmayı reddeden Boris Yeltsin *"uzun zaman gizlenen tarihi gerçeğin"* günışığına çıkması gerektiğine dair bir konuşma yaptı. Kudretli Ortodoks kilisesinin patriği II. Aleksey cenazeye katılmadı. Ruhban sınıfı -genetik kanıtlara karşın - cesetlerden geriye kalanların *"bütün şüpheleri ortadan kaldırdığı"* konusunda emin olmamıştı.

Elisabeth Heresch, Nikolaus II., Feigheit, Lüge und Verrat, Ullstein Taschenbuch Verlag, Berlin, 1994; Der Spiegel, 19.01.1998; Der Spiegel des Jahres, Chronik 1998

ALVARO OBREGÓN MEKSİKALI GENERAL VE POLİTİKACI 1880- 1928

Alvaro Obregón çok az eğitimli biri ve basit şartların adamı olmasına karşın devlet başkanlığı öncesinde Meksika devriminin en başarılı generallerinden biriydi. Francisco Madero'nun 1910/1911'deki eylemlerinde yer almayan Obregón onun ölümünden sonra Venustiano Carranza, Emiliano Zapata ve Pancho Villa ile farklı gruplaşmalar içinde bulundu. Özellikle sonuncusuyla son derece çelişkili bir ilişkisi oldu. İkisi de her zaman birbirine saygı duysa da aynı şekilde birbirlerini tehlikeli buluyorlardı. Bu durum onları birbirlerine karşı sürekli suikastlar planlamaya götürdü. Ama ikisi de her seferinde son anda bu planlarını gerçekleştirmekten çekindiler. Bu durum Pancho Villa'nın üç gün içinde dört kez Obregón'un ölümünü planladığı ve dört kez emri geri çektiği bir dönemde zirveye tırmandı.

Alvaro Obregón kısa süreliğine Carranza'nın kabinesinin üyeliğini yaptıktan sonra istifa ettiğini açıkladı ve iki yıl boyunca siyasal hırslardan uzaklaşarak bir çiftlikte yaşadı. Sonunda 1920'de Carranza'nın tepkisel politikasına karşı daha fazla suskun kalamayacağını anladı. Anayasanın defalarca çiğnenmesine ve Carranza'nın kukla bir halef yerleştirmeye çalışmasına fena halde öfkelenen Obregón, Carranza'nın ölümüyle sonuçlanacak ve kendisini Meksika devlet başkanı yapacak bir isyan başlattı.

Reformları ülkeye daha fazla refah ve barış getirdi. İşçilerin ve halkın ekonomik şartları iyileşti. Ama politikasını çok fazla radikal bulan ABD 1923'e dek hükümetini tanımayı reddetti. Amerikalılar geri adım attıklarında Meksika başkanının görev süresi nerdeyse dolmak üzereydi. Obregón, politikasını devam ettirmesi için ardından başkan olacak kişiyi kendisi seçmek istiyordu. Bunun için uygun gördüğü kişi Plutarco Elias Calles'ti. 1924'te görevi devralan Calles birçokları gibi iktidarın etkisi altında kaldı ve görevin sona ereceği 1928 yılı yaklaşırken kendini bu gerçeğe alıştırmak yerine anayasayı değiştirmeye karar verdi. Siyasal yaşamlarını tehlikeye atarak buna karşı çıkan iki general bunu hayatlarıyla ödedi. Anayasa yeniden yazıldı ve onaylandı. Devlet başkanının görev süresini dört yıldan altı yıla çıkaran Calles o zamana kadar uygulanandan farklı olarak seçilen kişinin, görev süreleri arka arkaya olmamak şartıyla iki kez başkanlık yapabilmesine olanak tanıdı. Planı işe yaramış görünüyordu. Dostu Obregón bir sonraki seçimleri yeniden kazandı ve iki adam ülkenin zirvesinde hareketli bir değiş tokuş oyununa başladılar. Aydınlar ve politikacıların protestoları bir işe yaramadı. Anayasa değişmiş, Obregón yeniden başkan olmuştu.

17 Temmuz 1918 günü, yeniden göreve seçildikten birkaç gün sonra adına uygun bir restoran olan "La Bombilla"da (Küçük bombe) bir kutlama yemeği veriliyordu. Birçok davetlinin yanı sıra Katolik yanlısı, ünlü karikatürist José de Léon Toral da orada bulunuyordu. Oradakilerden çoğu onun başkandan nefret ettiğini biliyordu ama Toral başkana çizimlerini göstermek üzere ayağa kalktığında hiç kimsenin aklına başka bir şey gelmemişti. Toral çizimleri göstermek yerine birden elinde beliren silahla kurbanına üç el ateş etti. Obregón hemen ölmüştü. Bu suikastın ardında kilisenin olabileceği tahmin edildi, birçokları da olayın sorumlusunu Calles olarak gördü. Devletin başındaki tek adam olarak iktidarı devralmak için yeterli güce sahipti ve öyle de yaparak 1935 yılına dek ülkenin kaderini belirledi. Sonunda kendi isteğiyle istifa edince tüm ulus bunu büyük bir şaşkınlıkla karşıladı.

Samuel Mayo, A History of Mexico, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New York, 1978

P

SVEN OLOF PALME
İSVEÇLİ POLİTİKACI
1927 - 1986

Sven Olof Palme hukuk diplomasını aldıktan sonra sosyal demokrat öğrenci birliği başkanlığıyla başlayan ve sonunda onu İsveç başbakanlığına yükselten siyasi yaşamında hızlı bir kariyer yaptı. Sıkı bir sosyal demokrat olan Palme gizli polislerinin kendisi için almak istedikleri özel güvenlik önlemi ricalarına şiddetle direnmiş ve korumalarının arasında nefes bile alamayan diğer devlet başkanlarının durumunu her zaman gizli gizli alaya almıştı. Stockholm caddelerinde dikkat çekmeden dolaşabilmenin gururuyla korumalardan oluşan küçük grubunu çoğu zaman evinin yakınlarında bırakıyordu.

Olof Palme 28 Şubat 1896 günü koruma polisine o akşamı sakin bir şekilde evinde geçirmek istediğini ve kendisine gerek olmadığını bildirdi. Akşamın ilerleyen saatlerinde üç oğlundan biri olan Marten anne ve babasına sinemaya gitmeyi teklif etti. Başbakan ve eşi, Marten ve kız arkadaşıyla sinemanın önünde buluştu. Hep birlikte gişenin önündeki kuyruğa girdiler.

Film 23.04'te bitmişti. Sinema çıkışında işçi sendikaları başkanı Björn Rosengren'e dostça el sallayan Palme karısına dönüp *"İsveç harika bir ülke, değil mi? Başbakan da normal bir vatandaş gibi sinemaya gidebiliyor,"* dedi.

Olof ve Lisbet Palme dışarıda kısa bir süre durup düşündükten sonra eve taksi ya da metroyla gitmek yerine kısa bir yürüyüş yapmaya karar vererek oğulları ve onun kız arkadaşıyla vedalaştılar. Marten sinemanın yanındaki mobilya mağazasının karanlık vitrinine dayanmış bir adamın anne ve babasını izlediğini daha sonra hatırlayacaktı. Sandviç büfesindeki satıcı da onu görmüştü. Martin en ufak bir şeyden şüphelenmiş olsaydı mutlaka babasının tehlikede olabileceğini düşünüp onu uyarırdı. Ama Kral III. Gustav'ın 1792 yılında, bir maskeli baloda vurulmasından bu yana İsveç'te herhangi bir politikacıya suikast düzenlenmemişti.

Olof Palme'den bir iki adım önde giden Lisbet kuvvetli bir patlama sesi duyduğunda saat tam 23.21'di. Katil, sinemadan tam 700 metre uzaklaşmış olan kurbanının sol omzundan tutup silahını çekerek ona ateş etmişti. Lisbet arkasına döndüğünde başındaki bereyi gözlerine kadar indirmiş, koyu paltolu bir adamın kocasını sırtından vurmuş olduğunu gördü. Ensesinden on santim aşağıya sıkılan kurşun omurgayı delip aortu, soluk ve yemek borularını parçalamıştı. Yüzüstü kaldırıma yuvarlanan Palme'nin ağzından kan boşandı, sol ayağı titredi, sonra hareketsiz kaldı.

İlk kurşundan birkaç saniye sonra katil ikince kez silahını ateşledi. Bu kez silahı -tam aynı noktada- Lisbet Palme'ye doğrultmuştu. Ama tam ateş ettiği sırada başbakanın karısı saniyenin onda biri hızla arkasını döndü. Kurşun mantosunun sol kolunun kumaşını delip sırtını sıyırdı ve saçının teline bile zarar vermeden mantonun sağ kolunun kumaşından çıktı. Olduğu yerde biraz sallanan Lisbet yere diz çökerek kocasının başını ellerine aldı. Uğradığı şokun etkisiyle birinin mantar patlattığını düşünüyordu. 17 yaşındaki iki hemşire kızın Olof Palme'nin hayatını kurtarmaya çalışmalarını bir kenarda ipnotize olmuş gibi izledi. Ama Palme'nin hiç şansı yoktu. Ona ağızdan suni teneffüs yaparak yardım etmeye çalışan genç bir adam da sonunda pes etti. Yaralı yakındaki bir hastaneye götürüldü ama doktorlar resmi duyuruyu yaptıklarında öleli daha yarım saat olmamıştı. Sven

Olof Palme yüzüstü kaldırıma düştükten iki dakika sonra devriye gezen bir polis arabası Lisbet Palme'nin yanı başında durdu. Polis memuru arabadan inerek Lisbet Palme'nin yanına geldi ve ona, *"Bu adamı tanıyor musunuz?"* diye sordu. Kadın umutsuzca ona haykırdı: *"Bakın, aptal mısınız! O başbakan!"* Ama polis memuru hiç istifini bozmadan kayıtsız bir ifadeyle yanıtladı: *"Lütfen kimliğinizi görebilir miyim?"* Genç bir adam daha çabuk davranıp kaçan katilin peşinden koşmaya çalıştı ama park etmiş arabaların arasında onu gözden kaybetti. İsveç polisi olayı araştırmaya başladığı zaman da kötü ününe leke sürdürmedi. Ancak bir buçuk saat sonra nihayet istasyondaki trenler durduruldu ve caddeler kapatıldı. Havaalanının güvenliği ise ancak 02.05'te sağlanabildi. Polis memurları olay yerindeki izlerin kaybolmaması için güvenliği sağlamak yerine başbakanın yasını tutan yayaların kaldırımı güllerle örtmesine izin verdi. Kan lekesinin üzerindeki güllerin fotoğrafı tüm dünyaya ulaştı. Çok daha sonra ortaya çıkan boş mermi kovanlarını polis yerine yoldan geçen vatandaş buldu. Söylentiler RAF gibi terör organizasyonları üzerinde yoğunlaştıysa da soruşturmalar cinayetin başbakandan nefret eden bir tek kişi tarafından işlendiği yönündeydi. Stockholm'de herkesin bildiği gibi başbakandan nefret eden çok kişi vardı. "Palme nefreti" ünlü bir sözdü. Ona karşı yürütülen kışkırtma kampanyaları ve ölüm tehditleri az değildi. Palme'nin poliste de sadece dostları yoktu. Emekli bir güvenlik memuru olaydan sonra yanında çalıştığı bazı meslektaşlarının başbakana gelen ölüm tehditlerini kayda geçirmediklerini söyledi. Hatta köpeğine "Palme" adını duyduğunda hırlamasını öğretmiş olan bir polis müfettişi bile vardı.

Birçok İsveç vatandaşı olayı duyduğu zaman *"Sevgili Tanrım, bunu bir deli yapmış olsun!"* diye dile getiren bağımsız hukuk danışmanıyla aynı fikirdeydi. Öfkeli, ruh hastası bir kişi ulusun yarasına merhem olacaktı ama cinayetten sonraki salı günü bu işin deli bir katil tarafından işlendiğine dair umut yok oldu. Olayın yeniden canlandırması sırasında tahminler cinayetin ta-

sarlanmış bir eylem olduğu konusunda yoğunlaşıyordu. Başında Hans Holmer'ın bulunduğu polis soruşturmasının seyri memurların karanlıkta el yordamıyla ilerlediklerini açıkça ortaya koyuyordu:

5 Mart: Hans Holmer katilin bir robot resmini çizdirdi. 12 Mart: Erik Hansson tutuklandı. 19 Mart: Hansson yeniden serbest bırakıldı. 24 Mart: Holmer, Palme'yi ölümünden birkaç gün önce izlemiş olan bir adamın robot resmini sundu. 31 Mart: Holmer bir basın toplantısı yaparak iki Smith&Wesson tabancayı olayda kullanılan silahlar olarak sundu. 17 Nisan: Hansson'un bir dostu olayın faili olarak tutuklandı. 18 Nisan: Tutuklanan kişi yeniden serbest bırakıldı. Holmer açıklamalar yapmaya devam ediyordu: *"Katilin resmi gittikçe daha belirginleşiyor."* 20 Nisan: Kriminolog Leif G.W. Persson cinayetin aydınlatılma şansını yüzde 10'larla 20'ler arasında olarak değerlendirdi. Holmer TV aracılığıyla ona yanıt verdi: *"Persson'un soruşturma grubumuzun başında olmaması sevindirici."*

24 Nisan: Polis cinayetin işlendiği yerde şüpheli bir gözlük bulduğunu zaferle bildirdi. 27 Nisan: Polis, hemen ardından bulunan gözlüğün cinayetle ilgisi olmayan bir sürücüye ait olduğunu bildirdi. 28 Mayıs: Holmer bir basın konferansında şöyle dedi: *"Sanırım olayın anahtarı artık elimizde!"* 31 Temmuz: Yeni bir açıklama şöyleydi: *"Yakında olayı çözeceğiz."* 10 Ağustos: Holmer yine basının önündeydi, bu kez şöyle diyordu: *"Tünelde ışık görmeye başlıyoruz!"* Bu kez asıl iz bulunmuştu. 25 Kasım: Holmer tehdit edildiğini düşünüyordu. Palme'nin soruşturulmasının yürütüldüğü bölümün kapısı ve camları bombaya dayanıklı hale getirildi. 2 Aralık: Holmer komisyonunun on iki dedektifi görevlerini protesto ederek istifa ettiklerini ilan ettiler. 7 Aralık: Savcılık açıklama yaptı: *"Bir tutuklama yapmaktan çok uzaklaştık."* 9 Aralık: Holmer çevresini kuşatmış olan altı korumayla birlikte televizyonda *"Gerçek ize şimdi yüzde 95 ulaştık"* dedi. 13 Aralık: Holmer bir silahlı çatışma sonrası birçok Kürdün evinde ve bir kafede arama yaptırdı. Beş kürt tutuklandı. 15 Ara-

lık: Kürtlerden dördü serbest bırakıldı. 24 Aralık: İsveç Hans Holmer'ın kutsal noel gecesinde bile katil arayışına tanık oldu. 29 Aralık: Bir televizyon dergisi Holmer'i "Yılın İsveçlisi" seçti. 20 Ocak: Holmer çoğu kürt olan 26 kişiyi gece yataklarından kaldırıp tutukladı. Akşama doğru hepsi serbest bırakıldı.

Bu olayları kriz masaları, televizyon açıklamaları, istifa talepleri izledi ve sonunda Holmer komisyonu dağıtıldı. Holmer'in rütbesi danışmanlığa indirildi. 5 Mart'ta bu olayın sonuçlarına katlanarak istifa dilekçesini sundu.

14 Aralık 1988 günü işsiz biri olan Gustav Christer Pettersson tutuklandı. İçlerinde adam yaralama, 1977'de cinayete teşebbüs de dahil olmak üzere sabıka kaydında en az 63 tane suç bulunuyordu. Ama 5 Haziran'da mahkemeye çıkarıldığında İsveçlilerin sadece yüzde 18'i onun suçlu olduğuna inanıyordu. Polis ne cinayetin işlendiği bir suç aleti ne de bir neden gösterebildi. Ama adamı teşhis eden Lisbet Palme onun katil olduğundan emindi. Jüri onu suçlu buldu ama yüksek mahkeme öldürülen başbakanın eşinin aradan bu kadar uzun zaman geçtikten sonra katili kesin olarak teşhis edemeyeceği gerekçesiyle kararı reddetti. Pettersson ömür boyu hapse mahkûm oldu.1989 Ekim ayında dava yeniden görüldü, başkan bu kez *"Şu andaki düşüncemiz araştırma sonuçlarının bir mahkûmiyet için yeterli olmadığıdır,"* diyerek kararını bildirdi. Pettersson aynı gün serbest bırakıldı. Ama polis araştırmaların tekrar başlayacağını doğruladı. Ve gerçekten de savcılık Aralık 1997'de soruşturma başlattı. Bu arada 51 yaşına gelmiş olan İsveçliye karşı davanın yeniden açılmasını talep etti. 300 sayfadan oluşan kuvvetli iddiada Pettersson'un 28 Şubat 1986 gecesi ay ışığında görüldüğüne dair yeni kanıtlar sunuldu. Ama yüksek hakimler kanıtların güvenilirliğinin sorgulanması gerektiği sonucuna vardılar. Savcılık tanıkları 1988'den beri tanıyordu. Hakimler oybirliğiyle bu kamu tanıklarının Pettersson'un başlangıçtaki ilk iki davasına çıkarılması gerektiğini kanıt olarak gösterdiler. Böylece polis araştırmalarında tekrar başa dönmüş oldu. 1999'da masasında hiçbir zaman önemli evraka sa-

hip olmamaktan yakınan o dönemin başsavcısı şöyle dedi: *"Şu anda yeni bir araştırma için gerekli bir sebep görmüyorum."*

Frankfurter Allgemeine Zeitung, 05.06.1989; Frankfurter Rundschau, 17.03.1986 / 20.02.1996 / 01.04.1996; Der Spiegel, 23.11.1987 / 30.11.1987 / 07.12.1987 / 28.12.1987 / 14.10.1996 / 24.03.1997 / 23.03.1998; Stern, 20.03.1986; Süddeutsche Zeitung, 28.02.1996 / 13.02.1998 / 29.05.1998; Tageszeitung, 11.08.1999

PARK CHUNG HEE
GÜNEY KORELİ GENERAL VE POLİTİKACI
1917- 1979

Park Chung Hee 1961'deki askeri darbeden sonra askeri diktanın oluşturduğu "Ulusun Yeniden Yapılanması En Yüksek Konseyi"nin başkanı olarak yeni kurulan "Kore Merkezi Haberalma Servisi" (KCIA) aracılığıyla gücünü pekiştirdi. Bir başkanlık sistemi kurduktan sonra Demokratik Cumhuriyetçi Parti'yi arkasına alarak 1963'ten 1979'a dek devlet başkanlığı yaptı. Gittikçe artan diktatörce bir rota izleyen Park Chung Hee özellikle muhaliflerin hareket alanını daraltarak iç politikada gerilim ve tartışmaların başlamasının zeminini hazırladı.

Siyasi muhaliflerinin en büyük korkusu hiçbir ön uyarıda bulunmadan tutuklanmak ve mahkemeye çıkarılmadan hapse atılmaktı. Öğrenciler, dinci militanlar, aydınlar ve işçiler ihanet şüphesiyle ele verilip tutuklandılar.

15 Ağustos 1974'te Seul'deki ulusal tiyatroda 1500 kişiye bir konuşma yapan başkan Park Chung Hee'nin henüz başladığı konuşmasını salonun ortasında birden beliren suikastçının ona doğru hedeflenen kurşunları kesti. Başkan kurşun geçirmez bir konuşma kürsüsünün ardında olduğu için yaralanmadı ama kurşunlardan biri hemen onun arkasında oturan karısının başına isabet etti. Dinleyicilerin arasındaki 17 yaşındaki bir genç kız da kurşunlara hedef olan ikinci kişiydi.

Güvenlik güçlerinin açtığı ateş sonucu yaralanan suikastçı hemen yakalandı. Bu arada başkanın karısı da hastaneye kaldırılmıştı. Önce yarım kalan konuşmasını bitiren Park Chung Hee hemen sonra karısının altı saat sonra yaşamını yitirdiği hastaneye gitti. 22 yaşındaki suikastçının adı Mun Se Kwang'dı ve Park'ın ölümünün Kuzey Kore başkanı Kim Il Sung tarafından hazırladığını iddia ediyordu. Mun Güney Kore devlet başkanının karısını öldürmekten suçlu bulunarak 10 Aralık 1974'te idam edildi.

Tam beş yıl sonra, 16 Ekim 1979'da KCIA'nın şefi Kim Jae Kyu devlet başkanını bir akşam yemeğine davet etti. Park Chung Hee içlerinde muhafızların saygı duyulan şefi Cha Chi Chol'un da bulunduğu en yakın beş adamıyla birlikte KCIA'nın merkez karargâhında hazırlanmış mükellef bir sofrada ev sahibiyle birlikte oturuyordu. Yemek sırasında masada gizli servisle ilgili bir konu yüzünden şiddetli bir ağız kavgası baş gösterdi. Çok geçmeden KCIA'nın başıyla korumaların şefi birbirine girdi. Muhafız erlerinin etkisini bilen Kim Jae Kyu, Cha Chi Chol'un kendisini başkanın yanında utandırmaya çalışmakla suçlayarak salonu terk etti. Dışarıda adamlarından ikisine rastlayan KCIA'nın şefi iddiaya göre onlara, *"Bugün onun işini bitireceğim. Yemek odasından silah sesleri geldiğini duyarsanız onun muhafız erlerini halledin,"* dedi. Bir tabanca alarak yemek odasına geri döndü ama son bir kez daha ölümcül planını gerçekleştirmek üzere hazır olup olmadıklarından emin olmak için adamlarını yokladı. Tekrar yerine geri dönerek Cha Chi Chol'u kabaca azarladı. Muhafız erlerinin şefi bir böcek, işe yaramayan bir hiçti. Bunları söyledikten sonra silahını çekti ve silahsız olan Cha'yı vurdu. Hafif yaralanan Cha bitişikteki banyoya kaçtı. Kim silahını Park'a doğrulttu ve onu göğsünden vurarak Cha'nın peşinden koştu. Onu banyo dolabının arkasında, bir köşeye diz çökmüş bulan Kim üçüncü kez tetiği çekti. Gizli servis şefi tekrar yemek odasına geri dönerek hâlâ yaşamakta olan başkanın beynine bir kurşun sıktı. Kim'in adamları silah seslerini duyduklarında hemen onlara emredildiği gibi Park'ın adamlarını birkaç saniye içinde öldürerek "hallettiler."

İlk resmi açıklamada Park'ın yanlışlıkla hayatını kaybettiği açıklandı ama katillerden biri çabucak gerçeği fısıldayıverdi. Kim Jae Kyu ve KCIA'nın öteki dört elemanı 24 Mayıs 1980'de asıldılar.

Başkanın ölümünün bir darbe planının parçası ya da gizli servis şefinin bir anlık öfkesinin sonucu olup olmadığı bu güne dek ortaya çıkmadı.

Jonathan Vankin, Conspiracies, Cover-Ups and Crimes: From JFK to the CIA Terrorist Connection, Paragon House, New York, 1992

I. PAUL PETROVİÇ
RUS ÇARI
1754 - 1801

I. Paul onu bütün devlet işlerinden uzak tutan III. Peter ve II. Katerina'nın oğullarıydı. 1796'da tahta çıktığında annesinin politikasına şiddetli bir tavır alan Paul iktidarı tek başına elinde tutabilmek için ülkesine zarar vermekten çekinmeyerek annesinin gerçekleştirdiği reformların büyük çoğunluğunu bozdu. Acımasızlığı zaman zaman kendi yandaşlarını bile şoka uğrattı ve ne yapacağı belli olmayan tutumu imparatorluğun barışını tehlikeye soktu. Baskıcı tavrı, despotça davranışları, dış politikadaki plansızlığı, ordu üzerinde uyguladığı keyfi ve hasisçe katılık, en sonunda onu tebaası ve subayları arasında nefret edilen bir çar konumuna getirdi.

Kendisine karşı bir komplo düzenlenebileceğini hissetmiş olan I. Paul her olasılığı göz önünde bulundurarak St. Petersburg dışındaki kalın duvarların ardındaki kışlık sarayına sığınmayı yeğledi ve açılır kapanır beş köprüyü sürekli devriye gezen güvenilir muhafızlarla donattı. Bu arada Kont Von Pahlen ve Kont Von Bennigsen yönetiminde, askeri ve sivil kişilerden oluşan bir grup çarın zorba rejimine son vermek için bir araya geldi.

Grup 24 Mart 1801 gecesi kışlık saraya girmeyi ve kimseye görünmeden Çar I. Paul'un yatak odasına sızmayı başardı. Çarın kapının önünde uyuyan ve sayıları çok azalmış olan sadık nöbetçilerinden biri olan eski bir hafif suvari, suikastçıları görünce korkuyla haykırdı ama çığlığı boğazından çıkar çıkmaz kılıçlar tarafından susturuldu. Adamlar Paul'ün odasını bastıklarında Çar üzerinde çizmeleri ve üniformasıyla yatağa uzanmış, uyuyordu. Baskına uğradığını anlayınca birden yerinden doğruldu ve umutsuzca kendini korumak için çarpıştı. Bir sandalyenin yardımıyla suikastçıların ona doğru yaptıkları kılıç hamlelerinden kurtulmaya çalışıyordu. Sonunda tamamen köşeye sıkışmış bir halde sırtını pencereye yaslayarak suikastçılara onu öldürmemeleri için yalvardı. Eğer onun yaşamını bağışlarlarsa hemen istifa edeceğine ya da daha iyisi hepsini prens yaparak kendilerine büyük arazi parçaları bağışlayacağına dair yemin etti. Bu baştan çıkarıcı öneri suikastçıları bir an için tereddütte bıraktı. Ama içlerinden biri, *"Rubikon nehrini aştık! Eğer onu şimdi öldürmezsek, yarın onun kurbanı biz olacağız!"* diye bağırdı. Bu sözler onları kendilerine getirdi. I. Paul'ü acımadan boğan katiller geldikleri gibi sessizce sarayı terk ettiler. Çarlık tacını oğlu Alexsander giydi ve suikastçılardan hiçbiri asla cezalandırılmadı.

Linda Laucella, Assassination, The Politics of Murder, Lowell House, Los Angeles, 1998

PETER (PETRO) III. FYODOROVİÇ
RUS ÇARI
1728 - 1762

Holstein-Gottorp Dükü Karl Peter (Petro) Ulrich Kiel'de doğdu ve 1742'de teyzesi Çariçe Elizabet Petrovna tarafından tahtın vârisi olarak Rusya'ya çağırıldı. 1745'te ileride Çariçe II. Katerina olacak Anhalt- Zerbst'li Sophie Freiderike Auguste ile

evlendirildi. Elizabet'in ölümünden sonra tahta geçen Petro'nun ilk işi Büyük Friedrich'le barış yapmak oldu. Bir dizi politik değişiklik yapan Petro'nun karısı Katerina bu durumdan pek hoşnut değildi ve aynı yıl çara karşı bir komplo düzenledi.

Petro ve Katerina'nın evliliğinin çok iyi gittiği söylenemezdi. Katerina henüz çiçeği burnundaki çarın onu boşayıp Sibirya'ya sürgüne göndermesinden çok korkuyordu. Ömrünün yarısını bu şüpheyle geçirdi. O dönemdeki sevgilisi Grigori Orlov, onun iki kardeşi ve atlı saray muhafız subayıyla birlikte bir ihtilal planladı.

III. Petro yanında metresi Lizanka'yla birlikte 1762 yılının Temmuz ayında yaz tatilini geçirmek üzere St. Petersburg'tan Oranienbaum'a gidiyordu. Bu fırsatı değerlendirerek teğmen kılığına giren Katerina bu kılıkta ata binerek saraya geldi. Kendini tahtın sahibesi ve imparatoriçe ilan ederek en kısa zamanda sarayın, kilisenin ve en önemlisi muhafızların içindeki önemli adamların onayını almayı becerdi. Son olarak kendini çariçe ilan eden karısından haberi olmayan Petro'yu yakalatmak üzere askerlerine emir vererek Oranienbaum'a yolladı. Tutuklanarak Ropscha'ya hapsedilen Petro durumunun umutsuz olduğunu anlayınca haklarını karısına devretti. Fakat çarlık sarayına sürekli kaybettiği gücüne ve kendisine yapılanlara duyduğu öfkeyi dile getiren mektuplar göndermekten geri kalmadı. Zaman zaman karısıyla kavga eden devrik çar sonra tekrar arasını düzeltmeye çalışarak ondan evcil maymununu, kemanını ve sevgilisi Lizanka'yı göndermesini rica etti. Katerina maymununa ve kemanına izin verdi fakat eski rakibesi Lizanka'yı Sibirya'daki bir hapishaneye göndermeyi tercih etti.

Artık Rusya'nın yasal çariçesi olan Büyük Katerina kocasının deyimiyle bu can sıkıcı anlaşmazlıkları kesin olarak bitirmenin zamanı geldiğine karar vermişti. Sevgilisinin kardeşi Aleksey Orlov'u bu işi bitirmesi için gönderdi. Ropscha'ya giden Orlov III. Petro'ya kendisini ziyaret için geldiğini söyledi. Çariçenin sevgilisi artık bir de "deli" lakabını almış olan Petro'yla bir

masaya oturup karşılıklı içmeye başladı. Eski çar iyice sarhoş olunca Orlov güçlü elleriyle boğazını sıkarak onu öldürdü.

Orlov ve kardeşi çariçe tarafından prenslik unvanıyla ödüllendirildiler.

Vincent Cronin, Katharina die Croße, Claassen Verlag, Düsseldorf, 1978

II. PHILIPP
MAKEDONYA KRALI
MÖ 382-336

II. Philipp büyük bir general ve fatih olsa da ünü oğlu Büyük İskender kadar dünyaya yayılmamıştı. Ama Philipp, Makedonya krallığını bir dünya devleti haline getiren ve Balkan Yarımadası'nın büyük bir bölümünü kendisine bağlayan kraldı.

Philipp bir kral oğlu olarak 15 yaşında Teb'e rehin olarak getirilmişti. Böylelikle ağabeyi İskender'in hareketlerini oradan kontrol edilebilecekti. Philipp'e esareti süresince iyi davranıldı ve Yunan bilimi ve kültürünü tanıyıp öğrendi. Makedonya'ya döndüğü sırada erkek kardeşi İskender öldürüldü ve diğer erkek kardeşi olan Perdikkas tahta geçti. Ama o da kısa bir süre sonra aynı şekilde bir suikasta kurban gitti.

Bu arada 23 yaşına gelen Philipp, acımasız bir kararlılıkla iktidarı uzun süreli elde tutmak için savaştı. Dikkatli bir şekilde müttefiklerinden kurtulan kral, sürekli tetikte olarak saraydaki hareketleri gözledi. Babası güçlü Pers imparatorluğuna karşı büyük bir savaş hazırlığı içindeyken oğlu İskender büyüyüp gelişmekteydi. Philipp tahtın vârisi, oğlunun Aristoteles'in yanında geçirdiği üç yıllık eğitimden sonra hiçbir şekilde Yunan kültürüne ilgi duymamış olmasına kızgındı ve düş kırıklığına uğramıştı.

MÖ 336 yılında artık uzun zamandır hazırlıkları süren büyük karşılaşmanın zamanı gelmişti. Fakat II. Philipp sefere çık-

madan önce kızının düğününü kutlamak istiyordu. Kralın karısı Olympias'ın kulağına gelen kötü dedikodular bu mutlu olaya bir parça gölge düşürdü. Dedikodulara göre Philipp kendisine bir başka erkek vâris edinmek için ikinci kez evlenmeyi planlıyordu. Olympias son derece huzursuzdu ve sevgili oğlu İskender'in vârisliğinin tehlikeye düşmesinden korkuyordu. Bu dedikodulara son vermek için bütün gücüyle uğraşan Philipp, bunların sadece politik amaç güttüğüne dikkati çekerek, ikinci defa evlenmek istemesinin İskender'in durumuyla bir ilgisi olmadığına dair karısına güvence verdi. Ama Olympias'ın kuşkuları tam olarak giderilmemişti. Kralı hep bu şüpheyle izledi. İşleri yoluna koyduğunu düşünen Philipp, herhangi bir tehlike beklemediği için halk arasında tamamen özgür ve muhafız olmadan dolaştı. Kızının düğününde de bu durum değişmedi. Düğünün en hareketli anında birden II. Philipp'in yanı başında beliren Pausanias adındaki genç bir soylu, kralı daha önceki bir tartışmada kendisine karşı haksız davranmakla suçladı. Philipp henüz ağzını açıp kendini savunacak bir kelime söyleyemeden Pausanius ona kılıcını saplayarak ağır yaraladı. Philipp'in muhafızları katili hemen yakaladılar ve bir açıklama yapmasına izin vermeden oracıkta öldürdüler. Farklı biçimde yapılan resmi açıklamaya karşın herkes bu cinayeti oğlunun tahta çıkmasını garantilemek üzere Olympias'ın işlediğini düşündü.

Linda Laucella, Assassination, The Politics of Murder, Lowell House, Los Angeles, 1998

GNAEUS POMPEIUS MAGNUS ROMALI KOMUTAN VE POLİTİKACI MÖ 106 - 48

Pompeius görev süresini tamamlamadığı halde MÖ 70 yılında konsül seçilmişti. MÖ 66 ve 67'de Optimatların onayı dışında deniz korsanlarına ve Mithridates IV. Eupator'a karşı savaş-

mak için halktan olağanüstü yetki aldı. Örnek oluşturacak değerdeki bir askeri organizasyonla Akdeniz'i deniz korsanlarından temizleyerek onları küçük bir adaya yerleştirdi ve Mithridates'i yendi. Birçokları onu fazlasıyla egoist bir general olarak tanımlasa da askeri kariyeriyle Roma tarihinde en çok etki bırakan komutanlardan biridir. Pompeius Roma'ya geri dönünce Crassus ve Caesar'la birleşti. MÖ 60'ta birlikte ilk üçler heyetini (Triyomoira) oluşturdular. Pompeius Caesar'ın kızı olan dördüncü karısının ölümünden ve Crassus'un hazin sonundan sonra buna bir de Caesar'ın kötüleşen şartları eklenince Mısır'a kaçmak zorunda kaldı.

Caesar'ın halk üzerindeki popülaritesi azalırken aslında saygısız ve kaba biri olan Pompeius da büyük ölçüde taraftar kaybına uğramıştı. Senatonun birçok üyesi Caesar'ın mevkii hırsından korkuyordu. Bu durumda bir şansı olduğunu sezen Pompeius onlarla birleşti. MÖ 49'da bomba patladı: Pompeius ve senatonun büyük bir bölümü Caesar'a karşı tavır almıştı ama Caesar ordusunu toplayıp Rubikon Nehri'ne yürüdü. Pompeus'un asker sayısı ve siyasi bağlantıları daha fazlaydı, ancak Caesar'ın cesareti ve stratejik becerisi de aynı oranda ünlüydü. Caesar küçük ordusuyla Pompeius'un etkileyici üstünlüğüne karşı birçok kez zaferler kazandı.

Pompeius MÖ 48 yılının 9 Ağustos günü Pharsalus'ta 7000 atlı 48000 piyade askerine komuta ediyordu. Caesar'ın 22.000 askeri ve 1000 atı vardı. Caesar burada kardeşin kardeşe karşı savaşacağını bilerek adamlarına teslim olan Romalıların hayatlarını bağışlamalarını emretti. Özellikle verdiği emir ise Marcus Brutus'un kaçmasını sağlamak ya da yaralamadan esir almaktı. Caesar'ın adamları olağanüstü bir şekilde savaştılar. 15.000 askeri öldürülürken, 22.000 asker esir alındı. Öfkeyle üniformasından komutanlık nişanlarını koparan Pompeius, ordusunun geri kalanıyla birlikte kaçtı. Fakat onu Mısır'a götürecek olan geminin güvertesinde hemen yeni planlar yapmaya koyuldu. Yeni ordular kurmak istiyor ve bunun için Mısır'ın yardım edeceğini

umuyordu. Mytilen'e geldiğinde ona İskenderiye'ye gitmemesi için yalvaran karısıyla buluştu. Ama hayattaki tek dostuna karşı savaşmaktan başka bir şey düşünmeyen Pompeius, yoluna devam etti. İskenderiye sarayına Pompeius'un yolda olduğu haberi gelince XII. Ptolemeus, Pompeius'a dostane bir karşılama yapmak üzere zaman geçirmeden limana yollandı. Ama kendisine yol boyunca bu hareketinin Caesar'ı kesinlikle çok kızdıracağını açıklamaya çalışan danışmanları, sonunda onu ikna etti. XII. Ptolemeus kısa bir an düşündü ve Romalıyı almak üzere gemiye küçük bir tekne yollanmasına izin verdi. Komutan Mısır toprağına adımını attığı anda kralın harem ağası ve danışmanı olan Pothinus, Caesar'ın yarım bıraktığı işi tamamlamaları için askerlere emir verdi. Askerler Pompeius'un üzerine çullandı ve oracıkta öldürdüler. Çok geçmeden Caesar İskenderiye'ye geldi. Suikastçıları kurbanlarının başını Caesar'a gururla sunduklarında, gözlerinde yaşlar biriken Caesar bakışlarını ondan kaçırdı.

M. Gelzer, Pompeius, F. Steiner Verlag, Stuttgart, 1998

JÜRGEN PONTO
BANKACI
1923 - 1977

Hukuk eğitimi alan Ponto, 1964 yılında Dresdner Bankası'nın yöneticisi oldu ve 1969'da başkan sözcülüğüne getirildi.

1977 paskalyasından sonraki salı günü, Stammheim kararından birkaç hafta sonra Hamburg dava vekilinin kızı Susanne Albrecht Oberursel, Taunus'ta oturan banker Ponto'nun ailesini ziyarete geldi. Ponto kız kardeşlerinden birinin vaftiz babasıydı. Kadının Dresdner Bankası'nın şefiyle dostluk bağı yok denecek kadar azdı, sadece birkaç yıl önce Ponto'ların evinde konuk olarak bir gece geçirmişti.

Susanne 1 Temmuz'da yeniden ziyarete geldi, bu kez gelişi-

ni haber vermemişti. Uzun süre Ponto'nun kızı Corinna ile sohbet etti ve bu arada evde bulunan personelden, alarm sistemi ve köpeklerin sayısıyla ilgili bilgiler edindi. Bir ay sonra Ponto'ları telefonla aradı ve *"Jürgen Amca"*sını sordu. Ponto evde değildi. Karısı Susanne'ye 20.30'a doğru tekrar aramasını söyledi. Susanne saat 22.30'da arayıp Ponto'yla konuşmanın mümkün olup olmadığını sorunca Bayan Ponto, *"Susanne, canım, sana sekiz buçukta aramanı söylemiştim. Şimdi yatmaya gidiyoruz,"* dedi ve ertesi gün 16.30'da çaya gelebileceğini de ekledi.

Susanne Albrecht aslında bu olaya hiç karışmak istememişti. Peter Jürgen Boock sonraları onunla ilgili *"Çok ağladı,"* diyecekti, *"ama beyninin yıkandığını neredeyse hatırlamayacak bir duruma getirilmişti."* Susanne ondan isteneni kabul edene dek neredeyse iki gün boyunca grubun baskısıyla mücadele etmek zorunda kalmıştı. Sonra bankacıya birkaç ziyarette bulunarak Ponto'nun evindeki güvenlik önlemleri hakkında bilgi edinmeye çalıştı. Son ziyaretinden sonra gruba Ponto'nun Güney Amerika'ya gitme niyetinde olduğunu söyledi. Bu durumda eylem bir an önce gerçekleştirilmeliydi.

Ponto'lar 30 Temmuz 1977 tarihinde akşamüstü kapının zili çaldığında evlerinin terasında oturuyorlardı. Susanne, yanında biri erkek, diğeri kadın olan iyi giyimli iki kişiyle birlikte bahçe kapısında duruyordu. Ponto'nun şöförü diafona basarak sordu: *"Kim o?" "Benim, Susanne!"* O sırada telefonla konuşan Ponto ahizeyi karısına uzatarak şoförüne, *"Susanne'yi salona al,"* dedi. Şoför diafona basarak bayan Ponto'ya, *"Yanında iki gençle birlikte gelmiş,"* dedi. Bankacının karısı *"Nasıl görünüyorlar?"* diye sorunca şoför, *"çok kibar,"* karşılığını verdi. Genç adamın üzerinde beyaz gömlek, kravat ve ince fitilli kadifeden bir takım elbise vardı. Saçları kısa kesilmişti. Genç kadın ise sarı-bej karışımı bir pantolon etek ve aynı renkten bir ceket giymişti. Başında bir eşarp vardı. Jürgen Ponto konukları karşılayarak ellerini sıktı ve onları terasa götürdü. Hâlâ telefonla görüşen Bayan Ponto konuklara çay servisinin durduğu tekerlekli arabanın üzerin-

den elini uzattı ve *"Telefondaki konuşmamı bitirmem gerek,"* diyerek eve geri döndü.

Üç kibar genç yanlarında çiçek de getirmişlerdi. Jürgen Ponto, *"Ah, gidip bir vazo getireyim,"* dedi. Genç adam onu izledi ve aniden bir tabanca çekerek bankere doğrulttu. *"Delirdiniz mi!"* diyen Ponto saldırganın kolunu yakalayarak kendisine yönelmiş olan tabancanın namlusunu pencereye doğru çevirmeye çalıştı. Tabanca birden patladı ve kurşun perdeleri delip teras kapısına saplandı. Susanne'nin yanındaki -daha sonraki soruşturmalarda Brigitte Mohnhaupt olduğu belirlenen- kız bu sinyal üzerine yemek odasına koşarak Jürgen Ponto'ya beş kurşun sıktı.

Kurşunlardan biri bankacının şakağına çok yakından sıkılmıştı. Bir diğeri kafatasının tam tepesinden girmiş, beynini parçalayarak sağ kulağından dışarı çıkmıştı. Üçüncü kurşun başını tamamen parçalamış, son iki kurşun ise sağ göğsüne ve eline isabet etmişti. Jürgen Ponto yere yığılıp kaldı. Üç ziyaretçi evden çıktılar ve Ford Granada marka arabalarına binerek kaçtılar. Jürgen Ponto 18.30'da Frankfurt am Main'deki bir beyin kliniğinde öldü.

Susanne Albrecht tamamen bitmişti. *"Hayır, bunu yapmak istemedim,"* diyerek hüngür hüngür ağlıyordu. *"Bunu anneme ve babama nasıl açıklarım?"* Eve gelmeyip havaalanı dışında beklemeyi tercih eden Boock onu sakinleştirmeye çalıştı. Kolunu onun omzuna koydu ve sakin bir sesle onunla konuştu. Ama ne yağmur gibi inen gözyaşlarını ne de kendini suçlamasını engelleyebilmişti. Susanne kekeleyerek ona Ponto'nun başlangıçta olayı ciddiye almadığını anlatıyordu: *"'Ne istiyorsunuz? Delirdiniz mi? Silahları kaldırın, hepiniz saçmalıyorsunuz...' dedi ve sonra Brigitte içeri girdi, daha sonra bu i...e herif silahla geldi ve ona ateş etti. Silah olmayacağı konusunda anlaşmıştık. Karşı koymaya kalkarsa sadece kaba etine bir tane..."* Konuşurken gözyaşlarına boğuluyordu. Bunun ardından grupta kendini savunmak yerine şiddetle suçlayan Christian Klar'la ilgili sert tar-

tışmalar başladı. Sonunda Boock, *"Dinle, kendine bu kadar sert davranma. Dünyanın tüm sıkıntısından sen sorumlu değilsin,"* diyerek onu yumuşatmaya çalıştı.

Grubun suikasttan sonraki günlerde neredeyse saat başı ağlayan ve hâlâ derin bir umutsuzluk içinde olan Susanne'ye çok dikkat etmesi gerekti. Boock onu trenle Köln'e yolladı. Yolda sürekli ağlama krizine yakalandı. Brigitte Mohnhaupt Köln'deki hücre evinde olayı üstlendiklerini bildiren mektubu yazdı. Sussanne mektubu imzalamak zorundaydı ama o ağlama krizleri içinde *"Hayır, bunu yapmayacağım!"* diye karşı koydu. *"Bunu yapmayacağım, hayır! Kesinlikle hayır!"*

Bunun üzerine diğerleri tekrar üzerine çullanarak, *"O zaman burada ne işin var? Biraz silahlı çatışmaya katılmak mı istedin? Ya da niyetin parmağını bile kirletmeden dişi Robin Hoodçuluk mu oynamaktı?"* diye onu aşağılayarak bağırdılar. Kendi kimliği, gruptaki varlığı eski yöntemlerle sorgulanan Susanne sonunda ikna olarak, *"İmzalayacağım!"* diyebildi.

İki hafta sonra birkaç gazeteye ekspres postayla gönderilen mektuplarda şöyle yazıyordu: *"Federal mahkeme savcılığında ve devlet korumasındaki mahkûmlara yapılan katliamlar hızla artıyor; uzun açıklamaya gerek yok. Ponto'ya Oberursel'de saplanan kurşunların, üçüncü dünya savaşının çıkmasını hedefleyen ve halkları yok eden ama şiddet kendi kapılarının eşiğine geldiğinde donup kalan bu tipler var oldukça, bize yetmeyeceğini düşünüyoruz."* Açıklamanın altındaki imza şöyleydi: *"RAF komandosu Susanne Albrecht."*

Stefan Aust, Der Baader Meinhof Komplex, Wilhelm Goldmann Verlag, München, 1998; Stern, 04.08.1977

JERZY POPIELUSZKO
KATOLİK İLAHİYATÇI
1947 - 1984

Siyasetle yakından ilgilenen Popieluszko, 1980'de Varşova'daki Stanislaw-Kostka cemaatine papaz vekili oldu. Vaazlarında sıkıyönetimin duyurularını ve "Solidarnosc" sendikasının yasağını sürekli kınıyordu. Rahibin Polonya gizli servisi tarafından kaçırılarak öldürülmesi Polonya'da hükümeti katilleri yakalayıp yargılamaya ve mahkûm etmeye zorlayan şiddetli gösterilere neden oldu. Olayın sorumlusu olan gizli servis generalinin davası 1997'de ikinci defa tekrar açıldı.

Polonya enformasyon bakanı, mahkûmlara *"Almanya'daki Baader-Meinhof grubu üyeleri gibi gözetileceksiniz,"* diyordu. Üç gizli servis elemanının özel gözetim altında olmasının nedeni ortadaydı: Rahip Popieluszko cinayetinin ardındakilerinin, polise konuşmalarından korktukları üç katile bir suikast düzenlemelerinden korkuluyordu. Yiyecekler ve içecekler sadece mutfağın özel bir bölümünde hazırlanmakla kalmıyor, ayrıca düzenli olarak inceleniyordu. Avluya çıkmak ve öteki tutuklularla konuşmak kesinlikle yasaktı. Aralıksız süren sorgularda General Jaruzelski'nin adamları, suçlarını itiraf eden üç katilden öldürme emrini veren kişinin kimliğini öğrenmeye çalıştılar.

1981 yılının Aralık ayında Polonya'da savaş yasalarının kalkması ve "dayanışma" sendikasının yasağından sonra cesur rahip Popieluszko yönetimindeki Stanislaw-Kostka kilisesi, askeri hükümete karşı direnişin bir merkezi haline gelmişti. Rahip burada dayanışma için ve Polonyalıların savaş yasalarına isim verdiği gibi, "savaş"a karşı düzenlediği ayinlerde "anavatan" için vaaz veriyordu. Ve binlerce çiçek demetinin parmaklıklarını süslediği o kilisede şimdi, -rahibin kutsal mezarı başında- Polonya'nın yeni bir hac mekânı oluşuyordu. Kocaman bez afişlere "iyi olan kazanacak" ve "şimdi ruhun bizimle" gibi sözler yazılmıştı. Karanlık bastırdığında kilise arazisi üzerinde rahibin kaçı-

rıldığı gün olan 19 Ekim 1984'den beri yakılan binlerce mum yanıyordu. İki gün sonra Polonya ordusuna ait dalgıçlar Popieluszko'nun ölüsünü Weichsel Nehri'nden çıkardılar. Ceset, elleri ve ayaklarından bağlanmıştı. Boynunda bir ip bağlıydı.

Otopsi raporu hemen yayınlanmadı, ama fotoğraflarda ölünün başında ve vücudundaki ağır yaralar görünüyordu. Weichsel Nehri'ne atılmadan önce yapılmış olan işkence ve dayak izleri açıkça belliydi. Saldırıdan sağ çıkan Jerzy Popieluszko'nun koruması ve şoförü olan Waldemar Chrotowski, rahipten daha şanslıydı. Eskiden paraşütçü olan 40 yaşındaki antrenmanlı koruma orduda hava indirme askeri olarak görev yaptıktan sonra son olarak Katolik kilisesinde çalışmaya başlamıştı. 19 Ekim 1984 günü Popieluszco'yla birlikte bir ziyaretten Varşova'ya geri dönüyordu. *"Boş yolda birden durdurulduk. Üç adam aşağı inmemi söyledi. Birden üzerime çullanıp ellerimi bağladılar. Ağzıma bir tıkaç sokarlarken bir yandan da 'böylece çeneni kapalı tutarsın' diyorlardı."* Rahibi de arabadan indirmişlerdi. Koruma, rahiple saldırganlar arasında geçen ağız kavgasına tanık oldu. Rahibe sert bir şekilde vuran suikastçılar onu gizli servise ait bir arabanın bagajına koydular, Chrotowski ise şoför yanındaki koltuğa oturtuldu ve araba süratle yola koyuldu. Chrotowski araba bir süre yol aldıktan sonra farların ışığında caddede yürüyen iki yaya gördü. Aynı anda rahibi kaçıran arabanın arkasında bir araba daha belirdi. Eski paraşütçü sağ elinin küçük parmağıyla kapıyı açarak kendini yaklaşık seksen kilometre hızla giden arabadan aşağı attı. İki yaya hemen omuzları üzerinde yuvarlanarak arabadan atlayan sportif adamın yardımına koştular. Kırılan elinin ve birkaç sıyrığın dışında ona hiçbir şey olmamıştı. Görgü tanıkları sayesinde üç şüpheli çabucak ortaya çıktı: İki üsteğmen Waldemar Chmielewsky ile Leszek Pekala ve cinayeti hemen itiraf eden servis amirleri Yüzbaşı Grzegorz Piotrowski. Sorguda zabıtlara geçen itirafı şöyleydi: "Rahibin siyasi görüşlerini tehlikeli buluyordum. Popieluszko bir tahrikçiydi." Katolik kilisesi 1997'de Popieluszko'nun aziz ilan edilmesi için girişimde bulundu.

Stern, 15.11.1984

R

İZHAK RABİN
İSRAİLLİ GENERAL VE POLİTİKACI
1922 - 1995

İzhak Rabin Histadrut'un* beyaz Rus olan kurucularından Rosa Cohen'in oğluydu. 1941'de üye olduğu Palmach'ın** komutanı oldu. 1967 yılının Haziran ayındaki Altı Gün Savaşı'nda genelkurmay başkanı olarak İsrail operasyonunu yönetti. Daha sonra Washington'da büyükelçilik görevinde bulunan Rabin, İsrail işçi partisinin başkanlığını yaptı ve Knesset*** milletvekili oldu. İki kez başbakanlığa seçilen Rabin 1994'te Şimon Perez ve Yaser Arafat'la birlikte Nobel Barış Ödülü'nü paylaştı.

4 Kasım 1995 Cumartesi, saat 21.30'da Tel Aviv'de, Filistin Kurtuluş Örgütü ile olan tartışmaların başlangıcından bu yana gerçekleşen ilk büyük gösteri yeni sona ermişti. 1982 yılının Eylül ayında Lübnan'daki Sabra ve Şatila katliamından sonraki gövde gösterisinden beri Tel Aviv'de bu ölçüde büyük bir insan kitlesi bir araya gelmemişti. Başbakan İzhak Rabin 150.000 kişilik kalabalığın toplanmasından hoşnuttu.

Binlerce polis ve güvenlik görevlisi asayişi sağlamak üzere işbaşındaydı. Rabin sahnenin kenarına çıkar çıkmaz insanların

* İsrail'in en büyük bağış organizasyonu. (ç.n.)
** İsrail yeraltı ordusu. (ç.n.)
*** İsrail parlamentosu, (ç.n.)

yoğun alkışlarıyla karşılaştı. Gösteri sırasında röportaj yapmak amacıyla ezilmeyi göze alarak sahne önüne kadar gelmeyi başarmış olan İsrail ikinci TV kanalının muhabiri Dov Gilhar, böylece bilmeden başbakanın yaşamındaki son anı yakalayacaktı. Muhabir Rabin'i hiç bu kadar mutlu görmemişti. Rabin, duygulu bir tavırla bütün televizyon ekibine teşekkür etti. Bu, yaşamını bitirecek ölümcül kurşun gelmeden birkaç dakika önceydi. Gilhar şöyle vurguluyordu: *"Bugüne dek başbakanın bir TV ekibinin tüm fotoğrafçı ve ses teknisyenlerine teşekkür ettiğini görmedim."*

Birkaç dakika sonra fanatik bir dinci ve milliyetçi olan 25 yaşındaki bir hukuk öğrencisi tabancasını çekerek hiçbir şeyin farkında olmayan Rabin'e doğrulttu. Genç adamın adı Yigal Amir'di. Kısa boylu, zayıf ve koyu tenliydi. Sorgusunda Rabin'i eceliyle ölmeden öldürebilmeyi başarmak için dua ettiğini söyledi. Çünkü onu tek başına vurma şansının ancak onda bir olduğunu düşünüyordu. İki yıl boyunca Rabin'i öldürmenin düşünü kurmuş, her seferinde son anda vazgeçmişti. Ama o cumartesi günü bunu başarmayı umuyordu. Kardeşine, *"Eğer Tanrı isterse başarırım,"* demişti. Amir suikasttan önceki son yarım saati bir sorgu memuruna şöyle aktardı:

"Dikkat çekmek istemiyordum. Olduğum yerde öylece durdum. Hiç kimse orayı terk etmem gerektiğine dair bir şey söylemedi. Güvenlik görevlileri herhalde beni kendilerinden biri sanmışlardı. Ayrıca çok sakin görünüyordum. Düşünün, bir polisin yanında duruyorsunuz ve tek kelime bile etmiyorsunuz. Sonra orada bulunanlar dışarı çıkarıldığında olduğunuz yerde kalmaya devam edince, o da 'Bu genç herhalde ekipten' diye düşünüyor. Polislerden biri bana baktı. Bana sanki bir şey onu rahatsız ediyormuş gibi göründü. O anda popstar Aviv Gefen oraya geldi. Kendi kendime, polisi atlatmak için bu fırsatı kullanmalıyım, diye düşündüm. Aviv Gefen önümüzden geçip gidince hemen onunla ilgili konuşmaya başladım. Bir iki cümleden sonra polisin ondan pek fazla hoşlanmadığı ortaya çıktı. Aramızda oluşan bu

sempati sonucu, polisin artık kim olduğumu, orada ne yaptığımı sorması yakışık almayacaktı, çünkü görünüşte zaten ekipten biriydim. Öteki polisler de onunla konuştuğumu görmüşlerdi. Kendimi mükemmel bir şekilde korumaya almıştım. Birden bir polis bana doğru gelerek, 'arabanız nerede' diye sordu, ben de, 'burada' dedim. 'İyi, aracınızın içinde kalın,' deyince, 'tamam' diye karşılık verdim ama yerimden bile kımıldamadım. Polis başka bir soru sormadan yanımdan ayrıldı. Böylece güvenlik görevlilerinin arasına karıştım. Ama hepsi bu kadar değildi; bir polisin diğerine, benim kim olduğumu sorduğunu duydum. Öbürü benim sivil bir polis olduğumu söyleyince soruyu soran polis bu kez 'neden bağırarak söylüyorsun, bunu kimse bilmemeli,' dedi."

Öyküsü gülünç olmaya yakındı, çünkü daha sonra sözü geçen iki polisin yanına gelen üçüncü bir polis, özellikle Amir'e gelerek Rabin'in şoförü Menachem Damti'yi gösterip onun kim olduğunu soruyordu. Küstah suikastçının yanıtı aynen şöyleydi: *"Tamam, o bizden!"*

Amir ifadesini şu sözlerle noktaladı: *"Tanrı bana izin verdi. Eğer polisin biri beni oradan dışarı çıkarsaydı bunu bir işaret olarak alacak ve o gün bu işi denemeyecektim. Kırk dakika boyunca aynı noktada durdum ve kimse gelip benimle konuşmadı. O zaman planımı hayata geçireceğim anın geldiğini anladım."*

Başbakan İzhak Rabin, karısı Lea ile birlikte arabasına doğru gitmek üzere merdivenlerde göründü. Çevresinde fotoğrafçılar yoktu, çünkü güvenlikçilerin baskısı sonucu onu izlemelerine izin verilmemişti. Sadece dört koruması vardı. Kocasının birkaç adım gerisinden gelen Lea Rabin de güvenlik memurlarının korumasındaydı. İkisi uzaklaşan dört korumadan biri önde, diğeri ise arkada kaldı. Sol kaldırımın üzerindeki büyük çiçek saksısının arkasına saklanan Yigal Amir, kolayca Rabin'e ulaşabileceğini anlamıştı. Kimse onu engelleyemezdi. Harekete geçmeye karar veren Amir, o sırada Rabin'le konuşan öğrencileri iterek kendine yer açtı. Tabancasını çekerek kolunu neredeyse Rabin'in sırtına değecek kadar uzatan suikastçı ilk kurşunu sıktığında sa-

at 21.50 idi. Hemen ardından, *"vurulduğundan emin olmak için"* ikinci kez ateş etti. Daha sonra artık ateş etmek istemediğini göstermek istercesine tabancayı elinden fırlatıp attı. Görevliler hemen Yigal Amir'in üzerine atlayıp onu beton duvara dayadılar. Elleri kelepçelendiğinde, *"Kelepçeler niye? Ben Arap değilim ki, canımı acıtıyor,"* diye protesto ederek ekledi, *"bu kadar kolay olacağını düşünmemiştim..."*

Amon Kapeliuk, Rabin, ein politischer Mord, Palmyra Verlag, Heidelberg, 1997

GRIGORI YEFİMOVİÇ RASPUTİN
RUS GEZGİN KÂHİN
1869 - 1916

Köyünü terk edip bir süre hacı ve vaazcı olarak Rusya'yı dolaştıktan sonra 1904'te St. Petersburg'a giden Rasputin, 1907'de çarlık sarayına adımını attı ve orada hemofili hastası veliaht kralı, sözde hipnoz gücüyle iyileştirme yeteneği sayesinde Çar II. Nikola ve karısı üzerinde büyük etki uyandırdı. Her ikisi tarafından da korunan Rasputin, gittikçe kibirli ve çapkın bir hayat sürmeye başlayarak saray halkının gözünde monarşi için yük oldu.

Rasputin'e karşı bir komplo hazırlayan Kont Felix Yusupov yönetiminde bir grup soylu, bir bahaneyle kurbanlarını içki içmeye davet edip onu siyanürle zehirlemeyi planladılar. Doktor Lasawert'in yanında getirdiği doz beş kişiyi öldürmeye yeterdi. Davet sırasında ikram edilecek olan çörek, pasta ve çay servisinin bulunduğu masaya giderek üç tane pasta alan doktor, pastanın üst tarafını kaldırıp zehri içlerine serpti ve tekrar üzerini özenle kapattı. Sonra içlerinden birinin dibine ince bir tabaka siyanür koyduğu üç şarap kadehi hazırladı. Rasputin'le buluşma 1916 yılının, 16 Aralık gecesini 17'sine bağlayan saatlerde planlanmıştı. Komplocular kurbanlarını karşılarken sinirliydi. Ona şarap, çay ve pasta ikram ettiler. Rasputin sanki ters giden bir

şeyler olduğunu anlamış gibi, her zaman birbiri ardına yiyip içtiği şarabı ve pastaları reddeti. Ev sahibi Yusupov neredeyse umutsuzluğa kapılıyordu ki, Rasputin bir süre sonra onun için hazırlanan pastalardan üçünü yemeye karar verdi ve zehirli şaraptan içti. Ama normal olarak bir öküzü öldürecek kadar güçlü olan doz, sözde sihirli güçleri olan Rasputin'de hiçbir şekilde etkisini göstermemişti. Şaşkınlığa uğrayan suikastçıların mucize sandığı olay, gerçekte büyük olasılıkla hazımsızlık çeken Rasputin'in, siyanürü aktif hale getirmek için gerekli olan hidroklorür asidi üretmesini engelleyen bir mide yapısı olmasından kaynaklanıyordu. Yusupov ve adamları bu kez silahlarını kullanmaya karar verdiler. Hiçbir şeyden haberi olmayan konuğuna yaklaşan kont, tabancasını çekerek onu vurdu. Kurban birkaç saniye sonra yere devrildi. Jusupov gezgin kâhini öldürmenin gururu içinde bundan sonra yapılması gereken şeyler için diğerleriyle birlikte odadan çıktı. Ama birden engel olamadığı bir hisle geri dönüp onun gerçekten ölüp ölmediğine bakmak istedi. Suç ortaklarından kimse onunla birlikte gelmek istemeyince tek başına gitti. Biraz önce telaşla terk ettiği odaya tereddütle girdiğinde, Rasputin'in bıraktığı gibi aynı yerde durduğunu görünce rahatladı. Onun yanına diz çöken Yusupov cansız bedenini elledi. Bu acımasız cinayeti başarıyla sonlandırdığını düşündüğü anda ölü olduğunu sandığı Rasputin birden gözlerini açtı ve onu nefretle süzerek ayağa fırladı. Şaşkınlık ve korkudan ne yapacağını şaşıran Yusupov da şimşek hızıyla ayağa fırlamıştı, ama kaçmasına ya da yardım çağırmasına fırsat kalmadan Rasputin'in elleri kontun boğazına sarılıp sıkmaya başladı. Rasputin hâlâ ölüm korkusu içinde onunla boğuşan Yusupov'dan daha güçlüydü. Sonunda Rasputin'in elinden kurtulmayı başaran kont, onu kendinden uzaklaştırmak için iterek geriye doğru düşürdü. Yusupov'un nefes nefese anlattıklarını kavramakta güçlük çeken suç ortakları hemen tabancalarını çekerek hep birlikte kurbanın bulunduğu odayı bastılar. Bu arada Rasputin evin kapısına kadar sürünerek ilerlemeyi başarmıştı. Şoka uğramış suikastçıların gözleri önünde güçlükle doğrularak kapıyı açtı ve karanlığın içinde sendeleyerek ilerledi. Ardından

dört kez ateş ettiler. Rasputin'in iri gövdesi sonunda karların içine yığılıp hareketsiz kaldı. Gürültü bütün evi ayağa kaldırmıştı. Hizmetkârlarına olanları açıklayan Yusupov, onlara vatani görevleri gereği suskunluklarını korumalarını ve cesedi yok etmelerini emretti. Hizmetkârlarla konuşurken karın içinde birtakım kıpırtılar oldu. Yusupov telaşla ana kapıya doğru gittiğinde silah seslerini duyan devriye polisleriyle karşılaştı. Adamları sakinleştirdi ve geri döndü. Hizmetkârlar bu arada Rasputin'in cesedini evin giriş salonuna taşıdılar. Karın üzerinde geniş bir kan lekesi oluşmuştu. Yusupov tiksinerek arkasını dönüp gitmek üzereyken bir hizmetkâr polisin geri döndüğünü ve daha fazla bilgi istediğini haber verdi. Kont memurlarla konuşurken hizmetkârlar Rasputin'i zincirleyip örtüye sararak bir arabaya koydular. Polis gittiğinde Neva'ya doğru hareket eden suikastçılar, Rasputin'i nehre attılar.

Su yüzeyine çıkan ceset 19 Aralık sabahı küçük Neva üzerindeki yeni Peters Köprüsü yakınlarında bulundu. Rasputin feci bir son yaşamış olmalıydı. Suyun altında ipi çözmeye çalıştığı belli olan elleri suyun üzerinde yukarı doğru duruyordu. Adamın arabada nehre giderken henüz sağ olduğu ama kurtulmak umuduyla ölü taklidi yaptığı anlaşılıyordu. Otopsi raporuna göre Rasputin'in ölüm nedeni aldığı kurşun yaraları değil, boğulmaydı. Mumyalanan ceset 21 Aralık'ta törenle toprağa verildi.

Çarlık ailesinin bütün üyeleri Rasputin'in suikastının bir vatanseverlik eylemi olarak değerlendirmesini ve ceza verilmemesini rica eden bir mektup imzalayarak çara gönderdiler. Çar II. Nikola bu dilekçeye, *"Kimseye cinayet işlemeye hakkı verilmez,"* diyerek karşılık verdi. Ama bir cinayet davası açılmadı. Yusupov sürgüne, çarın yeğeni olan suç ortağı Grandük Dimitri ise İran'a, cepheye gönderildi. Rasputin'in katilleri onun ölümünden sekiz hafta sonra devrimin patlak verdiği ülkeyi terk ederek canlarını kurtarmış oldular.

Edward Radsinski, Die Geheimakte Rasputin, Albrecht Knaus Verlag, München, 2000; Der Spiegel, 46/2000

ERNST VOM RATH
DİPLOMAT
1909 - 1938

Yüksek bir memurun oğlu olan Ernst vom Rath, 1932'ye dek hukuk bilimi okudu ve ilk devlet hukuk sınavından sonra Nasyonal Sosyalist Alman İşçileri Partisi'ne (NSDAP) girdi. Ardından bir yıl sonra Nazi hücum kıtasının (SA) üyesi oldu. Vom Rath diplomatlık eğitiminden sonra kariyerine Paris'te Alman büyükelçisi olan amcasının özel sekreterliğini yaparak başladı. Diplomatlık ve konsolosluk sınavlarını başarıyla veren Rath, 1936'da Kalküta'ya büyükelçi olarak atandı. 1938 Temmuz ayında birinci sınıf elçilik müşaviri olarak nitelendirildiği Paris'teki elçiliğe geri döndü.

Herschel Feibel Grynszpon, 1912 yılında, Hannover'de Rus-Polonyalı terzi Sendel Grynszpan ve karısı Rufka'nın oğlu olarak dünyaya geldi. 1935 yılında Frankfurt am Main'de Yahudilik diniyle ilgili bir eğitim kurumuna giden Herschel, Hamburg'taki Polonya büyükelçiliğinden, Almanya'da doğmuş bir Polonya vatandaşı olarak 1937'ye kadar geçerli olan bir Polonya pasaportu edindi. 1936'da Talmut* eğitimini yarıda keserek Hannover'e geri döndü ama nasyonal sosyalizm rejiminin ırkçılık politikası nedeniyle iş bulamayınca Filistin'e gitmek için vize almaya çalıştı. Ancak Filistin yerine Belçika'ya gidebildi ve bir süre Brüksel'deki akrabalarının yanında kaldıktan sonra yasadışı yollardan Paris'te yaşayan amcasının yanına geldi. Burada da düzenli bir iş edinmeden 1937'de sürekli oturma izni almak için başvurdu ama sadece geçici bir izin alabildi. Bu kez 1938'de Alman büyükelçiliğine giderek ailesini ziyaret etmek üzere Almanya'ya seyahat etme izni istedi, fakat dilekçesi yine reddedildi.

* Yahudilerin kanun ve tefsir kitabı. (ç.n.)

Aynı zamanda Fransız hükümeti, ülkeye izinsiz girdiği için sınır dışı etmek üzere onu aramaya başlamıştı. Grynszpan, Fransız polisi onu aradığı sırada amcasında saklandı.

28 Ekim 1938'de 15.000 Yahudi, Alman hükümeti tarafından gerçekleştirilen geniş çaplı bir eylemle zorla Polonya'ya götürülmüştü. Herschel Grynszpan'ın anne ve babası da bu Yahudilerin arasındaydı. Bu insanlardan çoğu uyruksuzdu, bazılarının Polonya ya da Alman pasaportları vardı. Ama Alman hükümeti hepsini Polonyalı olarak değerlendirmişti. Grynszpan, ailesinin başına gelenleri 3 Kasım günü kızkardeşinden gelen ve yardım isteyen bir posta kartından öğrendi.

7 Kasım günü bir tabanca bulan Herschel Grynszpan, Paris'teki Alman büyükelçiliğine doğru yola koyuldu. Kabul ettiği "Meçhul ziyaretçi" tarafından beş kurşunla yere serilen Ernst vom Rath hastaneye kaldırıldı. Beş kurşunun ancak ikisine hedef olmuştu. Durumu "*ciddi ama tam anlamıyla endişe verici değil*" di. Münsterli Profesör Georg Magnus ve Hitler'in özel doktoru Karl Brandt, hastayla ilgilenmek üzere Paris'e geldiler. Doktorlar oğluyla konuşmak isteyen Bayan Vom Rath'a izin vermediler. Ernst vom Rath 9 Kasım günü saat 16.00'yı biraz geçe öldü. Bakanlık müsteşarı Ernst von Weizsaecker, cenazenin nakil işlemleri için Paris'e geldi. Rath için Berlin'de Hitler'in de bir konuşma yaptığı ve devlet kademesinin büyük ölçüde katıldığı bir cenaze töreni yapıldı.

Hitler 9 Kasım 1938 günü vom Rath'ın ölüm haberini aldığında, Münih'teki "Vier Jahreszeiten"- Dört Mevsim- otelinde dostlarıyla birlikteydi. "Führer" kısa bir süre sonra tarihe "Kristal gece" adıyla geçecek olan eylem için Goebbels ve Heydrich'e yeşil ışık yaktı. Bundan sonra olanlar kesinlikle öfkeli halkın düşük dereceli soylu bir diplomatın suikastına gösterdiği tepkiden çok, Heyrdich komutasındaki SS'lerin güvenlik polisleri ve devlet güvenlik birimlerinin (RSHA) Yahudi halkına yönelik bir eylemiydi. Paris'teki Alman elçiliğinde sıkılan ölümcül kurşunlar-

dan kırk sekiz saat sonra dehşet gecesi başlamıştı. Yahudi evleri, Yahudilere ait mülkler ateşe verildi, yıkıldı ve parçalandı. Nazi hücum kıtası komutanı Reinhard Heydrich'in üstlerine gururla belirttiği gibi birkaç saat içinde 815 Yahudi işyeri, 171 ev yıkılmış, 191 sinagog ateşe verilmiş ve 20.000 kişi tutuklanmıştı. Sadece kırılan camların maddi zararı 5 milyon markı buluyordu. Hermann Göring hiddetten köpürerek takdir bekleyen Heydrich'e, *"Bu tür değerleri yok etmek yerine 200 Yahudiyi öldürseydiniz daha işime gelirdi!"* diye bağırmıştı.

Herschel Grynszpan suikasttan hemen sonra yakalandı. Polise *"Yahudi olmak bir suç değildir. Ben bir köpek değilim. Benim de yaşamaya hakkım var, Yahudi halkının da bu dünyada yaşamaya hakkı var. Ama nerede olursam olayım bir av hayvanı gibi peşime düşüldü,"* diyordu. Fransız polisi tarafından Paris'teki Fresnes genç hapishanesine gönderilen suikastçının savunmasını, ünlü antifaşist Vincent Moro-Giafferi üstlendi. Almanya davayı hızlandırmak ve Almanya'nın haklarını korumak üzere Profesör Friedrich Grimm'i gönderdi. Bu girişim Fransa dışişleri bakanı tarafından büyük destek gördüyse de çok geçmeden Fransa-Almanya ilişkilerini kötüleştirdi. Böylece Grynszpan davası süresince Alman yanlısı bir propaganda şansı ortadan kalktı. Grimm davayı geciktirme yolunda taktik değiştirdi. 1940'ta Alman orduları Fransa'ya yürüyünce, Fresnes'deki mahkûmlar Bourges'a götürüldüler. Oradan kaçmasına göz yumulan Grynszpan, Toulouse'da peşindeki SS ordusuna yakalandı ve tutuklanarak işgal altındaki Fransa'ya geri getirildi. Oradan da Sachsenhausen'daki esir kampına yollandı. Esir kampında Grynszpan'a öteki mahkûmlara oranla daha iyi davranıldı. Her an bir mahkemeye çıkartılabileceği olasılığı göz önüne alınarak hiç dayak ve işkence görmedi. Böylece her zaman iyi durumunu korudu.

Ama bu mahkeme hiç olmadı. İddiaya göre savaş boyunca esir kampında "özel mahkûm" olarak kalan Herschel Grynszpan, böylece savaştan sağ çıktı ve savaşın son aylarındaki kargaşa sı-

rasında izini yok etti. 1961'de Adolf Eichmann davasında yer alan Sendel Grynszpan, tüm uğraşlarına karşın oğlunun yaşadığına dair en ufak bir iz bulamadığını söyledi.

Joachim C. Fest, Hitler, Verlag Ullstein GmbH, Frankfurt a.M., 1973; Stefan Lorant, Sieg Heil! Eine deutsche Bildergeschichte, Zweitausendeins, Frankfurt a.M., 1983; John Toland, Adolf Hitler, Gustav Lübbe Verlag, Bergisch Gladbach, 1977; Neue Züricher Zeitung, 04.11.1998

WALTHER RATHENAU SANAYİCİ VE POLİTİKACI 1867 - 1922

1881 yılında mucit Thomas Edison'un patentlerini satın alan Mühendis Emil Rathenau, iki yıl sonra Allgemeine Elekrizitaets Gesellschaft -Genel Elektrik Şirketi- yani kısaca AEG adıyla tüm dünyayı saracak olan Deutsche Edison Gesellschaft'ı -Alman Edison Şirketi- kurdu. Şirket kurucusunun oğlu Walther Rathenau 1899'da AEG'nin yönetim kuruluna getirildi. 1902'de AEG'ye ait Hausbank'ın yönetimine geçen oğul Rathenau, 1912'de denetçi başkan olarak şirkete geri döndü. Rathenau çok yönlü görevlerine karşın politikayla yakından ilgilenmek için yeterli zamanı buluyordu.

1921 yılının sonlarında imparatorluk hükümeti onu şubat ayında savaşın galip güçleriyle yapılacak olan savaş tazminatı erteleme görüşmelerini yürütmekle görevlendirdi. Cannes'da yapılan savaş tazminatı konferansında İngilizlerin desteğiyle Almanya'nın, Genua'da yapılması planlanan dünya ekonomi konferansına aynı haklara sahip olarak davet edilmesini sağladı. Bunun üzerine Alman şansöylesi Joseph Wirth, o zamana dek kendisinin yürüttüğü dışişleri bakanlığı görevini Rathenau'ya devretme kararını verdi.Walter Rathenau siyasi ve ekonomik çevrenin büyük ölçüde karşı çıkmasına rağmen 31 Ocak 1922'de dışişleri bakanı oldu.

24 Haziran sabahı dışişlerinde görev almak üzere bekleyen konsolos adaylarının sınavına biraz gecikmiş olarak saat 10.45'te evden çıktı. Şoförü daha sonra Rathenau'nun evden çıktığında her günkü gibi dikkatle çevresine baktığını ve şüphe çekecek bir durum olmadığından emin olduğunu söylemişti. Rathenau'ya 1921 sonbaharında bakanlığa başladığı ilk gün yanında sürekli küçük bir otomatik tabanca taşıması söylenmiş, ayrıca iki sivil polis ona eşlik etmekle görevlendirilmişti. Bu kişisel korumayı bir tür özel yaşamının kısıtlanması gibi gören Rathenau iki adamdan kurtulmanın yollarını arıyordu. Rathenau'nun bir gazeteci dostu onun evine yaptığı son ziyarette bakanın polis korumasına istemeyerek katlanmak zorunda olduğuna tanık olmuştu: *"Evine gittiğimde iki sivil polis tarafından çevrilip arandıktan sonra içeri bırakılmıştım. Ona bu kadar iyi korunduğunu görmekten ne kadar mutlu olduğumu anlattım. Ama o öfkeyle, 'Oh! Belli ki burada o kadar uzun zaman kalmayacaklar,' diyerek telefona sarıldı ve içişleri bakanlığını arayarak korumaları geri çekmelerini emretti."*

Rathenau'nun bu antipatisinin asıl nedeni özel yaşamına yapılan müdahale değildi. Oturduğu evi annesiyle paylaşıyordu ve yaşlı kadının evin içinde sürekli silahla dolaşan polislerin varlığından tedirgin olmasını istemiyordu.

Walther Rathenau içinde bulunduğu riskin tamamen bilincindeydi. Ölümünden dört hafta önce bir dostuna sürekli tehdit mektupları aldığını söylemişti. Ayrıca ırkçı dergilerdeki antisemitik yayımlardan da haberi vardı. Ağustos 1921'de öldürülen politikacı Matthias Erzberger'in dul eşine başsağlığı ziyaretine gittiğinde bir sonraki kurbanın kendisi olabileceği tahmininde bulunmuştu. Olası bir tehlikeye karşı kaderci bir yaklaşımı vardı: *"Ne olacaksa olur. Yerine getirmem gereken bir görevim var - belki de bitiremeyeceğim. Saatim geldiğinde -er ya da geç- götürüleceğim."*

Bakanın bir saldırıya uğrayacağına dair ciddiye alınacak bir kanıt, barış yanlısı yazar Helmut von Gerlach tarafından gönde-

rilmişti. Bilgiyi getiren kişi, Berlin'e gelen Heidelbergli kadrosuz üniversite doçenti Arnold Ruge'un, kesinlikle Rathenau'yu öldürmek niyetinde olduğunu söylemişti. Irkçı fanatik Ruge, gerçekten de seyyar satıcı kılığında gizlice yaklaşıp bakanı vurmayı planlıyordu. Radikal antisemitik görüşlerini daha önce de şiddetli ve sesli biçimde yaymaya çalışan Weimar cumhuriyetinin üniversitede öğretim hakkı olan tek yüksekokul öğretmeni, siyasal nedenlerle okuldan uzaklaştırılmıştı. Hakkındaki tutuklama kararına karşın 1922 Şubat'ının sonlarına doğru Berlin'e geldi. Bunu haber alan İmparatorluk gözlem komiseri derhal ilgili makamları uyardı. Ruge'nin eşgali dışişleri bakanlığındaki kapıcılara dağıtıldı. Aynı uyarı Rathenau'nun evine de yapılmıştı. Buna rağmen birkaç hafta sonra doçent, seyyar satıcı kılığına girerek bakanın villasına girmeyi başardı. Ama planı, kimine göre kapıdaki görevli kadının davetsiz konuğu içeri almamakta inat etmesi nedeniyle kimine göre de öldürmeyi planladığı ev sahibi evde olmadığı için başarısızlığa uğradı.

Kamuoyu incelikle planlanmış bir suikastın kanıtlarını çok daha sonraları öğrendi. Eski Alman şansölyesi Wirth, bu konudan 1928 yılında şöyle söz ediyordu: *"Katolik bir rahip, imparatorluk binasına gelerek bana bakan Rathenau'nun hayatının tehlikede olduğunu ciddi bir şekilde açıkladı. Günah çıkarmaya gelen bir adamın ona Rathenau'yu öldürmek üzere harekete geçeceğini itiraf ettiğini söylüyordu."* Wirth bu bilgiyi dışişleri bakanına iletmişti, *"Haberim bakan Rathenau üzerinde derin bir etki bıraktı. Soluk bir yüzle ve hareketsiz bir halde iki dakika boyunca karşımda durdu. Gözlerinden, uzun süre kendi kendisiyle savaştığı açıkça belli oluyordu. Birden yüzü ve gözleri sonsuz bir iyilik ve yumuşak bir ifade aldı. Onda hiç görmediğim bir huzurla bana yaklaştı ve iki eliyle omuzlarımdan tutarak şöyle dedi: 'Sevgili dostum, bu bir şey değil. Kim bana bir şey yapabilir?"*

Karşı devrimin adım adım ilerlediği ve gönüllü askerlerin, "Tanrı'nın laneti pis Yahudi Walter Rathenau'nun işini bitirin!" sloganlarıyla yürüyüş yaptıkları bir cumhuriyette, tehlike altında

bulunduğunu görmezden gelen Rathenau için bir rahibin suikast uyarısı etkili olamazdı.

Rathenau 24 Haziran 1922'de, şoförü yaklaşık 30 ile 40 km arasında bir hızla Königsalee'de ilerlerken açık arabasının arka koltuğunda bir puro yakmış, oturuyordu. İkisi de Rathenau'nun evinin yakınındaki kaldırımda motorunu kapatmış halde bekleyen üstü açık bir kamyonun hemen onları izlemek üzere yola çıktığını fark etmemişlerdi. Bir görgü tanığı daha sonra olayı şöyle aktaracaktı: *"Aralarında yaklaşık 100 metre mesafeyle giden iki araba gördüm. İlk araba benden henüz 200 metre uzaktayken, arkadaki arabanın onu geçmeye çalıştığını fark ettim. Bana yaklaştıkları sırada iki araba da yan yana gelmişti (...) Büyük olan araba yarım boy öne geçtiğinde öbür arabadaki adam çarpışmalarından endişe eder gibi o tarafa baktı. Kamyondan öne doğru sarkan deri mantolu bir adam dipçiğini koltuğunun altına sıkıştırdığı uzun namlulu bir silahı açık arabadaki adama doğrulttu. Nişan almasına gerek duymayacak kadar ona yakındı. O anda ateş edildi; çok çabuk, tıpkı bir makineli tüfek kadar çabuk. Silahı ateşleyen adamın işi bittiğinde bir başka adam ayağa kalktı ve bir el bombasının pimini çekip yan yana gitmekte olan arabanın içine attı. Açık arabanın arka koltuğunda oturan adam önce olduğu yerde geriye yaslandı, sonra yan tarafa yığıldı. Şoför hemen moloz yığınlarının durduğu topraklı yol kenarında durdu ve yardım istemek için bağırdı. Yabancı araba ise gaza basarak gözden kayboldu."*

Şoför Josef Prozeller da suikast karşısında tamamen şoka uğramıştı. Tüm dikkatini trafiğe veren şoför, Rathenau'ya sıkılan ilk kurşunun sesini duyduğunda lastiklerden birinin patladığını sanmıştı: *"Kurallara uygun bir şekilde yolun sağ tarafında durduğum anda, birden başka silah sesleri daha duydum. Arkamı döndüğümde, bakanın arkaya doğru yığıldığını gördüm. Bana şaşkınlıkla bakarken aynı anda sol tarafta gitmekte olan arabayı fark ettim ve o saniye bir patlama duydum. Bu arada patlayan silahlar yüzünden sertçe frene bastığım için arabam tamamen*

durmuştu. Daha sonra arabanın yanına, bakana yardımcı olmak üzere bir kadın geldi." Yardıma gelen kadın, caddenin köşesinde bir banka oturmuş tramvay bekleyen bir hemşireydi. Ölmekte olan Rathenau'ya doğru koşarken Prozeller motoru aniden susmuş olan arabayı tekrar çalıştırmayı başarmıştı. Prozeller önce bir polis karakoluna gitmeyi düşündüyse de, hemşire onu bu fikirden vazgeçirdi. *"Şoför arabayı sürüyordu, yaranın çok ağır olduğunu gördüğümde 'çabuk, çabuk doktora' dedim. Bunun üzerine şoför beş dakika içinde evde olacağını söyledi. Yaralıyı kucağıma yatırdım ama yolda kollarımda öldüğünü fark ettim."*

Prozeller polise ve doktora haber verdi. Doktor, Rathenau'nun çoktan ölmüş olduğunu belirledi. Polisin yaptığı araştırma sonucu makineli tüfekten çıkan dokuz kurşunun beş tanesi hedefini bulmuştu. Otopsi raporuna göre Rathenau, sırtına yediği ilk kurşunla ölmüştü. Kurşun sol omzundan girip belkemiği, göğüs boşluğu ve sağ akciğerini delmişti.

Polis olaydan hemen on dakika sonra araştırmalara başladı, ama katillerin izleri yok olmuştu. Baştan sona bütün deliller bu saldırının incelikle planlandığını gösteriyordu. Suikastta kullanılan tüfek 3 Temmuz 1922 günü bir çimenlikte bulundu. Silah ve mermiler orduya aitti. Katillerin yakalanması için 1 milyon mark ödül kondu.

Theodor Brüdigam adındaki Frankfurtlu işsiz bir bahçıvan, kısa bir süre önce polise Phillip Scheidermann'ın suikastına dair itirafta bulunacağını bildirmiş ama pek ciddiye alınmamıştı. Rathenau'nun ölümünden hemen sonra hakkında tutuklama kararı çıkartılan Brüdigam, o sırada çoktan ortadan yok olmuştu. Soruşturmayı yürütenler iki gün içinde bir zamanlar Brüdigam'ın ağır şekilde suçladığı Alfred Hoffmann, Friedrich Wilhelm Heinz, Heinrich Tillessen ve Alfred Plaas'ı yakaladı. Ama haklarında bahçıvanın ifadesi dışında bir ipucu bulunmayan dört kişi, suikastla bir ilgilerinin olduğunu şiddetle reddettiler. 25 Haziran'da çok önemli bir bilgi ele geçti: "Teutonia" öğrenci birliğinde çalışan bir görevli, suikasttan bir gün önce birlikteki öğrencilerden

biri olan Ernst Werner Techow'un üç adamla birlikte arabaya binip "Teutonia"dakilerin gittiği bir meyhaneye gittiğini ve oraya birkaç saatliğine iki deri bavul emanet bıraktığını söyledi. Arabanın ve içindekilerin tanımı gazetelerdeki görgü tanıklarının ifadeleriyle tam olarak uyuşuyordu. Ama polis bilinmeyen bir nedenle bu izin üzerine gitmeyi istemedi.

Öldürülen dışişleri bakanının resmi cenaze töreni 27 Haziran'da yapıldı ve aynı gün bir ihbar geldi: İhbara göre Willi Günther adında bir öğrenci, Alman nasyonal gençlik birliği "Hansa"nın bir toplantısında Rathenau cinayetindeki suç ortaklığını gururla anlatmış ve suikast sırasında arabanın yan koltuğunda oturduğunu iddia etmişti. Hemen tutuklanan Günther çok geçmeden her şeyi itiraf etti: Yaklaşık altı hafta önce ona Walter Rathenau'yu öldürme planından söz etmiş olan Heinz Stubenrauch adındaki lise öğrencisiyle tanışmıştı. Günther bu planı önce okuldan arkadaşı olan Ernst Werner Techow'a açmış, Techow da onu 19 Haziran'da Stubenrauch'un planıyla yakından ilgilenen iki adama götürmüştü. Kendilerini Knauer ve Fischer olarak tanıtan adamlar çoktandır yoğun bir şekilde Rathenau'ya bir suikast hazırlamakla uğraştıklarını iddia ediyorlardı. Eğer isterlerse Günther ve Techow da onlarla birlikte partiye katılabilirdi. Hep birlikte ormanda atış talimleri yaptılar ve bu işte kullanabilecekleri en iyi silahlarla ilgili bilgi edindiler. Günther olay günü iki adamı direksiyonunda Techow'un oturduğu arabaya bindirerek yola kadar geçirdi. Techow geri döndüğünde ona, *"İş tamam, Rathenau yere serildi,"* demişti. Polis Willi Günther'in verdiği tarife dayanarak katil için bir arama emri çıkardı. 29 Haziran'da tutuklanan Techow, arabayı sürdüğünü itiraf etti ama öteki iki katili ortaya çıkarmak konusunda yardımcı olacak hiçbir ipucu vermedi. Polis yorucu ve detaylı bir araştırma sonucu iki adamın adlarının Erwin Kern ve Hermann Fischer olduğunu ve her ikisinin de sağcı organizasyonların üyeleri olduklarını belirledi ama izleri çoktan havaya karışmıştı bile.

8 Temmuz günü Elbe'deki Lenzen belediye başkanı, Ber-

lin'deki emniyet genel müdürlüğünü arayarak kasabada Kern ve Fischer'in tanımına uyan iki kişinin bulunduğunu haber verdi. Bir konaklama yerinde görülen kişiler yerel polisin tutuklamasına fırsat kalmadan kaçmayı başarmışlardı. Sözü edilen kişiler gerçekten de Kern ve Fischer'di. Almanya'da o güne kadar görülmedik bir arama eylemi başladı. Ülkenin bütün tren istasyonları ve demiryolları kontrol altına alındı. Altmark'tan Berlin'e çıkan bütün tali yollar polisler tarafından tutuldu. Her yere, en küçük köye kadar katillerin eşkalini gösteren ilanlar asılmıştı. Halk, resmi duyurularla kaçak katillere yardım edenlerin en ağır şekilde cezalandırılacağına dair uyarılıyordu. Bunun üzerine Kern ve Fischer kılık ve strateji değişikliği yaptılar. Gündüzleri saklanıyorlar, geceleri ise bisikletle patikalarda yol alarak Braunschweig'ın güneybatısına doğru ilerliyorlardı. Polis 14 Temmuz'da yeniden izleri kaybettiğini kabul etmek zorunda kaldı. İki gün sonra gezintiye çıkmış iki kişi Saaleck Kalesi üzerinde ışık gördüklerini söylediler. Ev sahibi evde olmadığı halde ilandakine tıpatıp benzeyen iki adam görmüşlerdi.

Hallens polisi yardım çağırarak kulenin çevresini sardı. Kulenin pencerelerinden ateş edilince polisler siper aldı. Karşı kulenin penceresine tırmanarak ateş eden birkaç polis, herhangi birini vurup vuramadığından emin olamadı. Saat 21.00'e doğru kulenin odasına baskın düzenleyen polisler Kern ve Fischer'in cesetleriyle karşılaştı. Otopsi raporuna göre Kern, polisin başına isabet ettirdiği bir kurşunla ağır yaralanmıştı. Fischer suç ortağı arkadaşına ilk yardım uygulamaya çalışarak başını sarmış, ama umutlarının boşa gittiğini görünce ölüyü yatağa yatırarak ellerini göğsünde kavuşturmuş ve ayakkabılarının altına paket kağıdı koymuştu. Daha sonra duvarda atış talimi yapan suikastçı, diğer yatağa yatarak örtüleri kirletmemek için başını biraz dışa doğru koyup kendini vurmuştu.

Bu arada Günther ve Techow'un yardımlarıyla suikastın ardındaki adamların ortaya çıkarılmasına çalışıldı. Ama itiraf etmeye son derece hevesli olsalar da bu konudaki açıklamaları yetersizdi. Sorgularının dördüncü gününde beklenmedik, tuhaf bir

olay meydana geldi. Willi Günther, Berlin'deki Sarotti firmasından gönderildiği iddia edilen çikolatalardan yemiş ve yanındakilere de bu çikolatadan ikram etmişti. Öğleden sonra kendini o kadar kötü hissetti ki oturum ertelenmek zorunda kaldı. Çikolatadan yiyen diğer kişiler gece yarısı hastalandılar. Yapılan bir araştırma sonucu kutunun içinde bulunan çikolataların içleri tek tek incelenince, hepsinin öldürücü dozda arsenikle doldurulduğu saptandı. Kurban şiddetli kusmalar sonucu kurtulabildi. Olayı aydınlatacak kişi için 500.000 marklık ödül konsa da kimse ortaya çıkmadı. Ama bu zehirleme olayının ardında "Consul" (O.C) adlı gizli bir örgütün olduğu tahmin ediliyordu. Bunun doğruluğu ancak yıllar sonra kanıtlanabildi. Walter Rathenau'nun suikastı gerçekten de büyük çaplı bir komplonun eseriydi. O.C. üyeleri daha 1911 yılının başlarında Rathenau'yu ortadan kaldırmayı düşünmüşlerdi.

Önce Ernst Werner Techow'un mahkemesi görüldü. Techow cinayete yardım etmek suçundan 15 yıl hapse mahkûm oldu. Hapis süresi boyunca okumaya başladı, kurbanının ait olduğu kültürü araştırdı, İbranice öğrendi ve İkinci Dünya Savaşı'nda güney Fransa'da 700 Yahudinin hayatını kurtardı.

Onu ölüm cezasından kurtaran Walter Rathenau'nun annesine en küçük bir teşekkür bile etmedi. Kadının Techow'un annesine yazdığı mektup şöyleydi:

"Adını koyamayacağım bir acıyla annelerin en çaresizi olan size elimi uzatıyorum. Oğlunuza öldürülen insanın adı ve ruhu adına, yeryüzündeki adalet önünde tam ve açık bir itirafta bulunduğu ve Tanrı'dan pişmanlık dilediği taktirde, Tanrı'nın onu affedeceği gibi benim de onu affedeceğimi söyleyiniz. Eğer yeryüzünün en mükemmel insanı olan oğlumu tanımış olsaydı, elindeki ölüm silahını ona değil kendine doğrulturdu. Bu kelimelerin ruhunuza huzur vermesi dileğiyle. Mathilde Rathenau."

Martin Sabrow, Die verdrängte Verschwörung, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt a.M., 1999

RONALD WILSON REAGAN
ABD BAŞKANI
1911- 2004

Kariyerine radyo muhabiri olarak başlayan Ronald Reagan 1937'den sonra aktörlük yaptı ve elliden fazla uzun metrajlı filmde oynadı. 1962'de Cumhuriyetçi Parti'ye giren Reagan, sert ve muhafazakâr bir politikacı olarak ün yaptı. 1967-1975 arası Kaliforniya valisi olarak görev yapan eski aktör, 1980'de başkan olduğunda o zamana dek başkan seçilen en yaşlı Amerikalıydı. Dört yıl sonraki seçimlerde ikinci dönem başkanlığını bir kez daha onaylattı.

İşsiz ve okulu terk etmiş bir öğrenci olan John Warnock Hinckley, kapkaçla geçinen ve bu işi meslek edinen biriydi. 1978'de Amerika'daki Nasyonal Sosyalist Parti'ye girmiş ama geçen yıllar süresince üyeliğini uzatmayı istememişti. Parti sekreterinin onunla ilgili söyledikleri ilginçti: *"Ortada dolaşıyor ve insanları vurup her şeyi havaya uçuracağından söz ediyordu. Biri böyle bir şey yaymaya başladığında onu ya bir aptal gibi ya da bizi tehlikeye atmak isteyen bir casus gibi görürüz, sonuçta ikisinin de olmasını istemeyiz."*

Jodie Foster'ın "Taxi Driver" filmini gördükten sonra onun fanatik bir hayranı olan Hinckley, aktrisin evine gönderdiği mektuplar, telefonlar ve notlarla Foster'in dikkatini çekmeye çalışıyor ama her yapışkan hayran gibi görmezden geliniyordu. 8 Aralık 1980 tarihinde Hinckley'in hassas ilgisi, John Lennon'ın bir hayranı tarafından öldürülmesiyle ağır bir darbe alarak gerçeğe dönüştü. İki ay sonra, 1981 yılının Mart ayında ikinci bir şoka uğradı: Oğlunun karaktersizliği nedeniyle ondan umudunu kesmiş olan Hinckley'in zengin babası, onu mirasından çıkarmıştı. Hinckley uzaktan sevdiği aktrise artık her zamankinden daha fazla yoğunlaşmaya başladı. Ona yazdığı ama göndermediği son mektubunda, *"Bunu senin için yapıyorum,"* diyordu.

Hinckley 29 Mart 1981 günü Washington D.C.'de bir otele

yerleşti. Yanında 22'lik ve 38'lik iki tabanca taşıyordu. Tabancalar John Lennon'ın vurulduğu silahlarla aynı tipti. Ertesi gün silahlardan 22'lik olanı doldurarak Jodie Foster'a birkaç satırlık mektup yazdı, mektubu bavuluna koyup odadan çıktı. Bu arada hayranları içeride bir konuşma yapan Ronald Reagan'ı Washington Hilton otelinin önünde bekliyordu. Dışarı çıkan başkan, arabasına doğru yürürken kendisini bekleyen insanlara gülümseyip el salladı. Hinckley birden silahını çıkarıp ona doğru art arda ateşledi. Bir ajan korkudan hareketsiz kalan Reagan'ı adeta kabaca itip arabaya doğru yönlendirdi. Başkan bindikten sonra araba hemen oradan ayrıldı. Hinckley'i anında yakalayan güvenlik güçleri hemen silahlarını çekerek durumu kontrol altına aldılar ve bir panik çıkmasını engellediler. Bu arada yaralanan üç güvenlik görevlisi yerde yatıyordu.

Kurşunlardan biri 33 yaşındaki gizli servis ajanı Timothy Mc Carthy'nin karaciğerini delmişti. 45 yaşındaki polis Thomas Delahanty ise boğazından yaralanmıştı. Başkanın basın sekreteri Jammes S. Bradey ise içlerinde yarası en ağır olandı. Kurşun sol gözünden girip kulağının üzerinden beynine saplanmıştı.

Başkanın limuzini Beyaz Saray yönüne doğru hızla ilerliyordu. Reagan ağrı duyduğundan yakınıyor ama bunun arabaya itildiği sıradaki çarpmadan kaynaklandığını sanıyordu. Onu acil servise götürdüler. Arabadan indiğinde dizleri titriyordu. Önceleri buna yara almadan kurtulan başkanın duyduğu korkunun sebep olduğu düşünüldü ama doktor muayenesi sonucunda bambaşka bir gerçek ortaya çıktı. Bir kurşun sol kolunun altından girip göğüs kafesini parçalamış ve yedinci kaburga kemiğinden sekerek sol alt akciğere saplanmıştı. Doktorlar hemen ameliyata karar verdiler. İki saat süren müdahaleden sonra 19.30'da başkanın durumunun iyi olduğu açıklandı. Olağanüstü sağlam bünyesi sayesinde kendine gelen Reagan, hemen ertesi günü çalışacak durumdaydı. Doktorlar başkanın tamamen iyileşmesinin iki aydan fazla süreceğini tahmin ediyorlardı. Reagan hastanedeyken efsane olmuş mizah anlayışını kaybetmediğini de kanıtlamıştı. Ameliyat odasına giderken doktorlara, *"Lütfen bana*

cumhuriyetçi olduğunuzu söyleyin," diyordu. Onu kendininkinden daha çok rahatsız eden, üç yaralı adamının durumuydu.

FBI, 1981 yılının Ağustos ayında Hinckley'in tek başına hareket ettiğinden emin oldu. CIA bu işte KGB'nin parmağı olabileceğinden şüpheleniyordu ama bunu kanıtlayamadı. Soruşturmayı yürütenler suikastçının otelde yazdığı mektubu buldular: *"Sevgili Jodie, büyük olasılıkla Reagan'ı öldüreceğim. Bu nedenle sana şimdi yazıyorum... Birkaç kez telefonda konuşmuş olsak da hiçbir zaman doğrudan sana gelip kendimi tanıtmaya cesaret edemedim... Jodie, eğer kalbini kazanabilseydim ve hayatımın geri kalanında seninle birlikte olsaydım, Reagan'ı öldürme fikrinden hemen vazgeçerdim... Bunu seni etkilemek için daha fazla beklemek istemediğimden yaptığımı sana itiraf etmek istiyorum. Her şeyi senin için yaptığımı sana en iyi şekilde anlatmak için bir şeyler yapmalıyım, hem de şimdi. Özgürlüğümü ve belki de hayatımı sana kurban etmem umarım benim hakkımdaki fikirlerini değiştirir."*

John Hinckley 1982 yılının Mayıs ayında mahkemeye çıktı. Psikiyatri raporları genç adamın gerçekle fanteziyi birbirinden ayırmak konusunda zorlandığını ortaya koyuyordu. Hinckley jüri tarafından cezai ehliyeti olmadığı gerekçesiyle suçsuz bulunduğunda şoka uğrayan halk, jürinin kararına büyük tepki gösterdi. Hinckley bir psikiyatri kliniğine kapatıldı. Bir süre sonra idamını bekleyen bir seri katille yazışmaya başlayınca hastane ona sağladığı rahat ortam koşullarını geri çekti.

Reagan'la birlikte yaralanan üç kişi tamamen iyileşti. Ama Brady zamanının çoğunu tekerlekli iskemlede geçirecek kadar kalıcı hasar görmüştü. Silah yasasının katılaşması için savaşan Brady ve eşi, Başkan Clinton 1993'te "Brady Handgun Violence Protection" yasasını imzaladığında büyük başarı elde ettiler.

Frankfurter Allgemeine Zeitung, 02.04.1981; Newsweek, 13.04.1981; New York Times, 01.04.1981 / 05.04.1981; Der Spiegel, 20.04.1981; Stern, 09.04.1981 / 28.06.1984; Süddeutsche Zeitung, 01.04.1981 / 02.04.1981; Time, 13.04.1981; Die Welt, 24.01.1997; Die Zeit, 10.04.1981

DETLEV CARSTEN ROHWEDDER
HUKUKÇU VE EKONOMİST
1932 - 1991

Bir kitapçının oğlu olan Rohwedder, Thrüringen, Gotha'da doğdu. Mainz ve Hamburg'ta hukuk ve ekonomi bilimi eğitimi aldıktan sonra 1961'de doktorasını yaparak hukukçu ve vergi danışmanı olarak Düsseldorf'ta çalışmaya başladı. Rohwedder sıradışı iş hayatı boyunca farklı siyasal ve ekonomik görevlerde bulundu. Bunlardan biri de 1969-1978 yılları arasında görevde bulunduğu ekonomi bakanlığı genel sekreterliğiydi. 1980'de bu görevi bırakarak Hoesch-AG şirketinin yönetim kurulu başkanlığına getirildi ve 1990'da yediemin oldu.

Detlev Carsten Rohwedder'in katillerinin işi çok basitti: Şiddetle düşmanları çoğalan Berlin'deki özelleştirme kurumunun şefi, 1 Nisan 1991 paskalya günü akşamı karısı Hergard'la birlikte Düsseldorf tarzı tuğla evinin giriş katında beyaz parmaklıklı bir pencerenin önünde oturuyordu. Teröristler 1 Nisan'ı 2'sine bağlayan gece kurbanlarının her hareketini sanki bir sokak gösterisinin sahnesini izler gibi bir dürbünle gözetliyorlardı. Katiller evin bulunduğu caddenin karşısındaki ağaç ve çalılıklardan oluşan bir kümenin gölgesinde bir araya toplanmışlardı. Üzerinde pijamasıyla yazı masasında oturan Rohwedder'in ona sabitlenen bakışlardan haberi yoktu. Saat 23.30'da üç el silah ve kurşunların kırdığı cam sesleri caddedeki sessizliği bozdu. Detlev'in sırtından girip göğsüne saplanan ilk kurşun omurgasını parçalamıştı. Bu, daha sonra tutulacak olan raporda *"aldığı yaralar hemen ölmesine neden oldu,"* şeklinde tanımlandı.

Katiller arkalarında söz konusu dürbünün dışında 7.62x51 kalibreli bir silaha ait üç mermi kovanı bıraktılar. Ayrıca kobalt mavisi bir mendil ve siyah bir plastik iskemlenin yanında RAF amblemli bildiri mektubu duruyordu.

Silahlar patladığında Hergard Rohwedder kocasından birkaç

adım uzakta, yatağın kenarına oturmuş gevezelik ediyordu. Elektrik ampulünün patlamasına benzer bir patlama sesi duyan kadın, bir elektrik çarpması olduğunu düşünerek yardıma koşmak üzereyken ikinci kurşun akrilik bir kutucuğu sıyırıp sol dirseğine saplandı; sıra sonuncu kurşuna gelmişti. Altmış üç metreden açılan ateş pencereleri hiçbir şey olmamış gibi deldi. O mesafeden ince bir camı delip 1.90 boyundaki adamı vurmak için keskin bir nişancıya gerek yoktu. Evdeki, polise bağlı altı tane imdat çağrı sistemi, dışarıyı kontrol etmek üzere çatıya monte edilmiş gözetleme kamerası ve alarm istasyonu, o anda hiçbir işe yaramayan önlemlerdi. Polislerin hobi bahçesini aradığı, parlak projektör ışıkları altındaki olay yerinde iz sürdüğü ve Ren Nehri üzerindeki köprüleri alarma geçirip arama yaptığı sırada kimliği bilinmeyen bir adam, saat 00.45'te Paris'teki Agence France Press (AFP) haber ajansını aradı. Ahizedeki askere benzeyen ses önce Almanca, sonra İngilizce, *"Burası Kızıl Ordu Fraksiyonu. Düsseldorf'ta önemli birini öldürdük,"* diye bildirdi. Bunun gecikmiş 1 Nisan şakası olduğunu düşünen AFP redaktörü daha sonra ajansın Bonn bürosunu aradı. Bonn'daki büroda o sırada Rohwedder'e düzenlenen suikastın telaşı yaşanıyordu. Hamburglu yetkililer ertesi gün bu ölümcül kurşunların ardında büyük olasılıkla dağıtılmış Stasi'lerin* olabileceği konusunda spekülasyon yaptı. Güvenlik uzmanlarının çoğu bu suikastın RAF teröristlerinin işi olduğu görüşündeydi. O sırada RAF'ın artık Amerikan emperyalizmi ve askeri endüstri kompleksleriyle bir savaşı yoktu. Düşmanın portresi öncelikle yeni Almanya olarak çiziliyordu. Uzmanlar aylardır Alman birliğini temsil eden bir sembol figürüne karşı düzenlenecek suikastı hesaba katıyorlardı. Federal Suç Dairesi'ne göre RAF'ın ölüm listesindeki, demokratik Almanya'nın bütünüyle tasfiyesinden sorumlu olan Batılı politikacıların içinde, ekonomistler ön sıradaydı.

* Stasi= Staatsicherheitspolizei= Devlet güvenlik polisleri. Demokratik Almanya döneminde varlığını sürdüren bu birim daha sonra lağvedildi- (ç.n.)

Detlev Carsten Rohwedder, suikastçılar için bu yeni süper gücün anahtar figürü olmalıydı. Çoğu harap, 8 binden fazla kamu işletmesini özelleştirme ya da tasfiye yoluyla kârlı hale getirmek gibi nankör bir görevle adını duyuran ekonomist, çabucak Doğu Almanların şamar oğlanı haline gelivermişti. Tartışmalı yedieminin teröristlerin hedefi haline geldiği, Paskalya bayramından önceki cuma günü Prenzlauer Berg şubesinde yaşanan patlamalardan belliydi. "Thomas Münzer'in Vahşi Sürüsü" adındaki bir grubun bıraktığı bir mektupta, *"Bonn'dan gelen milyarların gerçekte hangi ellere aktığını ve bu işten kimin rüşvet yediğini ya da kârlı çıktığını görmek için daha önce birçok belge ve disket çaldık,"* deniyordu

Rohwedder bu açıkça belli olan tehditlere karşı yeterince korunmamıştı. Özel yaşamında koruma altında olmayı olabildiğince az istediği biliniyordu. Kendini korumalar arasında sıkışıp kalmış hissettiği için onlardan vazgeçmişti. Akşamları pencerelerin kepenklerini indirmesi ya da en azından perdelerini çekmesi yolundaki uyarıları dikkate almıyor ve katiline karanlıkta çok iyi seçebileceği bir hedef olmaya devam ediyordu. Bir suikastçı için onu bulmak çok kolaydı: Alman posta merkezine ait resmi telefon rehberinin 1990/91 Düsseldorf baskısındaki 650. sayfada adresi ve telefonu Rohwedder, Detlev Dr., Kaiser-Friedrichring 71, 57 81 57 olarak yer alıyordu.

Ama bu, eylemi kolaylaştıran etkenlerin sadece bir bölümüydü. Gözler önüne serilen gerçek, daha farklı ve çok daha korkutucuydu. Detlev Rohwedder'in büyük ölçüde tehlike altında olduğu bilindiği halde ne en üst katındaki camlar kurşun geçirmezdi ne de evinin çevresinde silahlı bir koruma devriye geziyordu. O günlerin pişmanlığı içinde olan Rohwedder ailesi bugün, *"Yeterli koruma olsaydı bu suikast meydana gelmezdi,"* diyor.

Süddeutsche Zeitung, Magazin, 30.10.1997; Stern, 04.04.1991

FRANKLIN DELANO ROOSEVELT
ABD BAŞKANI
1882- 1945

New York'tan demokrat olarak adaylığını koyan Franklin Roosevelt 1910'da senatoya seçildi. 1913-1920'de Deniz Kuvvetleri'nde hukuk müsteşarlığı yaptı; adaylığını koyduğu başkanlık seçimlerinde başarısız oldu. 1921'de geçirdiği çocuk felci nedeniyle yürüyemediği halde aktif politikaya geri dönerek 1928 ve 1930'da New York valisi seçildi. 1932'de bir reform programı bildirisi altında başkanlık seçimlerini kazandı.

Çiçeği burnunda başkan yemin töreninden önce, 13 Mart 1933'te zengin dostu Vincent Astor'a ait yatla on iki gün sürecek bir balık avı tatiline çıkmıştı. Roosevelt 15 Şubat akşamı, yola çıktıktan iki gün sonra Miami'de bir mola vermek istedi ve limanın yakınındaki bir parkta programda olmayan ve o anda gelişen bir konuşma yapmaya karar verdi. Üzerindeki günlük kılıkla yaptığı konuşmadan sonra yerini Chicago belediye başkanı Anton J. Cermak'a bırakarak onu bekleyen üzeri açık arabaya atladı. Dinleyici kalabalığın içindekilerden bir adam sandalyenin üzerine çıkıp Miami'den sekiz dolara aldığı 32 kalibrelik tabancayla ateş etmeye başladığı, sırada belediye başkanı arabanın tam karşısında duruyordu. Art arda gelen beş kurşun beş kişiyi yaraladı.

Kurşunlara hedef olduğunu anlayan belediye başkanı Cermak, *"Başkan! Onu uzaklaştırın!"* diye bağırdı ve Roosevelt'e dönerek, *"Siz değil de ben yaralandığım için mutluyum,"* dedi. Yaralıyı da alarak arabayla oradan uzaklaşan Roosevelt sonra," *Arabada onu kollarımda tuttum... Ona, 'Tony, sus ve hareket etme. Eğer hareket etmezsen fazla acı duymazsın' dediğimi hatırlıyorum,"* diyecekti. Anton Cermak üç hafta ölümle pençeleştikten sonra öldü. Sonuna dek suikastın asıl hedefi olduğundan emindi.

Bu arada katil çoktan yakalanmış ve kimliği belirlenmişti: Giuseppe/Joseph Zangara'nın suikast nedeni siyasetçilerden hoşlanmamasıydı. Mahkemede, *"Aynı şekilde Calvin Coolidge ya da Herbert Hoover'ı da öldürebilirdim. Ben oradayken Roosevelt de tesadüfen Miami'deydi. Önce Bay Hoover'ı görmüş olsaydım onu vururdum. Bu başkanların arasında pek bir fark yok, hepsi de birbirinin aynısı,"* diye ifade verdi. Zangara neden Cermak'ı vurduğu sorusunu, *"Ben ona ateş etmedim ama onu vurduğuma da üzülmüyorum,"* diye yanıtladı. Suikastçı 21 Mart 1933'de elektrikli sandalyeyle ölüme mahkûm edildi. İdama giderken, *"Tekrar dışarı çıksaydım onu (Roosevelt) hemen vururdum,"* diye seslendi. Elektrikli sandalyeye oturtulduğunda ise birdenbire haykırdı: *"Zangara'yı çekmek için bir kameraman, bir fotoğrafçı yok mu? Komik kapitalistler, bir film bile yok!"* Sonra kısa bir ara verdi ve son sözlerini şöyle bitirdi: *"Tekrar görüşmek üzere. Bütün dünyaya adio! Evet, şimdi başlasın! Artık şalteri indirin!"*

Robin Edmonds, Die großen Drei, Churchill, Roosevelt und Stalin in Frieden und Krieg, btb Goldmann Verlag, München, 1999; James F. Kirkham, Assassination and Political Violence, Praeger, New York, 1970; Alan Posener, Franklin Delano Roosevelt, Rowohlt Taschenbuch Verlag, Reinbek, 1999

S

MUHAMMED ENVER SEDAT
MISIRLI POLİTİKACI
1918 - 1981

Subay Enver 1942'de Alman yanlısı eylemleri nedeniyle İngilizlerin baskısı sonucu tutuklandıktan sonra, süregelen yıllarda "Yeraltındaki özgür subaylar komitesi"nin kurucu üyesi olarak etkin oldu ve bu komitenin Kral Faruk'a karşı (1952) gerçekleştirdiği başarılı hükümet darbesinden sonra devrim konseyi üyesi olarak görev yaptı. 1969-1970 yıllarında başbakan olan Sedat, Cemal Nasır'ın ani ölümünden sonra onun yerine geçti.

6 Ekim 1981'de Mısır devlet başkanını vuran suikastçılar daha önce bir dini otoriteden yol göstermesini istemişlerdi. Kör Şeyh Ömer Abdurrahman'ın verdiği bilgi açık ve iki anlamlıydı. Gerçi Allah'ı unutan bir lideri öldürmenin hak olup olmadığı konusunda sorulan sorulara genel olarak olumlu yanıt vermişti ama Sedat'ın bu kategoriye girip girmediği konusunu açık bırakmıştı.

Sedat'ın Amerika ve Avrupa'ya karşı duyduğu hayranlığa halkının pek katıldığı söylenemezdi. Aldığı yeni ve çığır açacak kararlar onu yurtdışında geniş ufuklu bir devlet adamı olarak gösterirken, ülkedekiler sadece bu kararların gölgeli tarafını görüyorlardı. Sovyet danışmanın kovulması ve Batı'ya açılma,

ekonomik sıkıntılarda çok az bir değişikliğe sebep olmuştu. İsrail'le yapılan barış, Mısır'ı Arap dünyasından izole etmişti. Üstelik Menahem Begin, anlaşma yaptığı ortağını kazıklamışa benziyordu. Gerçi İsrail ordusunun Sina Yarımadası'ndan çıkması, programa uygun olarak gelişiyordu. Ama Camp David antlaşmasının ikinci bölümü olan Filistin'in kendi kaderini belirleme hakkı, uygulamaya konmamıştı.

Sedat kendinden öncekinin benimsediği "güdümlü demokrasi" otokratik hükümdarlık biçimini değiştirerek sevgi kazanmaya çalıştı. Ama bu, dizginlerin gevşemesine sevinmek yerine daha fazla tepki uyandırdı. Köktendinci Müslümanlar da bu gruba dahildi, özellikle "Müslüman kardeşliği" başı çekiyordu. Hedefleri Batı etkilerini toplumdan temizlemek ve şeriata yönelik teokratik bir düzen kurarak halifeliği yeniden başlatmaktı. Sedat İslami kardeşlikle anlaşmazlığa düşen ilk Mısır devlet başkanı değildi. Kral Faruk'un iki başbakanı da onlar tarafından vurulmuştu. 1954 yılının Ocak ayında kardeşlik yasaklanmış, liderleri ve yüzlerce üyesi hapiste yok olmuştu. Katı dinci kardeşler Nasır'ın tamamen tesadüfen öldüğü bu iki suikastle intikamlarını almışlardı. Sedat'ın muhaliflerini yumuşaklıkla kazanmaya çalışması, -tutukluları serbest bırakması ve tam bir Müslüman gibi görünmesi- başarısızlıkla sonuçlandı. Ülkeye Batı terbiyesini getiren politikasından rahatsız oldular.

Sedat 1980 başlarında dostane bir tavırla ölüm döşeğinde olan sürgündeki şeyhi affetmeye istekli olduğunu bildirdi. Bundan hemen sonra Sina üzerinde mezhepler arası bir buluşma yeri inşa edeceğini duyurdu. Ortodoks yayınlar buna büyük bir kızgınlıkla tepki gösterdi. 3 Eylül 1981'de geri adım atan Sedat, polisin geniş çaplı eylemi sonucu ruhaniler, politikacılar, gazeteci ve öğrencilerden oluşan 3000 kişiyi tutuklattı. İçlerinde Mısır ordusu üsteğmenlerinden Kaled Ahmet Şevki El İslambul'un büyük ağabeyi olan 23 yaşındaki Muhammed de bulunuyordu. Büyük olasılıkla siyasi olarak aktif olan ağabeyinin isteği üzerine başkanın yok edilmesinin tartışıldığı köktendinci gizli örgüte ka-

tılmıştı. Başkanı öldürmek konusunda içlerinde helikopterini vurup düşürmek ya da yazlık evine roket atma fikrinin de bulunduğu birçok yöntem üzerinde düşünülmüş, ama hepsinden vazgeçilmişti.

Öldürülen başkanın karısı Cihan Sedat, daha sonra anılarını şöyle aktardı: *"6 Ekim günü, kocamın hayatından endişe ettiğim binlerce günden biri değildi aslında. Bu özel günde Enver'in hiçbir tehdit altında olmadığından o kadar emindim ki, Nasır'daki geleneksel askeri geçit töreninde bulunmak yerine Enver'in de onayıyla töreni üç kızımla birlikte televizyondan izlemek istedim. Ama Enver'le birlikte şenlikte yer almayacağımı duyan bir güvenlik subayı beni ayıpladığı için, fikrimi değiştirip son dakikada gitmeye karar verdim."*

Kaled silahlı kuvvetlerle 1973 yılında kazanılan ilk savaşın kutlama bayramı olan 5 Ekim'i hedeflediğinde yobaz kardeşler hiçbir şekilde aynı fikirde değildi. Ordunun ruhani lideri olan Abdülselam Farag bu fırsatı uygun buldu ve fikrini kabul ettirdi. Kaled geçit resmi sırasında bir kamyona kumanda edecekti. Törende silah bulundurma yasağı o kargaşada kolayca delinebilirdi. Zor olan, hepsi otuz yaşın altındaki çavuş Hüseyin Abbas Muhammet, mühendis Ata Tayel Hamit Raheel ve kitapçı Abdülselam Abdül Al'dan oluşan üç komplocudan hangisinin kamyonda yer alacağıydı. Sonunda sürücünün komploda yer almamasına karar verildi.

Kamyon tribünlerin üzerine doğru gelirken tabancasını çıkararak sıkıca tutan Kaled kamyondan atladı ve tribünlere doğru koşarken başkanın olduğu yöne doğru bir el bombası savurdu. Aynı anda Abbas Muhammed nişan alarak ateş açtı. Makineli tüfeğinden çıkan ilk kurşunla Sedat'ı boğazından vurmuştu. Suikastçılar otuz saniye boyunca her yeri birbirine katarak ortalığa hâkim oldular. Sonunda sahneye tırmanan Kaled, yere yığılmış olan başkanın vücuduna art arda kurşunlarını boşalttı.

Sırtında Londra'daki terzinin diktiği üniforması bulunan Sedat, şişman görünmek istemediği için kurşun geçirmez yelek giy-

meyi reddetmişti. Suikast sırasında onunla birlikte yedi kişi daha yaşamını yitirdi. İçlerinde Başbakan Mübarek'in bulunduğu 28 kişi ise yaralandı.

Kaled kardeşinin tutuklanmasından sonra günlüğüne şöyle yazmıştı: *"Bir mümine verilecek en yüce ödül, Allah adına ölmek ya da öldürmektir."* Öldürdüğü kişinin ailesini düşünüp düşünmediği sorulduğunda ise yanıtı şöyleydi: *"Hayır, sadece Allah'ı düşündüm."* Mahkemede, *"Onu öldürdüm ama suçlu değilim. Ne yaptıysam vatanım ve inançlarım uğruna yaptım,"* diyen Kaled, bir insanı öldürmenin demokrasi yoluna yönelen Mısır'da ahlaka aykırı olup olmadığını soran mahkemeye, *"Hangi demokrasiden söz ediyorsunuz? Lordlar Kamarası'nda homoseksüelliği yasallaştırma kararı alan İngiliz demokrasisinden mi acaba? Demokrasi bu mu?"* diye sordu.

Farag ve 24 sanıktan dördü ölüme mahkûm edildi. İki asker 15 Nisan 1982'de kurşuna dizildi, iki sivil ise asılarak idam edildi. Geri kalanlar ağır hapis cezaları aldılar. Sanıklardan sadece ikisi serbest bırakıldı. Bunlardan biri suikastçılara yol gösteren kör şeyhti.

Şeyh 1995 yılının başlarında bu kez New York'ta yeniden sanık iskemlesine oturtuldu. İddia makamının ona yönelttiği suçlama, (World Trade Center) Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan bombalı saldırıda parmağı olduğu ve ayrıca İslami köktendincilerin başka terör eylemleri için de onay verdiği yolundaydı. Bu kez o ve müritleri ağır hapis cezasına çarptırıldı.

Enver Sedat'ın dul eşi bugün ABD'de yaşıyor. Kocasının ölümünün üzerinden on altı yıl geçen Cihan Sedat, bir gazetecinin yeni bir hayat arkadaşı olup olmadığı sorusu üzerine, *"Bu benim için düşünülemez. Hayatımda sadece bir adama yer vardır , o da Enver'dir. Onu on beş yaşımdayken tanıyıp sevdim. Kocamın benden beklediği şekilde yaşayacağım. Onun için en azından bunu yapabilirim,"* diyordu.

Jehan Sadat, Ich bin eine Frau aus Ägypten, Wilhelm Heyne Verlag, München, 1991; Jörg von Uthmann, Attentat, Wolf Jobst Siedler Verlag, Berlin, 1996; Stern, 41/1997

WOLFGANG SCHÄUBLE
ALMAN POLİTİKACI
*1942

Hukukçu olan Wolfgang Schäuble, 1972'den bu yana federal meclis üyeliğine devam ediyor. 1984-1989 yılları arasında özel görevleri olan bir devlet bakanıydı. 1991'de içişleri bakanlığı yapan Schäuble, 1990 yılında Almanya tarafının birleşim görüşmelerini yönetti.

"Salonun dışına çıkmıştım. O anda bir şey çarptı, bir sıcaklık hissettim. Sonra bayılmışım." 12 Ekim 1990, her zamanki gibi bir gündü. Berlin'de bütün öğleden sonra bir randevudan ötekine koşturmuş, daha sonra havaalanında yorgunluktan bir köşeye çökmüştü. Ailesiyle birlikte geçireceği bir hafta sonunu iple çekiyordu. Ama daha önce seçim bölgesi için birkaç çalışma daha yapmak istiyordu. Hedefi Schwarzwald, Offenburg'taki Oppenau'da bulunan ve Gengenbach'taki evine yakın olan "Biracı Kardeşler" meyhanesiydi. İki yüz elli kişi "Birliğin yöneticisi"ni coşkuyla alkışlıyordu. Doksan dakikalık konuşma, ev sahibi takımın kendi sahasında kazandığı oyuna benziyordu.

Çıkışa doğru giderken kafasının içinde çoktan çalışmayı bitirmiş, hafta sonuna odaklanmıştı bile. Artık karısına ve çocuklarına ait olmanın zamanı gelmişti. "Schäuble Seçim kampanyası Ekibi"nde yer alan en büyük kızı Christine, babasından Romen göçmeni bir kızın istediği imzayı koparmaya çalışıyordu

Tatile çıkmayı hedefleyen Wolfgang Schäuble, birkaç saniye sonra 36 yaşındaki Dieter Kaufmann'ın sıktığı iki kurşunla yere yıkılmış, yatıyordu. Ağzından ve burnundan kanlar akıyordu. Bir kadın, *"Tanrım, o ölmemeli! Ölmemeli! Yaşamak zorunda!"* diye bağırdı.Üçüncü kurşun, koruması Dieter Michalski'ye isabet etti. İnsanlar çığlık çığlığa sağa sola kaçıştılar. Bazıları şimşek hızıyla masaların altına saklandı. Birkaç kişi deri ceketli saldırganın üzerine atladı. Wolfgang Schäuble, *"Bacaklarımı*

hissedemiyorum," diye fısıldadıktan sonra bilincini kaybetti. Kurşunun girdiği yer olan sağ kulak memesi ve çenesi arasındaki delikten sızan kan, gömleğinin yakasını kızıla boyuyordu. Onu dikkatle çevirip yatırdıklarında çevresi gri dumanla kaplı ikinci bir kurşun yarası daha gördüler. On dakika sonra Oppenheim nöbetçi doktoru geldi. İlkyardım görevlisi sedyeyi hazırlarken o da bir kan dolaşımı ilacı verdi. Aynı anda meyhane girişinin üç metre ötesinde, suikastçıyı boylu boyunca yere yatırarak ayaklarıyla kaçmaması için karnına basan üç adam, bir yandan da çantasını araştırıyorlardı. Çantada başka silah yoktu. Bunun dışında küçük, beyaz bir tarak ve torbaya sarılmış, tenekeden bir küçük puro kutusu vardı. Hemen yanındaki koruma, *"Böyle bir şeyin bizim başımıza gelmesi... Of, bu ne boktan iş,"* diyerek inliyor ve bir yandan da koluyla karnına aldığı kurşun yarasına bastırıyordu. Kendini üçüncü kurşunun önüne attığında bir sıyrıkla kurtulan koruma, salonda birinin yüksek sesle *"Korumalar uyudu!"* diye bağırdığını duyunca tebeşir gibi bembeyaz kesildi. Sonunda pantolonu ve deri ceketi çıkartılan suikastçı oradan götürüldü. Kızgın insanlar ardından *"Seni gebertmeli!"* diye bağırdılar. Bir sedyeye taşınan Wolfgang Schäuble hastaneye kaldırıldı.

Dieter Kaufmann 37. yaş gününe birkaç gün kala, içişleri bakanına sıktığı kurşunlarla kendince iki şeyi halletmişti: Ona kötü davrandığını düşündüğü devletten sansasyonel bir şekilde intikam almış ve hiçbir zaman yolunun kesişmediği toplumla vedalaşmıştı. Dieter Kaufmann içinde bulunduğu durumun şartlarına bakılırsa, kendisinden küçük olan iki kız kardeşinden farklı olarak oldukça sorunlu yetişmişti. Küçük yaşlarında esrar içmeye başlayan genç, gittikçe daha sert uyuşturuculara alışmış ve 1973'te bir eczaneyi soymak suçundan ilk kez hapse girmişti. Gözetim altında hapisten çıkan Kaufmann günün birinde ortadan yok olunca, ailesi haftalarca onun nerede olduğunu bulmak için uğraştı. Sonunda Afganistan'ın başkenti ve uyuşturucunun merkezi olan Kabil'den bir kart aldılar. Dieter, *"Bana yardım edin!*

Paraya ihtiyacım var, yoksa buradan hiçbir zaman çıkamam," diyordu. Dieter Kaufmann bir uçak bileti elde ederek eve döndü ve uyuşturucu bağımlılığından kendini kurtaracak gücü bulabildi. Şıringalardan uzak duran Kaufmann'ın direnci bir süre sonra kırıldı ve çok geçmeden tekrar esrar ve alkole el attı. Bir kıza âşık olup onun tarafından reddedilince alkol alıp atık egzoz dumanıyla yaşamına son vermeye kalktı. İki ay sonra tıka basa sinir ilaçlarıyla dolu olarak psikiyatri kliniğinden bırakıldı. Bunu uyuşturucu suçları, yurtiçinde ve yurtdışında alınan birçok hapis cezası, saldırganca firarlar, devlete karşı nefret dolu nutuklar izledi. Kaufmann ailesi için çok zor bir dönemdi. Dieter günün birinde birdenbire değişti. Artık bir damla alkol bile almıyordu. Sessiz, sakin ve halinden hoşnut olarak açıköğretime başladı ve düzenli bir işe girdi. Anne ve babası bu değişikliği mutlu ve biraz da gururlu bir şekilde izliyorlardı. Sonunda inatçı oğullarını tekrar geri alabilmişlerdi. Ama farkında olmadıkları bir şey vardı: Dieter tam o sıralarda, daha sonra sorgusunda da ifade ettiği gibi, *"içinde acı duyduğu için"* Wolfgang Schäuble'yi öldürmeye karar vermişti.

Suikast günü Dieter Kaufmann'ın bir iş arkadaşı işe gitmek üzere onu saat tam 06.30'da evden aldı ve 12.30'a doğru öğle yemeği için tekrar eve getirdi. Dieter yemekten sonra yatağına uzandı ve öğleden sonrasını oyalanarak geçirdi. Akşama doğru banyo yapıp özellikle babasının tıraş losyonundan sürdü ve oldukça şık giyinerek annesine veda etti. Kadın çok heyecanlanmıştı, *"Uzun zamandır dışarı çıkmıyordu ve o kadar şıktı ki, 'oğlum nihayet biriyle buluşacak' diye düşündüm,"* diyordu. Babasının gardırobundan gizlice silah dolabının anahtarlarını aldı ve avcı kulübü üyesi olan babasının normalde vahşi hayvan avında kullandığı Smith&Wesson tabancasını ceketinin içine koydu.

Daha sonra bisikletine atlayıp tren garına giden Dieter, oradan Oppenhau'ya giden bir otobüse binerek 20 dakika sonra, saat 20.00'ye doğru, iki saat sonra Wolfgang Schäuble'yi vuracağı salona geldi.

Mahkeme heyeti suikastçıya halüsinasyon benzeri, daha çok izlenme korkusuyla tanınan paranoid şizofren teşhisi koydu. Kaufmann'a göre bu eylem bir tür kendini özgürleştirmeydi. Kendisini sürekli devlet tarafından kuşatılmış hissediyor ve ruhsal baskı duyuyordu.

Beş gün sonra Freiburg hastanesinin yoğun bakım ünitesinde gözünü açan Wolfgang Schäuble, vurulduğu an için, *"Hemen felç olduğumu anladım,"* diyordu. Ölümle yaptığı savaşı kazanan politikacı sakat kaldı.

Wolfgang Schäuble 1991'de CDU/CSU'nun federal meclis grubu başkanı oldu.

Kurşunlar Schäuble'nin üzerinde kötü bir etki bıraktı. Sırt omurgasına giren kurşun omuriliğinde ilerleyerek bilinen süreci meydana getirmişti: Üçüncü omurganın kas sistemi felç olmuş, sidik torbası ve bağırsakları sıkan kaslar kontrolünü kaybetmişti. Başına giren kurşundan daha ucuz kurtulmuştu: Kulak memesinden giren kurşun alt çeneyi parçalayarak sol burun kanadından dışarı çıkmıştı. Bu nedenle üst ve alt çene kemiğinden bir dizi mermi parçaları temizlemek zorunda kalan Freiburg kliniği uzmanları, daha sonra parçalanan kemikleri metal plakalarla birbirlerine vidaladılar.

Ulrich Deupmann, Wolfgang Schäuble, Wilhelm Heyne Verlag, München, 1992; Psychologie heute, August 2000, Stern, 18.10.1990

PHILIPP SCHEIDEMANN
ALMAN POLİTİKACI
1865 - 1939

Bir süre matbaacılık yaptıktan sonra gazeteciliğe geçen Scheidemann, 1911'den sonra SPD'nin (Alman Sosyal Demokrat Partisi) başkanı oldu. 1913'ten sonra SPD'nin çoğunluğunu oluşturan ve politik çizgisini belirleyen ılımlı kanadının başkan-

larından biri olarak partisini temsil etti. 1919 yılının Şubat ayında SPD, merkez ve DDP'den oluşan koalisyon zirvesinde Alman imparatorluğunun başbakanı olarak görev yaptıktan sonra Versaillies anlaşmasını kabul etmediği için 1919 yılının Haziran ayında bu görevden çekildi. 1920-1925 yılları arasında Kassel belediye başkanlığı yaptı. Nazi diktatörün şiddetli baskıları sonucu 1933 yılında Almanya'yı terk etti.

Philipp Scheidemann ulusal hakları savunanların hükümete karşı propagandaları için en makbul hedefti. Yıllarca ona hakaret ederek çeşitli sıkıntılar verdiler. Aldığı sayısız tehdit mektupları ve evinin duvarlarına yazılanlar gündemden düşmüyordu.

Philipp Scheidemann 4 Haziran 1922 paskalya günü, kızı ve torunuyla birlikte Kassel-Wilhelmshöhe'de bir gezintiye çıkmıştı. Kent dışına çıkan tramvaylardan birine bindiklerinde iki adam tarafından izlendiklerini kimse fark etmemişti.

Belediye başkanı ailesiyle birlikte ormanda yaklaşık bir saat süren bir gezinti yaptıktan sonra onu izleyen kişiler ikiye ayrıldılar. Biri belediye başkanının yürüdüğü yola paralel bir yolda emniyet kilidi açık silahını saldırıya hazır halde tutarken, diğeri sırt çantasından top gibi yuvarlak, lastik bir şırınga çıkardı ve belediye başkanına doğru yürümeye koyuldu. Hiçbir şeyden haberi olmayan kurbanına eriştiğinde, birden kırmızı top şırıngayı çantasından çıkararak Scheidemann'ın üzerine atıldı ve şırınganın içindeki sıvıyı ona püskürttü. Burnuna ve çenesinin altına püskürtülen sıvı nedeniyle yere yıkılan başkan, daha sonra asit hidrosiyanik olduğu belirlenen sıvının vücudunun üst bölümünde ve bacaklarında şiddetli bir krampa neden olmasına karşın, tabancasını çekmeyi başardı. Bilincini kaybetmeden nişan almaksızın, rasgele silahını ateşledi. Bu beklenmedik karşı koyma, saldırganın şırıngayı ikinci kez kullanmasına engel olarak kaçmasını sağladı. İyi bir tesadüf Scheidemann'ın yardımına koştu. Açık havada bulunması ve esen rüzgâr nedeniyle normalde öldürücü olması gereken asit hidrosiyanik etkisini göstermedi. Kurban kısa sürede kendine geldi ama saldırganlara ait hiçbir iz yoktu.

Birkaç sağcı gazete olayı kendilerine göre yorumladı. "Deutsche Tageszeitung"a göre, *"dikkatle incelendiğinde komik tarafı ağır basan"* bu olay, *"şırınga suikastı"* olarak değerlendirilirken, Scheidemann'ın hemen silahına davranmasıyla *"kasten adam öldürmeye teşebbüs"* niteliği kazanıyordu.

Altı gün sonra, 10 Haziran 1922'de, işsiz bir bahçıvan olan Theodor Brüdigam Kassel işçi sendikasına giderek belediye başkanına *"düzenlenen suikast olayını ortaya çıkarmak"* amacıyla teslim oldu. İki gün sonra Kassel, belediye binasında bir polisin de hazır bulunduğu sorguda ifade verdi. Rathenau ve Scheidemann'ı öldürmeyi planlayan sağcı bir gizli örgütle bağlantısı olduğunu itiraf eden adamın uyarılarını garip bir biçimde kimse ciddiye almadı. Üstelik Brüdigam'ın geçmişinde birçok kez yalan ve hırsızlıkla suçlandığı ve sinir kliniğine girip çıktığı da göz önüne alınınca verdiği ifade ve tanıklığı tamamen gerçekliğini yitirdi.

Ağustos başında polisler iki adamı tuzağa düşürdüler. Biri 1893 doğumlu Karl Oehlschlaeger, diğeri ise 1900 doğumlu Hans Hustert'ti. Olayı itiraf eden ikili, 4 Aralık 1922'de mahkemeye çıkarıldılar. Kendini foyası ortaya çıkan ruhani bir fikir babası olarak gösteren Oehlschlaeger, çöken imparatorluğun baş suçlusu olarak gördüğü Scheidemann'dan hesap sormak istemişti. *"Cumhuriyetçi lideri yok etme"* fikriyle Hustert'i de etkilemiş ve 26 Nisan 1922'de kurbanlarının yaşamındaki alışkanlıkları gözetlemek üzere birkaç hafta geçirdikleri Kassel'a gelmişlerdi.

Hâkimler heyeti daha önce de Walter Rathenau'nun katilinin davasında olduğu gibi ortalama bir noktada buluştu ve Alman imparatorluğunun eski başbakanına düzenlenen bu saldırıyı önceden planlanmış bir suç olarak görmekten şüphe etmediler. Suikastçılar öldürmeye teşebbüsten suçlu bulundu ve onar yıl hapse mahkûm oldu.

Martin Sabrow, Die verdrängte Verschwörung, Fischer Taschenbuchverlag, Frankfurt a.M., 1999; Johannes Werthaus, Das Blausäureattentat auf Scheidemann. Aktenmäßige Darstellung auf Grund der Verhandlung vor dem Staatsgerichtshof Berlin, 1923

HANNS MARTIN SCHLEYER
SANAYİCİ
1915 - 1977

Schleyer Daimler-Benz AG'deki yönetim kurulu üyeliği görevinden sonra 1973'te Alman işverenler temsilcilerinin federal birliği başkanlığı yaptı ve 1977'de Alman endüstrisinin federal birlik başkanı oldu.

5 Eylül 1977, Pazartesi günü rüzgâr Köln'de kuzey- kuzeybatı yönünde esiyordu. Hava hafif bulutluydu ve sıcaklık 21 dereceydi. İşverenler bakanı Hanns Martin Schleyer, saat 17.10'da evine doğru yol alıyordu. Makam arabası Vincenz- Statz Caddesi'ne saptığında, onu sollayan sarı bir Mercedes yolu bloke etti. Schleyer'in şoförü Heinz Marcisz henüz fren yapamadan arkalarında gelen polis komandosuna ait oto onlara çarptı. Schleyer'in konvoyu RAF'ın bir tuzağına düşmüştü.

Dört terörist görevi aralarında bölüşmüştü: İki kişi polis memurlarını devre dışı bırakacaktı. Heidelberg sosyalist hastalar grubu tarafından RAF'a sokulan 1945 doğumlu Hemşire Sieglinde Hoffmann ve 1951 doğumlu, işsiz, uyuşturucu bağımlısı Peter Jürgen Boock otomatik silahlarını bir çocuk arabasına gizlemişlerdi.

Bir Suebya vatandaşının oğlu olan, 1950 doğumlu, yardımcı Willy Peter Stoll, Schleyer'in şoförünü vurdu. Sonra polis arabasının kaputu üzerine sıçrayarak otomatik tabancasındaki kurşunları ön cama boşalttı. Arabanın kamuflajına kurşunlardan sadece on biri isabet etmiş, geri kalan yüz yedi kurşun polisleri delik deşik etmişti. Reinhold Braendle atmış, Roland Pieler yirmi bir ve Helmut Ulmer, üçü başına olmak üzere yirmi altı kurşunla vurulmuşlardı.

Hareket eden kimse kalmayınca Stefan Wisnievski doğruca Schleyer'e hücum etti. 1953 doğumlu, yardımcı işçilik yapan, "Fury" takma adlı Wisnievski, komandoların asıl şefiydi. Ham-

burg'ta bir ev işgali tartışmasından sonra RAF'a girmişti. Wisnievski yastıkların arasına gizlenmiş Schleyer'i çekeleyerek arabadan dışarı çıkardı ve sürükleyerek VW marka bir otobüse bindirdi. Boock direksiyona geçti ve süratle oradan uzaklaştılar. Hemşire Hoffmann, kaçırdıkları adama uyuşturucu bir iğne yaptı. Saat 17.30'du, bütün kaçırma operasyonu ve silahlı saldırı sadece iki dakika sürmüştü.

Teröristler Köln-Junkersdorf'taki yüksek binanın en alt katında bulunan garajda kurbanlarıyla birlikte gri bir Mercedes'e binerek arabalarını değiştirdiler. Otobüs garajda terk edildi. Polisler daha sonra otobüsün içinde bir not buldu. Notta, *"Alman hükümetine: Bütün resmi aramaları durduracaksınız, yoksa serbest bırakılması için görüşmelere başlamadan onu vururuz. RAF,"* yazıyordu.

Akşam saatlerinde Alman şansölyesi televizyonda konuştu: *"Cinayetlerinin sonunun hâlâ gelmemiş olduğunu açıkça anladık. Gözü dönmüş teröristler tarafından bu akşam öldürülen dört Alman vatandaşı, bu cinayetler zincirinin son kurbanları oldular."*

Stuttgart hapishanesinde en yüksek derecede güvenlik altında tutulan mahkûmlar, akşam haberlerinden eylemi öğrendiler. RAF'ın çekirdek bünyesi Andreas Baader, Gudrun Ensslin, Jan-Carl Respe ve Irmgard Möller burada tutuluyordu. Diğer mahkûmlardan izole olan RAF'çılar, yedinci katta karşılıklı tek kişilik hücrelere konmuşlardı. İçlerinden üçü "ömür boyu" hapisti ve şimdi şantajla serbest kalabileceklerini umuyorlardı. "Büyük dışarı çıkartma" operasyonu başlamıştı. Adı geçen yasadışı yirmi kişilik yeni kuşak, bir grup gizli bir mektupla onlara baskı yapmıştı: *"Kendisini RAF olarak adlandıran yığına: Size gösterdiğimiz sabrın artık sonuna geldik. Ponto'nun ölümü sizi bu kadar mı rahatsız etti? Artık önceden söylediğiniz kişiler değilsiniz: Mücadeleci şehir gerillaları. Sizden sadece bir şey görmek istiyoruz: Spindy için bir harekât açıklaması. Siz yaralarınızı yalarken bizi imha etme programını sürdürüyorlar. Artık gücümüz*

kalmadı ama bir koyun sürüsü gibi güdülmeyeceğiz. Sadece on dört gününüz var, sonra kaderimizi kendi ellerimize çizeceğiz." "Spindy" Schleyer operasyonunun kod adıydı. RAF komandosunun hapishanede yaptığı gömme dolaptan sonra bu adı almıştı. Mahkûm RAF'çılar dolaba "halk hapishanesi" adını takmışlardı. RAF Schleyer'i kaçırarak sermayenin en önemli temsilcisini ele geçirmiş ve "faşist" Almanya'yı güç duruma düşürmüştü. Yeni İşveren bakanı ve 227014 no'lu eski SS.

Kocasının kaçırıldığını bir gazetecinin telefonundan öğrenen Waltrude Schleyer, hemen Helmut Schmidt'i aradı. Hükümet önemli bakanlar ve bakanlık müsteşarlarıyla gece yaptığı bir toplantıdan sonra RAF'ın tehdidine karşın teröristlerin peşine düşme kararı aldı. Federal Suç Dairesi (Bundeskriminalamt=BKA) başkanı Horst Herold soruşturmanın yönetimini üstlenirken, eyalet bakanı da RAF hükümlülerine -dış dünyayla tüm ilgilerinin kesildiği- görüşme yasağı koydu.

Hanns Martin Schleyer, neredeyse sekiz saattir onu kapattıkları gri Mercedes'in bagajındaydı. Teröristler gece 02.00'yle 03.00 arası onu çekeleyerek bir asansöre bindirdiler ve Zum Renngraben 8'deki 104 numaralı evin bodrumundaki garajdan evin üçüncü katına çıkardılar. Schleyer, *"Şoförüme ve diğerlerine ne oldu?"* diye sorduğunda onu kaçıran terörist, *"eylem başarıyla sonuçlandı. Bilmen gereken tek şey bu,"* dedi.

Yetkilileri arayan, 6 Eylül Salı günü Stockholm'daki büyükelçilik baskınından kurtulan RAF teröristi olarak bilinen, Komando Siegfried Hauser'di. Talepleri şöyleydi: *"Tüm arama faaliyetleri hemen durdurulacak, yoksa Schleyer hemen vurulacak."* Sonra toplam on bir RAF tutuklusu serbest bırakılacak ve *"her birine yüzer bin mark verilecek"* ti. Schleyer'in bir yazısı da eklenmişti: *"Ben olabildiğince iyiyim. Yaralanmadım..."* Alman hükümeti BKA şefi Herold'un önerilerini dinleyerek istekleri geciktirme yoluna gitti. BKA'nın şefi "Tagesschau" adlı haber bülteninde RAF komandolarına, *"Mektubunuz yerel polisin eline ancak öğleden sonra geçti. Bu nedenle istediğiniz belirlenen sü-*

rede yapılamayacak," şeklinde bir açıklama yaptı. Bunu bir kriz toplantısı izledi ve bir süre sonra gidişat belli oldu: Schleyer canlı olarak kurtarılacak, teröristler yakalanacak ve mahkemeye çıkartılacaktı. Açıklanan hedef devletin bütünlüğünü, yurtiçinde ve yurtdışında ona duyulan güveni tehlikeye atmamaktı. Bu, Hanns Martin Schleyer'in yaşamının geçici olarak devre dışı kalması demekti.

7 Eylül Çarşamba günü, saat 08.00'de teröristlerden talepleri için ikinci ültimatom geldi. RAF hükümlüleri Frankfurt havaalanına getirilecekti. BKA iki saat sonra Schleyer'in hayatta olup olmadığına dair bir işaret istedi.

Sırtında atletiyle ter içinde kalmış olan tutuklu, onu gizledikleri yerde bir video kameraya konuştu: *"Hâlâ yaşadığımın kanıtı olarak 7 Eylül 1977 tarihli bugünkü 'Stuttgarter Zeitung'un beşinci sayfasından bir haber okuyorum..."* Teröristler video kasetle birlikte Schleyer'in yazdığı iki mektubu da gönderdiler. Bu, tıpkı istenen yaşam kanıtı gibi ailesine selam gönderdiği ve son birlikte oldukları pazar günü öğleden önceki kahvaltı sohbetine dair özel bir açıklama içeren bir mektuptu. Aynı gün polise, Schleyer'in tutulduğu eve dair bir ipucu ulaştı. Ev sahibesine göre Annerose Lottmann Bückler adlı biri, kiraladığı ev için 800 mark depoziti nakit ödemiş ve çantasında bir deste banknot daha görülmüştü. Bu ipucu elden ele aktarıldı, ama izi sürülemedi.

8 Eylül günü Schleyer'in oğluna mektup yazmasına izin verildi: *"Bonn şüphesiz siyasi sorumluluk taşıyor ama açıkça beni kaçıranların ciddiyetini ve şiddetini küçümsüyorlar. Bu zaman kazanma oyunu daha fazla sürdürülemez..."*

Ama sürüyordu. Schleyer dört gün sonra bu kez Eberhard von Brauchitsch'e yazdı. Mektup bir ses bandı, ses bandının bir kopyası ve teröristlerin bir açıklamasından oluşuyordu. Schleyer ses bandında yaşadığına dair başka işaretlerin talep edilmesinden duyduğu hoşnutsuzluğu açıkça ifade ediyordu. 12 Eylül günü ses bandında CDU muhalefet partisi lideri ve dostu Helmut Kohl'a

şöyle diyordu: *"Şimdiye dek hayatım konusunda sızlanmadım. Alman hükümetinin kararını açıkça yazılı olarak paylaştığım gibi daima tanıdım. Ama günlerden beri oynanan, insana çektirilen mantıksız bir acı..."*

Teröristlerin 14/15 Eylül'de polisin Köln çevresinde bütün şüpheli evleri sırayla aradığından haberi oldu: Yüksek bina, alt kattaki garaj, nakit ödenen depozito ortaya çıkmıştı. Schleyer'i Den Haag, Stevinstraat 206 numaradaki bir eve götürdüler.

Hollanda polisi 22 Eylül günü Utrecht'te meydana gelen bir araba soygununda bir şüpheliyi gözaltına almaya çalıştı. Hemen ateşle yanıt veren adam memurlardan birini öldürdü, diğerini ise ağır yaraladı. Tutuklanan adamın kimliği RAF üyelerinden Knut Folkerts olarak belirlendi. Alman makamları ona Schleyer'i gizledikleri yeri söylemesi karşılığında 1 milyon mark teklif ettilerse de Folkerts suskun kaldı. Schleyer bu arada Brüksel'de bir apartman dairesine götürülürken teröristler yurtdışından açıkça yardım görüyorlardı.

13 Ekim günü saat 14.38'de güney Fransa Aix-en-Provence'deki uçuş güvenliği, Lufthansa havayollarının Mallorca seferi yapan Boeing 737 "Landshut" uçağına ait bir rota değişikliği bildirdi. Mürettebat ve 86 yolcu uçağın hoparlörlerinden gelen sesle irkildiler: *"Kaptan Martyr Mahmud konuşuyor. Uçak benim komutam altındadır. Emirlerime uymayanlar vurulacaktır."* Elindeki silahla yardımcı pilot koltuğunda oturup kaptanı Roma'ya uçmaya zorlayan terörist, bir yandan da kuleye emirler yolluyordu, *"Bu uçak tamamen hâkimiyetimiz altında. Alman hapishanelerinde tutuklu bulunan arkadaşlarımızın serbest kalmasını istiyoruz. Bu emperyalist dünya organizasyonuna karşı bir harekettir."*

BKA görevlileri ve devlet bakanı Hans Jürgen Wischnewski uçağı izlemeye aldılar. Uçaktaki komandonun istekleriyle Schleyer'i kaçıranlarınkiler birbirlerini destekliyordu. Bütün rehineleri öldürmekle tehdit ederek başka taleplerde bulundular: Schleyer'in oğlu Eberhard 15 Ekim günü saat 12.00'de yanında

bir çanta içinde 15 milyon Amerikan doları fidye parası ve bir pasaportla Frankfurt'taki "Intercontinental" otelinde teröristlerle buluşacaktı. Tam zamanında ve donanımlı bir şekilde havaalanına gelen adam özellikle sızdırılmış bir bilgi nedeniyle oraya doluşmuş sayısız gazeteciyle karşılaştı. Onların varlığı işi mahvetmişti. Ümidini yitiren Eberhard Schleyer, babasını kurtarmak üzere Federal Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu. Ama mahkeme, Başbakan Schmidt'e destek vererek isteğini reddetti.

Kaçırılan Boeing'teki yolcular aşırı sıcak, kısıtlı su, korku ve tetiği çekmeye hazır, öfkeli teröristlerin baskısı nedeniyle tam bir cehennem azabı yaşıyorlardı. Kimse bir dehşet yaşamamak için riske girmek istemiyordu. Hanns Martin Schleyer bu arada kendisini kaçıranlarla bir ilişki kurmayı başarmıştı, zaman zaman hapsedildiği dolaptan çıkartılıyor, onlarla konuşuyor ve monopoly oynamasına izin veriliyordu.

17 Ekim'de karanlığın yardımıyla GSG 9 operasyonu komando timi Mogadişu'ya indi. "Landshut" bir süredir orada bulunuyordu. Teröristler uçağı içindeki bütün yolcularla birlikte havaya uçurmak üzere hazırlık yapıyordu. Herkesin elleri tek tek arkasına bağlandı. Bir patlama durumunda daha çabuk alev almaları için koltuklara alkol döküldü. Patlayıcı maddeler ateşleme pozisyonuna getirildi, fitiller yerleştirildi.

18 Ekim gecesi, 86 yolcu ve 4 mürettebata -kaptan vurulmuştu- özgürlüğü getirecek olan geceydi. Saat 00.05'te GSG 9 bütün girişlerden aynı anda uçağın içine baskın yaptı. Yolculara *"Başınızı eğin- yere yatın!"* emri verildikten sonra ateş başladı. Uçağı kaçıran teröristlerden üçü hayatını kaybetti, bütün yolcular kurtarıldı. Stammheim hapisanesindeki tutuklular uçağı rehin alanların hazin sonunu radyo haberlerinden öğrendiler. Alman basın ajansı saat 08.58'de Andreas Baader ve Gudrun Ensslin'in ölüm haberini duyurdu. Baader kendi ensesine bir kurşun sıkmadan önce hücresinin duvarına ateş ederek ölümünün cinayet gibi görülmesini sağlamaya çalışmıştı. Hapishane görevlileri Gudrun Ensslin'i pencereye asılmış buldular. Jan Carl Raspe ise hücresinin kapısı açıldığında hâlâ yaşıyordu ama çok geçmeden aldığı

kurşun yaraları nedeniyle öldü. Sadece göğsünü bıçaklayan Irmgard Möller bu toplu intihar eyleminden hayatta kalmıştı. Aldığı yaralar ölümcül değildi.

Hanns Martin Schleyer yolculuğa çıkmak üzere tekrar bavula sokuldu. Araba Brüksel'den sınıra doğru yol aldı. Sonra onu arabadan indirip başına üç el ateş ederek öldürdüler. Polis Mulhouse'da, 19 Ekim saat 21.11'de yeşil bir Audi buldu. Bagajında Hanns-Martin Schleyer'in cesedi vardı. RAF komandoları son bir kez bildirisini kelimelere dökmüştü. İlk cümle şöyle başlıyordu: *"Kırk üç günden sonra Hanns Martin Schleyer'in berbat ve kokuşmuş varlığına son verdik."*

Stefan Aust, Der Baader Meinhof Komplex, Wilhelm Goldmann Verlag, München, 1998; Heinrich Breloer, Todesspiel, Kiepenheuer&Witsch, Köln, 1997; Klaus Pfleger, Die Aktion "Spindy", Nomos Verlag, Baden-Baden, 1997; Spiegel Jahreshronik 1998; Stern, 27.08.1987 / 30.04.1988 / 19.06.1997

MONICA SELES
AMERİKALI SPORCU
*1973

Monika Seles'in spora başlamasıyla ilgili farklı öyküler anlatılır. Bunlardan biri de küçüklüğünde ilk toplarını doğum yeri olan Yugoslavya'nın Novi Sad kentinde, otuz katlı bir apartmanın duvarına attığıyla ilgilidir. Altı yaşına geldiğinde bebekleriyle oynamayı tercih edip ilk kez tenis oynamaktan "vazgeçen" Seles, daha sonra tekrar raketi eline aldı ve 1985'te Miami'de gerçekleşen Orange Bowl 12 yaş dünya şampiyonasında birinci oldu. Başarılı koç Nick Bolettieri bu yarışmada onu keşfetti ve küçük Monica'yı profesyonel kariyerine hazırlamak üzere ailesini Florida'ya göç etmeye ikna etti. Artık zaferler ve başarılar yağmaya başlamıştı. Monica Seles, Amerikan vatandaşlığına geçerek kendini tenise adadı.

Seles 30 Nisan 1993, Cuma günü, Hamburg Rothenba-

um'daki Center Court'ta, Magdalena Malewa'ya karşı çeyrek finalde oynuyordu. Maça devam etmek üzere ayağa kalkmak için sandalyesinde öne doğru eğilince işsiz tornacı Günther Parche'nin bıçakla yaptığı saldırı hamlesi boşa gitti ve sadece omuriliğinin hemen yanında, iki santim boyunda ve bir buçuk santim derinliğinde bir yara açtı. Tenis dergisi spor tarihinin en kötü anlarından birini şöyle tanımladı: *"Seles önce ağladı, öksürdü ve sonra bayılarak izleyicilerden Winfried Röhrl'ün kollarına yığıldı."* Yaralı tenisçi Eppendorf üniversite kliniğine kaldırıldı. Günther Parche hemen yakalanarak tutuklandı ve mahkemeye çıkartıldı. Ruh hastası olduğu açıkça belli olan adam, ifadesinde hayranı olduğu Steffi Graf'ın dünya sıralamasında tekrar bir numaraya yükselebilmesi için Seles'i *"trafiğin dışına çıkarmak"* istediğini söylüyordu.

Monica Seles, Parche'nin daha sonraki duruşmasında ifade vermeyi ya da iyileşme sürecinin ayrıntılarını açıklamak istemediğini belirtti. Böylece iki yıl gözetim gibi hafif bir ceza verilmesine istemeden yardımcı oldu. Şoke olan Steffi Graf, *"Yabancı ülkeler bir kez daha hayretle bizi izleyerek başlarını sallayacak,"* diyordu. Amerikalı tenisçi Martina Navratilova ise, *"Almanların yasalarıyla ilgili yardıma ihtiyaçları var,"* düşüncesindeydi.

Monica Seles'in 1995 yazında olaydan sonra ilk kez bir yarışmaya katılıp gazetecilere artık hiçbir zaman kurtulamayacağı korkusundan rahatça söz edebilmesi için yirmi yedi ay geçmesi gerekti. Günther Parche konusuyla ilgili sorulan sorulara üzgün bir şekilde yanıt verdi: *"Bana artık yasaklanmış olan normal yaşama onun nasıl geri dönebildiğini anlayamıyorum."* Seles Parche'nin daha fazla ceza alması için federal mahkemeye temyiz davası açtıysa da, 1995 yılının Nisan ayında bu talebi mahkeme tarafından kesin olarak reddedildi. Seles bu karardan sonra bir daha Almanya'da tenis oynamayı reddetti.

Focus, 15.01.2001; Munzinger Intranet Archiv; Süddeutsche Zeitung, 05.04.1995; Die Zeit, 29.04.1998

ANASTASIO SOMOZA DEBAYLE
NİKARAGUALI POLİTİKACI
1925 - 1980

Somoza, Managua ve ABD'de aldığı askeri eğitimden sonra 1950'de genelkurmay başkanı oldu ve altı yıl sonra ulusal muhafız alayının başkomutanlığına getirildi. 1967-1972 döneminde ilk kez ülkesine başkan olan Somoza, 1972'deki büyük deprem felaketinden sonra orduların başkomutanı olarak olağanüstü hal yetkisini ele geçirdi. Somoza bu güçlü pozisyonu öncelikle yakınlarının zenginliği için ustalıkla ve acımasızca kullandı. Bununla birlikte daha önce babası -Somoza Garcia- tarafından hızlandırılmış olan ve fakir halkın büyük bölümüyle büyük zıtlık oluşturan arazi ve mülk bütünlüğünü güçlendirdi. Nikaragua yasaları seçilmiş bir başkanı öngörse de, Somoza ailesi 1934'ten beri gücü neredeyse kırk yıldır elinde tutmayı başarmıştı. Garcia Somoza 1956'da bir suikast sonucu açgözlülüğünün cezasını canıyla ödedikten sonra, oğlu siyasi mirası devralarak rejimine karşı olan her tür direnişi acımasızca kırdı. Ama 1978'de bir cinayet emri veren diktatör, bu kez adımını biraz fazla uzağa atmış oldu. Büyük depremin karmaşasının hâlâ yaşandığı Managua'nın eski bölümünde, Dr. Pedro Joaquin Chamorro'nun cesedi bulundu. "La Prensa"nın yayımcısı ve genel yayın yönetmeni olan Chamorro, şimdiye dek Somoza rejimini hiçbir şekilde eleştirmemişti. Gazetesi muhalefetin sesi sayılıyordu. Cenaze töreni rejimin gücüne karşı bir gösteriye dönüştü. Otuz bin kişi büyük cenaze alayında toplandı. Kalabalığın üzerine önce göz yaşartıcı bomba atan, daha sonra da makineli tüfekle ateş eden Guardia Nacional askerlerinin açtığı ateş sonucu bir kişi öldü, yirmi kişi yaralandı ve en az yüz elli kişi tutuklandı. Gece öfkesi taşan halk "La Prensa" yayınevinin bulunduğu havaalanına giden yol üzerindeki on bir fabrika ve işyeri binasıyla birlikte bir düzine arabayı ateşe verdi.

Chamorro'yu her biri 8 milimetrelik kurşunlardan oluşan "kaplan saçması" fişeklerle arabasının içinde yakın mesafeden birçok kez ateş ederek delik deşik eden üç katil, iki gün sonra parmaklıkların arkasında oturuyordu. Somoza olabilecek en katı açıklama için söz verse de, yapılan sorguda katillere verilen cezanın dışında bir şey ortaya çıkmadı. Olayın arkasında kimin olduğu karanlıkta kaldı. Ama halkın büyük çoğunluğu kanıt olmasa da bir şeyden emindi: Cinayetin arkasındaki kişi diktatör Somoza'dan başkası değildi. Nikaragua'daki olayları uzun zamandır kınayan ABD, hükümet başkanını insan haklarına zarar vermekle suçladı. Ülkedeki çatışmalar Somoza'nın 1979'da zorla da olsa istifa etmesine dek tırmandı. Sonunda bavuluna yaklaşık yüz milyon dolar koyan Somoza önce Miami'ye, oradan Bahamalar'a, son olarak da polis devleti olan Paraguay'a kaçtı.

Ama geçmişinden ve işlediği suçlardan kaçamadı. Anastasio Somoza Debayle, 17 Eylül 1980 günü bir bazukanın ve makineli tüfeklerin kurşun yağmuruna tutulduğunda, muhafızı ve finans danışmanıyla birlikte Mercedes arabasıyla Asuncion'un merkezine doğru gidiyordu. Arabadakilerin hepsi öldürüldü. Ölüm komandolarının kimlikleri belirlenemezken araştırmalardan somut bir ipucu çıkmadı. Farklı organizasyonlardan şüphe edildi. Suçlamalar ve sorgulamalar yapıldı, ama hiç kimseyi tutuklamak mümkün olamadı. Sonuç olarak Paraguay hükümeti Nikaragua ile olan ilişkilerini kopardı. Somoza olayı dosyaya kaldırıldı.

Claribel Alegria/Darwin Flakoll, Death of Somoza, Curbstone Press, New York, 1996; Anthony Lake, Somoza Falling: A Case Study of Washington at Work, University of Massachusetts, 1990; Stern, 02.02.1978

PIYOTR ARKADYEVİÇ STOLİPİN
RUS POLİTİKACI
1862 - 1911

Stolipin çarlık otokrasisinin kayıtsız şartsız savunucusu olarak kaba polis gücüyle her tür devrimci hareketi bastırmıştı. 1906 yılının Mayıs ayında ilk kez içişleri bakanı olarak görev aldı, aynı yılın temmuz ayında aynı anda başbakanın yerine geçerek Stolipin tarzına dayanan bir tarım reformu hazırladı. Köylüye inisiyatif vererek arazi hisselerinin satın alınmasına olanak sağladı ve göç aracılığıyla imparatorluğun Asya bölümündeki tarım alanları üzerinde yaşayan halkın üzerindeki sosyal baskıyı yumuşatmaya çalıştı.

Sosyalist devrimciler 1 Eylül 1911'de gerçekleştirdikleri bir suikastla çarlığa ağır darbe vurdular. Piyotr Stolipin'in ölümüyle, Rusya'yı meşrutiyetçi monarşiye dönüştürme yetisi olan tek adam sahneyi terk etti. Alexsander Soljenitsin onu sebepsiz yere "Ağustos 1914" adlı romanının kahramanı yapmamıştı. Reform yanlısı başbakanın Çar II. Nikola tarafından atandıktan sonra devrimcilere karşı oluşturduğu tehlike açığa çıkmıştı. 12 Ağustos 1906 günü, göreve başladıktan birkaç hafta sonra bir bomba Neva Deltası'ndaki adalardan birinde bulunan Daça'sını* havaya uçurdu. Çocuklarından ikisi ağır yaralandı, kızı Natalya yaşamı boyunca kötürüm kaldı. Bütün aile çarın daveti üzerine 1910'a dek kalacağı kışlık saraya taşındı. Bu arada ortalık biraz yatışmış görünüyordu. Stolipin'in yasayı çiğneyenlere karşı siyasi esneklikle acımasız sertliği birleştirme anlayışı, 1907'de içlerinde 3000 memurun da -özellikle polisler- bulunduğu çok sayıda teröristin kurban gittiği bir budamaya neden oldu. Başbakan her ne kadar güvenliği ve düzeni oluşturmak için uğraşsa da, en az önem verdiği nokta kendi güvenliğiydi. O da kendisinden önce-

* Rusya'da yazlık ev. (ç.n.)

ki iki meslektaşı gibi er ya da geç kiralık bir katilin kurşununa hedef olabileceğini kabul etmişti. 1903-1906 yılları arasında Saratov'da valiyken üç suikasttan kurtulan Stolipin, üçüncüsünde paltosunun önünü açmış ve sahte kabadayıya, *"Haydi, ateş edin!"* diye haykırarak adamın korkudan tabancasını atıp kaçmasına neden olmuştu.

Beklenen saat Kiev'deki bir operada çaldı. Çara eşlik eden Dimitri Bogrow adındaki genç bir avukat ona yaklaşıp iki el ateş ettiğinde, Stolipin, gittiği operanın fuayesindeydi. Çar daha sonra annesine yazdığı mektupta sanki bir opera dürbünü yere düşmüş gibi bir çınlama duyduğunu anlatacaktı. Arkasını döndüğünde önce yüzü tebeşir gibi bembeyaz olan başbakanın sol eliyle haç çıkardığını gördü. Daha sonra üniformasının sağ tarafının tamamen kanla kaplandığını fark etti. Stolipin üç gün sonra öldü ve isteği üzerine suikasta uğradığı kentte toprağa verildi.

Siyasi eğilimi sır olmayan suikastçının gala gecesi üzeri aranmadan içeri girmeyi nasıl başardığı hemen çözüldü. Bogrov sadece sosyalist devrimci değil, aynı zamanda çarın gizli polisi olan Ochrana'nın da ajanlarından biriydi. Ortaya çıkan bu durum son derece utanç vericiydi ve polis davayı olabildiğince çabuk ve dikkat çekmeden bitirmek için her şeyi yaptı. Müttefik fraksiyonlardan birinin yardımıyla kaçmayı uman Bogrow, planını gerçekleştiremeyerek 24 Eylül'de asıldı. Reformcunun ölümü dış ülkelerde üzüntüyle karşılandı. *Times* dergisine göre Rusya'yı demokratik bir ülkeye döndürmek gibi asil bir amaç uğruna şehit olmuştu. Soljenitsin kahramanının ölümü üzerine romanını şu sözlerle bitirdi: *"O, dünyaya ışığı getirdi. Ve dünya onu reddetti."*

Jörg von Uthmann, Attentat, Wolf Jobst Siedler Verlag, Berlin, 1996; Peter Waldron, Between two Revolutions, Northern Illinois University Press, 1998

T

LEO DAVİDOVİÇ TROÇKİ
RUS DEVRİMCİ
1879 - 1940

Devrimci Leib Bronschtein 1902'de Sibirya sürgününden yurtdışına rahatça kaçabilmek için kendine "Troçki" takma adını seçmişti. Tekrar Rusya'ya döndüğünde propagandaya devam edince 1905'te yeniden tutuklandı. Bir kez daha kaçmayı başaran Troçki, sonraki on iki yıl boyunca Viyana, Paris ve Amerika'da yaşadı. Şubat devriminin patlak vermesinden sonra 1917'de Rusya'ya geri döndü ve siyasi etkinliğini yine ele aldı.

Siyasi itibarı küçük adımlarla düşüşe geçen Leo Davidoviç Troçki, önce 1925'te savaş komiserliği görevini kaybetti, sonra 1926'da politbürodan, 1927'de de merkez komiteden atıldı. Stalin 1928'de onu Kazakistan'a sürgüne gönderdi ve Troçki sonunda bir yıl sonra sınır dışı edildi. Önce Türkiye'ye, sonra Fransa ve Norveç'e gitti. 1937'den sonra Mexico City'nin kenar mahallelerinden biri olan Coyoacau'da yaşamaya başladı. Bir yıl önce, 1936 yılının Ağustos ayında Troçki ve oğlu Leo Sedow'un öldürülmesine karar verilmişti. NKWD'den (İç Sorunlar Halk Komiserliği) deneyimli bir ajan olan ve son olarak İspanya iç savaşında hizmet veren Nahum Eitington, Troçki'nin ortadan kaldırılmasıyla görevlendirildi. Troçki bir Amerikan yayıneviyle Stalin'in biyografisi üzerine görüşmeye başlayınca titizlikle planlanan bu suikast eyleminin bir an önce gündeme gelmesi zorunlu-

luk oluşturdu. Eitington 1939 sonbaharında "Leonow" takma adıyla Meksika'ya geldi. İspanyol komünist sevgilisi Caridad Mercader ve iki sadık katili Vittorio Codovilla ile Carlos Contreras de onunla birlikteydi. Codovilla İspanyol solcu sosyalist Andres Nin cinayetinden de sorumluydu. General Carlos korkutucu 5. alayda disiplini sağlamak için onunla birlikte her gün birini vurdurmuştu. Eitington'un cinayeti işlemek için yine de bir üçüncü kişiye ihtiyacı vardı. Bu, İspanya iç savaşında Meksikalı gönüllülerinden oluşan tugayları yönetmiş olan fanatik komünist, ünlü ressam David Alfaro Siqueiros'tu.

24 Mayıs 1940, sabah saat 02.00'de polis kılığına girmiş yirmi adam Troçki'nin mülküne zorla girdiler. Kapıyı onlara isteyerek ya da zorla açıp açmadığı bilinmeyen kapıcının cesedi haftalar sonra Siqueiros tarafından kiralanan bir evde bulundu. İstilacılar muhafızları alt ederek telefon kablolarını kestiler ve içeriden kilitli olan Troçki'nin yatak odasını makineli tüfek ateşine tuttular. Bu bir işe yaramayınca ikisi yangın bombası olmak üzere üç bomba daha fırlattılar. Bombalardan sonuncusu patlamadı, diğer iki yangın bombası çok az bir zarar verdi.

Kendilerini yere atan Troçki, karısı ve torunu, suikastı önemsiz yaralarla atlattılar. Polis bile bir ara unutulmaya yüz tutmuş devrimcinin tekrar sahneye çıkabilmek için bu suikastı kendisinin düzenlendiğini düşündü.

Eylül ayının sonunda Siqueiros gizlendiği yerde yakalandı. Atılan üç yüz kurşunla Troçki'yi sadece korkutmak istediğini iddia ediyordu ve yine iddiasına göre onu kasten öldürmeyi hiç düşünmemişti. Bu inandırıcı olmayan açıklama nedense mahkemeye inandırıcı geldi. Siqueiros gözetim altında serbest bırakıldı. Ünlü ressam aynı şekilde fanatik bir komünist olan şair Pablo Neruda'nın ona sağladığı vizeyle Şili'ye kaçtı.

Troçki'nin evi gözetleme kuleleri, çelik kapılar ve bombaya dayanıklı duvarlarla sağlamlaştırılarak güven altına alındı. Ama Eitington pes etmedi. Troçki'nin yakınına sokmak üzere sevgilisinin 26 yaşındaki oğlu Ramon Mercader'i hain olarak kullandı.

Sadık bir Troçkist ve silik bir kadın olan Sylvia Angeloff,

boş zamanlarında Troçki'ye kuryelik yapıyordu. Bir kongre için gittiği Paris'te, Belçikalı öğrenci Jacques Mornard onunla yakından ilgilenince çok duygulanmıştı. Hemen bir çift oluverdiler. Mornard diplomat bir aileden geldiğini ve su gibi harcadığı parayı da ek iş olarak yaptığı spor redaktörlüğünden kazandığını iddia ediyordu. Sylvia onun her söylediğine inanıyordu. Kanada pasaportundaki Frank Jacson adı için yaptığı açıklamaya bile inanmıştı. Mornard askerlikten kaçmak için böyle bir yola başvurduğunu söylüyordu. Aşktan gözü kör olan ve hiçbir şeyden şüphelenmeyen Sylvia, genç adamı Troçki ailesiyle tanıştırdı. 8 Ağustos'ta Sylvia ve erkek arkadaşı çaya davet edildiler. Mornard/Jacson/Mercader, bu fırsattan yararlanarak yazdığı bir makaleye göz atıp fikrini söylemesi için Troçki'den bir randevu kopardı. Ona 17 Ağustos günü bürosuna gelmesini söyleyen Troçki, makaleyi zayıf buldu ve yazısını düzeltmesi için birkaç öneride bulundu. Karısına ise bu ziyaretle ilgili, geçmiş günleri anımsayarak, kuşkuyla, *"Ondan hoşlanmadım! Gerçekten kim acaba? Onunla ilgili daha fazla şey öğrenmeliyiz,"* dedi.

Üç gün sonra, 20 Ağustos'ta Mercader yine göründü. Sıcak havaya rağmen bir yağmurluk giymişti. Çünkü içinde otomatik bir tabanca, uzun bir hançer ve bir buz kazması vardı. Sonuncusuyla o sırada elindeki yazıyı düzeltmekle meşgul olan Troçki'ye arkadan saldıran Mercader, başının arkasına şiddetli bir darbe indirdi. Yaşlı adam bayılıp yere yıkılmak yerine şaşırtıcı bir kuvvet gösterdi: *"Adam, hayatımın sonuna dek unutamayacağım bir şekilde bağırdı. Çığlığı AAAAAA! diye çıktı; çok uzun, sonsuz derecede uzundu; hâlâ kulaklarımda çınlıyor. Troçki'nin bir çılgın gibi ayağa sıçradığını gördüm. Üzerime atıldı ve elimi ısırdı. Onu kendimden uzaklaştırmak için itince yere düştü. Ama yine ayağa kalktı ve -nasıl bilmiyorum ama- yarı koşarak, yarı sendeleyerek odadan çıktı."*

Mercader cinayetten sonra dikkat çekmeden evden kaçabileceğini umuyordu. Ama onun yerine, Troçki'nin çığlığına koşarak gelen korumaları tarafından ölesiye dövüldü. Onu kapının

önündeki arabada bekleyen annesi ve Eitington, telaşlı koşuşturmalar ve gidip gelmelerden işlerin planlandığı gibi yürümediğini anlayınca, olabildiğince çabuk oradan uzaklaştılar. Sevgilisinin yaptığından haberdar olan Sylvia sinir krizi geçirdi ve sürekli, *"Onu öldürün! Onu öldürün!"* diye haykırdı.

Leo Troçki hastaneye kaldırıldı ama ertesi gün başına aldığı ağır yara nedeniyle öldü. Mercader'in yağmurluğunda silahların yanı sıra Troçki'yi Stalin cinayetiyle suçlayan bir itiraf mektubu bulundu. Diplomat oğlu ve redaktör hikâyelerinde ısrar eden Mercader, hayal kırıklığına uğramış bir Troçkist gibi görünmeye çalışarak, tıpkı kısa süre önce Siqueiros'un yaptığı gibi kolayca bu işten sıyrılmayı umuyordu. Ama yanılıyordu. 1943 yılının Nisan ayında yirmi yıl hapse mahkûm oldu. Hiç pişmanlık göstermediği için cezasını sonuna kadar çekti ve ancak 1960'ta hapisten çıktı. Önce Prag'a, oradan Moskova'ya ve son olarak da Havana'ya gitti ve aynı yılın 18 Ekim günü kanserden öldü.

Ernest Mandel, Trotzki als Alternative, Dietz Verlag, Berlin, 1992; Jörg von Uthmann, Attentat, Wolf Jobst Siedler Verlag, Berlin, 1996; Harry Wilde, Leo Trotzkij, rororo Bildmonographie, Rowohlt Verlag, Reinbek, 1969

RAFAEL LEÓNIDAS TRUJILLO Y MOLINA
DOMİNİKLİ POLİTİKACI
1891 - 1961

Trujillo başarılı bir askeri darbeden sonra devlet başkanı olarak (1930-1938/1942-1952) bir diktatörlük rejim sistemi kurdu. Resmi gücü elinde bulundurmadığı yıllarda da hükümetteki gölge kabineyi kontrol etti. Demir gibi bir sertlikle istediğinde vatandaşa acı çektiren, baskı yapan ve öldüren bir polis teşkilatı kurdu. Aynı zamanda ülkenin siyasi ve ekonomik kontrolünü ai-

lesinin eline vererek 1952'de başkanlığı kardeşi Hector Bienvenido'ya devretti. 1961'de bütün aile ülkeyi terk etti.

Dominik Cumhuriyeti'nde Trujillo'nun yaşamına kastetmeye hazır insan bulmak zor değildi. Başkan Kennedy, 5 Mayıs 1961'de CIA'nin, diktatörün kararlı muhaliflerine silah temin ettiğinden haberdar olunca planlarında kısa süreli değişiklik yaptı. ABD, ardından hangi hükümetin işbaşına geleceğinden emin olmadan Trujillo'nun devrilmesinde önayak olmamak düşüncesindeydi. O bölgeden sorumlu Amerikalı buna karşı çıktı ama artık çok geçti. ABD despotlara karşı komploların içine öyle derin saplanmıştı ki, artık geri dönemezdi. Trujillo'ya karşı kişisel nedenlerden ötürü nesiller boyu süren nefretleri nedeniyle Dominikli yerleşik la Maza ailesinin partili birkaç üyesi, suikastta yer alacaktı. Suikastçıların tepesinde ise Pedro Cedeno ve teğmen Amado Garcia bulunuyordu.

Trujillo, 30 Mayıs 1961 günü sevgililerinden birini ziyaret etmek üzere şık bir üniforma giydi. Şoförü henüz Ciudad dışına çıkmış, karayolunda ilerliyordu ki, birden arabanın yanında içi rejim karşıtlarıyla dolu bir araba belirdi. Diktatör ya da şoförü henüz neye uğradıklarını kavrayamadan suikastçılar düzinelerce kurşunla arabayı yaylım ateşine tuttular. Trujillo, şoförüne, *"Vuruldum!"* diye haykırdı, *"haydi, hemen durun! Savaşacağız!"* İki araba yan yana durdu. Trujillo tabancasını çıkardı ve arabaya ateş etmeye başladı. Şoförü de makineli bir tüfekle ona eşlik ediyordu. Sonunda dönüp arka koltuğa baktığında Trujillo'nun öne yığılmış olduğunu gördü; ölmüştü.

Suikastçılar şoförü etkisiz hale getirerek diktatörü arabasından çıkardılar ve kendi arabalarının bagajına koydular. Sonra Ciudad'a geri dönerek arabayı bagajındaki cesetle birlikte bir sokağın köşesinde olduğu gibi bırakıp gittiler.

Bu cinayet Trujillo rejiminin sonunun başlangıcıydı ama gerçekte komployа karışan la Maza ailesinin üyeleri gibi suikastçı Cedeno ve Garcia da yakalanıp işkence gördüler ve öldürüldüler.

CIA kesinlikle parmağı olduğu bu olayla ilgili her tür iddiayı yalanladı ama olayı yakından izleyenler, diktatörün ölümünün gizli servisin bir başarısı olduğunu iddia ettiler.

Linda Laucella, Assassination, The Politics of Murder, Lowell House, Los Angeles, 1998

HARRY S. TRUMAN
ABD BAŞKANI
1884 - 1972

Banka memuru, çiftçi, subay, konfeksiyon mağazası sahibi ve sonunda politikacı. On parmağında on marifet bulunan Harry S. Truman, demokratik partiye girmeden önce birçok işte çalıştı. Missouri eyaletinin senatörü olarak büyük itibar kazandı ve sonunda, 1945'te Roosevelt'in ölümünden sonra hiçbir dış politika deneyimi olmadan başkan oldu. Çok geçmeden, onun yeni görevinden nasıl haberi olduğuna dair komik hikâyeler ortalıkta dolaşmaya başladı. İçlerinde en tutulanı şu hikâyeydi: Elenanor Roosevelt, kocası öldükten sonra 12 Nisan 1945'te Harry S. Truman'ı Beyaz Saray'a çağırmış ve onu şu sözlerle selamlamıştı: *"Sayın Başkan, kocam öldü."*

Truman'ın başkanlık dönemi Amerika'nın en zor dönemlerine rastlamıştı. İkinci Dünya Savaşı henüz bitmişti ki bu kez süper güçler arasında soğuk savaş başladı. Truman dış politikada aşırı talepkâr davranırken, iç politikada planladığı sosyal reformları kabul ettirmekte artık başarılı olamıyordu.

1950 sonbaharında Beyaz Saray tamirata alındı ve Başkan Harry Truman, Blair Haus'a taşındı. 1 Kasım akşamı Bekçi Donald Birdzell dış merdivenin basamaklarından gelen hafif bir metal çıtırtısı duydu. Başını gürültünün geldiği yöne çevirdiğinde, iyi giyimli ve koyu renk tenli bir adamın 38 kalibrelik silahı ona doğrulttuğunu gördü. Birdzell tehlikeyi başkanın evinden uzaklaştırmak amacıyla caddeye fırladı ve aynı anda patlayan ta-

bancanın sesini duydu. Ateşe karşılık veren Birdzell, dizine isabet eden bir kurşunla yere yıkıldı. Bir saniye sonra ikinci bir kurşunla öteki dizinden de yaralanan bekçinin yüzü kaldırıma çarptı. Silah seslerine koşup gelen korumaların ve gizli servis ajanlarının dikkatleri hemen ikinci bir nişancı tarafından açılan ateşe yöneldi. Suikastçılardan biri, batı kanadında tek başına pozisyon almış olan Leslie Coffel'in üzerine yöneldi. Biraz sonra karnına, göğsüne ve bacağına yediği kurşunlarla kevgire dönen Coffel, ihmalinin bedelini canıyla ödedi. Karnından ağır yaralanan meslektaşı Joseph Downs ise ondan daha şanslıydı, hayatta kalmıştı. İki dizinden yaralı olarak hâlâ caddede boylu boyunca yatan Birdzell, ilk nişancının umutsuzca silahını doldurmaya çalıştığını görebiliyordu. Bekçi bütün gücünü toplayıp tekrar nişan aldı ve bu kez suikastçıyı göğsünden vurdu. Hemen ardından öteki korumalar da ikinci nişancıya ateş etmeye başladılar. Yaylım ateşine tutulan suikastçı, başından yediği bir kurşunla geriye doğru bir şimşir ağacının arkasına düştü.

Birden her yeri sessizlik kaplamıştı. Gizli servis ajanı Floyd Boring, başkanın bulunduğu katın pencerelerine baktı ve Truman'ın atletle dışarı sarktığını görünce, *"İçeri girin, Bay Başkan, içeri!"* diye bağırdı. Truman onu dinledi.

Suikastçının kimliği hemen belirlendi. Yaralı adamın adı Oscar Callazo'ydu. Otuz altı yaşında, Porto Ricolu bir göçmen olan adamın, daha sonra tanıklar tarafından istisnasız sempatik ve sevimli olarak tanımlanacak iki kızı vardı. Ölen öteki suikastçı Griselio Torresola da yine Portorico'dan göç etmişti. Kızıyla birlikte Bronx'ta yaşıyordu. İki adamın da geçmişte işlemiş oldukları hiçbir suçları yoktu ve Porto Rico'nun özgürlüğü için uğraşıyorlardı. Bütün uzmanlar, seçtikleri yolla son derece iyi korunan başkanın yakınına ulaşmanın son derece naif ve aptalca bir düşünce olduğu görüşündeydi. Çünkü suikastçılar bunun için en az yirmi güvenlik görevlisini vurmak ya da devre dışı bırakmak zorundaydı. Bununla birlikte Amerikan makamları bunu bir suikast olarak görmediler ama aksini de ispat edemediler.

Collazo iyileşti ve duruşma boyunca bu saldırıdan sadece kendisi ve ölen suç ortağının sorumlu olduğunda ısrar etti: *"Ne yaptımsa ülkemin özgürlüğü için yaptım ve sonuna kadar da özgür yaşamaya hakkımız olduğunda direneceğim... Burada canımın kurtulması için yalvarmak üzere bulunmuyorum, burada halkımın özgürlüğünü istemek üzere bulunuyorum."* Collazo ölümle cezalandırıldı. Mahkeme salonunu terk ederken, karısı, *"Elveda, barış güvercinim!"* diye bağırdı.

Suçlu, affedilmek için bir girişimde bulunmadı. Ama cezası infaz edilmeden kısa bir süre önce, Truman cezasını ömür boyu hapse çevirdi.

James W. Clarke, Amerikan Assassins: The Darker Side of Politics, Princeton University Press, 1982

U

I. UMBERTO
İTALYA KRALI
1844 - 1900

II. Victor Emanuel'in oğlu olan Umberto, ülkesini tutarlı bir meşrutiyetle yönetti ve 1882'de sömürgelerle ilgili anlaşmazlıklar nedeniyle Fransa'ya karşı Alman imparatorluğu ve Avusturya-Macaristan'la bir ittifak oluşturdu. Onun onayıyla İtalya'da işçi birliklerine karşı yönelen, basın özgürlüğünün ve toplantıların yasaklandığı yasalar çıktı. Bunu yüzlerce rejim karşıtının sürgüne gönderilmesi izledi.

Yasaların sertliği Gaetano Bresci'yi de etkilemişti.

1869'da sıradan bir çiftçinin oğlu olarak dünyaya gelen Bresci, tarım dünyasından endüstriye geçmeyi başarmıştı. On bir yaşında iplik dokumacılığında çömezlik yaparken, çok geçmeden ipek kumaşlar konusunda uzman olmuştu ve öncelikle alışılmadık biçimde iyi giyimi ve olağanüstü bakımlılığıyla dikkat çekiyordu. İşçilerin sıkıntılarını gören Bresci bir grev organize etti. Polis tarafından anarşist olarak tescillenince bir yıllığına Lampedusa'ya sürgüne gönderildi. Cezasını çektikten sonra adaletsizliğe, sömürüye ve işçilerin haklarına karşı daha sert karşı çıkacaktı. Bir yün fabrikasında ustabaşı olarak kısa bir süre çalıştıktan sonra 1898'de tekstil kenti New Jersey-Paterson'a yerleşeceği Amerika'ya göç etti. Orada da çabucak İtalyanlardan oluşan bir grup kurdu. Bu grup aracılığıyla anti monarşist yazıları ve ki-

tapları Amerika'dan İtalya'ya kadar ulaştırabiliyordu. Bresci, Paterson'da yaşamayı seviyordu ve huzurluydu. Hafta boyunca daha iyi bir dünyanın hayalini kurduğu tartışmalar yaparak çalışıyor, hafta sonunda da bir tavuskuşu gibi süslenerek kentin caddelerinde dolaşıyordu. Bir erkek manken gibi giyinen Bresci, pırlanta yüzük, zincir ve pahalı kravat iğnesi takıyor ve boynuna bir fotoğraf makinesi geçirerek onun kollarına seve seve atılan güzel kızların peşine düşüyordu. Ama bu durum çok uzun sürmedi. Gelişinden bir yıl sonra fabrikada çalışan Sophie Knieland'dan bir kızı oldu.

Aynı dönemde derin bir ekonomik krizle sarsılan İtalya'nın sokaklarında her gün gösteriler oluyordu. Hükümet, General Fiorenzo Bava Beccaris ortaya çıkıp hemen göstericilerin üzerine ateş açılması, gerekirse top atılması emrini verene dek oldukça çaresiz görünüyordu. Komandoların gösterdiği sertlik sonucu iki disiplin subayı ve 80 sivil öldü, 450 sivil yaralandı. Hükümet eyleme geçmişti. Sol organizasyonlar yok edildi, muhalif gazeteler yasaklandı. Roma, Napoli, Padua ve Bologna'daki üniversiteler kapandı ve binlerce kişi tutuklandı. I. Umberto, Bava Beccaris'e bir kutlama telgrafı göndererek onu dolgun bir maaşla onurlandırdı.

Siyasal gelişmeler ve birçok insanın ölümüyle ilgili haberler Paterson'a geç ulaşsa da etkisini yitirmiyordu. Kurbanların aileleri için yardımlar organize edildi, üzerinde Bava Beccaris ve Kral Umberto'nun sembolik olarak ipe asıldığı figürler olan protesto bildirileri yollandı. Gaetano Bresci de birçok vatandaşı gibi ülkesinde olanlar karşısında öfkeliydi. Bir şeyler yapmaya karar verdi ve kralı öldürmekte karar kıldı. Her pazar kızıyla yaptığı piknikler yerine bir silah satın alarak kırlarda atış talimleri yaptı. Sonunda on metre uzaktan bir şişenin boynunu vuracak kadar ustalaştı. Böylece hazırlanarak evini terk etti, geri kalan parasını, bütün biriktirdiklerini bir araya getirerek Avrupa'ya giden bir gemi için bilet aldı. Temmuz başlarında İtalya'daki ailesiyle buluştu ve 27 Temmuz'da, iki gün sonra majesteleri kralın

da katılacağı büyük bir şenliğin yapılacağı Monza'ya doğru yola koyuldu. Bresci önce, kralı atla gezinti yaptığı bir sırada öldürmeyi planlıyordu, ama daha sonra şenliğe katılacak olan insan kalabalığının içinde daha iyi gizlenebileceğine karar verdi.

Her zamanki gibi kusursuz giyinerek 29 Temmuz akşamı izleyicilerin arasında yerini aldı ve sonunda kralın tribününün sol tarafındaki üçüncü sıraya oturdu. Kurbanıyla arasındaki uzaklık on adımdan fazla değildi. Saat 22.35'te sportif gösteriler bitmişti, insanlar ılık akşamda mükemmel bir şekilde ışıklandırılan meydanın keyfini çıkartıyordu. Gecenin içinde birden üç el silah sesi yankılandığında I. Umberto arabasında oturmuş, halkını selamlamak lütfunda bulunuyordu. Gaetano Bresci üç metreden daha az bir mesafeden yere yıkılan kralı ağır yaralamıştı. Ona eşlik eden bir general şefkatle, *"Majesteleri, yaralandınız mı?* diye sorunca I. Umberto, *"Sanırım, bir şey değil,"* diye hırıldadı ve kraliyet sarayına varmadan öldü.

Bresci kralı vurduğu anda, kısa pantolon ve beyaz-kırmızı çizgili bir tişört giymiş, Herkül'e benzeyen bir adam üzerine atladı. Spor yarışmalarında başarılar göstermiş olan Giorgio Pirovano, Bresci'yi sıkı sıkı tutuyordu. Öfkeli insan yığını üzerine saldırıp ellerindeki cambaz sopaları ve buna benzer silahlarla vurmaya başlayınca bütün gücünü toplayıp iriyarı adamın kollarından kurtulmaya çalıştı. Olanlardan dehşete düşen Monza belediye başkanı kısa süreli baygınlık geçirip merdivenlerden yuvarlanarak tribünün altına düşünce, biri hemen haykırdı: *"Belediye başkanı da öldürüldü!"* Polis sayesinde onu neredeyse linç edecek olan halkın elinden kurtulan Gaetano Bresci, bir arabayla oradan götürüldü.

Bresci, Monza'da bir kışlaya götürüldü. Orada ifade vermek yerine bir banka yatıp uyudu. Sorgulamadan önce onu bir süre kendi haline bıraktılar. Ona kralı öldürerek suç işlediğinden haberi olup olmadığı sorulduğunda, *"Ben I. Umberto'yu öldürmedim, bir prensibi öldürdüm. Ve buna suç demeyin! Eylem deyin!"* diye yanıtladı. Bir ay sonra cinayet suçundan ömür boyu

hapse mahkûm oldu ve cezasını çekmek üzere San Stefano'ya gönderildi. Gaetano Bresci 22 Mayıs 1901'de hücresinde asılı bulundu. Otopsi raporuna göre bunun intihar olduğu şüphesizdi. Dört gün sonra adadaki küçük bir mezarlığa gömüldü. Sophie'nin Amerika'dan gönderdiği mektuplar da tabutunun içine konuldu, hiçbiri açılmamıştı.

La Repubblica, 28.07.2000

V

VICTORIA
BRİTANYA VE İRLANDA KRALİÇESİ VE HİNDİSTAN İMPARATORİÇESİ 1819 - 1901

Victoria'nın, kocası Sacsen-Coburg-Gotha Prensi Albert'ten dokuz çocuğu oldu ve onun erken ölümünden sonra insanlardan tamamen uzaklaştı. İradeli karakterine karşın daima parlamenter rejim biçimine itaat etti. Victoria, çocuklarının Avrupa krallarıyla yaptığı evlilikler sayesinde "Avrupa'nın büyükannesi" lakabını da almıştı. Alman imparatoru II. Wilhelm torunuydu.

Doktorlar tahtın verasetinin güvence altına alındığını ve ilk kraliyet bebeğinin 1840 yılının Aralık ayında dünyaya geleceğini henüz bildirmişlerdi ki, anne adayı bir tehlikeyle karşı karşıya kaldı. 10 Haziran akşamı Kraliçe Victoria ve kocası, dört atlı arabalarıyla çok sevdikleri gezilerden birine çıkmışlardı. Her zaman kullandıkları bir buçuk saatlik parkuru seçtiler. Ahırlardan sorumlu iki görevli, Sir Edward Bowater ve kraliyet muhafız alayından bir albay onlara eşlik ediyordu. Araba Hyde Park'a doğru yol alırken her zaman olduğu gibi caddenin kenarlarında toplanan insan kalabalığı kraliyet çiftini selamlıyordu. Bir görgü tanığı daha sonra olanları şöyle anlattı: *"Constitution Hill'i çok az geçmişlerdi ve sarayın önündeki kalabalığın büyük bir bölümü geride kalmıştı. Birden Green Park'tan çıkan ve sırtını parkın parmaklıklarına dayayan genç bir adam, bir tabanca çekerek*

majestelerine ya da Prens Albert'e doğru ateş etti. Prens tabanca sesini duyarak o tarafa döndü ama hemen doğrulmak isteyen majestelerini arabanın gerisine itti. Adam ikinci bir tabanca çıkardı ve tekrar arabaya ateş etti. Patlayan kurşunların sesi çok yüksekti. Yoldan geçen birkaç kadın bağırmaya başladı. Çevredekiler suikastçının üzerine atladı ve kraliçeye eşlik edenlerden biri gelip onu yakalayana dek sıkıca tuttular."

Kraliyet arabası durmadan yoluna devam etti. Victoria'nın solda oturması ve suikastçı Edward Oxford'un sağ taraftan ateş etmesi Prens Albert'i büyük bir tehlikeye attıysa da o, daha çok karısının hamileliği için endişelendi. Ama onu tekrar mutlu ve korkusunu üzerinden atmış halde gülümserken görünce endişesi kayboldu.

Genç suikastçı kalabalık tarafından neredeyse linç ediliyordu. Henüz 18 yaşındaydı. İşsiz bir birahane garsonuydu ve ettiği iki el ateşin dışında ağzını bile açmamıştı. Polisin gayretli aramasına karşın kurşunlar bulunamadı. Bu oldukça üzücü bir durumdu, çünkü ortada yalnız toz buharı ve biraz patırtıdan başka bir şey yoktu. Oxford önce revire kaldırıldı, daha sonra da doktor yüzbaşıya götürüldü. Saatlerce süren ifadelerden sonra doktorlar, suçlunun hareketlerinin sorumluluğunun bilincinde olmadığı görüşünde birleşti. Oxford'un annesi bu durumu sevinçle onayladı ve babasının da aynı bunalımların sıkıntısını çektiğini açıkladı. 9 Temmuz'da dava başladığında herkes genç adamın ruh hastası olduğundan emindi. İki gün süren mahkemenin sonunda jüri kararını bildirdi: *"Sanığı iki tabancayı ateşlemekten suçlu bulduk, ama tabancanın dolu olup olmadığı görüşümüze göre yeterince kanıtlanamadı. Olay anında kendinde değildi. Kurşun yok, öldürmeye teşebbüs yok."* Karar: Suçlu değildi. Edward Oxford mahkemenin belirlediği gibi Themse Nehri'nin güneyinde bulunan "Bedlam"a (Bethlehem Hastanesi) götürüldü.

Olaydan etkilenmeyen Victoria ve Albert, her zamanki gezintilerine ara vermeden devam ettiler ve iki yıl sonra tam aynı yerde ikinci bir suikast meydana geldi. Doğruyu söylemek gere-

kirse aslında bu üçüncüsüydü, çünkü prens günler önce kalabalığın içinde bir adamın kendisine açıkça bir silah doğrulttuğunu, ama silahı ateşlemeden aceleyle kalabalığın içine karışıp kaybolduğunu görmüştü. Bununla birlikte arabanın geçeceği güzergâh değişmedi, sadece bir çift atlı polis arabanın iki yanında ona eşlik etti ve birkaç sivil polis kalabalığı dağıttı. Araba o gün eve varmak üzere son etaba girmişti. *"Constitution Hill'e geldiğimizde bir tabanca patlaması duyduk, sesi çok fazla değildi. Eğer hazırlıklı olmasaydık farkında bile olmayacaktık."* Victoria olayı daha sonra böyle tanımlıyordu. *"Adamın polisler tarafından yakalandığını gördük... İkimiz de onun tutuklanmış olmasından dolayı huzurluyduk... İçişleri bakanlığında sorgusu yapıldı, adı John Francis'miş. Bir marangoz. Covent Garden'daki bir tiyatro makinistinin oğlu ve iyi görünümlü biri... Hiç korkmadım."*

Yirmi yaşındaki John Francis, Tory danışma meclisi tarafından aklı başında bulundu ve bu karar ertesi günkü gazetelerin manşetlerini süsledi. Danışma meclisi, örnek bir belirleme kararı aldı. Polis her ne kadar bu kez de olayla ilgili kurşunları ortaya koyamadıysa da dava sadece bir gün sürdü. Sanık, gün boyunca öldürmek istemediğini tekrarlayıp durdu. Jüri, Francis'i, *"kurşun ve barut doldurulmuş bir tabanca bulundurmaktan"* suçlu bulmadı ama, *"barut ve tahrip edici maddeyle dolu bir tabancayla ateş etmekten"* suçlu olduğuna karar verdi. Francis'in cezası aynen şöyleydi: *"Bir arabayla idam meydanına getirilecek ve orada ölene dek asılı kalacak. Kafası bedeninden ayrıldıktan sonra vücudu dört parçaya bölünecek. Daha sonraki süreç majestelerinin isteğine bırakılmıştır. Tanrı günahlarını affetsin."* Kararı duyunca düşüp bayılan Francis, on dört gün boyunca ölümle pençeleşti. Kraliçe daha sonra ölüm cezasını reddeden kocası gibi mahkemeden af çıkmasına izin verdi. Suikastçı Avustralya'ya *gönderilerek "sömürgenin en sert ceza kampında en ağır işe"* mahkûm oldu.

Francis sürgüne gönderildikten iki gün sonra, 3 Temmuz 1842'de üçüncü suikast yapıldı. Yine şüpheli bir patlayıcıyla

doldurulmuş olan bir tabancayla girişilen suikast, bu kez Trafalgar Meydanı'na giden yol üzerindeki bir çarşıda meydana geldi. Barut ve tütün karışımı bir mermi kullanarak ateş eden John William Bean adındaki küçük, hafif sakat çocuk tutuklandı ve bir buçuk yıl hapse mahkûm oldu. Victoria suikastçı için *"Pek de zararsız değildi,"* tanımını kullanmıştı.

Artık 1800'lerin vatan hainliği yasasının açıkça bir işe yaramadığını düşünen hükümet, bu konuda önlem almaya karar verdi. Gelecekte suikast işleyen, ruhen sağlıklı olsun ya da olmasın, ağır cezayı gerektiren cinai suç kapsamında ceza alacaktı.

Yeni yasa hemen yürürlüğe girdi. Genç bir İrlandalı olan William Hamilton, 19 Mayıs'ta mermisiz barut kullanarak ateş etmek üzere yine Constitution Hill'i seçmişti. Arabada bu kez kraliçenin dışında çocuklarından üçü ve nedimesi de bulunuyordu. Üç yaşındaki Helene'in saraya geri döndükten sonra söyledikleri, olayın tam bir özetini oluşturuyordu: *"Adam ateş etti ve sevgili annemi vurmak istedi, cezasını çekmeli."*

Hamilton ısrarla kraliçeyi sadece korkutmak istediğini iddia etse de yedi yıl sürgünle cezalandırıldı.

Tam bir yıl sonra Victoria ve çocukları, yine kocasının yanında bulunmadığı bir zaman arabayla eve dönüyordu. Cambridge House'daki hasta amcası Cambridge dükü Aldolph'u ziyaret etmişti ve yoldaki insanların sevgi gösterilerinden hoşnuttu. Birden adamın biri açık arabanın üzerine fırlayarak elindeki gezinti bastonunun ucundaki metal topuzla Victoria'nın başına vurdu. Kaşından ve alnından yaralanan kraliçe, bir an için bilincini yitirdi. Bu ona yapılan yedi suikast içinde bedensel yara aldığı tek suikasttı. İlk şoku atlatan nedime, hemen ona biraz kolonya koklattı. Kendine gelen kraliçe kararlı bir tavırla yola devam etme emri verdi. Günün geri kalanını evde otururak geçirmek yerine akşam operaya gitti. Halk kraliçelerinin sarsılmazlığını ayakta alkış tufanıyla ödüllendirdi. En sevdiği şarkıcı söylediği aryayı yarıda keserek aniden gür sesiyle "God save the Queen" -Tanrı kraliçeyi korusun- şarkısını söyledi.

Saldırgan, Robert Pate resmi makamları zora soktu, çünkü

işlediği suç alışılmış şemaya uymuyordu. 10. hafif süvari alayındaki teğmene götürülen adam, saldırısı için bir neden ortaya koyamadı. Ama kraliçeye vurmak ona yedi yıla mal oldu.

Yıllar sonra, 28 Şubat 1872'de uzun zamandır dul olan ve Londra'da çok seyrek görülen kraliçe, yine Constitution Hall yönünden Buckingham Sarayı'na sapmak üzereyken bir adamın saldırısına uğradı. Elindeki tabancayla kraliçeyi tehdit eden adam, İskoç muhafız John Brown tarafından yere serildi. Kraliçenin olayla ilgili yorumu şöyleydi: *"Hayatımı sadece iyi kalpli Brown'a ve onun mükemmel soğukkanlılığına borçluyum, çünkü yalnız o, adamı görüp arabanın yanında durdurabildi. Avluda durduğumda General Harding geldi ve genç adamın bana imzalamış olduğu garip yazı parçasını gösterdi. Konu hapiste yatan bir gangsterle ilgiliydi."*

Sonraki on yıl boyunca sükûnet ve huzur hüküm sürdü. Günün birinde, içinde kraliçenin en büyük oğlu olan Galler prensinin adının da bulunduğu İrlanda terör organizasyonunun "idam listesi" ortaya çıktı. Listede kraliçenin adı yoktu. Bu Viktorya'nın hiç hoşuna gitmedi ve neden listenin dışında tutulduğunu sormak üzere hemen başbakanla görüşmeye koştu.

Ama daha önce, neredeyse hoşuna gidecek biçimde yeniden kraliçeye ateş edildi -bu kez daha keskin- ve yine ıska! 2 Mart 1882'de John Brown, kompartımanın kapısını hızla açıp kendine özgü serbest konuşma biçimiyle, *"Adamın biri majestelerinin vagonuna ateş etti,"* dediğinde kraliçe, Windsor Garı'nın dışında bulunan mavi renkli devlet treninde oturuyordu.

Victoria bir gürültü duymuş ama bunu lokomotifin sesine yormuştu. Etonlu bir grup gencin suikastçıyı şemsiyelerini sallayarak kovalamasına oldukça gülen Victoria, ertesi gün Brown ateş edilen tabancayı ona gösterdiğinde olayı biraz daha ciddiye aldı. İskoçyalı muhafız bu nadide kanıtı dava başlamadan önce polis kayıtlarından geçici olarak alenen ödünç aldı. Söz konusu silah altı toplu bir otomatik silahtı ve içinde beş kurşun vardı. Mahkeme son suikastçı olan Roderick MacLean'in akli dengesi-

nin ilk ikisi gibi yerinde olmadığına karar vererek onu bir akıl hastanesine gönderdi.

Stanley Weintraub, Queen Victoria, Benziger Verlag AG, Zürich, 1987; Karl Heinz Wocker, Königin Victoria, claassen Verlag, Düsseldorf, 1978

FRANCISCO (PANCHO) VILLA
MEKSİKALI DEVRİMCİ
1877 - 1923

Doroteo Arango adıyla vaftiz edilen devrimci Francisco Villa'nın çocukluğu zor geçmişti. Hayranlık duyulan yeni adına, daha sonra Meksika'nın korkulan haydut kimliği de eklendi. 16 yaşındaki yetim Villa, kız kardeşine sarkıntılık eden bir adamı öldürerek suç kariyerine başlamış oldu. Sayısız hırsızlık ve gasplardan sonra sonunda yakalandı ve ağır bir hapis cezasına çarptırıldı. Bu cezadan kurtulabilmek için Meksika ordusuna yazıldı. Villa'nın orada öğrendikleri onun daha sonra yetenekli bir komutan olarak ünlenmesine yardımcı oldu. Bir yandan askeri deha olarak kutlanırken, diğer yandan da kan dökücü ve acımasız biri olarak değerlendiriliyordu. Bu tanımlamaları ona dehşet verici bir olay kazandırmıştı: Bir gün ordusunu yavaşlattıkları gerekçesiyle, kışlasında kalan seksen kadın ve çocuğu hiç acımadan öldürtmüştü.

Meksika'nın kuzeybatısında isyancıların ordusunu yöneten Pancho Villa, Emiliano Zapata ile birlikte iki kez ülkenin başkentini işgal etti. 1915'te politikadan çekildi.

Villa, 1909'da kuzey Meksika askerlerinin bir kahramanı ve daha sonraki başkan Madero'nun sadık yandaşıydı. İnançlı sadakati sayesinde 1912'de yaşamı kurtuldu. Villa'yı kurşuna dizilmekten kurtaran Madero, ona Amerika'ya kaçma fırsatını verdi. 1916'da -bu arada Madero öldürülmüştü- Amerika, Carranza hükümetini tanımıştı. Villa artık politikada büyük bir rol oynamı-

yordu ama halkıyla savaşmaya hâlâ hazırdı. Çevresine 1000 ile 1500 arasında adam topladı ve komşu ülkeyi yağmalamak, haraca bağlamak ve cinayetler işlemek üzere Meksika-Amerika sınırını kuşattı. Başkan Woodrow Wilson, "Black Jack" adıyla anılan General John Pershing'i, Villa'yı bulup Amerikan mahkemelerinde yargılamak üzere 6000 askerle Meksika'ya yolladı. General elinden geleni yaptı ama Villa'yı tutuklamayı başaramadı.

Villa ezeli düşmanı Carranza ölene dek ortalığı kasıp kavurmaya devam etti. Sonunda emekli olmaya karar verdi. Savaşmaktan yorgun düşerek geçici başkan Huerta ile birlikte alışveriş pazarlığına oturdu. Villa her askerine iyi bir maaş ve kendisi için hatırı sayılır bir arazi verilirse silahı bırakacağı sözünü verdi. Huerta ona iki milyon dolarlık altın ve megalomanisini rahat rahat sergileyeceği bin hektardan fazla bir çiftlik arazisi verdi. Villa en modern Amerikan araçlarını kullanarak çiftliğine özel bir hastane, bir kilise, bir okul ve bir telgrafhane inşa ettirdi. En sonunda rahata ermişti. Bu arada Alvaro Obregon, hükümeti devralmıştı. Villa'ya güvenmiyordu ve ortada somut bir tehdit olmadığı halde Villa'nın üzerine Jesus Salas Barranza önderliğinde bir grup göndererek bu sorunu kökünden halletmeyi tercih etti.

Salas saldırı için aylarca plan yaptı. 1923 Nisan ayında Villa'nın düzenli olarak kullandığı rota üzerinde bir ev kiraladı. Ev, kurbanlarının alışkanlıklarını dakika dakika gözetleyen komandoların merkezi olarak faaliyet gösterdi. Sonunda bir saldırı için hazır hale geldiler, ama son anda suikastçılar ve kurban arasında kalan okul çocukları nedeniyle suikast gerçekleşmedi ve böylece Villa'nın hayatı kurtuldu.

Kırk beş yaşındaki Pancho Villa, 20 Temmuz 1923'te kız arkadaşıyla birlikte Dodge arabasına binerek altı silahlı koruması eşliğinde yakındaki bir kente gitmek üzere yola çıktı. Suikastçılar için bundan daha iyi bir fırsat olamazdı. Silahlarını hazırlayarak caddenin her iki yanına konuşlandılar ve Villa'yı beklemeye başladılar. Araba menzile girdiği anda Salas ve adamları ate-

şe başladı. Arabaya isabet eden kırk kurşundan dokuzu Villa'ya saplanmıştı. Her zaman yanında taşıdığı ünlü çift tabancasını çekme şansını bir daha bulamayan Pancho Villa ve yanındaki herkes öldü. Sadece bir muhafız hayatta kalmıştı. Suikastçılar atlarına atlayarak dağlara kaçtılar. Salas birkaç gün sonra saklandığı yerden çıktı. Bir zamanlar Amerikan hükümeti tarafından Villa'nın başına konan ödülü almayı umuyordu. Davası süresince parayı Villa'dan zulüm görenlere yardım için kuracağı bir organizasyonda kullanacağını bildirdi. Ödül yerine önce yirmi yıl hapis cezası alan Salas, bu cezanın sadece birkaç ayını hapiste geçirdi. Daha sonra Obregon, hapiste yaşamının tehlikede olduğu sebebiyle serbest kalmasına izin verdi. Hapis cezalarını çekmeye devam eden diğer suikastçıların tümü cinayete kurban gitti.

William Weber Johnson, Heroic Mexico, Doubleday, New York, 1968

W

GEORGE WALLACE
AMERİKALI POLİTİKACI
1919-1998

1963'te ilk kez Alabama valisi seçilen Wallace, aynı yıl ırkçı tutumunu gizleyemediği için ulusun sevilen ve sayılan kişilerinden biri olma özelliğini zorlukla kazandı. Sonraki yıllar boyunca ılımlı olmayı öğrendi ve sonunda siyahlar ve beyazlar tarafından aynı oranda desteklenerek görev süresini dört yıl daha uzattı. Demokratlar 1972'de onu başkanlık seçimlerinde aday olarak gösterdiler.

15 Mayıs 1972 günü hava bunaltıcı derecede sıcaktı. George Wallace o gün Laurel Maryland'daki bir alışveriş merkezinin büyük park alanında konuşma yapacaktı. Prensipte kendi güvenliğine titizlikle dikkat eden Wallace, her zaman kurşun geçirmez bir platformda durur ve kurşun geçirmez bir yelek giyerdi. Ama bu kez aşırı sıcak nedeniyle bu prensibini bozdu. Konuşması kalabalıkta iyi bir etki yaratan Wallace, platformun arkasından çıkıp kalabalığın arasına karışmaya karar verdi. Çok yakınında duran genç bir çocuk sürekli, *"Hey, George! Hey, George! Buraya bak!"* diyerek onun dikkatini çekmeye çalışıyordu. Genç adam korumaları aşıp doğruca Wallace'a ulaşmayı başardı ve yeterince yakın olduğu anda silahını ateşledi. Beş kurşun yiyen vali, olduğu yere yığıldı. Korumalar tabancasındaki diğer kurşunları da sıkıp dört kişinin daha yaralanmasına neden olan suikastçının

üzerine atılarak onu etkisiz hale getirdiler. Wallace karısı eşliğinde şimşek hızıyla hastaneye götürüldü. Doktorlar yaşamını kurtardılar, ama belden aşağısının felç kalmasını engelleyemediler.

Suikastçı Arthur Herman Bremer, 21 Ağustos 1950'de alkolik bir babayla akli dengesi bozuk olan bir annenin beş çocuğundan dördüncüsü olarak Milwaukee'de doğmuştu. Yalnız biri olan Arthur orta zekâlıydı ve gençliğinde kızlarla iletişim kurmakta zorlandığı göze çarpıyordu. Yirmi bir yaşına geldiğinde ailesinin yanından ayrılarak on beş yaşındaki bir kızla arkadaşlık kurdu ama kız çok geçmeden tuhaf davranışları ve porno filmlere olan merakı yüzünden onu terk etti. 1972'de yaşadığı bu ayrılık, onun yaşamının dönüm noktası oldu. Kafasını kazıtarak 38'lik bir tabanca aldı ve günlük tutmaya başladı. Tuttuğu notlarda yer alan canice fikirleri ve onları hayata geçirme çalışmaları, daha sonra polisin işine yarayan kanıtlar oldu. Bremer işten atıldıktan sonra -günlüğüne yazdığına göre- önce Richard Nixon'u öldürmeyi hedefledi. Fakat onun yanına yaklaşma çabaları sonuç vermeyince sonunda günlüğüne şöyle not etti: *"Karar verdim, Wallace bu onura erişecek."* Alabama valisini kolay erişebileceği bir hedef olarak gözüne kestirmişti. Ama bilmediği bir şey vardı: Robert Kennedy suikastından sonra başkan adayları da artık gizli servisin koruması altındaydı. Polis, Bremer'in evini aradığında günlüğün yanı sıra Robert Kennedy'nin katiliyle ilgili bir kitap ve "Hapiste yapılabilecek 101 şey" adlı rehber bir kitap da buldu. Bremer neden ateş ettiğini hiçbir zaman açıklamadı. Avukatları onun akli dengesinin yerinde olmadığını savundular ve cezadan muaf tutulmasını istedilerse de jüri farklı karar verdi. Arthur Herman Bremer atmış üç yıl ağır hapse mahkûm oldu. Suikastçının bu konudaki yorumu şöyleydi: *"Geri dönüp hayatıma baktığımda toplumun beni daha iyi korumasını isterdim."* Bremer, Yönetmen Martin Scorsese'in 1976 yılında çektiği Taxi Driver" adlı filminin başkarakterine konu oldu.

Linda Laucella, Assassination, The Politics of Murder, Lowell House, Los Angeles, 1998

ALBRECHT WENZEL EUSEBIUS VON WALLENSTEIN FRIEDLAND VE MECKLENBURG DÜKÜ, SAGAN PRENSİ, OTUZ YIL SAVAŞLARININ KOMUTANI 1583-1634

Wallenstein 1604'ten sonra Habsburgluların hizmetinde savaşlar ve çatışmalarla dolu bir süre geçirdi.

Yıldızlara inanan Wallenstein, 1608'de bir yıldız falı baktırmak isteyince Johannes Kepler'den başka hiç kimse bu işe ilgi göstermedi. Kepler müşterisinin kimliğini bilmeden ona kahramanca bir geleceğin kehanetinde bulundu. Birçok alanda oldukça yetenekli olan Wallenstein, kesinlikle bir insan sarrafı değildi. Bütün saflığıyla sürekli en olmadık yalan ve riyakârlık tuzaklarına düşüyordu; yakın çevresinde bile ona karşı beslenen düşmanlığın farkında değildi. Ölümü bu durumla yakından ilgiliydi. Son aylarda ordusunun içinde kayıtsız şartsız tüm subaylardan daha fazla sevdiği ve yükselttiği bir adam olan Prens Octavio Piccolomini Pieri'den başka kimselere güvenmiyordu. Wallenstein'a ilk fırsatta ihanet eden bu adam, onun ölümünü tertipledi.

İmparatorun emriyle yola çıkan Wallenstein, 1633 kışında hava durumu onu zorlayıp ordularını dinlendirmek üzere kışla kurana dek, rekor bir sürede geniş topraklar almıştı. Ama imparatorluk majesteleri II. Ferdinand, 3 Aralık'ta fetih seferini kış boyunca iptal etmeye karar verdiğini bildirdi. Viyana sarayındaki siyasi rakipleri kendilerini kaybetmişti. Aldıkları topraklarda bulunan kışlanın yükünü tekrar taşımak zorundaydılar! Tüm güçlerini imparatorun emirlerini yerine getirmek üzere kullandılar. Ama o, komutanına verdiği emri ve vaadi unutarak Wallensterin'e, derhal geri dönüp saldırıya devam etmesini emretti. Wallenstein 14 Aralık'ta emri alır almaz bütün generalleri ve alay komutanlarını çağırdı ve savaş kurmay heyeti oluşturdu. Subaylar oybirliğiyle imparatorun emrini reddederek majesteleri için bir rapor kaleme aldılar: Askerler kışlanın kaldırılmasını *"ya öleceğiz ya soyacağız,"* diyerek protesto ediyordu.

II. Ferdinand bu bilgi karşısında baş eğmekten başka bir yol göremedi, ama Wallenstein'dan ve ona bağlı olma zorunluluğundan kurtulma kararı verdi. Güçlü ordularına karşı giriştiği savaşta her tür müttefik ona uygundu. En önemlisini en yakınında buldu. Yükselişini sadece Wallenstein'e borçlu olan süvari sınıfı generallerinden Octavio Piccolomini Pieri, ordu içindeki terfilerilerini hâlâ yeterince hızlı bulamayacak kadar hırslıydı. 1633 yılının Ekim ayı başında Viyana partisi için hemen bir askeri rapor hazırladı ve isimsiz olarak imparatora gönderdi. Daha sonra "Bamberg yazısı" olarak bilinecek olan bu rapor, Wallenstein'e karşı başlatılan avın ana kanıtıydı. Piccolomini Pieri, Wallenstein'ın stratejilerini aptalca buluyor ve kişisel nedenlerden dolayı, iddialarıyla ağır ağır yanan bu vatan hainliği ateşini besliyordu. Saraya bir zamanlar akıl hocası ve dostu olan adamın sözde yasadışı iktidar hırsına dair "kanıtlar" dizisi gönderiyordu. İmparator aralık ayının sonlarında, artık komutanının yetkilerini zorla elinden almaya hazırdı. 24 Ocak 1634'te, Wallenstein'a ve onun birkaç sadık yandaşına karşı bir uyarı genelgesi yayınlattı. *"Mümkünse tutuklanıp Viyana'ya getirilecekler ya da suçları sabitlenmiş kişiler olarak öldürülecekler"* di. II. Ferdinand'ın çıkarttığı bu resmi genelge, ordunun aniden Wallenstein'den kapmasına neden oldu. İmparatorun komutanın başına koyduğu ödülün yüksekliği bunu körüklüyordu. Leslie kontu Walter, Walter Butler ve Johann Gordon Wallenstein'ın geriye kalan birkaç sadık adamını safdışı bırakıp komutanı öldürmeye karar verdiler.

25 Şubat 1634 günü faşing'in* son haftasıydı. Suikastçılar komutanın adamlarını tatlılar, şaraplar ve güzel yemeklerden oluşan büyük bir sofraya davet ettiler. Bir hizmetkâr saat 20.00'ye doğru Leslie kontuna gelip şatoya giriş köprülerinin kaldırıldığını ve bütün çıkışların tutulduğunu haber verdi. Kontun bir işareti üzerine salonun kapıları kapandı, komplocular ve yandaşları *"Kim imparatora sadık?"* diye bağırdıktan sonra si-

* Almanya'da üç gün ya da bir hafta süren eğlenceler. (ç.n.)

lahsız konuklara, Wallenstein'ın dostlarına karşı bir katliama gi riştiler. Kont Kinsky daha masada otururken delik deşik edildi, bir asker kılıcını onun boğazına soktu. Bir diğeri yere savruldu ve kılıçtan geçirildi. Trcka adında iriyarı bir genç öfkeye kapılmış bir halde savaşıyordu. Masalar yuvarlanıyor, mumlar parçalanıp sönüyor, pencereler kırılıyordu. Komplocular tarafından görevlendirilen Yüzbaşı Deveroux askerlerle birlikte Wallenstein'ın konakladığı yere geldiğinde saat 22.00'ye geliyordu. Komutan hastaydı. Doktorlar gut hastalığına yakalanan bu güçlü adama iki yıl daha ömür biçmişlerdi. Deveroux altı askerle birlikte Wallenstein'in odasına giden merdivenlere koştururken önüne çıkan bir hizmetkârı yaraladı, genç bir uşağı yere serdi ve sonunda odaya girdi. Pencereden bakan Wallenstein geriye dönüp masaya doğru birkaç halsiz adım attı. Deveroux keskin bıçağını çekerek adamlarıyla birlikte Wallenstein'ın üzerine yürüdü. Son derece şaşırmış olan komutan ona kıymaması için yalvardı ve bütün savunmasız askerler gibi *"Ah! Ordugâh!"* diye bağırdı. Ama Deveroux dürüst davranacak biri değildi ve kurbanının üzerine atılarak kılıcını sapladı. Göğsüne saplanan kılıcın ucu sırtından çıkan Wallenstein hemen ölmüştü. Askerlerden biri cesedi pencereden aşağı atmak istedi ama Deveroux onun bir halıya sarılıp diğer ölülerin yanına götürülmesini emretti. Onu boyuna küçük gelen eğreti yapılmış tahta bir tabuta koydular. Tabutu kapamak için dışarıda kalan ayaklarını parçaladılar. Suikastçıların kurbanı -Octavio Piccolomini Pieri eşliğinde- bir Franzisken manastırına götürülerek orada gömüldü. İmparator iki yıl sonra Wallenstein'ın cesedini ilk karısının yanına gömdürdü. Son olarak 1785 yılında son istirahatgâhı olan Isar'da, Münchengratz Friedland bölgesindeki bir Kapusen şapeline nakledildi.

Helmut Diewald, Wallenstein, Bechtle Verlag, Esslingen/München, 1999

I. WILHELM
ALMAN İMPARATORU VE PRUSYA KRALI
1797- 1888

Wilhelm çocuğu olmayan ağabeyi IV. Friedrich Wilhelm tahta çıktıktan sonra, "Prusya Prensi" olarak tahtın vârisi seçildi. "Salkım Prens"* olarak adlandırılan Wilhelm, düşmanlarının sayısı gittikçe artınca çareyi birkaç ay sonra İngiltere'ye kaçmakta buldu. IV. Friedrich Wilhelm ağır hastalanınca 1857'de tahtın vârisi olarak önce vekil oldu, bir yıl sonra da hükümdarlığı devraldı. Bütün Alman prenslerinin onayını aldıktan sonra 1871'de imparator ilan edildi.

I.Wilhelm, 14 Temmuz 1861 sabahı Baden-Baden'da küre gitmek üzere Lichtentaler bulvarı üzerinde gezintiye çıkmıştı. Yanında sadece Karlsruhe'deki Prusya elçisi Konte Fleming vardı. Onlara doğru gelen genç bir adam önce selam verir gibi şapkasını çıkardı, yanlarından geçtikten sonra aniden dönerek çektiği çift namlulu bir tabancayla Wilhelm'e ateş etti.

"Çok yakın bir mesafeden arkama edilen ateş hemen boğazımın sol tarafında bir acı duymama neden oldu. Bir gürültü koptu ve sol elimi hemen yaralanan yere götürüp bağırdım: "Tanrım, bu da neydi!" Bu bir suikasttı, ilkti ve Wilhelm daha sonra duygularını şöyle ifade edecekti: *"Sadece Tanrı'nın eli beni aşağılık katilin elinden kurtarabilirdi."*

Suikastçı olay yerinden kaçmak için hiçbir çaba göstermedi, aksine yüksek sesle, *"Kralı vurdum!"* diyerek övündü. İki görgü tanığı üzerine çullanıp onu yere yıktılar ve gerektiği şekilde bir dayak çekmeye koyuldular. Ama kral onları yumuşatmaya çalıştı, canını acıtmamalarını fakat hapse atılması gerektiğini söyledi. Yoldan geçen bir yaya uygun bir dille ceketinin yakasının kurşun tarafından parçalandığına ve boyunbağının çizildiğine dikkati çekti.

* 1848'deki Mart devrimini bastırmak üzere salkım bombası kullandığı için. (ç.n.)

Suikastçının adı Oskar Becker'di. Odessalıydı ve Leipzig'de okuyordu. İç cebinde bulunan bir notta, *"Almanya'nın birliğini sağlayamayacağı için Prusya kralını vuracağım,"* yazılıydı. Wilhelm, *"Tanrı Prusyalıları bu tür kişilerden korusun,"* demekle yetindi.

11 Mayıs 1878 günü, altmışıncı doğum gününden bir yıl sonra, I. Wilhelm her zaman severek yaptığı gibi faytonuna atlayarak gezintiye çıkmıştı. Birden iki el silah sesi duyuldu. Bir faytonun altına gizlenmiş olan Max Hödel adlı tenekeci kalfası, tabancasını ateşleyerek *"Kralı vurdum!"* diye bağırdı ama hedefini vuramamıştı. Tutuklandığında üzerinden August Bebel ve Karl Liebknecht'in resimleri çıktı. Ama Leipzigli "ilericiler", Hödel'in partiye zarar veren davranışları yüzünden uzun zaman önce Sosyalist işçi partisinden atıldığını haber vermekte gecikmediler.

Bu olaydan üç hafta gibi kısa bir süre sonra, 2 Haziran 1878 Pazar günü bir suikast daha meydana geldi. İmparator yine üzeri açık faytonuyla ıhlamurlar boyunca yol alırken üzerine ateş açıldı. Kurşunlar bu kez Dr. Karl Eduard Nobiling'in oturduğu 18 numaralı evden gelmişti. Wilhelm sırtına, alnına ve koluna isabet eden iki şarjör dolusu saçmalar nedeniyle ağır yaralandı. Yalnız kalın, gri mantosu sayesinde daha kötü şekilde yaralanmaktan kurtulmuştu. Başındaki miğferde ise 18 tane saçma deliği vardı. İmparator suikasttan sonra, *"Neden sürekli bana ateş ettiklerini kavrayamıyorum,"* diyordu.

İmparatoru yaralayan Nobiling de sosyalist işçi partisinden değildi, ama imparatora yapılan bu suikast, sosyal demokratlara karşı bir antipati dalgası oluşturdu. Aynı zamanda da yaralanan imparatora karşı bir sempati uyandırmaya başladı. Bu kez gerçekten ciddi şekilde yaralanmıştı. Baş doktor Bernhard Rudolf Konrad von Langenbeck onu bulduğunda *"ilk önce kanın tanınmaz hale getirdiği imparatorun öldüğünü"* düşünmüştü. Çok geçmeden kralın yarasının hayati tehlikesi olmadığı anlaşıldı ama uzun süre yatakta kalacağa benziyordu. Yataktaki kral ba-

kanlarına emir verdi: *"Şimdi oğullarıma gidin. İdareyi devralmalarını istiyorum. Onlar benim ne istediğimi çok iyi biliyorlar ve ben onların ülkeyi gelecekte ciddiyetle ve tamamen benim düşüncelerim doğrultusunda yöneteceklerine, her şeyin şimdiki gibi kalacağına inanıyorum ve taahhüt ediyorum."* 46 yaşındaki taht vârisinin beklediği tam olarak bu değildi. İmparator hükümdarlığı değil sadece vekilliği ona bırakmıştı. Çünkü onu yaralarından daha fazla endişelendiren durum, liberal meyilli ve Prusya dışı kışkırtmalarından şüphelendiği oğlunun bu fırsatı kullanıp devletin gemisini sola çark ettirme düşüncesiydi.

Suikasttan bir çeyrek yıl sonra ordularını denetlemek üzere yine atına binen yaşlı imparator, 5 Aralık'ta *"asil mesleğini yine kendi eli ve gücüyle icra etmek üzere"* ülkenin idaresini veliaht prensin elinden aldı. Sağlığı yerindeydi ve kendini suikast öncesinden çok daha iyi hissediyordu, hatta Nobiling'in o güne dek gördüğü en iyi doktor olduğuna dair şakalar bile yapıyordu.

7 Şubat 1885 günü matbaada dizgicilik yapan ve Prusyalılardan şiddetle nefret eden August Reinsdorf adındaki bir işçi, cellata teslim edildi. Reinsdorf bir yıl önce Berlin imparatorluk meclisini havaya uçurmak ve emniyet müdürünü öldürmeyi planlamaktan kısa bir süre hapis yatmış, ama suçu kanıtlanamadığı için çabucak serbest kalmıştı. Hayatında hiç sevgi görmemiş, bir ülkeden diğerine göç ederek yaşamıştı. Sonunda 1883 yılında John Penzenbach adı altında Almanya'ya geri dönmüş ve Wuppertal'e yerleşmişti. Ona sadık ve biraz da aptal olan iş arkadaşı Emil Küchler ile birlikte bir iş buldu ve hemen anti Prusyacı yandaşları tekrar çevresine toplamaya başladı. İki dokuma işçisi Weidenmüller, Palm ve ayakkabıcı Holzhauer, bunlardan birkaçıydı. Birlikte, büyük olasılıkla yerel polisteki birtakım memurların yasadışı yardımlarını alarak patlayıcı madde temin ettiler ve çeşitli suikastlar planladılar. Fakat bu planlarını her seferinde ertelemek zorunda kaldılar. Sonunda içlerinden biri Willemsen kumarhanesinde patlayıcı maddenin infilak etmesine neden oldu, ama patlama, yerde açılan küçük bir deliğin dışında kayda değer bir zarar vermedi.

Bu arada Reinsdorf şeytani bir plan yapmıştı. 28 Eylül'de Germania ulusal anıtı, Alman imparatoru, prensler, Alman soyluları ve Bismarck'ın da hazır bulunduğu bir törenle açılacaktı. Bu Reinsdorf'a nefret ettiği rejime indirmek istediği darbe için uygun bir fırsat gibi göründü. Ama kendisi o sıra yaralı bacağı nedeniyle yatağa bağlı olduğu için, planın yönetimini yardımcısı Küchler'e ve genç saraç kalfası olan Franz Rupsch'a devretti. İki kafadar patlayıcı maddeleri temin ederek her şeyi onlara söylenildiği gibi yerine getirdiler. Yalnız bir şeyin dışında: Reinsdorf'un ateşleme fitili için istediği su geçirmez kauçuk yerine -50 kuruş kâr etmek için- sadece katranlı bir kenevir ip satın aldılar. Bu, suikastın başarısız olmasına neden olan küçük bir ayrıntıydı.

25 Eylül günü son konuşma yapıldı. Kücler ve Rupsch ertesi günü suikastı gerçekleştirecekleri yere gitmeden önce Assmannshausen'a, oradan da dinamiti sakladıkları şarap evinin bulunduğu Rüdesheim'e doğru yola çıktılar. Patlayıcıyı koymak istedikleri anıt kaidesinin bulunduğu yerde hâlâ çalışma olduğu için, bunun yerine imparatorluk özel trenine saldırmaya karar vererek aynı akşam dinamitleri rayların çevresine yerleştirdiler. Ertesi gün tren yaklaştığında Küchler işareti verdi. Rupsch sigarasıyla fitili ateşledi ama fitil tamamen nemlendiği için yanmadı. Kara gün kararıp gitmezdi elbette. İki suikastçı bu kez imparatorun dönüş için yola çıkacağı zamanı kollamaya başladılar ve şanslarını bir kez daha denediler. Fitil bu kez birkaç santim yanıp kömürleşti. Küchler imparatorun bir tiyatro gösterisine gitmek istediği Wiesbaden'de üçüncü bir deneme yapmak fikrini ortaya attı, ama Rupsch cesaretini kaybetmişti. Artık bu işte birlikte olmak istemiyordu. Sonunda Rüdesheim'deki tören salonunda bir kez daha denemeye karar verdiler, ancak patlattıkları bir tahrip kalıbıyla duvarlardan birine zarar vermek, raftaki şişe ve bardakları parçalamak ve hatırlı müşteriler için hazırlanmış dana böbreği kızartmasını kömür hale getirmekten ileri gidemediler.

Kücler ve Rupsch, pişmanlıkla Reinsdorf'un yanına geri döndüler. Suikastçıların başı onları başarısızlıkları nedeniyle suçlamadı. Bir ay sonra hastaneden çıkan Reinsdorf, iddiaya göre Frankfurt polis binasında bir patlamaya neden olarak 11 Ocak 1884'te tutuklandı. Sorgulaması bir sonuç vermedi, çünkü Reinsdorf inatla aynı yanıtı veriyordu: *"Bay Reinsdorf'un sizlere söyleyecek hiçbir şeyi yok."* Polis buna karşın komployа karışanların çoğunu yakalamayı başardı. Birbirlerine karşı ustaca kışkırtıldılar ve kısa sürede işe yarar itiraflar ve bilgi bolluğu ortaya çıktı.

Avukat müvekkillerini kurtarmak için bütün gücünü ortaya koydu, ancak Reinsdorf bağışlanmak istemiyordu. Bir inanç şehidi olarak ölecek olmaktan gurur duyuyordu: *"On başım olsaydı, onunu da seve seve anarşist olaylar için darağacına koyardım."*

22 Aralık'ta o, Küchler ve Rupsch ölüm cezası aldılar. Reinsdorf hiçbir tepki vermezken Küchler düşüp bayıldı. Rupsch ise ağlamakla yetindi. İkisi de af dilekçesi sunarken Reinsdorf avukatına yazılı olarak bunu istemediğini bildirdi. I. Wilhelm genç olması nedeniyle Rupsch'u affetti ve cezasını ömür boyu hapse çevirdi.

Reinsdorf darağacına götürülürken yüksek sesle, *"Kahrolsun gaddarlık! Yaşasın anarşi!"* diye haykırdı. Ondan sonra getirilen Küchler, cellat başını gövdesinden ayırana dek ümitsiz bir şekilde şiddetle direndi.

Franz Herre, Kaiser Wilhelm I., Verlag Kiepenheuer&Witsch, Köln, 1980; Max Schütte, August Reinsdorf und die Niederwald-Verschwörung, a-verbal Verlags GmbH, Berlin, 1983

ORANİEN'Lİ I. WILHELM HOLLANDA GENEL VALİSİ 1533 - 1584

İngilizlerce "Suskun", Hollandalılarca da "Kurnaz" olarak çağırılan Oranien'li I. Wilhelm inançlı bir Kalvinist değildi. Bütün ikna çabalarına karşın Hollandalı reformist kilisenin kalburüstü kişilerine bağlı kalmak konusunda dik kafalılıkta direndi. Vatikan'ın ve Madrid'in politikası üzerinde çok az etkili olması nedeniyle iradelerine direnme stratejisini seçti. Böylece her iki gruptan da düşman edindi. Yurtdışında güçlü muhaliflerinin olduğunu bilmek ona fazla rahatsızlık vermiyordu; İspanya ve İtalya yeterince uzaktı. Dertsizmiş gibi görünmesine karşın Wilhelm'in itiraf etmek istediği, endişelenmesine neden olan çok fazla nedeni vardı.

Basklı bir maceracı olan Jean Jaureguy'un 1582 Mart ayında düzenlediği suikasttan ağır yaralı olarak yeni kurtulmuştu. Bir tabanca edinen Jaureguy, Tanrı'nın onu koruması için dua ettikten sonra Anvers'e giderek kurbanına pusu kurmuş ve Oranien'li I. Wilhelm'in kafasına bir kurşun sıkmıştı. Muhafızlar suikastçıyı hemen öldürdüler. Haftalarca ölüm kalım savaşı veren yaralı vali sonunda iyileşti. Büyük bir özveriyle ona bakan karısı, Wilhelm'in iyileşmesinden kısa süre önce yorgunluktan bitkin düşerek ateşlendi ve yaşama veda etti.

Birkaç ay sonra, 1582 Temmuz ayında, iki suikastçı Hollanda valisini zehirleyerek öldürmeye karar verdiler. Ama planları ortaya çıktı ve kötü niyetli ikili tutuklandı. Biri hücresinde kendini öldürürken diğeri mahkemeye çıkarıldı ve suçlu bulunarak dörde bölünmek suretiyle ölüme mahkûm edildi.

1583 yılının Mart ayında, Anvers'te kendini güvende hissetmediği için tam zamanında Delft'teki merkez karargâha doğru yola çıkan Wilhelm, böylece bir suikasttan daha kurtulmuş oldu. Suikastçılar kurbanlarını izlediler ve 1584 yılının Nisan ayında

onu patlayıcı maddeyle öldürmeye çalıştılar. Girişim başarısız oldu ve adamlar asıldı.

I.Wilhelm 10 Temmuz 1584 günü öğle yemeğinden sonra dar bir merdivenle çıkılan yukarı kattaki odasına çekilmeden önce tanıdıklarıyla ve dilekçe vermek isteyen birkaç kişiyle konuşmuştu. Tam orada, kurtulmanın olanaksız olduğu noktada katiliyle karşılaştı.

Balthazar Gerard bir bahaneyle I. Wilhelm'in huzuruna kabul edilmiş ve görüşmesi bittikten sonra evden dışarı çıkmayıp bir köşede saklanmıştı. Hemen oracıkta tutuklandı ve idam edilmeden önce yobazlığının ve açgözlülüğün ağır bastığı kişiliğiyle ilgili yeterince ipucu verdi.

Bu suikast fikri, onu vatan haini ilan eden bağımsız Burgund kontluğuna bağlı, Fransız- Katolik uyruklu İspanya kralı II. Phillip'in aklına gelmişti:

" ...bu nedenle adı geçen Oranien'li kişinin... bir an önce yok edilmesini ve halkımızın onun zorbalığı ve baskısından kurtulmasını umut ediyoruz. Bu erdemli iş ödüllendirilecek ve suçlu cezalandırılacaktır. Kral ve Tanrı hizmetkârı adına söz veriyoruz: İster vatandaşımız, ister yabancı olsun, halkın iyiliği adına bu önemli olayı üstlenecek kişi bizi büyük dertten kurtaracaktır. Talimatlarımıza uyarak Oranien'liyi ölü ya da diri bize teslim edecek ya da sadece onu öldürecek azimli ve istekli biri bulunduğu taktirde, görevini yerine getirir getirmez kendisi ya da vârislerine, isteğine göre 25.000 altın ya da para verilecektir. Bir suç işlediği ya da yasaları ihlal ettiği taktirde onu affedeceğimize söz veriyoruz. Bu adam soylu biri değilse onu soyluluk mertebesine çıkaracağımıza da söz veriyoruz."

Gerard bu teklif karşısında büyülenmişti. Para, bir soylunun mevkii, bütün suçların affedilmesi... Bu tam ona göre bir işti. Böylece tabancasını çekti ve ona bütün bunları sağlayacak olan cinayeti işledi. Tutuklandıktan sonra büyük bir gururla cinayeti

işlediğini itiraf etti, ama beklediği ödüllerden hiçbirini alamadı. Bunun yerine Delft'in çarşı meydanında onu bekleyen korkunç sona doğru götürüldü: Önce cinayet suçunu işlediği eli yakıldı, sonra vücudunun her tarafı, etleri bir kerpetenle kemiklerinden ayrılıp dökülünceye dek yakıldı. Ama bu dehşet, işkencecilerine yetmemişti. Onu dört parçaya ayırdıktan sonra karnını yararak kalbini söküp çıkardılar. Son olarak Balthazar Gerard'ın başı gövdesinden ayrıldı ve bir kazığa geçirilerek halka gösterildi.

I.Wilhelm'in öldüğünü duyan İspanya kralı bir sevinç kutlaması düzenledi. Oğulları henüz idam edilmiş olan anne babaya ise arazi ve bağımsız kontluk vererek Balthazar'ın babasını Burgundia soylusu yaptı.

Franklin L. Ford, Der politische Mord, Junius Verlag, Hamburg, 1990

Z

EMILIANO ZAPATA
MEKSİKALI DEVRİMCİ
1883 - 1919

Çiftçilerin liderliğini üstlenen Emiliano Zapata, Meksika devriminde önemli bir rol oynadı. 1994'ten beri Chiapas federe devletinde aktif olan Zapatist kızılderili özgürlük hareketi, büyük sombrero* şapkalı cesur adamı bugün hâlâ tanık olarak gösteriyor.

"Güneyin erkekleri! Diz çökmüş yaşamaktansa ayakta ölmek daha iyidir," sözleri, Zapata'nın taraftarlarını harekete geçiren, alışılmış bir seçim sloganıydı. Zapata, yönetim biçimini vurgulamak adına sosyal haksızlığa karşı verdiği savaşta kocaman, siyah bir sombrero şapka, siyah ceket ve gümüş şeritli pantolondan oluşan bir tür üniforma giydi. Devriminin hedefi, çiftlik sahipleri tarafından ele geçirilmiş olan yerlilerin ülkesini gerçek sahiplerine geri vermekti. Zapata, muhaliflerine hiçbir şekilde yumuşak davranmasa da, boş yere kan dökülmesinden çekinerek centilmenlik ve dürüstlük çağrısına uyan ilk devrimciydi.

Francisco Madero Porfirio Diaz'ın güdümlü rejimine karşı devrim çağrısında bulununca Zapata hemen onun yanında yer alarak 1910'da diktatörün devrilmesine yardım etti. Devrimci, beş yıl sonra artık bütün bu savaşlardan bıkıp usanmıştı. Tek is-

* Meksika yerlilerinin giydiği geniş kenarlı şapka (ç.n.)

teği geri kazanılan toprakları ekip biçmek ve hayvancılıkla uğraşmaktı. Ama tam savaşını bitirmişti ki, görevdeki Başkan Carranza, Zapata'yı önce parayla daha sonra da şiddet kullanarak ortadan kaldırmaya çalıştı. Yine gündeme gelen kanlı tartışmalar daha büyük kentlerin generali olan Pablo Gonzales'in, Zapata ve adamlarını tepeden kontrol etmesine neden oldu.

Gonzales, Mart 1919'da güneyin en iyi süvari subaylarından biri sayılan Colonel Jesus Guarjardo'yla, sonu tutuklamayla biten şiddetli bir tartışmaya girdi. Bunu duyan Zapata, hapisteki Colonel'e haber göndererek her zaman adamlarına katılabileceğini bildirdi. Bundan haberi olan Gonzales, bir tuzak kurmaya karar verdi. Guarjardo'yu ölümle tehdit ederek silahları, cephanesi ve 800 adamıyla birlikte Zapata'ya katılacağını bildiren bir haber gönderdi. Her zaman son derece dikkatli olan devrimci, Guarjardo'yla buluşup birlikte gelecekten konuşmak için özel bir hazırlık yapmadı.

Zapata 10 Nisan 1919 günü atına atlayarak 150 adamıyla birlikte, buluşma yeri olan Hacienda'ya* doğru yola çıktı. Saat 14.00'e doğru çiftliğe ulaştılar. Bütün adamlarına giriş kapısı önünde mola vermeleri için izin veren Zapata, güvendiği 10 adamını yanına aldı. Guarjardo ve 200 askeri onlara mükemmel bir karşılama töreni hazırlamışlardı. Bundan gurur duyan devrimci, atını silahlı adamlara doğru yönelterek onların selamına karşılık verdi. Ama Guarjardo birden kılıcını çekerek, *"Tüfekle selam dur!"* diye haykırdı. Emre uyan adamları silahlarını ateşleyerek Zapata ve on adamını yaylım ateşiyle kalbura çevirdiler.

Ertesi gece Guarjardo ve adamları devrimcinin cesedini bir katırın üzerine bindirerek kente götürdü. Gonzales ölüyü inceledi ve Başkan Carranza'ya durumu bildirdi.

Tuğgeneralliğe terfi ettirilen katil, ayrıca 50.000 Peso'yla ödüllendirildi ve Gonzales'in en yakın adamlarından biri haline geldi. Gonzales bunun üzerine onu Pancho Villa'yla savaşmak

* Çiftlik evi, (ç.n.)

üzere kuzey Meksika'ya yolladı. Ama bu arada General Alvaro Obregon, Carranza'yı bir darbeyle devirmiş ve Gonzales'i hapse attırmıştı. Çok geçmeden Guarjardo'yu da tutuklattı. Guarjardo, 1920 yılının bir Temmuz sabahında, saat 6.30'da hücresinden alınarak fazla söze gerek kalmadan resmi idam mangası tarafından kurşuna dizildi.

Samuel Mayo, A History of Mexico, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New York, 1978

HELMUT ZILK
AVUSTURYALI POLİTİKACI
*1927

Bomba postayla gelmişti. Sıradan, beyaz bir mektup zarfının içinde, saat piliyle ince bir tele bağlanmış, içi nitrogliserinle dolu bir pipet vardı. Bomba, damgalanma sırasında patlamaması için mektubun en dibine yerleştirilmişti.

Viyana belediye başkanı Helmut Zilk, 5 Aralık 1993 Pazar günü mektubu açtığında patlayan nitrogliserin, sol elinin üç parmağının kopmasına neden oldu. Oyuncu ve şarkıcı olan karısı Dagmar Koller şok geçirdi. Helmut Zilk hastaneye kaldırıldı ama eli bir daha onarılamayacak şekilde hasar gördü. İki hafta sonra ilk kez kamuoyu karşısına çıktığında yaptığı esprilerle gerçekten yürekliliğini ortaya koyuyordu. Bir medya kurdu olan Zilk, suikasttan sonra saldırının korkunç detaylarını basına seve seve aktardı: *"Fışkıran kan evin her tarafına sıçradı. Sol elim tıpkı bir et parçası gibi bileğimden aşağı doğru sallanıyordu."* Zilk geçirdiği şoktan ağlamaya başlayan karısını güzellikle susturmuştu: *"Ağlamaya devam edersen ölebilirim! Elimi sarabileceğim bir ip bul. Bir sanatçının evinde bu tür bir şey çok rahat bulunur."* Özür dilercesine gülümseyerek olayın sonunu aktardı: *"Galiba, 'Aptal, hemen bir karar ver. Ya şimdi acı çekip beni kurtarırsın ya da hemen bana veda edebilirsin,' dedim."*

Patlayıcının bulunduğu mektubun üzerindeki göndereneе ait uydurulmuş adres, eski bir daktiloyla yazılmıştı. Önceki cuma günü iki bombalı mektup daha patlamış, diğer ikisi tam zamanında fark edilerek etkisiz hale getirilmişti. Bütün mektuplar birbirinin aynıydı ve hepsinin üzerine yedi şilinglik pul yapıştırılmıştı. Oldukça kalın görünüyorlardı ve Viyana çevresindeki küçük kasabalardan postaya verilmişlerdi. Bombaları altıncı, yedinci ve sekizincisi izledi. Bombalı mektup alanların hepsi ırkçılığa karşı mücadele veren kişilerdi. Televizyon programcısı Arabella Kiesbauer da bunlardan biriydi. Mektubu açan yardımcısı yaralanmıştı. Mektuplardan birinin zarfında saldırıyı üstlenen bir yazı bulundu. Bu kanıt, polisi Avusturya'nın sağcı çevrelerine yöneltti. Ama bombaları yapan Franz Fuchs, 1997'de yakalanana dek kaçmayı hep başardı ve polisle acımasız bir kedi-fare oyunu oynamaya devam etti. Sonunda 1 Ekim 1997 akşamı, polisin yaptığı bir araç kontrolüne yakalandı. Bir polis saat 22.00'ye doğru Fuchs'un içinde bulunduğu Mitsubishi arabanın camını tıklattı. Fuchs camın ardındaki iki polise kapalı camın ardından, *"Kimliğimi de görmek istiyor musunuz?"* diye sordu ve polislerin yanıt vermesine fırsat bırakmadan elindeki bir paketle arabasından inerek, *"Alın işte,"* dedi. Patlamanın yaydığı basınç dalgası iki polisi de yere yapıştırdı. Biri yaralı halde yerde yatarken, diğeri ayağa fırladı ve silahını çekip art arda ateşleyerek Fuchs'un ardından koştu. Kovalamaca kısa sürdü ve tüyler ürpertici bir keşifle sona erdi: Polis yere yıkılmış olan Fuchs'un ellerini kelepçelemek istediğinde, biri dirseğinden olmak üzere her iki elinin de kopmuş olduğunu gördü. Ağır yaralı bombacı, hastaneye götürüldükten sonra güvenlik güçleri Fuchs'un evinin kapısını kırıp içeri girdiler. Buldukları kanıtlar bütün olayları açığa çıkartıyordu. Franz Fuchs, şeytani dehasının eseri olan ölüm makinesiyle 1993 ve 1996 yılları arasında öldürülen 4 kişinin ve yaralanan ya da sakatlanan 15 kişinin tek sorumlusuydu.

Kırk sekiz yaşındaki suikastçı, mahkemeye çıkarıldı ve 1999 yılında sekiz kişilik bir jüri tarafından ömür boyu hapse mahkûm oldu. Helmut Zilk kararla ilgili, *"Çok memnunum. Bu*

adam bir tehlike. Önceden ne yapacağı bilinmediği için aynı zamanda psikiyatrik bir vaka," dedi. Franz Fuchs, 26 Şubat 2000'de Avusturya hapishanesindeki hücresinde kendini bir kabloyla astı.

Bild am Sonntag, 27.02.2000; Stern, 09.12.1993 / 22.12.1993 / 26.05.1994 / 16.02.1995 / 22.06.1995 / 09.10.1997

SONSÖZ

Geçmişteki suikastçıların eylemlerinin temelini oluşturan ya da kendilerini haklı çıkarmaya çalıştıkları nedenler çok çeşitli: Siyasi baskı, özgürlük savaşı, yüksek adaleti getirmek, dinsel fanatizm, ırkçılık, güç hırsı, ünlü olma özlemi, reddedilen aşk, kuruntular, yüksek menfaat gütme ve son olarak Martin Luther King suikastından etkilenen badanacı Josef Bachmann gibi taklit etme: "Kendi kendime düşündüm, bunu sen de yapmalısın..." Bachmann bu duyguların etkisiyle öğrenci lideri Rudi Dutschke'yi Berlin'de ağır yaralamıştı.

Ruhbilimciler ve psikologlar, çeyrek yüzyıldan beri ruhsal bir prototip çıkartmak üzere suikastçıların duygularını araştırıyorlar ve mutsuz, kafası karışık kişilerin yaşadıkları düş kırıklığını bu şekilde ifade etmeye karar vermelerinin nedenlerini sorguluyorlar. Onları kolayca fanatik ya da akıl hastası olarak damgalamaya meyilliyiz ve suikastçıların çoğunlukla sorumluluklarının bilincinde olmadığı uzmanlar tarafından onayladığında, kendimizi doğruluyoruz. Ama suikastçıların çoğu daha önce çevrelerine hiçbir şekilde hasta ya da özellikle agresif bir kişilik sergilemiyorlar.

Halen Kennedy cinayetiyle ve çeşitli başkanları öldüren ya da öldürmek isteyen on bir suçluyla ilgili bir araştırma yapan Amerikalı Ruhbilimci David Rothstein, onların ruhsal durumlarını Kennedy'nin katili Oswald'la karşılaştırdı ve sonuçta "başkan öldürme sendromu" olarak nitelendirebileceği bir kavramla karşılaştı. İstisnasız bütün katillerin hemen hemen hepsi, hayatlarında doğru dürüst bir iş başaramamış olan erkeklerdi. Çoğunluğu yalnızdı ve hayatı yakalamak yerine daha çok, hedefsiz ve huzursuz biri olarak oradan oraya savrulmuşlardı. Ama bozuk gelişimlerindeki en önemli faktör, çoğunlukla tahmin edilen sosyal sınıf farkı değil, aile içi ilişkileriydi. Ancak Rothstein'ın ana-

lizine göre buradaki en derin ve ciddi sorun, öncelikle her zaman iddia edildiği gibi babayla yaşanan anlaşmazlık değil. Birçok suçlu, çocukluklarında babalarıyla çok az birlikte olmuştu ya da onları hiç tanımamışlardı. Babaları olanlar da ilişkilerinde bir sorun yaşamamışlardı. Ama anneleriyle olan durum farklıydı. Rothstein burada, daha sonra yaşam süreci içinde erkeksi otoriteye dönüşen ve aslında çok şiddetli olan bir öfke ortaya çıkartıyor. İnsan ilişkileri üzerine araştırma yapan İngiliz meslektaşı John Bowlby de bunu doğruluyor: "Yaşamının ilk yıllarında herhangi birinden koşulsuz sevgi ve şefkat görmeyen biri, bunun ruhsal zararını hayatı boyunca taşır. Karakterinin oturduğu yıllarda, birinin onu kendi iradesiyle sevebileceğine inanamaz. Özgüveninin aldığı yaralar hiçbir zaman tamamen kapanmaz. Bağlantı figürünün ortadan kalkması duygusal zarara uğramış kişinin hayatında nefret, düşmanlık, saldırganlık ve şüpheler oluşturur." Bütün bu etkilerden, çekingenlik ve kendine değerin temelden sarsıldığı büyük ilişki sorunları ve korkuların esiri olmuş, cinselliğini keşfetmek için parçaları bir araya getiremeyen bir insan yetişir. Suikastçı kimliğindeki insan, kendini değersiz bulmanın verdiği umutsuzlukla adını büyüklük ve güçlülük duygusunda bir araya getirmeye çalışarak varlığını önemsizlik ve başarısızlık duygusundan kurtarmaya çalışır. Eyleminin sansasyonel bir etki bırakması gerekmektedir, çünkü sonuçta bununla dikkat çekecek, bir anda bir hiç olmaktan kurtulup ünlülerin dünyasına yükselecektir. Bu amaca erişmek için son derece sıra dışı bir suç işlemek gerekir. Tıpkı 1966 yılında Teksas üniversitesinin kulesine tırmanan ve kelimenin gerçek anlamıyla yükselttiği konumunda silahıyla 13 kişiyi öldüren ve 31 kişiyi de yaralayan katil Charles Whitman gibi. Ünlü birini öldürme alternatifi, sadece istenen kamuoyu ilgisini garantilemiyor, ayrıca -kısa da olsa- mutlak güç duygusunu da veriyor ve suikastçının güçlü birini öldürdüğünde bir an için kendini üstün ve hâkim hissetmesini sağlıyor. Bir an için hayatını belirleyen üstün varlık olmaya duyduğu özlemi gideriyor.